

קובץ גליונות

פרשת ויקהל-שקלים

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ח
- דרכי החיזוק
- פניני השוקי חמד
- מציון מכלל יופי
- תורת רבותינו
- שיעור חומש
- רביד הזהב
- דברי השירה
- מים חיים
- מסביב לשולחן
- פרקי עיון
- כאל תערוג
- דובב שפתים
- גאון יעקב
- דברי אמת
- נפשו גחלים תלהט
- פנינים משולחן רבינו
- שלמים מציון
- יחי ראובן
- פתח העירוב
- פרדס יצחק

הגאון האדיר
רבי רפאל אביגדור יהזקאל ברטלר זצ"ל
נלב"ע י"ח אדר א' תשע"ט
במלאת השבעה לפטירתו

הלימוד בקובץ לזכות
הרב ר' יוסף יעקב בן בלומה
הזקוק לרחמי שמים בתושה"י
להחלמתו השלמה במהרה

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'גדרים פלוס' ע"ש קובץ גליונות

'שומרי שבת' מברכים את 'קובץ גליונות' -

הקובץ המבוקש ביותר בכל בית מדרש,

על הקפדתם להדפיס ע"ג נייר ללא חשש חילול שבת

ומזמינים את כל שאר המדפיסים (ספרים, חוברות, עלונים וכד') ללכת בעקבותם.

לבירור אם יש חשש חילול שבת בבית הדפוס שלכם - 02-6739795 שלוחה 4

ברכת מזל טוב לידידינו היקר

הרה"ג ר' ישראל גולדברג שליט"א

לרגל צאתו לאור של כרך רביעי מסדרת הספרים "כאיל תערוג", שזכינו במערכת קובץ גליונות להיות אכסניא במשך מספר שנים, לתורת מרן זצוק"ל

יהי רצון שיזכה להמשיך עוד לזכותינו מתורת רבינו מרן ראש הישיבה הגרא"ל, שטינמן זי"ע על מקצועות נוספים בתורה, באגדה, בהלכה ועוד עניינים

שהשמחה במעונם

ברכת מזל טוב לידידינו היקרים

המסייעים רבות בחוצאת ובחפצת הקובץ גליונות לאלפי חלומדים ברחבי הארץ

הר"ר בצלאל פרידמן - ירושלים - לנישואי הבן

יהי רצון שהשמחה תשרה בביתכם תמיד ותזכו לרוות מכולם רב נחת ושמחה עד בלי די

בברכה מרובה

מערכת 'קובץ גליונות'

הודעה חשובה

לקראת חג הפסח יצא לאור יריעה נרחבת ומיוחדת בענייני אמונה ובטחון

נשמח לקבל חומרים בעניינים אלו מגדולי ישראל

בברכה מרובה מערכת 'קובץ גליונות'

ש	י"ט סיון		
קרח	כ"ו סיון		
חוקת	ג' תמוז		
בלק	י' תמוז		
פינחס	י"ז תמוז	פקודי	ב' אדר ב'
מטות	כ"ד תמוז	ויקרא-זכור	ט' אדר ב'
מסעי	ב' אב	צו	ט"ז אדר ב'
דברים	ט' אב	שמיני - פרה	כ"ג אדר ב'
ואתחנן	ט"ז אב	תזריע	א' ניסן
עקב	כ"ג אב	מצורע-שבת הגדול	ח' ניסן
ראה	ל' אב	חג הפסח	ט"ו ניסן
שופטים	ז' אלול	קדושים	כ"ט ניסן
כי תצא	י"ד אלול	אמור	ו' אייר
כי תבוא	כ"א אלול	בהר	י"ג אייר
נצבים - ראש השנה	כ"ח אלול	בחוקותי	כ' אייר
וילך - שבת שובה - יו"כ	ו' תשרי	במדבר	כ"ז אייר
האזינו - חג הסוכות	י"ג תשרי	נשא - חג השבועות	ה' סיון
		בהעלותך	י"ב סיון

לכל הקוראים
והלומדים החשובים
שליט"א
הקדישו ע"ג הקבצים
את יקיריכם באחת
משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים
בזיכוי הרבים הגדול
להגדיל תורה
ולהאדירה.

להקדשות ע"ג הקובץ

או המעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באיזור מגוריהם

ובכל ענייני הקובץ

ניתן לפנות למס': 053-3145900

פקס: 077-2092005

או במייל: k.gilyonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל

ניתן לשלוח בקשה

למערכת 'קובץ גליונות'

kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו

להחדרת ערכי

היהדות ע.ר.

עדיף לשלם ולתרום במכשירי
"קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי

הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן

'קופות נוספות'

ובחיפוש קובץ גליונות,

או בטלפון:

נדרים פלוס:

486-7630585-03 שלוחה

קהילות:

4311-2757000-073 שלוחה

או בהעברה לבנק: מרכנתיל-

17

סניף: 745

מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

תשע"ט שנה שביעית

הרב ר' יוסף יעקב בן בלומה

ובקש מי שיכול לומר פרק תהילים לרפואתו

ממזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

"ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים".

משה רבנו ע"ה בצדקותו עשה חשבון לפני כלל ישראל וזה לעומת זה הצדיק מול הרשע: "משנמרה מלאכת המשכן, אמר להם בואו ואני עושה לפניכם חשבון, אמר להם משה אלה פקודי המשכן, כך וכך יצא על המשכן. עד שהוא יושב ומחשב שכח באלף ושבעה מאות וה' וע' שקל מה שעשה וויים לעמודים... מה עשה האיר הקדוש ברוך הוא עיניו וראה אותם עשויים וויים לעמודים, אותה שעה נתפייסו כל ישראל" (שמות רבה פקודי)

ספרתי לרבנו על גניבה היסטורית בארה"ב של 50 מליארד דולר ע"י יהודי והוא כבר בן 71 וקיבל מאסר של 150 שנה.

(כל משאלותיך)

"הגאון רבי יחזקאל ברטלר זצ"ל"

*

בברכת שבת שלום
יזקה ג' ושלום

נִיתָן לַתְּרוּם ולהקדיש ע"ג הגליץ לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', **נִשְׁמַח לַקְּבֵל** עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

פגהדף היומי

"בענין גניבת דעת"

חולין צ"ד א' אמר שמואל אסור לגנוב דעת הבריות ואפ' דעתו של גוי, וכ' הריטב"א ז"ל ואיסור גנבת דעתו של גוי כ' קצת רבותינו בשם בעה"ת ז"ל שהוא איסור תורה דנפק"ל מדכתיב לא תגנובו וכו' ע"ש. ולכא' זה לא יתכן אלא למ"ד גזל גוי אסור דלמ"ד גזל גוי מותר וה"ה גנבתו מותר כמפ' בסנהדרין נ"א' וכו' התו' בב"ק ק"ב ב' ובשא"ר א"כ איך יתכן לאסור גנבת דעתו טפי מגנבת ממון דעיקר קרא בהכי מיירי, ועי' תשו' חוט המשולש משכ"ב. ולענ"ד יתכן לומר דהנה הרמב"ם הביא דין גנבת דעת בפ"ב מה' דעות ה"ו וז"ל אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופיתוי ולא יה' א' בפה וא' בלב אלא תוכו כבדו והענין שבלב הוא הדבר שבפה ואסור לגנוב דעת הבריות ואפ' דעת נכרי כיצד וכו' ואפ' מילה אחת של פיתוי ושל גנבת דעת אסור אלא שפת אמת ורוח נכון ולב טהור מכל עמל והות עכ"ל, ומב' מדבריו דא"ז דין של בין אדם לחבירו מדלא הביאו בהל' גנבה או בהל' אונאה (כמו שהביאו הטור בה' אונאה בחו"מ סי' רכ"ח שו"ר שהרמב"ם הביאו ג"כ בפ"ה ממכירה ה"א ע"ש) רק הוא משום מדות האדם כמו כל הני דמייית, ונר' שזה נלמד מקרא דילפי' בב"מ מ"ט א' שלא ידבר א' בפה וא' בלב, וא"ז ענין כלל לגניבת וגזל גוי או טעותו דהתם למאן דמתיר כיון דס"ל דממונו הותר לישראל א"כ מותר ליטול ממנו בין בדרך גנבה בין בדרך גזלה אבל לדבר א' בפה וא' בלב ע"ז הקפידה תורה, שו"מ בשערי תשובה לרבנו יונה שער רביעי סי' קפ"ד שכ' דאפ' למ"ד גזל עכו"ם מותר גנבת דעתו אסור ע"ש.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת
ענינים בחשמל ומים המיוצרים על ידי מחללי שבת

א' כי תבוא י"ד אלול תשס"א. רבנו סיפר לי בדרך אגב כי לא ישן כל ליל שבת קדש מחמת החום שהיה. אמרתי, צריך למצוא עצה לחבר מאוורר למצבר של שבת. רבנו הגיב בדחיה: אין בכך איסור, אבל הפעם ישן אצלי נכד במרפסת, ושם זה די טוב, אבל הפעם ישן אצלי נכד במרפסת, ולכן לא ישנתי שם ע"כ. (והתבוננת, כי הנה רבנו לא ישן כל הלילה, אבל עם כל הקושי והצער לא אמר לנכד לישון במקום אחר). שאלתי, יד"נ נקלע למצב שקשה בעסקים מה זכות יעשה הוא בעל צדקה עצום? שיתן לגנרטור של שבת בקרית ספר. כמה יתן? זה, הוא יחליט כמה שיתן.

חשון תשע"ג. בשכונת רמת אלחנן הודיעו כי אין גנרטור בשבת זו, ויהודי יר"ש שואל כיון שיש לו אקווריום עם דגים ואם לא ישתמש בחשמל הם ימותו כיצד ינהג? הראה רבנו שבספר הזיכרונות שלו [שכתב לעצמו מזכרונות מה שמע מהחזו"א] כתוב בשם החזו"א שמשום כבוד הבריות התיר להוריד מים של בית הכסא, ואולי זה דומה לזה, אבל אינני רוצה לפסוק הלכה למעשה, שישאל את רבי אהרן לייב. הוא שאל את מרן הגרא"ל ואמר שאסור.

עד כמה נחשב "הוצאות שבת ויר"ט" למאור ולקירור, שהקב"ה משלמן?

ש"ק שמות כ"א טבת תשס"ו. פלוני שואל אם יחבר את המזגן לגנרטור שבת יעלה לו כל חודש 700 ₪ וזה הרבה כסף, המדובר באברך שכמעט זה הסכום מה שמקבל בכולל, מאידך הרי אמרו חוץ מהוצאות שבת ויום טוב? אם כוונתו לשבת [לכבוד שבת] יתחבר לגנרטור - למזגן. כאשר דיברו על "הוצאות שבת ויום טוב" תלמיד חכם אמר לפני רבנו בשם הגר"א על המשנה בפ"ב בשבת "כחם על הנר", מה טעם אמרו כחם ולא אמרו חס, כי הרי הוצאת שבת ויר"ט לא נכלל בהוצאות אם כן אין זה חס, אלא כחם.

בפשוטו פירוש 'כחם' - כאשר חס. ואילו היה כתוב חס היה הפירוש שצריך לחס.

(כל מושאלותיך)

א יפה מראה

שלושים יום קודם החג

יש מחלוקת במשנ"ב (סימן רכ"ג) האם מי שקונה ספר חדש מברך שהחיינו בהוצאתו או שלא, ומביא שם דעת החיי אדם שאין מברכין כי מצוות לאו ליהנות ניתנו. וזה לשון המ"ב בס"ק י"ג: 'ובקניית ספרים יש דעות בין האחרונים אם יברך עליהם משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו ובח"א מצדד דאם היה מהדר אחר זה הספר ושמח בקנייתו דמברך שהרי ברכה זו נתקנה על השמחה ולא על התשמיש וכדלקמיה בס"ד וכ"כ במור וקציעה וע"כ אין למחות ביד המברך'.

ושאלו את רבינו אם הקונה מגילה נאה כתובה על קלף, שזה שמחה יותר גדולה מקניית ספר יברך שהחיינו או שלא, וענה שלא יברך, כי הרי לא מברך על עצם הקלף, כי עצם הקלף אין לו שום שויות, רק על מה שכתוב בו, ואם כן נהנה מהמצוה, ואם כן אנו חוזרים לסברת החיי אדם, מצוות לאו ליהנות ניתנו ולכתחילה אין לברך.

ולפני הרבה שנים ביקש רבינו מסופר ירא שמים שיכתוב בעבורו מגילת אסתר מהודרת, וגדולה בשורות כמו של ספר תורה עם כל הרווחים (ראה בארוכה במה שכתב בעצמו, בביאורו למסכת ספר תורה, כל הפרטים), ואכן כתבו לו מגילה גדולה (ולא הקפיד לעשות עצי חיים) ומאז כשהוא שומע את המגילה מהבעל קורא הוא מעיין בה.

וגם הביאו לו קופסא נאה מכסף, ובה מניח את המגילה לקיים 'זה קלי ואנוהו'.

בתמונה הנדירה:

ערב פורים, מרן בודק את מגילת אסתר המוכנה לקריאה בלילה, ומעיין שלא אירע איזה קלקול ח"ו, אחרי ששהה שנה שלימה בקופסא בלי שימוש. על השולחן נראים מספר קופסאות נאים של מגילות אסתר שונות. לצידו בנו הגאון ר' שאול. (ניתן להבחין בכתב הגדול ובשורות המועטות שיש בעמוד של המגילה, כפי הדקדוקים שלו שליט"א במגילת אסתר).

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה- 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה- 4310

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

תורה ומצוות – עבודה שהיא תענוג

הנה יש תרי"ג מצוות, במעשים, בדיבור, ובמחשבות, וזו עבודה גדולה מאד לקיים את כל המצוות, עם כל מה שכתוב בספרי המוסר, חובות הלבבות, והמעשים, לעשות כל מעשה בשלמות, עם שלמות הכוונה לשם שמים, זוהי עבודה קשה מאד.

אבל באמת במסילת ישרים פרק א' כתב שהאדם לא נברא אלא להתענג על השם, והיינו הפוך, שאין זה קושי אלא תענוג, ותכלית בריאת האדם היא בשביל שיהיה לו התענוג הזה, להתענג על השם, ומקום התענוג הזה באמת הוא העולם הבא, אבל גם בעולם הזה יש תענוג בקיום התורה והמצוות, אשריך בעולם הזה.

כמו שאמרו באבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, עמל התורה עם דרכה של תורה זהו האושר הכי גדול בעולם הזה, והוא התענוג האמיתי. כידוע שכך המציאות.

אבל איך עושים את זה? על כך יש מסילת ישרים, שמסודר לפי הברייתא מרבי פינחס בן יאיר (בע"ז דף כ'), תורה מביאה לידי זהירות, ואחר כך זריזות, ונקיות, ושאר כל המעלות עד קדושה ורוח הקודש. והכל מתחיל מתורה, עסק התורה – וכל מה שהתורה מחייבת, לעסוק בתורה ולקיים המצוות.

שלמות האדם על ידי תורה

עסק התורה הוא המקשר את האדם יותר מכל דבר לקודשא בריך הוא, כמו שאמרו (זוהר) קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא, היינו שהתורה היא המקשרת את כלל ישראל והקב"ה, ואמרו בריש פאה תלמוד תורה כנגד כולם, ובאבות פ"ו כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו' – שלמות האדם היא על ידי תורה, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים.

ועל ידי תורה זוכים לדרגות מופלאות, אנשים שבדוקים בתורה בכל כוחם רואים בהם דברים נפלאים למעלה מן הטבע, וגם בדורנו ראו דברים כאלה, כמו שכתב החובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) "ויראה מאין עין וישמע מבלי אוזן", וסיפרו מעשים כאלה על אחי הגאון רבי יעקב זצ"ל, שלא היה צריך עיניים לראות, וראה דברים בלי עיניים, הכל מכוח עסק התורה.

והתורה היא גם תבלין ליצר הרע, כל דברי תורה, ובפרט תורת היראה, כמו שכתב המשנה ברורה בסימן א' שתבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל, והיינו ספרי היראה, שהם גם כן דברי תורה, אבל צריכים עם היראה גם לעסוק בתורה ממש.

האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך

ועסק התורה שייך לכל אחד ואחד לפי מצבו, כמה שהוא יכול, ואין להתאמץ יותר ממה שהוא יכול, אבל שייך לפי כוחו, כמה שהוא יכול, באופן שאינו מזיק לבריאות, ומי שעושה כל מה שבכוחו הרי הוא אדם השלם, אדם מושלם, וכלשון המסילת ישרים בפרק א' "האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך".

ובמסילת ישרים שם המשיך וביאר מה היא השלמות, "שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך, ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה

שיעשה אם קטן ואם גדול אלא להתקרב אליו יתברך", היינו שיכוון גם במעשיו הגשמיים לשם שמים, ויעשה אותם רק במטרה להתקרב להקב"ה, ובה הוא מתקדש "עד שיימשך אחריו יתברך ממש כברזל אחר אבן השואבת", דבקות כזו בהקב"ה שנמשך אחריו כמו מגנט שאינו יכול להיפרד, ככה הטבע משתנה ומתקדש על ידי כוונת המעשים לשם שמים, אך זה לא פשוט.

והרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) כתב שמי שכל מעשיו לשם שמים וישן במטרה כדי שיהיה לו כוח לעבודת השם, הוא עובד השם בשינתו, וגם השינה שלו היא מצוה ויש בה קדושה.

שיעור השינה לכל אחד כפי כוחו

ושיעור זמן השינה הוא לכל אחד לפי כוחו כמה שצריך לישון, והנה הרמב"ם (שם ד, ד) כתב "היום והלילה ארבע ועשרים שעות, די לו לאדם לישן שלישן, שהוא שמונה שעות", ובמגן אברהם (סימן רלח) הביא סימן לזה ממה שכתוב (איוב ג, יב) "ישנתי אז ינוח ליי", היינו שאם אדם ישן שמונה שעות כמנין "אז" ינוח לו, וזהו שיעור המנוחה הנורמאלי כדי שיהיה לו כוח.

אבל ידוע שהגר"א ישן פחות מזה, ואמר שהוא מפרש ישנתי אז ינוח "ליי" – שאצלו שמונה שעות הם מנוחה לארבעים שעות, כמנין לי, ובארבעים ושמונה שעות שהם יומיים מספיק לו לישון שמונה שעות, ארבע שעות בכל יום, וגם את השעות האלו לא היה ישן ברציפות אלא חילקם בכמה פעמים.

ולכאורה אם רואים שהגר"א ישן רק ארבע שעות, מה נאמר על הראשונים, ועל האמוראים והתנאים, הלא לכאורה קל וחומר שהם לא ישנו יותר מארבע שעות, אבל שמעתי ממרן הקהילות יעקב זצ"ל שאין הדבר כן, ולא מצינו שהתנאים והאמוראים מיעטו בשינה כל כך, רק הגאון היה דבר נדיר, שנולד עם גוף אחר, גוף חזק מאד עם כוחות מיוחדים, שהיה די לו בשינה מועטת.

והגאון בעצמו אמר שאף אחד לא יכול לנהוג כמוהו, וכבר היו כאלה שניסו לעשות כמו הגאון ולא החזיקו מעמד, כי באמת אין זה שייך, והגאון היה דבר נדיר ויוצא מן הכלל, אבל כל הראשונים והתנאים והאמוראים ישנו כל אחד כפי צרכו, וכמו שכתב הרמב"ם שיש שצריכים שמונה שעות, ואמנם יש שמספיק להם פחות מזה, וידוע שגם היום יש כאלה שישנים שש שעות ביממה והם ערניים, אבל בדרך כלל צריכים כשמונה שעות.

וכבר אמרנו כי חיוב האדם הוא לפי כוחו, ואין להתאמץ יותר מהכוחות, ומי שעושה כל מה שבכוחו על פי המסילת ישרים הוא "אדם השלם המקודש בקדושתו יתברך", ויכול להגיע עד לדרגה שיימשך לקדושה כברזל אחר האבן השואבת.

דבקות בתורה ובמחשבות קדושות

ומצינו דרגות כאלה בדבקות בתורה, שאדם נמשך כל כך לתורה עד ששוכח מכל הדברים האחרים, כמו שאמרו (עירובין נד, ב) באהבתה תשגה תמיד כגון רבי אלעזר בן פדת וכו' שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי וסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי, והיינו שהיה עוסק בתורה כל הזמן, ומרוב שהיה שקוע בתורה שכח את בגדו בשוק העליון.

וכעין זה מובא (שבת פח, ב) על רבא, שבשעת לימודו לחץ את אצבעו ויצא ממנה דם, ולא הרגיש כלל בזה מרוב שהיה שקוע בתורה, והצדוקי אמר לו "אתם עמא פזיזא", אבל זהו כוח התורה המושך עד ששוכחים מכל הדברים האחרים.

וכך היה מעשה במרן הרב מפוניבז' זצ"ל שדיבר פעם בלימוד עם מרן הגאון רבי אליעזר מטלז' זצ"ל, ובתוך כדי דיבורם נקע את אצבעו, מתוך ריתחא דאורייתא, ולא הרגיש כלל בזה. גם בדורנו ובכל דור ודור שייך מדרגות כאלה של דבקות.

וכל אחד מאיתנו יכול, עם המסילת ישרים, להיות בעצמו "מסילת ישרים"! אם ילך לפי השיטה של המסילת ישרים, וכסדר הברייתא של רבי פינחס בן יאיר, שמתחיל עם "תורה". ואמנם, תורה צריכה להיות בלי הפסק של ביטול תורה, שאפילו כשאנו יושב ולומד עם חברותא, אבל מחשבתו תהיה דבוקה בתורה.

ואפשר גם לחשוב על מה שכתוב בסידור, פסוקי דזמרה, ופסוקי תורה, כגון מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, וכן מודה אני לפניך שהחזרת בי נשמת, אם חושבים ומתבוננים בתוכן הדברים זוהי דבקות של אמונה שהיא גם תורה, ועל ידי זה המחשבה כל הזמן עסוקה בקדושה, במחשבות קדושות!

וכן מזכירים בהנני מכוון לפני הנחת תפילין "וציוונו להניח על היד... ושהיא נגד הלב לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך שמו" – שכל המחשבות והתאוות שבלב יהיו לעבודת השם, "ועל הראש נגד המוח שהנשמה שבמוחי עם שאר חושי וכוחותי כולם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו" – שגם הראש וכל החושים יהיו משועבדים לעבודת השם.

ומסיפים מבקשים "ומשפע מצות תפילין יתמשך עלי להיות לי חיים ארוכים ושפע קודש ומחשבות קדושות בלי הרהור חטא ועוון כלל", והוא הענין שהזכרנו, שהראש יהיה תפוס במחשבות קדושות בלי היסח הדעת, "בלי הרהור חטא" – חטא הוא לשון חיסרון כמו שכתוב (מלכים א' א, כא) "והייתי אני ובני שלמה חטאים" ופירש רש"י חסרים ומנועים מן הגדולה, ושייך דרגה כזו שלא יהיה שום חיסרון, בלי הרהור חטא כלל!

והדרך לכל הדרגות האלו היא עם המסילת ישרים, שכל המעשים הגשמיים יהפכו לרוחניים "לעבודתו יתברך שמו", וכגון כשאוכל יאכל מפני שהוא חייב לאכול, לצורך בריאות הגוף לעבודת השם, וממילא גם שיעור אכילתו יהיה כפי הצורך, מצד אחד לא פחות מן הצורך, כי זה אסור לו, וצריך לשמור על בריאותו, אבל גם לא יותר מן הצורך, שזה כבר מיותר, ואינו אלא תאוה.

ואמנם אי אפשר לצמצם בזה, והכלל הוא כמו שכתב המסילת ישרים בפרק א' שם כי צריך שיהיה יישוב הדעת, ובספק יש "להחמיר" שיהיה בטוח יישוב הדעת.

התענוג במעשים טובים מתוך אהבה

וזהו "להתענג על השם", כאשר עוסקים בתורה ובמצוות, כל אחד לפי כוחו, מתוך אהבת התורה והמצוות, הרי זה תענוג.

ולמשל בחסד, מי שאוהב חסד, הוא שמח ומאושר לעשות חסד ויש לו תענוג מזה, כמו שמצינו באברהם אבינו שישב פתח האוהל כחום היום בשלישי למיתו, והרגיש לא טוב מכך שאין אורחים, וכשראו בשמים את גודל רצונו בחסד, שלחו לו מלאכים בדמות בני אדם שיוכל לארח אותם, ובאמת הוא שמח מאד ורץ לקראתם, כיון שאהב את החסד, וזה היה תענוג בשבילו.

ומי שאוהב חסד ורוצה לעשות חסד, יש לו סייעתא דשמיא לזה, כמו שאמרו (יומא לח, ב) "הבא ליטהר מסייעין אותו", בכל פרט

ופרט שאדם בא ליטהר, מן השמים מסייעים בידו, **הבא ליטהר בתורה מסייעין אותו בתורה, והבא ליטהר במעשים טובים מסייעין אותו במעשים טובים, ואם בא ליטהר ביראת שמים מסייעין לו ביראת שמים, הכל לפי מה שהוא רוצה ובא ליטהר, מן השמים מסייעים ונותנים לו אפשרויות למה שהוא רוצה.**

וכשהוא עוסק בזה מתוך אהבה הרי הוא מתחבר לזה, ואוהב את זה יותר, ונהנה ומתענג בזה, ושמח בחלקו!

וכן בכל ענייני התורה והמצוות, לכל אדם יש "שורש הנשמה" שלו, לאיזה חלק ברוחניות הוא נמשך יותר (כמדומה שראיתי כן באחד מספרי החפץ חיים), ולכן רואים צדיקים גדולים שיש עוסקים יותר בתורה, ויש שעוסקים יותר ביראת שמים, ויש שעוסקים יותר במידות טובות, כל אחד לפי טבעו, מה שהוא נמשך יותר משורש נשמתו, ובזה הוא נעשה אדם השלם.

והעצה לכל הדברים היא מסילת ישרים. כבר הזכרנו ממרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שאם אדם לומד בכל יום חמש דקות בספר מסילת ישרים זה כבר משפיע, אם זה קבוע בכל יום זה משפיע, כמו שכתוב (איוב יד, יט) אבנים שחקו מים, כשיש הרבה טיפות מים שמתפסף כל הזמן, זה משפיע שנעשה חור באבן.

הלב הוא לב האבן, אבל אם יש "מים" – אין מים אלא תורה, כל דברי תורה, זה משפיע שהלב נעשה לב אחר, ועל ידי זה הלב רוצה חסד, ורוצה תורה ויראת שמים, וכיון שהוא רוצה ובא ליטהר, מן השמים נותנים לו אפשרויות למה שהוא רוצה, והוא עוסק בזה ומתענג, וחי חיים של תענוג, אשריך בעולם הזה!

וכאמור, הדבר הראשון והעיקרי הוא עסק התורה, שעל זה אמרו "אשריך בעולם הזה", וכן רואים במציאות, שבני תורה הם הכי מאושרים, למרות שבגשמיות כמעט ואין להם כלום, כמה הם מרויחים ומה הם אוכלים, אבל הם מאושרים ושמחים בחלקם! שיושבים ועוסקים בתורה, דברי תורה הם מתוקים מדבש ומאד מעניינים, וחיים חיים מאושרים עם שמחה.

ובזכות התורה יש סייעתא דשמיא בכל מה שצריכים, כמו שאמרו (ע"ז יט, ב) כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין לו, ואין זה מובן כיצד, אבל כך היא המציאות, **בני תורה מקבלים מן השמים כל מה שהם צריכים, בלי קשיים, וכל מי שיותר דבוק בתורה הוא יותר מאושר, וזוכה לסייעתא דשמיא גדולה יותר.**

וכן כל מעשים טובים, כל אחד לפי נטיית לבו מה שהוא נמשך יותר, הרי הוא אוהב את זה, ושמח ומאושר מזה.

וככל שעושה יותר מעשים טובים מתוך אהבה, מתחזקת בו יותר האהבה לזה, כמו שכתב הרמב"ם (אבות ג, טו) שאם אדם נותן אלף זוז לצדקה בבת אחת זה משפיע עליו אהבת חסד, אבל כשנותן אלף זוז באלף פעמים זה משפיע הרבה יותר, שאהבת החסד מתחזקת בו יותר על ידי ריבוי המעשים, והוא רוצה יותר לעשות חסד, לתת צדקה, וכן לומר מילה טובה לשני, לשמח אותו, ולרומם את מצב רוחו, ויש כל מיני דרכים לשמח את השני.

ובחובות הלבבות (שער הפרישות פ"ד) כתב כי הפרוש "צהלתו בפניו" ו"חברתו שמחה", היינו ששמחים להיות במחיצתו, ומשפיע אווירה נעימה על סביבתו, באהבת הבריות שיש לו.

והדרך לכל זה היא על ידי המסילת ישרים, אם עוסקים בזה בקביעות יום יומית זה משפיע מאד! ובאופן כזה כל אחד מאיתנו יכול להתענג על השם, רק צריכים סייעתא דשמיא, שהשכל ישלוט, ואז תהיה אווירה נעימה בבית, ואווירה נעימה בכל מקום שהוא נמצא, יהי רצון שנזכה לסייעתא דשמיא.

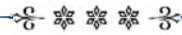
לעילוי נשמת אבינו מורנו עט"ר
ר' מנחם בן רבי שמעון ז"ל נוקראי
אשר הלך בענוות חן ואהב את התורה
נלב"ע כ' אדר תשע"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת מרן רבינו ראש הישיבה הגאון האמיתי
רבי חיים שלמה ב"ר יעקב משה ליבוביץ זצוקלה"ה
נלב"ע י"ח אדר א' תשע"ו - תנצב"ה
נדבת ידידיו נאמנו ומקורבו הבה"ח שמעון פרץ שיחי'

לעילוי נשמת
הרב זכריה חשאי ז"ל
ב"ר שלום ז"ל
נלב"ע י"ח אדר א' תשע"א - תנצב"ה

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

האם לדרוש בשבת בהלכות טריפות

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם (לה-א).

שאלה: נאמר בשולחן ערוך (ארי"ח סימן רצ): אחר סעודת שחרית קובעים מדרש לקרות נבביאים, ולדרוש בדברי אגדה וכו'. והנה רב אחד רצה ללמוד בשבת קודש ברבים פרק אלו טריפות, אך אמרו לו שבשבת ראוי ללמוד הלכות המשמחות לב, ולא דיני טריפות שיש בהם צער, האם צדק?

תשובה: הגמרא בעירובין (דף מג ע"א) דנה אם יש איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, וכתבה הגמרא: תא שמע הני שב שמעתא דאיתאמן בצפרא בשבתא קמיה דרב חסדא בסורא, בהדי פניא בשבתא קמיה דרבא בפומבדיתא, מאן אמרינהו, לאו אליהו אמרינהו, אלמא אין תחומין למעלה מעשרה, לא דלמא יוסף שידא אמרינהו, ע"ש.

וכתב שם המאירי שהשב שמעתא שנאמרו שם, הכוונה היא לשב שמעתתא שמבוארים בחולין (דף מב ע"א) לגבי סימני הטרפות, וכן כתבו הראב"י (אלף פ"ט הלכות טרפות ד"ה שבת שמעתתא) והאור זרוע (הלכות עירובין סימן קמז ד"ה בעי רב), ע"ש. הרי שרב חסדא ורבא דרשו בשבת בענייני טרפות, אם כן לכאורה יש להוכיח מזה שאין מניעה מללמוד הלכות אלו בשבת קודש.

אך יש לדחות ראיה זו בכמה אנפין, א. מבואר במשנה ברורה (שם סק"י) שעיקר הלימוד בשבת יהיה ללמד לרבים את חקי האלקים ואת תורותיו להורות הלכות שבת והאסור והמותר, גם להמשיך לב השומעים באגדה המדריכים את האדם ליראת שמים, וכדאיתא **בילקוט** (ר"פ ויקהל) אמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפנייהם ברבים הלכות שבת וכו' להורות לישראל איסור והיתר וכו', ואם כן יש לומר שבימי הש"ס הלכות טרפות היו נוגעות הלכה למעשה לכל אחד ואחד, כי כל אחד היה שוחט בביתו, נועיין לחלץ בגמרא דף נו ע"ב שרב סימאי הורה על הלכות טריפות בשבת, אבל בימינו שאין רגילים לשחוט לבד וכן שבודקים בעיקר רק את הריאות, אם כן הלכות אלו אינם נוגעות למעשה, ואם אין עניינים אלו מושכים את הציבור, הרי שיש לדון אם ללמודם.

ב. דנו הפוסקים אם מותר ללמוד בעיון בשבת קודש, דיש פוסקים שכתבו שיש להימנע מכך, וכמו שכתב ה"עב"ץ (בסידורו, בסדר השבת, קביעת מדרש אות ח) וז"ל: תלמיד חכם לא יטריד עצמו בלימוד הגמרא בעומק, שגם זה נחשב לחילול שבת, וגמרא ערוכה היא (שבת דף קט ע"ב) רבי זירא מהדר אזוזי וזוזי (זוגות וזוגות) דרבנן, ואמר להו, במטותא מנייכו, לא תחלוניה, וכן שנו חכמים (נדרים דף לו ע"ב) אין קורין עם התינוקות בתחילה (היינו מה שלא למדו עדיין),

דחשו לטורח האבות והבנים יחדיו גם בלימוד התורה החמור שלא יתעסקו בו בשבת ביגיעה כדרך שעוסקין בחול, אלא צריך להבדיל את יום השבת בכל דבר, שאפילו הלימוד הקדוש צריך להיות לו תענוג, ולא יהא כמשא כבד ועבודה קשה, חה אמת וברור, עכ"ל.

מאידיך יעוין במחזיק ברכה (סימן רצ סק"י) שדחה את דבריו, וציין שבעיה"ק ירושלים ת"ו בישיבת הרב פרי חדש, היו מפלפלים בעומקא דדינא, וכן כתב הר"ן (כתובות דף סב ע"ב) שלא הזכיר התנא עונת תלמידי חכמים, כי לפעמים יתחדש אליהם בתלמודם וצריכים לנדד שינה מעיניהם ולטרוח בתלמודם.

אמנם גם הוא העיד בסיום דבריו כי מנהג רוב התלמידי חכמים בכל המקומות שעבר בהם, שביום השבת אינם טורחים בעיון, אלא לומדים מילי דדרשה או גירסא, יעו"ש. נועי"ע בשו"ת תורה לשמה (סימן קי) ובשו"ת יביע אומר (חלק ב ארי"ח סימן יח).

ואם כן יש לומר שחכמי הגמרא שחיו מן התורה ומחידושיה, לימוד פרק זה לא גרם להם עצבות כי אם שמחה גדולה, אבל לבעלי בתים פשוטים שלא יבינו את הנלמד כראוי ויצטערו מהלימוד יתכן שלא ראוי ללמוד פרק זה בשבת, והכל לפי הענין. (חש"ח חולין-א מב ע"א).

ת"ח חשוב לא בא לשמוע דרשה גדולה - הדור
ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ... (לה-א).

שאלה: גדול הדור הגיע לעיר מסוימת, והיו מודעות בעיר המבשרות על בואו, ועל דברי תורה שישמיע בבית הכנסת הגדול, בעיר גר תלמיד חכם, שחבל לו על הזמן, כי יש לו את סדרי הלימוד תורה שלו. האם מותר לו לא להגיע לדרשה של "גדול הדור"?

תשובה: נאמר בקידושין (דף כה ע"א) סבי דנזניא לא אתו לפרקיה דרב חסדא. אמר ליה לרב המנוא זיל צנעינהו, ופרש"י זיל צנעינהו, אמר להם להיסגר ולישב בבית, חה לשון נדוי לתלמיד חכם, ע"ש. וכן פירש הריטב"א (שם). הרי לפנינו שאם הגיע גדול הדור לדרוש בעירו, ולא מגיע לשומעו, יש מקום לנדונו.

והנה המהרי"ט העיר על רש"י וכתב קשה לומר דמפני שלא באו לפרק יהיו חייבים נידוי, ולכן פירש שהוא לשון צניעות, כלומר למדם דרך ארץ וצניעות שלא לזלזל בכבוד אחרים. אכן דין זה מובא להלכה בב"י (י"ד סימן שלד) וכתב שהוא בכלל מבזה ת"ח. נובאמת בשי"ר כנסת הגדולה (הגהות בית יוסף אות צג) שהוא תלמידו של המהרי"ט ציין על הב"י את פירוש רבו, יעו"ש. ויעוין גם בשו"ת הרד"ך (בית יח אות ט) שהאריך בפרטי הדינים בנידוי בכבוד החכם כשמזלזל בדרשתו. ודבריו הובאו להלכה בקצרה בדעת תורה למהרש"ם (י"ד שם) וז"ל: מי שאינו בא לשמוע הדרשה,

גם כן בכלל מבזה [ת"ח] ומכל שכן אם גער בו והפסיקו. ויעוין עוד בשו"ת אהלי יעקב (למהדריק"ש), שהוכיח מכאן שמי שמזלזל בדברי חכמים חייב נידוי.

ויעוין עוד בתוכחת חיים (לר' חיים פאלאג'י פרשת ויקהל עמ' קטו) שהאר"י בדין זה, וציין לדברי הגמרא בקידושין, וביאר שהת"ח התנצלו שלא באו לשיעור כי לא למדו ממנו, אך ההתנצלות לא התקבלה, דאף על פי דלא למדו ממנו, מ"מ מכיון שהיה גדול, הם כתלמידים נחשבים, והוסיף שכל שכן אם הדורש הוא רבו או גדול הדור שחשובים כולם תלמידיו דודאי חייב נידוי אם לא בא לשמוע את דרשתו, ע"ש.

ויעוין עוד בבן יהוידע בסוגייתנו שביאר שעל ידי שהם לא באו לדרשא, גם פשוטי העם לא באו, ואין לך אפקרותא גדולה מזו.

אכן נראה שכל זה הוא באופן שיהיה זלזול ופגיעה ברב כשלא בא לשמוע את הדרשא, אבל באופן שאין בזה זלזול, ודאי שאין בזה נדוי, וכל מקרה לגופו.

בהקשר זה יש להוסיף מה שסיפר הגאון רבי שמואל רחנגרטן, ראש ישיבת בעלז, שאחד מתלמידיו, היה בעבר בישיבתו של ה'אגרות משה', הוא ניגש לר' משה פיינשטיין זצ"ל ושאל אותו איך הנהגה טובה הוא מציע לו לקבל על עצמו לקראת ימי בין הזמנים. השיב לו הגר"מ פיינשטיין זצ"ל 'בבית הכנסת במקום מגורייך, מתקיים מן הסתם שיעור במשניות לבעלי-בתים בין מנחה למערב, ואתה כבן ישיבה, שכבר סיים מסכתות רבות בש"ס, תראה עצמך כנחות-דרגה לשבת עמהם ולשמוע שיעור במשניות. אתה הרי תעדיף להוציא גמרא מארון הספרים ותשב ותלמד לך בצד, בהתמדה. דע לך, הזהיר בעל ה'אגרות משה' את תלמידו, שיש בזה לפעמים חשש של פיקוח נפש עבור אותו רב המוסר את השיעור... הוא עלול להיפגע מכך, בראותו שהשיעור שלו אינו מתאים לבן-ישיבה... מה-גם שהבעלי-בתים הנמצאים בשיעור זה, עלולים להיפגע מכך, ויתירה מזאת - שהם יבואו לזלזל בשיעור. ובעוד שאתה לקחת גמרא ולמדת בצד, הם ילמדו ממך שלא להשתתף בשיעור, ומחר-מחרתיים יעדיפו שלא להיכנס לשיעור המשניות, אלא לשוחח בדברי הבל. (ובמדרומה שחז"ל מספרים על גיחוץ שלא השתתף בשיעוריו של אלשע, ונענש על כך).

וברבות הימים עלול שיעור זה להתבטל לחלוטין! ואותם בעלי-בתים, שזה להם השיעור היחיד בכל שעות היממה, יתבטלו לגמרי מלימוד תורה, עכ"ד.

ומסופר על תלמיד חכם גדול המתגרר בעיר פלונית, ובבית הכנסת המקומי מתקיים שיעור במשניות כדוגמת הנ"ל, ובכל פעם כשאותו תלמיד חכם מזדמן למקום, הוא יושב לו עם חבורת הבעלי-בתים, ולפניו ספר משניות עם פירושים שיצאו לאור בתקופה האחרונה, ולומד יחד עימם.

ויש להוסיף שאם הוא לומד לבד, אף על פי שלומד לימוד יותר מעמיק, מכל מקום אין זה נקרא תורה בציבור, מה שאין כן אם הוא לומד עם הבעלי בתים הרי זה כבר דרגה אחרת של לימוד תורה, תורה בציבור, וע"כ גם כן יש להעדיף את הלימוד בציבור, מאשר הלימוד לבד. (חש"ח קידושין כה ע"א).

ברכת המזון לחולה צליאק

זוהר הקדוש פרשת ויקהל

שאלה: כיצד חולה צליאק יזכה לברך ברכת המזון?
תשובה: ראשית כל נאמר, שהחיפוש אחר עצה לברך ברכת המזון, ראויה היא מאוד, ויעוין בנאמר **בזוהר הקדוש בפרשת ויקהל** (דף ר"ח): "וכמה דאיהו מברך בחדה ובעינא טבא, הכי יהבין ליה בחדה ובעינא טבא וכו', וכד סליק מהאי עלמא אתר אתתקנא ליה גו רזין עלאין בהיכלין קדישין", ובשם האר"י ז"ל מובא (בשעה"מ פ' עקב): "כל כמה שמברך בעין טובה ושמחה יתירה כך נותנים לו מזונותיו בשמחה ועין טובה". אמנם הרעיון שיאכל חולה הצליאק, ויגרום לעצמו לסבל ואולי גם לסכנות, בוודאי שאינו מתקבל.

ולמעשה נראה, שהעצה שניתן לייעץ לסובל מצליאק היא, לברך ברכת המזון עם כאלו שעדיין אינם שומרים תורה, ובפרט עם ילדים קטנים הלומדים בבתי ספר חופשיים ואינם יודעים לברך ברכת המזון. ונבאר דברינו:

מבואר במשנה ברורה (סי' קצו סי' כד, וסי' תפד סק"ז) שמן התורה יכול אדם להוציא את חבריו בברכת המזון אף על פי שלא אכל כלל, כיון שחבירו כבר אכל וחייב לברך, וכל ישראל ערבים זה בזה [נדהיינו כל דבר שחבירו חייב בו, מדין 'ערבות' נחשב שגם הוא חייב בו], מכל מקום מדרבנן, הצריכוהו חכמים שיאכל כזית מתחילה, והסמיכו זאת על הפסוק 'ואכלת ושבעת וברכת' - מי שאכל הוא יברך, אך מי שלא אכל לא יברך לאחרים.

ולכן כותב השולחן ערוך (סי' תפד) שהעורך את ליל הסדר בביתו, ואחר כך הולך לערוך את הסדר עבור אחרים, אזי אם אינם יודעים לברך בעצמם ברכת המזון, צריך לומר עמהם את הברכה [בשם ומלכות] מילה במילה, וביאר המשנה ברורה: 'שכל שקורא מילה במילה והאחר עונה עמו, לא הוי ברכה לבטלה, אף על פי שיצא מכבר, שהרי הוא רק מלמדו לברך'.

וכן שנינו לגבי קטנים (במשנ"ב סי' רטו סי' יד) שניתן ללמדם את הברכות כדי להרגילם בכך, ומותר להזכיר בזה אף את השם, ואין זה לבטלה, שהרי על כרחך צריכים ללמוד עמהם כדי לחנכם בלימוד התורה ובקיום המצוות. [ואפילו אם קטנים אלו אינם מבני ביתו מותר לו לברך עמם כדי ללמדם את הברכה (משנ"ב סימן קסו סי' צג)].

ולכן, העצה שעל ידה ניתן לזכות לברך את ברכת המזון, תהיה בכך שיברך אותה עם אחינו התועים, ובפרט כשילך לבית ספר חופשי, ויברך עם ילדים קטנים את הברכה, ובזה יזכה לומר בעצמו את נוסח הברכה, וביותר יזכה שאחרים יקיימו בסיבתו מצות עשה מן התורה של 'ואכלת ושבעת וברכת', ובכך יחשב ל'שותף' בברכת המזון שלהם, והמצוה תיזקף אף עבורו. [ועיין בשערי תשובה (סוף סימן תפב) שכתב: "אמרו חז"ל ביומא שאחד אומר לחבירו בוא ואמרו אפרסמון ונתבסם אני ואתה ע"ש, ומכל שכן בזה שהוא אין בידו כלל לקיים המצות כתיקונה, ומזכה לחבירו, הנה שכרו אתו ומעלה עליו כאילו עשה בעצמו"]. (חש"ח קידושין ע ע"ב).

קרבנות דוחים שבת כמו תמידים, מוספים, קרבן פסח ועוד קרבנות - שדוחים את השבת. לזאת ברכת "והשב את העבודה לדביר ביתך" אנו אומרים בשבת.

הבערה ללא יצאת - הטעם

לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת (לה, ג)

נחלקו התנאים (שבת ע, א) למה פירשה התורה באופן מיוחד איסור הבערת אש בשבת, יותר משאר המלאכות שלא נתפרשו. רבי יוסי אומר, הבערה ללא יצאת. והיינו, ללמד שאין חייבים עליה סקילה וכתר כשאר מלאכות, אלא עוברים עליה באיסור לאו בעלמא. ורבי נתן אומר, הבערה לחלק יצאת. והיינו, ללמדנו, שאם עשה כמה אבות מלאכות בהעלם אחד [בשגגה אחת], חייב חטאת על כל אחת ואחת, ואינו נפטור בחטאת אחת עבור כולן.

ויש לבאר במה שונה מלאכת הבערה לרבי יוסי יותר מכל שאר מלאכות.

ויש לבאר, דאפשר שזהו מפני שרבי יוסי אזיל לשיטתו (פסחים נד, א), שהאש עלתה במחשבה לפני הקב"ה להבראות בערב שבת, אבל בפועל נבראה רק במוצאי שבת. וסובר רבי יוסי, דהואיל ומלאכות שבת האסורות הן אותן מלאכות שנבראו בששת ימי בראשית, א"כ האש שלא נגמרה בריאתה עד מוצאי שבת, אין בה אלא איסור לאו.

עוד יתכן לומר, דמלאכת הבערה שונה לרבי יוסי משאר מלאכות שבת, כיון שאינה דומה לגמרי למלאכת הבערה שהיתה במעשה בראשית. דבמעשה בראשית ההבערה היתה בריאה (והיינו הוצאת האש), ואילו ההבערה שעליה חייבים בשבת היא ההבערה של כילוי החומר (שהרי גם מוסיף שמן לגר אסור), ולכן אינו עובר עליה אלא בלאו.

והנה להלכה נקטו רוב הפוסקים כרבי נתן, שהבערה לחלק יצאת, והמבעיר במזיד חייב כרת וסקילה (רמב"ם פ"ז משבת ה"א), ומ"מ אנו מברכים ברכת מאורי האש במוצאי שבת, משום שבמוצאי שבת היתה תחילת בריאת האש (פסחים נד, א), הרי שגם לדעת הסוברים שהאש נבראה במוצאי שבת, בכל זאת המבעיר חייב סקילה, ואינו עובר בלאו לחוד.

"לא תבערו אש בכל מושבותיכם" - הדליקה ואש הגיהנום

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יזמת: לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת (לה, ב-ג)

יש לפרש המקראות באופן זה, דהנה אמרו בגמרא (שבת קיט, ב), שאין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת. יעוי"ש.

ויש לומר שנרמז דבר זה במקראות שלפנינו, "שבת שבתון לה'" - שעל ידי שתשבתו בשבת - לא תבערו אש בכל מושבותיכם, ולא תהא הדליקה בכל מושבותיכם מצויה (שו"ר שכתבו כן בשם רבינו אפרים).

עוד יש לומר, דהנה איתא שהשומר שבת, אזי גם ינוח מאש הגיהנום ביום השביעי, ואם כן, יש לבאר שנרמז כאן שבת שבתון לה' - שאם תשבתו בשבת, אזי לא תבערו אש בכל מושבותיכם, היינו אש של הגיהנום לא יבער גם הוא ביום השבת.

ברכת "בונה ירושלים" אין אומרים בשבת וברכת "העבודה" אומרים

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יזמת (לה, ב) כתב רש"י, "ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת".

הנה מצינו חילוק בין תפילות שבת לתפילות של חול, שבתפילות שבת אנו אומרים את ברכת "רצה ה' אלקינו בעמך ישראל ובתפלתם, והשב את העבודה לדביר ביתך". ולעומת זאת, את ברכת "ולירושלים עירך ברחמים תשוב", אין אנו

אומרים בשבת. וצריך ביאור מה טעם חלוקות ברכות אלו, שזו אומרים בשבת וזו אין אומרים.

ונראה לבאר בפשיטות, כי ברכת "ולירושלים עירך ברחמים תשוב" אנו מתפללים בזאת על "בנין המקדש", ובנין המקדש הלא אינו דוחה שבת, לזאת אין מבקשים בקשה זו בשבת. אבל ברכת "השב את העבודה לדביר ביתך" היא בקשה על חידוש "עבודת הקרבנות", ועבודת הקרבנות הלא דוחה שבת. הן אמנם שלא כל עבודה דוחה את השבת, אך עכ"פ הרבה

טעות הנשיאים בנדבת המשכן, ותיקונה בחנוכת המזבח

וְהַנְּשִׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמִּלֻּאִים
לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן: וְאֶת הַבָּשָׂם וְאֶת הַשֶּׁמֶן לְמִזְבֵּחַ
וְלַשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלַקְטֹרֶת הַסַּמִּים (לה, כז-כח)

כתב רש"י, "והנשיאים הביאו. אמר ר' נתן מה ראו

נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסירים אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (לקמן לו, ז) והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם והנשיאים כתיב".

ויש להתבונן, מה גריעותא וחסרון היה במעשה הנשיאים, והלא כל אחד מישראל הביא למלאכת המשכן את אשר לבו חפץ להביא, ואם כן, באמת היה מקום לסבור כי שמא לבסוף יחסר איזה דבר הנצרך יותר, וא"כ יביאו בני ישראל תחילה את כל אשר ינדב לבם, ולבסוף ישלימו הנשיאים את אשר יחסר, ולמה זאת אמרו חז"ל שהנשיאים "נתעצלו" בהבאת תרומתם למשכן, דמה עצלות יש כאן.

אך הביאור בזה, שאכן אם באנו לדון מצד דבר הנצרך למשכן הנהגת הנשיאים היתה טובה, אך מצד הרצון להשתתף בתרומת המשכן - היה כאן חסרון (הן אמנם שקשה לנו לדון את נשיאי ישראל כי גדולי עולם המה אשר זכו לגילוי שכינה, אך עכ"פ לקוצר הבנתנו כן נראה), וטעותם של הנשיאים היתה בכך שהתייחסו לנדבת המשכן כאילו מטרתה היא לתת למשכן מה שחסר לו, כמו עני, שנותנים לו "די מחסורו אשר יחסר לו" (דברים טו, ח). אך טעות היא זו, כי למשכן לא חסר דבר, והקב"ה אינו זקוק לאבני השהם, כי אם היה רוצה, היה בורא אלפי אבני שוהם ואלפי אבני מילואים למשכן בלי להזדקק לנדבות. אלא שרחמנא ליבא בעי (עי' סנהדרין קו, ב), שחפץ הקב"ה שבני ישראל יביאו זהב וכסף ואבני שוהם למלאכת המשכן, מתוך רצון להשתתף בבנייתו, ומתוך רצון ליטול חלק בקדושה, ולנדבת המשכן נצרכו "נדיבי לב" (לה, כב), ולא "נדיבי זהב" או "נדיבי כסף" או "נדיבי אבני שוהם".

ולזאת אם הנשיאים משהים את תרומתם עד שיתברר מה יחסר בסוף, הרי שחסר להם ב"לב" וברצון ליטול חלק בקדושה (כמובן, בשיעור דק עד אין נבדק, כפי רום מעלתם), ועל כן נענשו בנטילת היו"ד מהם. מפני שהיו צריכים לרוץ וליתן למשכן את אשר ידבם לבם, ולא להמתין לראות מה יחסר, ואם אכן היה חסר לבסוף אבני שוהם אז יתנו גם אבני שוהם, אך תחילה היה עליהם לרוץ וליתן מיד ולא לחשב מה "חסר" לנדבת המשכן.

ואכן, בחנוכת המשכן תקנו הנשיאים את טעותם, שלא

המתינו שם לישראל, אלא נזדרזו להביא קרבן לפני כולם כמו שהביא רש"י כאן. וזכו בזאת לשכרם - שכתב הקב"ה על כל אחד ואחד מהם פרשה ארוכה של שמונים ותשעה פסוקים ואלפי אותיות - והכל על הנשיאים, כי מידה טובה מרובה ממידת פורענות (רש"י שם כ, ו), ואם במידת פורענות הפסידו כל הנשיאים יחד שתי אותיות בלבד, הרי שבתיקון, חוץ מהפסוקים המשותפים לכל הנשיאים, יש לכל נשיא פרשה שלמה בפני עצמה (של ששה פסוקים), הנוקבת בשמו ומפרטת את קרבנו, [על אף שכל הנשיאים הקריבו את אותם הקרבנות, והיה אפשר לפרט את קרבנותיהם ואת סדר הקרבנותם בלשון קצרה יותר].

הטעם ששיבח שמואל את שאול בעיני העם והרי היה על פי הדיבור

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן
אוֹרִי בֶן חוֹר לְמִשְׁחָה יְהוּדָה (לה, ל)

הנה מצינו דבר פלא, שאחר שנמשח שאול על פי ה', אמר שמואל לכל ישראל (ש"א י, כד) "הראיתם אשר בו בחר ה', כי אין כמוהו בכל העם" וגו', ונראה קצת שהיה זקוק להסכמת העם. וכן דוד שנמשח על פי הדיבור ע"י שמואל (ש"א טז), ומה צריך את "יהודה ועוד לקרא" שגם אנשי יהודה המליכו את דוד בנפרד ומשחוהו (ש"ב ב, ד) ואחר כך חזרו עוד כל העם ומשחוהו והמליכוהו עליהם (ש"ב ה, ג).

ונראה ביאור הדברים, דכיון שאמרו חז"ל (ברכות נה, א) "אין מעמידים פרנס על הציבור אלא אם כן נמליכין בציבור", וילפינן לה ממה שאמר הקב"ה למשה להימלך בישראל במינוי בצלאל על מלאכת המשכן יעו"ש, אם כן, מכאן למדנו שאף כשמינוי השררה נעשה על פי הדיבור, מ"מ יש להימלך בציבור תחילה.

שמן המשחה - קודש, קטורת הסמים - טהור

וַיַּעַשׂ אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים טָהוֹר
מִעֲשֵׂה רֶקֶחַ (לז, כט)

צריך ביאור, מדוע לגבי שמן המשחה נאמר שעשאו קדש ואילו לגבי קטרת הסמים נאמר טהור.

ונראה לבאר, דהנה הקטרת עוד לא נגמרה קדושתה, כי הרי צריכה קידוש בכלי שרת ועדיין לא נמשחו כלי השרת, ולזאת עדיין אינה נקראת קדש אלא טהור, אבל השמן הוא המושח כל הכלים, וא"כ קדושתו כבר גמורה, ולכך השמן מתחילת עשייתו קרוי קודש שאין הוא צריך קידוש בכלי שרת.

אך צריך עיון, דבמנחות (פז, ב פה, א) מבואר שגם ההין שעשו בו את השמן נמשח, וקשה איך נמשח ומתי נמשח, והרי קודם עשיית השמן אין במה למשחו שאין עדיין את השמן, ואחר עשייתו אין שימוש בהין, וצ"ע.

י"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"
ניתן לשלוח חידושי תורה מגדולי ישראל ל:
k.gilyonot@gmail.com

גליון תורה רבותינו

ליקוטים מתורת מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

ויקהל תשע"ט

שאף על פי 'שתהיו' רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, אבל - שבת אל תדחה מפניה.

טוב שם

והנשאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן. ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים. (פר' ויקהל, שמות לה, כז)

העננים הביאום

מובא בגמ' (יומא עה:): שהכוונה היא על העננים, שהביאו יחד עם המן בבקר, גם אבנים טובות ומרגליות. ואין הגמרא מתייחסת אל הכתוב השני, אודות הבושם והשמים למאור ולמשחה ולקטורת הסמים.

אבל בתרגום יונתן בן עוזיאל מובא את שני הדברים, וְעֲנֵנֵי שָׁמַיָא אֲזִלִין לְפִישׁוּן וְדִלְיִין מִתְמָן יַת אַבְנֵי בִּוּרְלוֹת חִילָא וְיַת אַבְנֵי אֲשִׁלְמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוּשְׁנָא וּמִחֲתָן יִתְהוֹן בְּאַנְפֵי מִדְבְּרָא אֲזִלִין רַבְרַבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִיִּיתָן יִתְהוֹן לְצִרוּךְ עֵיבִידָתָא. וְתִיבִין עֲנֵנֵי שָׁמַיָא וְאֲזִלִין לְגֹן עֵדֶן וְנִסְבִּין מִתְמָן יַת בּוּשְׁמָא בְּחִירָא וְיַת מְשַׁח דְּזִיתָא לְאַנְהוּתָא וְיַת אֲפִרְסָמָא דְכָתָא לְמִשַׁח רְבוּתָא וְלְקִטוֹרֶת בּוּשְׁמָיָא.

נשיאי ישראל הביאום, אבל בעצלות

אבל שאר מפרשים פירשו שהפסוק מדבר על נשיאי-ישראל.

והנה כתוב, והנשאים, חסר אות י'. וגילו לנו חז"ל, לפי שבאותה עת, שכל בני-ישראל הרימו את תרומתם, התעצלו הנשיאים מלהביא. ועל כן, נחסר אות מן שמם הראוי להם. ואכן, לעיל (לה, כא) כתוב: ויבאו כל איש אשר נשאו לבו ... ולעיל (לה, כד) מוזכרים כל המביאים: כל מרים תרומת ... ומוזכרים הנשים: וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ... וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה ... והנשיאים כתובים לאחר כולם.

זאת ועוד. אף מה שהם כן התנדבו, זהו לא מאותם 31 הדברים שנצטוו להביא. כמו בשמים לשמן המשחה ולקטורת הסמים. והציווי להביאם לא נזכר בפרשת תרומה, אלא שמן למאור ובגדי כהונה כתובים בפר' תצוה לאחר כל הציווי על המשכן וכליו שבפרשת תרומה. וכן הציווי לבשמים עבור שמן המשחה, זה נצטוו מאוחר יותר בפר'

אהבה מקלקלת השורה

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת. (פרשת ויקהל, שמות לה, ב-ג)

כתב רש"י בשם המכילתא, הקדים להם אזהרת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת.

ולעיל (בפר' כי תשא, שמות לא, יג) על הפסוק: אך את שבתתי תשמרו. כתב רש"י: אף על פי שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מיעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן.

בשיחת (ליל שבת קודש פר' פקודי שנת תשנז) עמד כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל בנידון זה - דאין מצות מלאכת המשכן דוחה שבת. ואמר, שאין בו דין אחר בנוסף לדיני הדחייה. ודברי רש"י בפרשתנו ובפרשת כי תשא שלפיכך 'הקדים' הכתוב אזהרת פרשת שבת לפרשת מלאכת המשכן. לפי שידע הרבש"ע שבני ישראל מרוב אהבתם ובגודל תשוקתם לבנות משכן לה', אשר תוכו רצון אהבה (כפי שרואים הרבה לשונות של חיבור וחיבה המשולים בעבודת כלי המשכן) יתכן שמרוב עזות האהבה 'יקלקלו-את-השורה' (כמובא בגמ' יומא כח: על אברהם אבינו שחבש בעצמו את החמור), עד שהם ידחו מפניה את השבת. ולפיכך יידעם הכתוב והקדימם באזהרה זו - שאין מלאכת המשכן דוחה שבת.

לימוד-תורה מתוך יראה וקדושה ובלא שום 'קולא'

ועוד הוסיף ואמר, שעלינו ללמוד ולידע מעתה, כאשר אנו יושבים ולומדים תורה, תמיד נתבונן גם איך לקבל עלינו ובתוכנו את התורה... אשר מן המוכרח הוא ללמדה מתוך-יראה וקדושה, לבל נקל ראש בכל אותם אופנים הנצרכים לקיומה. או באופן שנחשוב לפי תומנו, כי יחד עם קולא זו ואחרת, בכך ירבה "כבודה-של-תורה"... או שמא "כבוד-שמים"... הוא זה ח"ו.

כאן לימדנו הכתוב, שאין הדבר כן. אלא אדרבה, זו היא 'קריעות' החודרת לתוככי המצוה, והיא אינה חמימות אש-דת למו המוקרנת מאורה. ולפתח, חטאת רובץ.

את זה העמיד משה רבנו בפניהם - בראש ובראשונה לכל תחילת ציווי אותם על התרומה ועל העשייה. הוא מזהיר אותם מפני מצבם שהיה נראה לו מצב עילאי בוודאות -

נצחיות שם-האדם, - מתוך מעשי-עצמו

ונתבונן נא מזה, עד כמה צריך כל אדם ואדם לתקן וליישר את מעשיו, עד שיהא ייעוד 'שמו' ניכר, ומעשיו יהיו מוכרחים ובאים, מתוך כל פעולותיו ומעשיו. ועד כמה צריך להתרחק מלהעלות אף בקצה דעתו, מחשבות רבות המרחיקים אותו הרחק הרחק מן המהות הפנימית, ש'שמו' ויעודו המתוקן והראוי מורה את אשר בו נברא.

ועד כדי כך, שהנשיאים לא ייקראו בתורה הק' לעולם בשם 'נשיאים' - בשם המלא שלהם, וממילא הם לא יוותרו לנצח - במעלת 'הנשיאים', שהיתה בהם מעת היותם במצרים, או לאחר מכן בקבלת-התורה או בהעמדת השופטים בעצת יתרו.

וכל זה למה ?

רק מפני שהם...חשבו מחשבות, מה ראוי-להם ומה יאה-להם, מחשבות שבאו להם - - - רק בגלל נשיאותם ! והרי דוקא בגלל החובה הרבה, הנדרשת ממעלת-הנשיאות, נפגמו ונחסרו ממעלתם.

ועוד נוסף לדקדק, איך נכתב שמם ? כאשר אינו נקרא עם האות י, 'והנשאים'. הנשאים - על שם התנשאותם הרמה, ודייק.

ככר זהב טהור עשה אותה (ל"ז כ"ד)

במנחות כ"ח א' דרשו בזמן שבאה זהב באה ככר אינה באה זהב אינה באה ככר, רצונו לומר דאף לכתחלה אין מקפידין על משקלה שיהיה ככר כשאינה של זהב, וזה פשוט שהרי אף בשל זהב אין ככר מעכב, וכמ"ש להלן, וא"כ שאר מיני מתכת שנתמעטו מככר, אף ממצות ככר נתמעטו, וכן מבואר בלשון רש"י שכתב אינה צריכה לבא ככר.

ומנורה של זהב נראה שאין ככר מעכב בה ואינה אלא למצוה דלא מצינו עיכוב, וכ"מ בילקוט בהעלותך בשם ספרי דקתני התם אין במנורה גביעים כו' אלא בזמן שהיא באה מן זהב מן ככר מן קשה, ומשמע שיכולה לבוא מן זהב ולא מן ככר.

ומנורה שאינה של זהב אין עושין בה גביעים כפתורים ופרחים, ואף לכתחלה אין עושין, לא מיבעיא אי אף בשל זהב אין גביעים כפתורים ופרחים מעכבין, פשיטא דבשאר מיני מתכות אף לכתחלה אין עושין, אלא אף למש"כ התבואות שור בחידושו לר"ה כ"ד דבשל זהב גביעים כפתורים ופרחים מעכבין, נמי נראה דבשאר מיני מתכות אין עושין אף לכתחלה, דקרא המצוה לעשות גביעים כפתורים ופרחים לא מיירי אלא בשל זהב, וכ"מ ברש"י במנחות שכתב אינה צריכה כו', ועי' תוס' שם ד"ה שבעה, וכ"מ לקמן ב' דאמרין שפודים של ברזל היו כו' ופירשו שם בתו' דקרי ליה שפודין לפי שלא היו בה גביעים כפתורים ופרחים, ולמדנו שאף לכתחלה אין מצוה לעשות בשאר מיני מתכות, דאל"ה למה לא עשו, ומיהו בדיעבד אם עשו נראה דלא מיפסל דלא גרע משיקוד. (חידושים וביאורים)

מקשה אחת זהב טהור (ל"ז כ"ב)

כתב הרמב"ם בפ"ג מבית הבחירה ה"ד ואם היתה המנורה חלולה כשרה, ועי' כ"מ שכתב נראה לפרש דהיינו לומר

כי תשא. (ורש"י בפר' אמור, ויקרא כד, ב, כותב: ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך. שזהו על מצות הדלקת הנרות).

והמעין היטיב בדברי חז"ל יראה, שלא מצינו שהנשיאים התעצלו באיזה מעשה מסוים שעשאוהו ח"ו באיטיות... או מתוך חוסר זריזות... אלא, מצינו עליהם מפורש רק דבר אחד - שהם חשבו חשבונות ! האם עליהם להביא עכשיו, או שמא יביאו לאחר שכולם יתרמו והם יביאו את 'כלק' החסר. וכן חשבו 'על עצמם' מה ראוי להם להביא.

מצינו דעה אחת (אבות דרבי נתן יא, א) א"ר נתן, בשעה שנתעסק משה במלאכת המשכן, לא רצה ליטול עצה מנשיאי ישראל, והיו נשיאי ישראל יושבין ושותקין ואומרים: עכשיו יצטרך לנו משה.

כיון ששמעו שהעבירו קול במחנה שנאמר: והמלאכה היתה דים, אמרו, אוי לנו שלא היה לנו שותפות במלאכת המשכן. עמדו והוסיפו דבר גדול מעצמם, שנאמר: והנשיאים הביאו את אבני השם.

והנה לדעה זו, הם פשוט ישבו ושתקו... באשר הם לא נתבקשו במאומה - אף לא להשיא 'עצה' לפני משה רבנו. אבל בגלל ישיבתם שהיתה בלא כל עשייה מצידם, הם איבדו את הזמן, והפסידו את הכל.

והמה בקשיו חשיבונית

אבל רש"י לא הביא מאמר זה, אלא תלה הכל ב...עצלונתם, אף כי לא הביא איזשהו מעשה, אשר מזה יוכח שהם התעצלו מאיזו עשייה.

אמנם יתכן שעצם זה גופא שהם חשבו מחשבות 'על-עצמם', נחסר בהם ב'שם-של-עצמם'.

ומבאר כל זה כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל על פי הנאמר (קהלת ז, כט): והאלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. דהנה, אם כה ישר נברא האדם, מהיכן החל להיות עקום ומוטעה המבקש חשבונות רבים ? אלא הביאור הוא, דכאשר נהיה האדם בבחינת 'והמה'. כלומר, אני - לעצמי מחליט. או אז נוטה הוא מ-ישרות טבע ברייתו, הכוללת את כל הוויות-העולם, הנועדות לשלמות-האדם בעולמו. ומאז הוא מתחיל לבקש חשבונות רבים ושונים. חשבונות המובילים אותו, לעבר בורות נשברים.

והנה לעומת הנשיאים, מצינו שבצלאל שבשמו היה נקרא בפי ה' לפני משה רבנו (בפר' כי תשא, שמות לא, ב), לפי שהיה בצל א-ל (גמ' ברכות נה.). והיה הוא נקרא, על שם הדרגה שלו.

וכך הקדים הקב"ה להזכרת שמו, את 'יעודו' כפי 'תכליתו' הנועדה לו. כפי שאמר למשה ולישראל: ראו קראתי בשם בצלאל וגו'. ואף משה רבנו השתמש במעלת השם של בצלאל, בעת שדן עמו, האם לבנות קודם את המשכן, או קודם את הכלים. ואמר לו משה, אתה היית בצל א-ל, ואתה מטיב לדעת ממני (גמ' ברכות שם). הרי שגם משה הכיר בשם של 'בצלאל', זה שהיה בן יג שנה (גמ' סנהדרין סט.), את מהות מעלתו הגבוהה.

שיעור הגביעים ופרחים של מנורה ואם מעכבים במנורה

כפתוריהם וקנותם ממנה היו (ל"ז כ"ב)

שיעור הכפתורים והגביעים והפרחים לא נתבאר, דרך בכפתורים שמהם יוצאים הקנים אמרינן במנחות כ"ח ב' וטפח כפתור, ובפיה"מ להרמב"ם כתב שהכפתורים כולם שווים וכן הגביעים והפרחים, ולפי"ז שיעור כל כפתור טפח, ומה שאמרו בסוגיין הרגלים והפרח ג' טפחים וטפחיים חלק וטפח שבו גביע כפתור ופרח, ע"כ שלא היו בגובה זה תחת זה, אלא בסביבת הקנה שליש גביע ושלש כפתור ושלש פרח וכמו שפ' רש"י, ומיהו שיעור הגביעים והפרחים לא נתבאר, ואפשר ששיעורם קטן מטפח, ולפי"ז הא דאמרינן הכא נשתיירו שם שלשה טפחים שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח, אפשר שהיו זה תחת זה בגובה, אבל אם גם שיעור הגביעים טפח ע"כ שהיו גביע וכפתור ופרח בטפח אחד בסביבת הקנה וכמו שהיו למטה, ועי' תוס' שם ד"ה וטפח ומשמע לכאורה שלא היו שלשתן בטפח אחד, אלא למטה, ולפי"ז יש להכריע ששיעור גביע פחות מטפח, [ושיעור פרח נמי נראה שהוא פחות מטפח דלא מסתבר דשיעור גביע שליש טפח], וכ"ז צריך רב.

ובהא דגביעים כפתורים ופרחים מעכבין זה את זה, נראה שאין מעכבין אלא במצות גביעים כפתורים ופרחים אבל המנורה כשרה, וכן מורה פשוט לשון הרמב"ם שכתב מעכב את כולו, וזו נראה דעת הש"ך יורה דעה סי' קמ"א ס"ק ל"ה, וכ"מ בביאור הגר"א שם ס"ק ל"ד, [ולפי"ז אפשר דלא קשה קושית תו' ד"ה שבעה], אבל התבואות שור בחידושו לר"ה כ"ד כתב בפשיטות דבשל זהב גביעים כפתורים ופרחים מעכבין ותמה בדברי הש"ך, והעתיקו הגרע"א ביו"ד שם, ולא נתפרש מאין פשיטא ליה כל כך, ועי' ברמב"ן בפ' מעשה המנורה ואין הכרע בדבריו ז"ל, ומיהו ברמב"ן בפרשת בהעלותך מבואר בהדיא שאין גביעים כפתורים ופרחים מעכבין, וכתב שכן אמרו רבותנו בספרי ובמנחות, ואפשר שכוונתו ז"ל שכל דבר המעכב בשל זהב מעכב גם בשל שאר מיני מתכות דזהב לא גרע משאר מיני מתכות, וא"כ ממה שאמרו אינה באה זהב אינה באה גביעים כפתורים ופרחים, למדנו שאין גביעים כפתורים ופרחים מעכבין וזו נראה גם כוונת הגר"א ז"ל שם.

וצריך להבין מ"ט הדלקה לאו עבודה היא כדאיתא בגמרא יומא, ואפשר דענין עבודת מתנה הוא שעוסק בהבאת קרבן כגון שזורק הדם או מקטיר, שבזה הוא כמביא קרבן וכן נמי נתינת פתילה ושמן, אבל הדלקת המנורה אינה ענין של הקטרת השמן או הבאת קרבן, אלא כעושה שירות בשל גבוה, וזה לאו עבודת מתנה, אבל הצתת אליתא כהקטרת עצים במערכה ושפיר חשיבא עבודה. (חידושים וביאורים)

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש (ל"ה ב')

כתב רש"י דהקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת.

שאינה מקשה, ובודאי שכן מורה פשוט לשון רבנו, והנראה בדעת רבנו בזה, דס"ל דודאי לא גרע זהב משאר מיני מתכת, וכל דבר שכשר בשאר מיני מתכת אף בשל זהב כשר בדיעבד, [ולפי"ז גרוטאות דמפסלי בשל זהב כדתניא מן הגרוטאות פסולה אף בשאר מיני מתכות פסולין, ולפי"ז לא יתפרש מה שאמרו באה זהב באה מקשה אינה באה זהב אינה באה מקשה, ומפרש רבנו, שבמקשה כלולים ב' ענינים, א', שלא יהיה חלול, [אפשר שרבנו מפרש כן מה ששנינו בספרי בהעלותך מקשה אין מקשה אלא מן קשה מעשה אומן מעשה קורנס, ועי' בפיה"מ שכתב הגביע צורת כוס עשוי מקשה, ונראה דר"ל שלא היה חלול, ושמענו שלשון מקשה מתפרש אטום בלתי חלול], וזה ודאי אינו אלא למצוה לא לעכב שלא למדנו בו עיכוב דאחא לא כתיבא הוויא, [וכ"מ בילקוט בהעלותך בשם ספרי דקתני אין במנורה גביעים כפתורים ופרחים אלא בזמן שהיא באה מן זהב מן כתר מן קשה, ומשמע שאפשר שתהיה מנורה מן זהב בלתי מקשה, וע"כ דבכלל מקשה שלא יהיה חלול וזה אינו מעכב, (איברא שכאן למדנו שמנורה הבאה מזהב אם אין משקלה ככר או שאינה מקשה [לפמש"פ ר"ל שהיא חלולה], אין עושין בה גביעים כפתורים ופרחים, וזה לא נזכר בדברי רבנו גם בגמרא למדו שאין מנורה הבאה משאר מיני מתכות צריכה ככר, ושאין עושין בה גביעים כפתורים ופרחים, ומשמע קצת דאף באינה באה ככר יש לעשות גביעים כפתורים ופרחים, וצ"ע)].

ועוד דין כלול במקשה שלא יעשה מגרוטאות, ודין הזה ודאי מעכב דהא כתיב הוויא, [גביעיה כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו], והא דדרשינן באה זהב באה מקשה אינה באה זהב אינה באה מקשה, היינו על הדין הראשון שאין לעשותה חלולה, אם באה מזהב, אבל בשל שאר מיני מתכות מותר לעשותה חלולה לכתחלה, אבל דין מקשה, וממנה יהיו, דילפינן מינייהו לפסול גרוטאות, ודאי אף בשאר מיני מתכות הדין כן דבפסול לא שייך לחלק בין זהב לשאר מיני מתכות וכמשנ"ת.

ונמצינו למידין, דמנורה הבאה זהב מצותה שתהיה אטומה ולא יהיה בה שום חלל, ושל שאר מיני מתכות מותר לעשות חלולה לכתחלה, ולפי"ז יש לעי' בלשון הרמב"ם שכתב ואם היתה חלולה כשירה, והרי גם לכתחלה מותר לעשותה חלולה, ונראה שבדין חלול לא שייך לכתחלה ודיעבד אחרי שאין שיעור לעובי הקנים וממילא לא ירויח במה שיעשנה חלולה כלום, ולא שייך כאן שלכתחלה יכול לעשותה חלולה, [גם אפשר שמדין יפוי הבית יש לעשותה בלתי חלולה דנראה כעניות], ולא שייך כאן אלא להשמיענו שאין פסול חלול, ועוד שאחרי ששנה לנו רבנו דין זה בלשון דיעבד, נמצא דין זה אמת אף בשל זהב, כ"ז כתבנו לפרש דעת רבנו, אבל פשוט הסוגיא דמנחות משמע דגרוטאות פסולין בשל זהב וכשרין בשל שאר מיני מתכת, וענין חלולה לא שמענו, [עי' באב"ע שמות כ"ה ל"ב, שכתב שהקנים היו חלולים ולמד כן כנראה מלשון קנה אבל אין כן דעת רבנו]. (חידושים וביאורים)

בבקנה האחד בין משוקדים לכפתור ופרח, שאין כפתורים ופרחים משוקדים, אלא כל זמן שלא למדנו לשום כפתורים ופרחים שיקוד, אבל אחרי שלמדנו שיקוד בכפתורים ופרחים ודאי כל כפתורים ופרחים משוקדים, וזה דברי התו' יומא שם, אבל ודאי אין שתי צורות שונות של כפתורים ופרחים.

ועי' בריטב"א יומא שם שפירש דהא דאמרין אין להם הכרע ר"ל שאין התיבות מכריעים אבל ודאי הטעמים מכריעים, ולפי"ז למדנו שכפתורים ופרחים משוקדים, שהרי גביעים באתנא, ואפשר שכן גם דעת רבנא, אבל אין כן דעת תו' יומא שם שכתבו דעיקר הספק מחמת האתנא ומחמת קרא דשלשה גביעים משוקדים, [ועי' בברייתא דמלאכת המשכן פ"י].

(חידושים וביאורים)

וכפתור תחת שני הקנים ממנה (ל"ז כ"א)

נראה מלשון הכתוב שהקנים היו נמשכים מראש הכפתור ולא מתחתיתו ולא מאמצעיתו, וכן משמע בגמ' מנחות כ"ט א' משפת קנים ולמעלה. וכן מבואר ברמב"ם פ"ג מבית הבחירה ה"ג שכתב דשלשה כפתורים אחרים היו בקנה המנורה שמהם יוצאים ששת הקנים.

(חידושים וביאורים)

פלולא דאורייתא

וז"ל המגיד מישרים (פר' ויקהל) ובההיא דצפורן שפרשת וכתבת שני דרכים חייך דקב"ה חייך בפלולא דילך אבל אורחא בתראה הוא ברירו דמלה ומ"מ לא תמחוק קדמאה דיקריה דקב"ה סליק מיניה אף על גב דלאו קושטא איהו כיון דאיהו חריפא דוגמת נפחא דבטש בפרזלא ונצוצין מתנציצין לכל עבר, עכ"ד. וכתב ע"ז מרן הגראי"ל שטינמן בכת"י: 'היינו שבחריפות שאינה עקומה יוצא כבוד שמים'. (ס' כאל תערוג - עניני יורה דעה היוצא לאור בימים אלו)

הכלי לחכמה - לייקר אותה

וימלא אותו רוח אלוקים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה (ל"ו ל"א)

ובמדרש (תנחומא) ואמלא אותו רוח אלוקים בחכמה, שכבר הייתה בו חכמה, למדך שאין הקב"ה ממלא חכמה אלא למי שיש בו כבר. ועוד הביאו שם במדרש שלכך נתן הקב"ה החכמה לחכמים כיון שהם עוסקים בתורה בבתי כנסיות ובתי מדרשות. ולא לטפשים שהם היו עוסקים בתורה במקומות המטונפים. ובביאור דברי המדרש אמר מרן ראש הישיבה רבי שמואל רוזנבוסקי זצוק"ל שהקב"ה נותן חכמה רק למי שיש בידו כלי לאצור את החכמה, אבל הטפשים שאין בידם כלים לשמירת החכמה, שאינם מיקרים את החכמה אין נותנים להם, דבשביל לזכות לחכמה צריך לדעת לייקר אותה ואז נהיים כלי לחכמה.

(זכרון שמואל עמ' תקנ"א)

וכתב רש"י בחגיגה י' ב' דלפי שסמך פרשת שבת לפרשת משכן אנו למדין מלאכת מחשבת לשבת והיינו דהלכות שבת הוו כהררין התלוין בשערה.

וצ"ע דא"כ מאי שנא מקלקל דנקטו בגמרא שם הרי כל הל"ט מלאכות ממשכן ילפינן להו, ואע"ג דגם בלא ילפותא דמשכן הוי אסרינן רוב המלאכות מסברא, מ"מ חידושים טובא למדנו ממשכן, ועוד דסמיכות הפרשיות דרשא גמורה היא, וביותר הא דהזכיר שבת בויקהל, ולו"ד רש"י ז"ל ה' אפשר לפרש דרק אילפותא דמלאכת מחשבת קאמר, דנהי דאית לן למילף סוגי המלאכות ממשכן, אבל מנלן למילף גם להצריך כונת המלאכות כמו במשכן, והיינו כהררים התלוים בשערה מה שהכריעו חכמים למילף ממשכן גם דבעי כונת העושה במלאכה.

לכאורה לשון הלכות שבת כהררין משמע חומרי דשבת, ולמאי דמוקמינן לה למלאכת מחשבת א"כ היינו קולי דשבת, ומיהו אשכחן נמי מלאכת מחשבת אסרה תורה לחומרא בב"ק ס' א', אבל בגמ' הזכירו רק מקלקל, ומוכח מזה דלשון הלכות שבת שפיר מתפרש אקולי דשבת.

ובגמרא שם הקשו מאי כהררין התלוין בשערה, ולכא' בפשוטו מתפרש הרי שפיר מסור לחכמים לקבוע מה נקרא מלאכה ואין זה תלוי בשערה, וכן משמע מהא דמשני ומלאכת מחשבה לא כתיבא, משמע דהוי קשיא ל' דכתיבא חשיב, וכמו בסמוך דפרכינן ומאי כהררין התלוין בשערה ומשנינן דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן, וצ"ע למה מ'אן רש"י בזה ופירש דמהו הרמז הוא דקשיא ל'.

(חידושים וביאורים)

ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים וגו' (ל"ז כ')

ביומא נ"ב ב' מספקא לן בקרא דובמנורה ארבעה גביעים משוקדים, אי משוקדים קאי אגביעים, או אכפתורים ופרחים, וברמב"ם פ"ג מה' בית הבחירה ה"ב כתב דהכל משוקדים, ומשום שלא הוכרע עבדינן משוקדים מספיקא כ"כ מרן בכ"מ בשם הרי"ק, ונראה שאין שיקוד מעכב אף בגביעים, ולפי"ז למדנו שמותר לעשות שיקוד אף בדבר שלא נצטוינו לעשותו בשיקוד.

ועי' מל"מ שכתב שלא נסתפקו בגמ' אלא בכפתורים ופרחים שבגוף המנורה אבל שבששת הקנים ודאי שלא היו משוקדים, שהרי בקרא דשלשה גביעים משוקדים הפסיק בבקנה האחד בין משוקדים לכפתור ופרח, וכתב שכן מבואר בפירוש רש"י ותו' יומא שם, ולא נתפרש איפה מצא כן בדבריהם ז"ל, ופשטא איפכא משמע שהרי אם נפרש משוקדים כפתוריה ופרחיה, [עי' בסמוך בשם ריטב"א שאמנם הוכרע כן דמשוקדים קאי אכפתורים ופרחים], נמי נדע שהגביעים שבקנה האמצעי היו משוקדים, לפי שלא מצינו שתי צורות שונות של גביעים, וה"נ שלא נסתפק בכפתורים ופרחים שבקנים לפי שבפירוש למדנו שכפתורים ופרחים, משוקדים, ואין שתי צורות של כפתורים ופרחים, ולא שייך להוכיח מקרא דשלשה גביעים כו', שהפסיק

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת ויקהל תשע"ט

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו' (ל"ח, א').

יש להתבונן שפרשה זו שונה משאר פרשיות באופן שלמידה משה רבנו, שהרי דרך מסירת התורה של משה רבנו מפורש בגמ' בערובין דף נ"ד ע"א, ת"ר כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן, וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם וכו', וכאן מפורש שהקהיל משה רבנו את כל עדת ישראל ללמדם פרשה זו.

ויתכן לפרש בביאור הענין דמשום שהיה זה למחרת יום הכיפורים, כשירד מן ההר, כדפירש רש"י, וכדאיתא ברש"י לעיל בפ' כי תשא (ל"ג, י"א), שבי' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל, ואמר סלחתי כדברך, והתחיל לצוותו על מלאכת המשכן, וברש"י להלן ריש פרשת פקודי כתב דהמשכן נקרא משכן העדות, משום שהוא עדות לישראל, שויתר להם על חטא העגל, שהרי השרה שכניתו ביניהם.

ויש לומר דמשו"ה היה ענין מיוחד בלימוד פרשה זו, שתהא לכל ישראל, דבפרשה זו הראה את סליחתו, והריצו בשמחה בלב שלם להשיב שכניתו עליהם, על כן היה ענין שתאמר פרשה זו לכל ישראל. ויש להוסיף עוד עפ"י מה שאמרו חז"ל, והובא ברש"י (לעיל ל"ג, ו'), עה"פ 'ומשה יקח את האהל', שהיו ישראל מנוודים, וא"כ יש לומר שעל כן הוצרך עתה להקהילם, לומר שנתכפר להם החטא וכבר אינם מנוודים.

אכן נראה לומר עוד ביאור בזה, דהנה הרמב"ן כתב דבציווי על ענין המשכן, היה כריתת ברית עם ישראל, והיינו דבאמת הרי כבר נצטוו משה רבנו על ענין המשכן קודם שבירת הלוחות, ופרשה זו היא חזרה על ענין המשכן, וכתב הרמב"ן דיתכן שהיה זה למחרת שירד משה רבנו מן ההר, ונתרצה להם הקב"ה, ונתן לו הלוחות שניות, וצוה להקהיל אליו כל העדה אנשים נשים וטף, וחזר על ענין ציווי המשכן, והוסיף הרמב"ן וזה לשונו, וברית עמו ברית חדשה שילך ה' בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאחבת כלולותם. ומבואר בדברי הרמב"ן דבעת שירד משה רבנו מן ההר עם הלוחות השניות, היה כריתת ברית חדשה, שכזה חזרו לקדמותם ולאחבת כלולותם, להיות במדרגה כמו קודם חטא העגל.

וביאור הדברים הוא דבמתן תורה נכנסו ישראל בכרית עם הקב"ה, ובחטא העגל עברו ישראל על הברית, ובפרשת כי תשא (ל"ג, ט"ו) כתוב דמשה רבנו אמר להקב"ה, אם אין פניך הולכים, אל תעלנו מזה, ונתרצה לו הקב"ה כמפורש שם בפסוק י"ז, 'ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה' ולהלן שם (ל"ד, י') כתוב, הנה אנכי כורת ברית וגו', והיינו דאחר שבחטא העגל הופרה הברית שנכרתה במתן תורה, התפלל משה ונתרצה לו הקב"ה לחזור ולכרות עמם ברית להשראת שכניתו, וזהו שכתב הרמב"ן

שבענין המשכן שחזר וצוה משה רבנו, הייתה כריתת ברית חדשה שילך ה' בקרבם.

וכיסוד דברי הרמב"ן דאחר הסליחה על חטא העגל ושבירת הלוחות, נכרתה עמם ברית מחודשת, מבואר גם באדרת אליהו בסוף פרשת כי תשא, עה"פ (ל"ד, י') 'הנה אנכי כורת ברית', שכתב ז"ל וחזר השי"ת וברית הברית שברית כסו"פ משפטים, אחר שהופר הברית כאן, וחזר וברית בראשי המצוות שתולה הברית בהן, וכמ"ש שהם עדות על יחודו, והוציאם ממצרים להיות לאלקים. הרי דהיה כריתת ברית חדשה, לחדש את הברית שהייתה בשעת מתן תורה, והופרה בחטא העגל.

ונראה לומר דזהו שציוה משה רבנו להקהיל את כל עדת בני ישראל, דכיון דהיה בזה כריתת ברית, א"כ צריך שכל ישראל יהיו בשעת הציווי, דכריתת הברית צריך להיות במעמד כל הנכנסים בברית, וכמבואר בפסוקים בפרשת נצבים 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם, ראשיכם שבטיכם זקנים ושוטריכם כל איש ישראל, טפכם נשים וגו', לעברך בברית ה' וגו', ומבואר דכריתת ברית הוא במעמד כל ישראל.

וכן מבואר בחז"ל (ויק"ר י', ט') על הברית שנכרתה כשעברו ישראל את הירדן, כמבואר ביהושע (ג', ט'), שבעת כריתת הברית נאספו כל ישראל בין כדי הארון, בשביל להיכנס בברית, הרי דבעת כריתת ברית, צריך שכל ישראל יהיו באותה שעה.

אשר לפי זה יש לבאר, דלכן היה צריך שבאמירת פרשה זו, יהיו נקהלים כל ישראל, דכיון דהיה זה כריתת ברית, ממילא צריך שכל ישראל יהיו שם באותה שעה.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' וגו'. לא תבוערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת (ל"ח, ב' ג').

הנה לכאורה סיום הפסוק 'ביום השבת' הוא כפל לשון מיותר, שהרי כל הפרשה מדברת מאיסור מלאכה דביום השביעי, ולמה חזר בסיום הפסוק דלא תבוערו אש ביום השבת, והלא בשבת מדבר הכתוב.

ואפשר לפרש בזה, דאתא הפסוק לאשמעינן ביחוד בדין הבערה, דרך הבערה ביום השבת הוא דאסור, אבל הבערה מערב שבת, אע"פ דהיא נמשכת ודולקת לאחר מכן ביום השבת, אין בזה איסור, גם למאן דאמר דאשו משום חיצו, וזה כמבואר בדברי הנמוקי יוסף בפרק כיצד הרגל, שהקשה למאן דאמר אשו משום חיצו, היכי שרינן להדליק נרות בערב שבת עם חשיכה, והדלקתה נמשכת ביום השבת, והרי כיון דאשו משום חיצו הרי זה כאילו הוא מבעירה

בשבת, עיי"ש מה שביאר בזה, ולפי זה יש לומר דלכן סיים הכתוב
דהאיסור דלא תבערו אש, הוא דוק להדליק ביום השבת, לומר
דרך הבערה ביום השבת אסורה, אבל מערב שבת מותר להבעיר.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש וגו' (ל"ה),
(כ'). וכתב רש"י, הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן,
לומר שאינו דוחה שבת.

ונראה לבאר הענין בזה, דהנה דעת רש"י בתחילת הפרשה, דהצווי
האמור על מלאכת המשכן, היה למחרת יום הכיפורים כשירד משה
רבנו מן ההר. ואמנם הרמב"ן נחלק בזה, ודעתו שאמר להם עתה
מה שנצטוו בו קודם שבירת הלוחות.

והנה איתא בחז"ל שהמשכן וכליו היו כנגד העולם, ומכוונין כנגד
כל הבריאה כולה, וביקשו שמעוני (פר' פקודי פ"מ רמז תי"ט)
איתא, היה רבי נחמיה אומר אהל מועד שעשה משה רבנו במדבר
כנגד מעשה בראשית, יריעות כנגד שמים וארץ וכו'. ומבואר
דהמשכן היה עולם בפני עצמו, הכולל את כל הבריאה כולה. וכן
איתא באדרת אליהו.

ובזה נראה לבאר מה שאמרו בגמ' בכרכות דף נ"ה ע"א, שידוע
היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, ומבואר
דעשיית המשכן היה בצירוף האותיות שנבראו בהם שמים וארץ,
וצריך טעם למה צריך לזה. ולפי המבואר דהמשכן היה עולם בפני
עצמו הוא מבואר היטב, דמשום דעשיית המשכן שהוא עולם בפני
עצמו, הרי הוא כמו בריאת העולם, ולזה הוצרך לדעת צירוף
האותיות שבהם נבראו שמים וארץ.

וכן נראה לבאר הא דאמרינן בגמ' במגילה דף י' ע"ב, שביום
השמיני למילואים, היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים
וארץ, ולפי המבואר הוא מבואר היטב, דהקמת המשכן, הוא כמו
בריאת העולם, שעשיית המשכן הוא עשיית עולם בפני עצמו, ולכן
הייתה שמחה לפניו ביום הקמת המשכן כיום שנבראו בו שמים
וארץ.

והנה עיקר הדבר דהמשכן הוא עולם בפני עצמו, ביאורו הוא
שבשביל השראת השכינה היה צריך שיהיה מקום בפני עצמו שהוא
חלוק ועומד לעצמו מכל העולם כולו, והטעם לזה יש לומר, דהשראת
השכינה של 'ושכנתי בתוכם' שייך רק בעולם מתוקן ומזוכך, שאין
בו חטא, ועל כן, העולם כולו שהוא עולם פגום, ומעורב בו רע וטוב,
וכמו שביאר בספר נפש החיים דעל ידי חטא אדם הראשון, נעשה
העולם כולו מעורב טוב ורע, והחטא פגם במהרת וזכות העולם
כולו, אי אפשר שתהיה בו השראת השכינה של 'ושכנתי בתוכם',
ובשביל השראת השכינה היה צריך שיהיה עולם בפני עצמו, שהוא
מקום בפני עצמו שבו לא פגם החטא, והוא מקום העומד בתיקונו
ומהרתו, וזהו הענין שהמקדש הוא עולם בפני עצמו מתוקן ומזוכך
בלא פגם החטא.

ועל פי זה נראה לבאר, דהטעם דנצטוו על עשיית המשכן רק אחר
חטא העגל, הוא משום דהרי בעת שעמדו על ישראל בהר סיני
שפסקה זוהמתו, ונתקן חטא האדם הראשון, והיו ישראל במדרגה
כאדם הראשון קודם החטא, היה העולם כולו ראוי להשראת
השכינה, ולא היה צריך עולם מיוחד בפני עצמו בשביל השראת
השכינה, שכל העולם כולו היה ראוי לזה, ורק בעת חטא העגל,
שחזרו וקלקלו, וחזרה אותה זוהמה ונתערבה בתוכם, כמו בחטא
האדם הראשון, וכמו שמבואר זה בנפש החיים, אז נתחדש דבשביל
השראת השכינה של 'ושכנתי בתוכם', צריך עולם בפני עצמו, שהוא
מקום מתוקן שאינו פגום, ולזה הוצרכו לבניית המשכן, ועל כן רק
אחר חטא העגל הוא שנצטוו על עשיית המשכן.

ולפי זה יש לומר, דהנה השבת היא מעין העולם הבא, ובמור סימן
רצ"ב כתב דבשבת תיקנו ג' מטבעות של תפלה חלוקין למעריב
והרית ומנחה, כנגד ג' שבתות, אתה קדשת, כנגד שבת בראשית,
ישמח משה, כנגד שבת של מתן תורה, ואתה אחד, כנגד שבת
שלעתיד לבא, עכ"ד, הרי מבואר דהשבת היא שבת שלעתיד לבא,
ובשבת אנו חיים חיי העולם הבא, והעולם הבא הוא עולם שכולו
טוב, ואין בו שום רע כלל, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, ולא ירעו
ולא ישחיתו בכל הר קדשי ומלאה הארץ דעה את ה', ועל זה נאמר
בזכריה (י"ג, ב') 'ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ', על כן יום
השבת הוא יום שבו העולם הוא מתוקן ואין בו פגם החטא, כמו
בעולם הבא, ואיתא בחז"ל דבשבת הגיהנום שובת, והיינו משום
דבשבת חוזרים ישראל לשורשם הראשון כמו אדם הראשון קודם
החטא.

מעתה יש לומר, דבשבת עצמה, כיון שהיא מעין עולם הבא, על כן
בשבת עצמה אין צריכין את המקדש בשביל השראת השכינה,
דבשבת כל העולם כולו ראוי הוא להשראת השכינה, ואין צריך
מקום מיוחד בפני עצמו שיהיה ראוי להשראת השכינה, וזהו הענין
שצוין עשיית המשכן דוחה שבת.

ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו (ל"ה, כ"ב).

כתב הבעל הטורים, בגימטריא, אז איש ואשתו באים יחד.

ומבואר שמלבד השבת שהיה בעצם הבאת הנשים, דאיתא בפרקי
דרכי אליעזר שלכן זכו שיהא להם ראש חודש כיום טוב, היה ענין
מיוחד בהבאת איש ואשתו, וצריך ביאור מהו הענין בהבאת איש
ואשתו יחד.

ואפשר לבאר, דהנה תכשיטי הנשים היו שייכים לנשים, כדין נכסי
מלוג, ונענין בתוס' בכתובות דף נ"ז, דגם קודם תקנת חז"ל נהגו בדין
נכסי מלוג, וא"כ הרי לבעל יש בזה קנין פירות, ולאשה קנין הגוף,
וכדי שיהא הקדש גמור יש להקדיש גם את קנין הגוף, וגם את הקנין
פירות, ולזה הביאום יחד איש ואשתו, שהבעל יקדיש את קנין
הפירות, והאשה את קנין הגוף.

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמסר בעש"ק
בישיבת "עטרת שלמה" - קרית הישיבה
את השיעור במלואו ניתן לשמוע בקול הלשון
03-6171001-1-1-7-5 (מס' חדש)

השיעור נדפס לרפואת הבה"ח
אברהם בן ציון בן היה אריאלה
בתושחי

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת ויקהל תשע"ט

ויקהל משה (ל"ה. א')

פירש רש"י למחרת יוהכ"פ כשירד מן ההר ע"כ. מבואר שעכשיו נצטוו על המשכן, אמנם ברמב"ן מבואר שנצטוו קודם, ועכשיו נצטוו שוב, ונתבאר באריכות בזה בפרשת תרומה.

ויקהל משה (שס)

בבעל הטורים כתב וז"ל "כתוב לעיל כי קרן אור פניו וסמך ליה פרשת שבת, לומר שאינו דומה קירון פנים של שבת לשאר ימים" עכ"ל. ומבואר שיש אור פנים מיוחד בשבת, וכן מסופר על הסבא מקלם ועל הגר"א לופיאן ועוד שראו עליהם בשבת מאור פנים מיוחד. וכן מבואר בראשית רבה על הפסוק "ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו", בירכו במן וקידשו באור פניו של אדם, דאינו דומה מאור עינו של אדם בכל השבוע ומאור עינו בשבת.

ויקהל משה (שס)

בילקוט שמעוני (נא) איתא אמר הקב"ה עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפנייהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך הדורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת ולקרות בבתי מדרשות ולדבר ולהורות לישראל דיני שבת עכ"ל. ומבואר דיש מעלה מיוחדת בלימוד ברבים בשבת, ובטעמא דקרא ביאר זאת דכמו שמצינו שיש חסרון בחלול שבת בפרהסיא, כך יש מעלה בקידוש שבת בפרהסיא, [ובפרשת יתרו (כ. ח')] נתבאר הא דזכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, דהשמירה מחילול שבת והקידוש קשורים זה בזה].

שבת שבתון (ל"ה. ב')

יש שהעירו מה הטעם שפעמים כתוב "שבת שבתון", ופעמים כתוב "שבת", ובספר גן רוה הביא מכילתא דכאן התורה כתבה "ששת ימים תעשה מלאכה" דמשמע מאלוה, ובפרשת יתרו (כ. ח') כתוב "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", ומשמע שצריך לעבוד בשביל המלאכה, ותיצרו דבזמן שעושין רצונו של מקום המלאכה נעשית מאלוה, וכשאין עושין רצונו של מקום צריך לעבוד בשביל המלאכה, וכיון דבפרשה כתוב "תעשה" דמשמע דהמלאכה נעשית מאלוה, לכך כתוב "שבת שבתון", דגם בימות החול שובת ובשבת מוסיף שבתה, משא"כ בפרשת יתרו שכתוב "תעבוד ועשית", דמשמע דצריך לעבוד בשביל המלאכה, לכך כתוב "שבת", דרק ביום השביעי שובת ולא בשאר ימי השבוע.

ובמשך חכמה ביאר דבפרשה דעושין רצונו של מקום השבת מוספת קדושה לישראל, ולכן מלאכתם נעשית ע"י אחרים, משא"כ בפרשת יתרו דאיירי כשאין עושין רצונו של מקום אין השבת מוספת קדושה, ואין מלאכתם נעשית ע"י אחרים.

לא תבערו אש (ל"ה. ג')

הצדוקים פירשו את הפסוק "לא תבערו אש" שאסור שיהא אש מובערת בשבת, ומהאי טעמא אנו אוכלים חמין בשבת כדי להוציא מלבן של צדוקין, ובבעל המאור (שבת דף טז: מדפ"ה) [והובא במשנ"ב סו"ס רנ"ז] כתב וז"ל "וי"א כי תקנת רבותינו היא לענג את השבת בחמין, וכל מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריה אם הוא מין, ואם מת תעסקו בו עממין, ולהזמין, לבשל להטמין, ולענג את השבת ולהשמין, הוא המאמין, וזוכה לקץ הימין" עכ"ל, ובדבריו מבואר דיש ב' ענינים באכילת החמין, חדא להוציא ממנהגם של הצדוקים, ועוד משום עונג שבת, והנה העירו דמה הטעם שצריך להטמין חמין בשבת, והא בלא"ה חייבים להדליק נרות שבת שהוא נגד הצדוקין, ולהני"ל מבואר דהענין באכילת חמין הוא גם משום עונג שבת.

קחו מאתכם תרומה (ל"ה. ה')

כבר העירו מהו הלשון "קחו", הרי היה לו לומר שיתנו תרומה, ובספר אונים לתורה (להג"י סורוצקין זצ"ל) פירש דהנה יש אחד שעושה צדקה ויש אחד שכופה אחרים שיעשו צדקה, וכונת הכתוב "קחו" שכל אחד יהיה כמו שכופה את עצמו להביא.

את המשכן את אהלו וגו' (ל"ה. י"א)

כתב הרמב"ם (פ"א מבית הבחירה הל"י) וז"ל "ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר כנגד העזרה, שלחן כצורת השלחן ומנורה כצורת מנורה, אבל עושה הוא מנורה של חמשה קנים או של שמונה קנים או מנורה שאינה מתכת אע"פ שיש לה שבעה קנים עכ"ל, ומקורו בגמ' בע"ז (דף מג.), והעירו שבגמ' וכן ברמב"ם לא

הוזכר איסור לעשות כתבנית הארון, וי"א דבאמת מותר לעשותן, דהארון אינו חלק מהמשכן, [ועיין מש"כ בזה לעיל בפרשת תרומה], אמנם בתוס' הרא"ש בר"ה (דף כד:) [הובא בדרך חכמה] כתב שיש איסור לעשות עם כרובים, וכן מבואר במנ"ח (מצוה צ"ה אות ט'). ובאיסור לעשות שולחן, כתב החת"ס דהאיסור הוא דוקא שולחן ממתכת, [וכמבואר ברמב"ם לגבי מנורה], ויש לעיין במה שנהגו דבמאפיות מצות יש שולחנות ממתכת, ומובא בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א [וכן מבואר באבן האזל (פ"א מבית הבחירה הל"י)] דהאיסור הוא דוקא עם מנקות וסניפים, וכן יש לדון לגבי מסגרת ובדים אם הם מעכבים.

ובאיסור לעשות מנורה, בפתחי תשובה (יו"ד סי' קמ"א סק"ד) כתב שאי"ז דוקא מנורה שהקנים עומדים בשורה אחת, ונפק"מ בפמותות שיש בזמנינו שהפמותות עשויים בעיגול.

בספר דרך חכמה ה' בית הבחירה בבאור ההלכה הביא בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ליישב קושית הב"י מה הטעם שחנכה עשו ח' ימים, אע"פ שהנס היה ז' ימים, והיינו כדי שלא יעשו חנוכה עם ז' קנים.

ואת הכפרת ואת פרכת המסך (ל"ה. י"ב)

באור החיים כתב שהסיבה שהשוה הכתוב את קדושת הכפרת לקדושת הפרכת, משום שהם בגדר אחד, וצ"ב הדמיון ביניהם. וראיתי לבאר דהנה בפרשת תרומה (כ"ו. ג') כתוב "והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים", ומבואר דמטרת הפרוכת היא להבדיל, אמנם מבואר עוד שהיה מטרה כדי לכסות את הארון, וכמבואר בפרשת במדבר שכשהיו לוקחים את הארון היו מכסים אותו בפרוכת, וכן מבואר בתוס' בב"ב (דף ג.) בשם ר"ת שנקרא אמה טרקסין ע"ש שהיה טורק על הארון, וכן כתוב בפרשת פקודי (מ. ג.) וסכת על הארון את הפרכת, ומעתה מבואר היטב הדמיון דשניהם הוו כיסוי לארון.

ועוד י"ל דהנה בצפנת פענח ובמקדש דוד (קדשים ב, ג') כתבו דהפרוכת הייתה מכלי המשכן, משום שהיו מזים עליה, ומעתה מבואר היטב הדימוי דשניהם היו כלי המשכן משום שהיו עליהם.

ואת מנורת המאור ואת כליה (ל"ה. י"ד)

בפרשת כי תשא לגבי משיחת הכלים כתוב (כ"ז. כ"ז) "וואת השלחן ואת כל כליו ואת המנורה ואת כליה", ולגבי עשיית הכלים כתוב (ל"א. ח') "וואת השלחן ואת כליו ואת המנורה ואת כל כליה", וצ"ע מ"ט במשיחת הכלים כתוב גבי שלחן "כל כליו", וגבי מנורה "כליה", ואילו גבי עשיית הכלים כתוב גבי שלחן "כליו" וגבי מנורה "כל כליה". וביאר במשך חכמה דלמנורה היו יותר כלים דהיה כפתורים וכו', ולכן בעשיית הכלים כתוב לגבי המנורה "כל כליה", אמנם אף שהיה בה יותר כלים אבל הם היו קבועים בה, משא"כ לגבי השלחן שלא היו קבועים בה, ולכן במשיחת הכלים כתוב לגבי השלחן "כל כליו", אמנם צ"ע מכאן שכתוב לגבי עשיית המנורה "כליה", ולדברי המשך חכמה הו"ל לכתוב "כל כליה", וצ"ע.

את הכיור (ל"ה. ט"ז)

באבן עזרא עמד בטעם הדבר שלא מוזכר שהיה לכיור ולכנו בדים, וכתב דאולי נשאו על העגלות, וצ"ע שגם למנורה לא הוזכר שהיו בדים, ולמה הוקשה לו רק על הכיור, ובאמת הרמב"ן בריש פרשת פקודי כתב שהכיור והמנורה בני קהת נשאו על הכתף.

על הנשים (ל"ה. כ"ב)

פירש רש"י עם הנשים וסמוכין עליהן ע"כ. וצ"ע מה הטעם שבאו האנשים, ובספורנו ביאר דהנה במשנה בב"ק (דף קט.) איתא דאין מקבלין צדקה מן הנשים בלי הסכמה בעליהן, ומעתה מבואר היטב שהבעלים באו לומר לגבאים שהם מסכמין מנדבת נשיהן.

ובטעמא דקרא העיר דלפי זה מה הטעם להלן שכתוב שהנשים הביאו מראות, ולא מוזכר שהאנשים באו עמהם, ותיירץ דהמראות שייכים רק לנשים, דהא לאיש אסור להסתכל בהם [ועיין חו"מ סי' רמ"ז סעי' א'] ולכן לא הוצרך להסכמתם.

וכל אשה חכמת לב (ל"ה. כ"ה)

צ"ע למה בעינן חכמה לטוות הדבר, וביאר בטעמא דקרא דהנה יש דין שאין מוסרים נדבה ביחיד, משום שחוששין שמא לא ימסרנו יפה,

ובגמ' ביומא (דף לה:) פריך דהכהן גדול אמו עשתה לו כתונת ומוסרה לצבור ועובד בה, ולא חוששין שמא לא ימסרם יפה, ומשני דשאני כהן גדול שהוא גדול בתורה ויודע למסור יפה, [ע"ש בתוס'], ומבואר שכדי למסור לצבור בעינן חכמה, ומבואר היטב מה שכתוב "וכל אשה חכמת לב".

ובעיקר האי דינא דחיישין שלא ימסרנו יפה, מקשים מה החשש והא הוי דברים שבלב ואינם דברים, ויש שתיצרו שמסירה לגזבר הוי רק מסירה ואי"ז קנין, והוי עיקרו בלב, ודברים שעיקרם בלב לא אמרינן דברים שבלב אינם דברים.

והנשיאים הביאו (ל"ה. כ"ז.)

פירש רש"י אמר ר' נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלמו ציבור הכל וכו' ע"כ. והיינו שלנשיאים היה כוונה טובה בכך שלא הביאו, דרצו להשלים מה ששאר העם לא יביא, והנה דנו הפוסקים האם עדיף לקיים מצוה בהידור בלא זריזים, או זריזים עדיף בלא הידור, ודנו בזה בתרומת הדשן וברדב"י, ודעת הרדב"י דזריזין עדיף.

ועיין בחת"ס בהקדמה לחולין שכתב שאברהם אמר לשרה מהרי שלוש סאין קמח סולת, והיינו דתעשה בזריזות בלא הידור, והיא עשתה בהידור ולקח הרבה זמן ובסוף פירסה נדה, וזה מה שכתוב (משלי ל"א. כ"ז.) "ולחם עצלות לא תאכל", דכיון שלא נזדרזה בהכנת הלחם לבסוף לא תאכל, ויל"ע בזה עוד גבי מהדרין של נר חנוכה אם נימא דיקיים המצוה מוקדם ללא מהדרין או מאוחר עם המהדרין, וצ"ע.

ויעש בצלאל (ל"ז. א')

פירש רש"י לפי שמסר נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו. במשך חכמה ביאר דהענין במסירות נפש במשכן הוא מכיון שהמשכן בא לכפר על חטא העגל, ובעגל חטאו שעשו חשבונות, לכן במשכן היה ענין במסירות נפש, וביאור הדברים דאחד שמוסר נפשו על דבר מסוים, פירושו שאינו מחשב את מיתת נפשו, וכמו שמצינו בנחשון שקפץ לים ולא חישב שע"פ דרך הטבע הוא ימות, ובהקדמה ליעביץ כתוב שמי שהולך באמונה פשוטה נשאר ביהדות, ולעומת זאת הפילוסופים שהתחכמו ועשו חשבונות הם יצאו לשמד, וכנ"ל.

שהענין במסירות נפש הוא שעושה בלא חשבונות, וכע"ז כ' בבית הלוי שכל בנית המשכן הוא בלי חשבונות, אלא "כאשר צוה ה'", וכן פרה אדומה שמכפרת על העגל ג"כ היא חוק בלי חשבונות.

וכל איש חכם לב (ל"ז. א')

במדרש (שמו"ר מ"ח ג') דריש מ"חכם לב" דאפילו בבהמות נתן חכמה, והקשה בטעמא דקרא מה הטעם בזה שנתן חכמה בבהמה, וביאר דהנה בירושלמי ביומא (פ"ד ה"ד) מבואר דאופן עשיית זהב טהור, הוא ע"י שנותנים את הזהב לנעמית [בת יענה] לאכול, והפסולת נשאר בגופה, ובגלגליה מוציאה זהב טהור, ומבאר דגם בשביל המשכן עשו הזהב טהור ע"י שנתנו לנעמית לאכול, וכיון שהיה צריך לעשות הזהב לשמה, [וכמבואר ברמב"ם (פ"א מבית הבחירה ה"ל"ב) שכל כלי המקדש צריך לעשותו לשמה], לכן היה חכמה בבהמות שיעשו לשמה.

במראות הצובאות (שס)

בתרגום כתב "במחזית נשיא דאתין לצלאלה בתרע משכן זימנא", ומבואר שהנשים היו מתפללות במשכן, וצ"ע מה מעלה יש בתפילה במשכן, והנה כתב הרמב"ם (פ"א מתפילה ה"ג) והכל יהיו מתפללין נכח המקדש בכל מקום שיהיה, ובכס"מ ביאר בב' אופנים הא' כל מקום שיהיו האנשים בין בארץ בין בחו"ל, והב' כל מקום שיהיה בית המקדש, והגרי"ז הביא את דברי הכס"מ שמבואר שכל מקום שיהיה המקדש דהיינו אפילו שהמשכן יהיה במקום אחר מ"מ שם הוא מקום התפילה, והביא שכן מצינו אצל חנה שהתפללה במשכן שילה ולא בירושלים, וע"פ זה ביאר דברי התרגום כאן שהיו מתפללות במשכן, משום דמקום התפילה הוא בכל מקום שיהיה וכנ"ל.

ובעיקר דברי התרגום העירו כיצד הנשים התפללו לפני המראות, והא כמו שאסור להסתכל בתפילה בתמונה, ה"נ במראה דהא רואה את צורתו, ויל"ע בזה.

והנה המג"א (ס"י קמ"ז סק"ה) הקשה דכיון שהנשים השתמשו במראות לצורכיהן, כיצד יכלו לתת אותם לגבוה, והא דבר שנשתמש בו הדיוט אסור לגבוה, ותירץ דכיון שהיתכו ושינו את צורתו מותר, [אמנם בתשובות חת"ס (או"ח סי' מ"ב) נקט דאף אם שינו את צורתו אסור], ובטעמא דקרא תירץ דכמו שמצינו (בפסחים דף כו.) שקול מראה וריח אין בו משום מעילה, יתכן דמה שהיו רואים בהם אי"ז נקרא השתמשות, והביא דוגמא לזה דאם יסתכל במים לראות את פניו וכי יפסלו לנטילת ידיים משום שנעשה בהם מלאכה.

דברי חיזוק והתעוררות מרבינו ראש הישיבה שליט"א

שנמסרו בשבת חיזוק מיוחדת - בבית המדרש "ארחות תורה" בקרית ספר

בצללותי ובבועותי - כח התפילה

אמרו חז"ל בברכות (ו:) מאי כרום זלות לבני אדם אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם ופרש"י כגון תפילה שעולה למעלה, ותפילה היא דבר שברומו של עולם וכוחה רב לאין ערוך ואדרבה האדם צריך לעורר עצמו להרגיש את ערכה העצום של כוח התפילה.

וכאשר ישנם מאורעות שמתרגשות על הציבור ל"ע תובעים מאתנו מן השמים להתעורר להתחזק, וכאשר נשים אל ליבנו שדברים אלו מן השמים וכוחנו בפיו יכול לשנות ולהועיל, יהיה בזה זכות גדולה לדברים הצריכים.

ובתחילת הדברים מהנכון להביא כאן דבריו של אדונינו הגר"א זי"ע בס"פ וילך עה"כ ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא... מהראוי היה לכתוב או הסתר אסתיר או אסתיר אסתיר ולא הסתר אסתיר, אך הנה ידוע שהאומה הישראלית עם קדוש כשיד' ה' נוגע בם ח"ו והקול קול יעקב בתפילה יכולים לשבר מחיצות של ברזל המפסיקות בינם לבין אביהם שבשמים, אך נרפים הם נרפים לבקש מאלוקינו על זאת בחשבם כי מקרה הוא עפ"י סידור הטבעי ולא מאת ההשגחה, וזהו "אנכי הסתר דבר זה מאיתם" אסתיר פני" רצה לומר שאסתיר מהם שלא יבינו שעל כן באה להם הצרה הזאת ועל שהסתרת פני מהם ולא יבקשו רחמים וכו'.

ומבואר בדברי הגר"א שיהיה כאן ב' הסתרות, א. עצם ההסתרה פנים מאת ה"ת ב. שלא יבינו שזה הסתר פנים, וכוונתו היינו כמו שרואים שאנשים תולים הצרה בדבר מחלה או מגפה או כל דבר טבע אחר ואינם שמים אל ליבם שזוהי גזירה משמים ה' ישמרנו.

ומבואר בזה שאפי' שכלל ישראל שהם בשפל המדגה וכדברי הפסוק שם שנאצו את ה' והפרו את בריתו ופנו לאלהי הנכר ועם כל זאת אם היו שמים אל ליבם להתפלל ולשפוך שיח לפני ה"ת היו יכולים לשבר מחיצות של ברזל המפסיקות בינם לבין אביהם שבשמים, ובגלל ההסתרה הגדול יפנה ליבם ויתלו זאת בדבר מקרה ולא ישליכו ייבם על ה' רח"ל, ואם היו מתפללים על אף מצבם הרוחני הנחות הקב"ה יקבל תפילותיהם, הרי לנו כמה כוח יש לתפילה.

והעיקר הוא בזה, שמתחזקים בהכרה שאין המאורע מאמת מקרה אלא הכל מיד ה' שהחיים והמות תלויים בידו, וכשהכרה זו ברורה ממילא התפילה היא מעומק הלב ובהרגשה חושית שהישועה היא מאת ה', וכמו שאמרו בגמ' לעולם יסדר אדם שבחיו של מקום ואח"כ יתפלל, והמכוון בזה, שמלבד שכך הוא סדר הבקשה כשעומד לפני המלך, ע"י כך שמסדר שבחיו של מקום הוא מראה ומחדד ההרגשה לעצמו שזהו אדוניו ובו הוא תלוי וממילא כאשר הוא מגיע לבקשות והתחנות הרי הוא מתפלל בלב שלם כעבד למלכו.

(נערך ע"י אחד השומעים)

דברי השירה

ויזכר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (וזכירם לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל 0036194741@gmail.com

פרשת ויקהל - שקלים

החייב של שבת לה' כל אחד לפי מדרגתו

(ל'ה - ב') "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת".

בעשרת הדיברות כתוב (פרשת יתרו כ' - ט', י) "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, וביום השביעי שבת לה' אלקיך".

ויש להעיר, מדוע אצלנו בפרשה כתוב "ששת ימים תעשה מלאכה" משמע שנעשה מעצמו, ובפרשת יתרו כתוב "ששת ימים תעבוד" משמע שצריך לפעול, וכן כתוב שם "ועשית כל מלאכתך" כפשוטו ולא שנעשה מאליו.

עוד יש להעיר, שבפרשת יתרו כתוב **וביום השביעי שבת לה'**, וכאן כתוב **וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה'**, למה כאן נוסף שבת שבתון יותר ממש"כ ביתרו, ועוד שבכל התורה כתוב חמש פעמים שבת שבתון ושלוש פעמים שבת לה', למה פעם כך ופעם כך?

ויש לבאר דהנה הגמ' בברכות (דף ל"ה ע"ב) אומרת, רבי שמעון בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דשה וזורע בשעת הרוח תורה מה תהא עליה? מתרצת הגמ' שבזמן שישאל עושה רצונו של מקום מלאכתו נעשית על ידי אחרים שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו', ובזמן שאין ישראל עושה רצונו של מקום מלאכתו נעשית על ידי עצמן שנאמר ואספת דגן.

זה לא פשוט שאדם יזכה לשבת וללמוד והפרנסה נעשית ע"י אחרים, זה באמת לא פשוט, הכל נס, רק יחידים זוכים לזה בזמן שעושים רצונו של מקום, ואלו שלא זוכים, אז כמו שכתוב שזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה...

ולפי זה יש ליישב את הפסוקים שאדם שאצלו זה ששת ימים תעבוד אז אצלו הגדר של שבת זה **וביום השביעי שבת לה'**, אבל אצל אלו ששת ימים תעשה מלאכה, שזכו שמלכתן נעשית ע"י אחרים, הם בעל מדרגה יותר גדולה ואצלם כתוב **וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון**, אצלם השבת הוא אחרת והתורה מבקשת מהם שהשבת צריך להיות אחרת.

השבת הוא לפי מה שהאדם עושה במשך השבוע, אצל בן אדם פשוט גם השבת שלו היא שבת פשוטה, מתפלל תפילה של שבת ואוכל מאכלים של שבת (ואחרי זה מתהפך במיטה שש שעות ימינה ושמאלה), זה השבת אצלו, עונג שבת, אבל אלו שהם בעלי מדרגה כמו שאמר רבי שמעון בן יוחאי, צריך שהשבת תהיה הרבה יותר קדושה!!!

מה אפשר לזכות בשבת

האור החיים הקדוש כותב שפעם בליל שבת הוא חלם שבא אליו מלאך ומסר לו איגרת, והוא שאל את המלאך מי שלח את האיגרת? ענה לו המלאך, שבת! ופתח את המכתב והיה כתוב בו שכל השבוע פתוח שער אחד, וביום השבת פתוח מאה שערים, אדם שמנצל את השבת יכול ליכנס למאה שערים של רוחניות!!!

בספר לב אליהו, כותב רבי אליהו לופיאן זצ"ל שהוא שמע מהחפץ חיים שכיון ששבת שקולה כנגד כל התורה כולה, לכן כל מצוה שעושים בשבת היא שווה כנגד תר"ג מצוות, ומוסיף שלפ"ז יוצא שלדברי הגר"א (שנות אליהו פאה פ"א מ"א) שכל תיבה של דברי תורה זה מצווה בפני עצמה, א"כ כל מילה בשבת זה שווה לתר"ג מצוות, יוצא שבשבת אדם יכול להשיג אלפי מצוות. וכן כותב הבן איש חי [בפרשת שמות] שכל שעה בשבת שווה אלף שעות יותר מאמצע שבוע!!!

לנצל את השבת

שמעתי פעם משל, היה פועל שעבד קשה כל יום מהבוקר עד ערב, ותמיד היה מגיע הביתה בלילה עייף מאוד, מפני שהיה עובד קשה מאוד לפרנסתו, יום אחד הוא מגיע בערב ובדרך הביתה הוא רואה שיש תור ארוך מאוד של אנשים, הוא התעניין מה קורה שם, ואמרו לו שכל האנשים האלו מחכים לקנות כרטיס להכנס לאולם שיש שם הרצאה מיוחדת במינה, אז הוא חשב לעצמו אני עובד כל כך קשה גם לי מגיע פעם קצת ליהנות ממה שאני מרויח, שאל כמה עולה כרטיס כניסה, וענו לו את המחיר וזה היה בדיוק מה שהרויח באותו יום, חשב לעצמו למה לא? זה יהיה השכר על מה שעבדתי, פעם אחת ליהנות אין בעיה, והלך ועמד בתור כמו כולם ונכנס לאולם והוא התלהב, איזה כסאות! כסאות מיוחדות, אוירה טובה ונחמדה מאוד, הוא רק התיישב על הכסא ואחרי חמש דקות נרדם וישן חזק, אחרי שעתיים וחצי כל הקהל מוחה כפיים מרוב התלהבות מההרצאה ששמעו, והפועל מתעורר מהרעש, שואל אותו ההוא שיושב לידו, נו! מה אתה אומר? איך נהנת מהערב הזה? ענה לו, מה השאלה? איזה כסאות! ישנתי חזק, הפועל פשוט היה שמח שהוא ניצל את כל האוירה הנעימה לישון, אמר לו השכן, טיפש אתה! את זה היית יכול לעשות גם בבית, כאן צריך לנצל את הזמן לאירועים - ולא לשלם בחינם.

אותו דבר בשבת, יש כאלו שמנצלים את השבת לעלייה רוחנית, לתפילות וללימוד תורה, וכך צריך להיות, ויש כאלו ששואלים אותם איך היה שבת, יענו, איזה סעודות!!! איזה קוגל!!! איזה טשולנט!!!

האדם צריך לדעת לנצל את השבת לפי הכוחות שלו.

~~~~~

לימוד הלכות שבת מציל מהגהינום

כתוב בילקוט שמעוני בריש פרשת ויקהל, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, אמר הקב"ה למשה רבינו עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניכם הלכות שבת להורות איסור והיתר וכו'.

כתב המגן אברהם (סימן ר"צ) והמשנ"ב (ס"ק ו') מביא אותו, שיש ענין בשבת לדרוש ענייני שבת.

החפץ חיים בספר שם עולם (שער שמירת שבת סוף פרק ד') כותב שמעתי בשם גדול אחד [לא כותב מי זה, ידוע שהח"ח לא מזכיר שמות של גדולי ישראל כל זמן שהיו בחיים, הוא רק כותב שמעתי בשם גדול הדור אחד בלי להזכיר את שמו, שמעתי פעם הסבר לזה, שאז באירופה היו כמה רבנים חשובים שדיברו בעד מדינת ישראל וחשבו שזה הגאולה, היו אנשים גדולים שחשבו שהציונות זה הגאולה לעם ישראל, לא ידעו מה יהיה בסוף השם ירחם, אם הח"ח היה מזכיר את השם שהם היו גדולי הדור היו אומרים יש ראייה מהמשנה ברורה מפורש על הציונות, חוץ מהאור שמח שאותו הוא הזכיר בשמו (עי' ביאור הלכה ס' תקפ"ה), ושמעתי פעם ממרן הגראמ"מ שך זצ"ל מפני שהח"ח חשש שפגע בו ולכן הזכיר אותו כדי לתקן את החשש בפגיעתו] שאמר שלפי מה שידוע מחז"ל שמי ששומר שבת בעולם הזה, היות שבעולם הזה שמר שבת, אז גם שם למעלה, אפילו אם יתחייב להיות בגהינם עבור עוונותיו, אין עונשין אותו בשבת, הגהינם סגור עבורו בשבת.

ממשיך החפץ חיים, שזמן השבת נחשב לו שם מאותו זמן שהתחיל כאן בעולם הזה להתעסק בהכנות לשבת, שהזכות של שבת מגין עליו, לא רק בשבת עצמו, אלא כבר מערב שבת, ולכן יש ענין גדול להקדים ולהתחיל להכין את השבת. וכעין זה, לגבי מוצאי שבת, מבואר בטור (סימן רצ"ה) שלא חוזרים לגהינם לאחר צאת הכוכבים כל זמן שנמשך קדושת השבת.

פעם אמר מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל בשיעור, שיתכן שכל זמן שכן אדם לומד הלכות שבת זה נחשב הכנה לשבת, אז לכאורה כל אלו שכבר מיום ראשון לומדים הלכות שבת, אז כל השבוע לא נכנס לגהינם, כך העיר!!

~~~~~

שביתת הגהינם בשבת רק לשומרי שבת

מרן החפץ חיים זצ"ל מעורר שמי שאינו שומר שבת יש בשבילם מחלקה מיוחדת למעלה למחללי שבת ובשבילם הגהינם פתוחה גם בשבת. וכן כותב החיד"א בספר חומת אנוך, על הפסוק לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, לא תבערו אש, שכן אדם לא יעשה אש למטה בשבת, בכל מושבותיכם, שאם לא יעשה למטה, גם אחר כך, בכל מושבותיכם לא יהיה לו אש, גם בקבר.

ויש להקשות דבגמ' בסנהדרין (דף סה ע"ב) כתוב, ואף שאלה זו שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא. אמר לו: ומה יום מיומים? אמר לו: ומה גבר מגוברין? - אמר ליה: דמרי צבי. - שבת נמי, דמרי צבי. - אמר ליה: הכי קאמינא לך, מי יימר דהאידינא שבתא? - אמר לו: נהר סבטיון יוכיח, בעל אוב יוכיח, קברו של אביו יוכיח, שאין מעלה עשן בשבת. אמר לו: ביזיתו, ביישתו, וקיללתו.

מפרש רש"י (שם), מה היום מיומים - למה תחשב יום שבת יותר משאר ימים, ומה גבר מגוברין - מה לאיש כמוך להיות שר וגדול מכל אנשים, דמרי צבי - אדני חפץ לגדלני, המלך קיסר המשיילני, שבת נמי דמרי צבי - הקדוש ברוך הוא חפץ והזהיר על כבודו, דמי יימר דהאידינא שבתא היא - ודילמא אחד משאר ימים הוא שבת, נהר סבטיון יוכיח - נהר אחד של אבנים, ובכל ימות השבת שוטף והולך, וביום השבת שוקט ונה, בעל אוב יוכיח - שאינו עולה בשבת, קברו של אביו - דטורנוסרופוס כל ימות השבת היה מעלה עשן שהיה נדון ונשרף, ובשבת פושעי גיהנם שובתין.

משמע שהגהינם סגור בשבת גם אצל גוי, וצריך לומר שאמנם לגוי אין גהינם בשבת, אבל היהודים שחיללו שבת למטה רח"ל, הם מפעילים לעצמם את הגהינם גם בשבת!

~~~~~

הקדמת מצוות שקלים לשקלי המן - להשקיע ברוחניות לפחות כמו בגשמיות

כתוב במס' סופרים (פרק כ"א), בא' באדר משמיעים על השקלים, למה בא' באדר, שהיה צפוי וידוע להקב"ה שהמן עתיד לשקול על ישראל עשרת אלפים כיכר כסף, לפיכך הקדים ואמר למשה שישקול על ישראל קודם להמן, היינו שהמחצית השקל שלנו זה יהיה הזכות שיעמוד נגד השקלים של המן.

שואל מרן הסטייפלר זצ"ל בספר קריינא דאגרתא (ח"ב עמוד רצ), מה צריכים כפרה להקדים שקלים נגד השקלים של המן, בשלמא אם המן עשה איזה מצוה כמו שכתוב בגמ' סוטה (דף מ"ז ע"א) על בלק שהביא ארבעים ושתים קרבנות ובזכות ארבעים ושתים קרבנות שבלק הביא, זכה ויצא ממנו רות ושלמה המלך, כי כשגוי עושה משהו טוב גם יכול לצאת משהו, אז מובן שכנגד המצוה של הגוי צריך זכויות לעם ישראל, אבל אצל המן, זה היה הפוך, למה נתן שקלים? כדי להרוג את עם ישראל, א"כ למה צריך להקדים אותו?

התשובה היא אין הכי נמי, זה לא זה לעומת זה, שבגלל שהוא נתן שקלים, ממילא צריך איזה זכות נגד הגזירה, אלא מטעם אחר שהרבה פעמים בן אדם מוציא כסף לגשמיות, ועל רוחניות קשה לו להוציא, הוא הולך בדרך, קונה בקבוק שתיה, קונה אוכל בשפע, הולך למסעדה, קונה מנה עסקית מנה משפחתית... למחרת הוא הולך לקנות אתרוג, הוא חושב, שלשים או ארבעים שקלים, כל כך הרבה כסף? או כשקונה לצורך לימוד, עושה כל מיני חשבונות, לקנות את הספר או לא, אבל בגשמיות הוא לא חושב פעמיים, אם צריך הוא קונה מיד, ואילו ברוחניות עושים חשבונות, אומר הסייטפלר היה קטרוג על עם ישראל, המן היה מוכן בשביל התאוה שלו להוציא כל כך הרבה כסף, האם עם ישראל גם מוכן להוציא כל כך הרבה כסף, לכן כנגד זה היה צריך שקלים, כי עצם זה שהיה מוכן להשקיע כל כך הרבה כסף, זה מחייב אותנו, לכן הקב"ה עשה שאנו נקיים כל שנה מצות שקלים, ונוציא הרבה כסף למצווה הזאת, כדי להוריד את הקטרוג.

כעין זה, כתוב בפרשת בלק (כ"ב - כ"א) "ויקם בלעם בבוקר" כדי לקלל את עם ישראל. אומר רש"י כבר הקדימו אברהם אבינו, ר"ל שבלעם היה מוכן לקום מוקדם בבוקר בשביל הקללות, זה מעורר קטרוג, האם אנחנו גם כן קמים מוקדם בבוקר בשביל עבודת ה'? אומר רש"י כן, כבר קידמו אברהם אבינו, אל תחשוב בלעם שאתה הראשון, אברהם אבינו בשביל מצוה קם לפניך.

וזה היסוד, בן אדם צריך לעבוד על עצמו, שהחשבונות של רוחניות יהיו לפחות כמו הגשמיות.

מספרים על המשגיח בברנוביץ רבי ישראל יעקב זצ"ל שהיה נוסע לחופש, והיו שני רכבות אחת מוקדם בבוקר, ואחת בצהריים, ואף פעם לא נסע ברכבת של הבוקר, רק ברכבת של הצהריים, למה? שאם קמים בבוקר לפני טיול בהתלהבות, אז יתבעו אותו, באמצע השנה האם אתה גם כן קם עם כל ההתלהבות לשחרית? כדי שלא יתבעו אותו על אותה התלהבות, לכן לא נסע עם הרכבת של הבוקר.

הגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל פעם כתב מכתב לאיזה קהילה, אתם חייבים לדקדק בריבוע של התפילין יותר ממה שאבותיכם היו מדקדקים, היות שיש לכם קפה מאמריקה. בתחילה לא הבינו מה הקשר בין הריבוע של תפילין לקפה של אמריקה, אבל בסוף הם הבינו, כמו שאתם מקפידים על קפה רק מאמריקה, אתם רוצים את הקפה הכי טוב, לא מסתפקים בקפה פשוט, אם בגשמיות אתם מדקדקים שיהיה הכי טוב, אז גם בריבוע של התפילין, לא להסתפק עם תפילין פשוטות.

זה הלימוד משקלים, להקדים שקלים שלנו לפני השקלים של המן, להראות שגם אנחנו עושים השתדלות ברוחניות, ונזכה לעלות מעלה מעלה.

לעילוי נשמת הגאון רבי רפאל אביגדור יחזקאל ב"ר עזריאל ברטלר זצ"ל
מחשובי תלמידי מרן החזון איש זצוק"ל - מלכ"ע י"ח אדר ראשון תשע"ט - ת.ג.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הרבנית שרה פרידלנדר ע"ה ב"ר יונה מרצבך זצ"ל
אשת משגיח דיישבת פוניבז' הגאון הצדיק רבי חיים פרידלנדר זצ"ל
נלב"ע א' אדר תשע"ח - ת.ג.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת גיזל גרסיה ב"ר יצחק מלכה ע"ה
נלב"ע י"ז שבט תשע"ט - ת.ג.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הרבנית לאה קרליץ ע"ה ב"ר צבי קופשץ זצ"ל
אשת חבר למרן פוסק הדור הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א
נלב"ע ב' אדר תשע"ה - ת.ג.צ.ב.ה.

המקור בפרשה: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי וכו' (לה ב).

מסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרה פרשה בעיון בהלכה באגדה ובמסור

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עקרי הענין

מלאכת טוחן

א. מקור הענין. אבות המלאכות, האסורים בשבת ילפינן להו מקרא ד"לא תעשה כל מלאכה שמות כ.י. מספרם ארבעים חסר אחת משנה שבת עג א וי"א מהם הם מלאכות בלחם, (עי' שבת עד ב: "סדורא דפת נקט"). והם: החורש, הזורע, הקוצר, המעמר, הדש, הזורה, הבורר, והשמינית שבהם היא מלאכת ה**טוחן**, ויש גם המרקד, הלש, האופה.

ב. הגדרת המלאכה. כתב הרמב"ם הלכות שבת פרק ז הלכה ה שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה, וכל העושה דבר הדומה לזה הרי זה תולדת טוחן, וכן הלוקח לשון של מתכת ושף אותו כדי ליקח מעפרו כדרך שעושים צורפי הזהב הרי זה תולדת טחינה.

ג. היכן היה במשכן. טחנו סממנים לצבוע תכלת וארגמן ותולעת שני ועורות אילים. עי' רש"י שבת שם ד"ה האופה, ושם מט ב ד"ה הם. ולדעת הראשונים הסוברים שאף המלאכות שנעשו לצורך הקרבנות הן בכלל מלאכות המשכן, ואנו למדים אבות מלאכות אף מהן, למדים מלאכת הטחינה ממנחה של קרבן תמיד ומחביתי כהן גדול ומנחות המלוואים, שכל אלו באו מן הזרע ומן הקציר והיתה בהם מלאכת הטחינה. עי' גאונים קדמונים בריש ס' מעשה רוקח בשם רה"ג, על כל י"א מלאכות שבפת, וכ"נ מס' העתים ס' ירכה. ועי' תורתן של ראשונים, ח"ב עמ' 45 תשו' רה"ג, הובאה באוצה"ג שבת חלק התשובות תשו' ס' קנז, שמאז שהתחילו בעבודת המשכן בתשרי, זרעו לצורך זה ונעשה להם נס וקצרו בתחילת ניסן. ועי' בארוכה בפתיחה לאגלי טל ס"ק טז - לז.

ד. אב מלאכה. הטוחן דבר שגידולו מן הקרקע בכלי המיוחד לו כגון מרסק עגבניה בפומפיה, או טוחן שום בכלי הנקרא 'כותש שום' הרי זה אב מלאכה של טוחן כיון שדומה בדמיון גמור למה שהיה במשכן.

ה. תולדות המלאכה. הטוחן בכלי שאינו מיוחד לו כגון שחותך את הירק דק דק ע"י סכין הרי זה תולדת טוחן כיון שאינו דומה בדמיון גמור למה שהיה במשכן, [ראה שו"ע או"ח שכא י"ב] אבל הטוחן דבר שאין גידולו מן הקרקע כגון בשר וביצים אינו עובר אפי' באיסור דרבנן אם לא שטוחן בכלי המיוחד לו. שיטת הרמב"ם שאינו חייב במחתך ירק דק דק אלא אם עשה כן לצורך בישול,

משא"כ לצורך אכילה מותר, וההסבר בדבריו נראה, שלמעשה איסור טחינה זהו רק אם טוחן קמח לעשות ממנו פת שעשה תיקון ופעולה חדשה בחיטים ולולי זאת אי אפשר לאכול פת ולכן ה"ה אם אי אפשר בלי טחינה לבשלו זהו ג"כ נקרא שעשה פעולה חדשה, משא"כ אם אפשר לאכול גם בלא חיתוך דק דק אלא מיקל על הלעיסה זה לא נחשב למלאכה. ומדויק כן בלשון הר"ן בחידושי דף עד ב בשם הרא"ה דדוקא סילקא שהוא מחוסר הכשר אחר דהיינו בישול ולאפוקי פת וכל דבר הראוי לאכילה דלא מחוסר הכשר אחר דמותר דאכלא דאיפרת עכ"ל. והיינו שאם אין צריך הכשר כמו בישול וכיו"ב בזה החיתוך לחתיכות קטנות לא נחשב למלאכה אלא הוא אוכלא דאיפרת שמפריד חלקי אוכל לחלקים קטנים שיהא ראוי יותר קל לאכילה.

ו. חיתוך ירקות בשבת לסלט. שיעור הדקות לחותך פירות וירקות אינו מבואר בראשונים (כ"כ בביאור הלכה שכא יב בשם היראים) ודעת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שצריך לחתוך לחתיכות יותר גדולות ממה שחותך ביום חול ודעת מרן הגר"ש"ז איוערבך זצ"ל שכל שצריך ללעוס את הירקות ואינם נבלעים כמות שהם נידון כחתיכות גדולות שאפשר לחותכם בשבת ואין בזה משום איסור טוחן (וראה בספר עם מקדשי שביעי מלאכת טוחן). לדעת מרן הגר"ש אלישיב אם חותך מלפפון או כרוב לרצועות דקות עובר באיסור טוחן ולדעת הגר"נ קרליץ שליט"א אינו עובר באיסור עד שיחתכו לחתיכות קטנות כמין ריבועים. יש אומרים שאיסור חתיכת דק דק הוא כשחותך כל הירק מכל הצדדים דק דק, אך לחתוך פרוסות פרוסות כמו פרוסת מלפפון או עגבניה שנשאר גדול באורך אפילו שהוא דק ברוחב אין בו משום איסור טוחן, כ"כ באגרות משה חלק ד' סימן ע"ד.

ז. טוחן בדבר שאינו גידולי קרקע. בדברים שאינם בכלל גדולי-קרקע, כתבו הפוסקים שהדבר תלוי במחלוקת אמוראים אם חייבים בהם משום טוחן, ושלדעת אביי הסובר שאין עימור אלא בגידולי קרקע. עי' שבת עג ב בצובר מלח, לפי שלמדים מסממנים שבמשכן - וכן הלכה לדעת רוב הראשונים - אף טחינה אינה אלא בגידולי קרקע, שו"ת תרומת הדשן ס' נו בטחינת בשר, אלא שמכל מקום אף בשאינם גידולי קרקע אסורה מדרבנן פרי מגדים שכא מ"ז ס"ק י ע"פ טוש"ע שם ט במעמר; שו"ת רעק"א

מדין פוסק הדור

הגר"נ קרליץ שליט"א

גדר מלאכת טוחן

גדר מלאכת טוחן הוא פירוד דבר גדול לחתיכות קטנות, וכמ"ש הרמב"ם בפיה"מ (שבת פ"ז) וז"ל, ענין הטחינה הוא כתיחת החלק הגדול ועשייתו חלקים קטנים עכ"ל. וכ"כ בה"ל שבת (פ"ז ה"ה) וז"ל, שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה, עכ"ל.

[ולפ"ז] הסוחט פירות להוציא מהם משקים כגון ענבים, תפוזים, וכיוצ"ב לא שייך לחייבו משום טוחן, דטוחן אינו אלא כשמפורד הדבר וכנ"ל, אבל כשהופך את האוכל לנוזל אי"ז עשייתו לחתיכות קטנות או פירודו, דנוזל אינו מפורד.

והנה כתב הרמב"ם (שבת שם) הלוקח לשון של מתכת ושף אותו כדי ליקח מעפרו כדרך שעושים צורפי הזהב הרי זה תולדת טחינה. ומשמע מדברי הרמב"ם דאיירי אף באופן שהתיך את המתכת, מדלא חילק בין מתכת שלקח מן המחצב שבקרקע למתכת שהתיך ועשה מזה לשון של מתכת. ולפ"ז קשה דבאופן שהתיך הרי אין טוחן אחר טוחן, ומ"ט חייב משום טוחן (ועי' אגלי טל מלאכת טוחן ס"ק כ"א).

ולפמשי"כ לעיל שגדר דבר לח אין הוא מפורד וטוחן אלא עדיין הוא דבר שלם שניתן לחלקו, וכשמחלקו אין זה פעולת פירוד, אתי שפיר דאף כשהתיך את את המתכת אין זה עשיית פירודים מן המתכת אלא עדיין הוא דבר שלם בצורת משקה, ולכן אין חילוק בין שלקח מתכת מן המחצב לבין אם התיכה באש.

מיט לח אם נחשב כטוחן

איתא בשו"ע (סי' ש"ב ס"ז) מיט שעל בגדו משפשפו מבפנים דלא מוכחא מלתא לאתחזווי נמלבן אבל לא מבחוץ וכו', וי"א דהני מילי לח אבל ישב אסור דהוי טוחן, ע"כ. והקשה הגרע"א וז"ל, לכאורה יש לדון כיון דמתחלה היה מפורד ועי' יבשות נדבק ונעשה מחובר יחד דאין טחינה אחר טחינה כדלקמן סי' שכ"א ס"ח בהג"ה, עכ"ל.

חזינן דדעתיה דהגרע"א דמיט לח הרי הוא כמפורד וממילא קשיא ליה מדינא דאין טוחן אחר טוחן. ואמנם י"ל כמ"ש לעיל דדבר לח או משקה אין הוא מפורד, ולא נחשב שנעשה בו מעשה טחינה, ודרך משל אם אדם מחלק משקה לכמה חלקים פשיטא דלא שייך בזה מלאכת טוחן מפני שמציאותו של לח אין הוא מפורד וטוחן, אלא הוא הגדרה אחרת, ממילא כשהלח מתייבש הרי הוא במצב חדש ששייך בו אז מלאכת טוחן, אבל בדבר ששייך בו דינא דאין טוחן אחר טוחן כמו בלחם שהיה קודם חטים טחונים וחוזר וטוחן לאחר שנעשה לחם הרי הוא מחזירם למצב דומה של טחינה שהיה בו קודם ואי"ז מצב חדש, ובהו שייך דינא דאין טוחן אחר טוחן.

(חוט שני שבת)

הגאון רבי צבי קושלבסקי שליט"א

ראש ישיבת היכל התורה בציון

בגדר מלאכת טוחן

בגמ' שבת ע"ד ב', איתא, אמר ר"פ, האי מאן דפריס סילקא [היינו חותך דק את הירק ששמו סילקא], חייב משום טוחן. אמר ר"מ האי מאן דסלית סילתי [היינו מבקע עצים לחתיכות קטנות], חייב משום טוחן. ויעו' בתוס' שם ד"ה האי מאן, שכתבו וז"ל "דווקא בסילקא אבל שאר אוכלין שרי", וכ"ה בתוס' הרא"ש שם בתוספת הסבר וז"ל, "דוקא בסילקא שייך טחינה שכן דרכה בכך, אבל בשאר אוכלין שרי, עכ"ל. ונראה בביאור דבריהם, דדוקא סילקא שאינו נאכל חי והדרך הוא לבשלו, אזי בזה הטחינה שלו מכשירתו לבישול ומתחייב על טחינתו, אבל לא בשאר אוכלין שהדרך לאוכלם אף כשהם חיים, ולכן אפי' אם טוחנן אינו מתחייב ע"ז משום טוחן.

ויעוין בהרא"ש שם שכתב על דברי רש"י שם וז"ל, ומה שפירש"י דפריס סילקא שמחתך ירקות דק דק, פירוש תמוה הוא, דדבר שהוא אוכל ומחתכו דק דק אין שייך בו טחינה, עכ"ל [כך הם דברי הרא"ש לפי הגירסא שלפנינו, אך יעו' בק"נ שם ששינה הגירסא שם בהרא"ש, ונקט דבדאי יש דין טוחן באוכלין. ואכן באמת בחידושי הר"ן שם מצינו להדיא סברא זו שאין דין טחינה באוכלין, שכתב דמותר לטחון בדבר הראוי לאכילה כשאינו מחוסר הכשר אחר, משום דאוכלא דאיפרת הוא, עיי"ש, והיינו, שזהו רק כמו אוכל פרוס, עיי"ש]. ואכן באמת דברי הרא"ש דבאוכלין לא שייכא טחינה, צ"ב טובא, דלכא' מאי שנא מהמבקע עצים דק דק דשייך בזה משום טוחן, וכמו שכתב הרא"ש עצמו להלכה במס' ביצה פ"ד סימן ד', דמאן דסלית סילתי והוא המבקע עצים לחתיכות דקות, חייב משום טוחן וצ"ב.

והנראה לומר בביאור דעת הרא"ש, דלשיטתו הגדרת "טוחן" אינה כל פעולה של חיתוך גוף לחתיכות קטנות ודקות, אלא רק היכא דע"י טחינת הדבר הנטחן משתנה שמו מהשם הקודם שהיה לו, ולכן כאשר טוחן אוכלין שאפשר לאוכלן כשהם חיים, ולא משנה ע"י זה את שמם, אין במעשה זה משום טוחן, דמקודם היה זה אוכל ועכשיו זהו ג"כ אותו אוכל, רק בגודל אחר, דעכשיו הריהו חתוך לחתיכות דקות, אך לא נשתנה שמו.

וזהו מאי דמקשה הרא"ש על רש"י איך שייך טחינה באוכלין, והיינו באופן כזה שהטחינה של האוכלין אינה משנה את שם הדבר הנטחן כלל. והא דמבואר בסוגיא בשבת שם דהאי דסלית סילתי וחותר עצים לחתיכות דקות הוי טוחן, צ"ל בזה, דהתם ע"י הטחינה של העצים לעשותם לחתיכות דקות, קיבלו העצים שם חדש שם "סילתי", והוי שינוי החפצא, ומשום דב' שמות שונים נינהו, דשם נפרד איכא לעץ עבה ושם אחר איכא לחתיכות דקות אשר משמש לשימוש הבערה, ועל כן הוי זה בכלל טוחן.

ונמצא שהחילוק בין הגדרת התוס' להגדרת הרא"ש הוא, דלתוס' איכא דין טוחן באוכלין רק היכא שהדרך הוא לאוכלן ע"י טחינה, משום שאין רגילים לאוכלם בעודם חיים אלא ע"י בישול, דנמצא שהטחינה מכשירתו לבישול ולתיקונו, ואילו לדעת הרא"ש גדר איסור טחינה הוא רק היכא שהחפצא [הנטחן] משתנה בשמו, [דכל גדר טוחן הוא כמו טחינת קמח, שמשנה את החפצא לדבר אחר].

אכן יש להוכיח דאיכא שיטה אחרת בהגדרת מלאכת טחינה, [ודלא כתוס' והרא"ש]. והוא, דהנה בספר היראים עמוד ז' סימן רע"ד כתב וז"ל, "שכיון שאין אנו יודעים מה נחשב דק דק, יש ליזהר לחתוך חתיכות קצת גדולות ממה שרגילים, כדי שלא לעבור על איסור טוחן", עכ"ל. והנה לדעת התוס' הנ"ל הרי אין איסור לחתוך אלא באופן שמכשיר ירק לבישול, ולדעת הרא"ש הנ"ל אין איסור לחתוך אלא בדבר שמשתנה החפצא, וא"כ מאי הא דקאמר היראים "שאין אנו יודעים מה נחשב דק דק בטוחן", וע"כ צ"ל דדעת היראים היא שיטה חדשה בהגדרת דין טוחן, ולדעתו כל חלוקת דבר לחלקים קטנים זהו מלאכת טוחן, ולכן כתב שאינו יודעים מה נחשב דק דק במלאכת טוחן.

(צאה ה, עיי"ש הרחבה)

ח"א סי' כ ע"פ רמ"א שם ח במלח, שנראה כטוחן. ויש מן האחרונים שכתב בדעת ראשונים שיש טחינה אף בדברים שאינם גידולי קרקע ראה מנחת חינוך מצוה לב במוסף השבת אות ח בד' רש"י שבת עד ב בעפר, ורמב"ם שבת פ"ז ה"ה במתכת, ועי' אגלי טל טוחן ס"ק יח בד' התוס' שם עג ב ד"ה מפרק בשם רש"י, שיש דיושה בשאינו גידול, אף על פי שאין עימור אלא בגידול, אף טחינה הרי היא כדיושה, ושם במלאכת דש ס"ק יב בהג"ה שלד' הירושלמי שיש קצירה שלא בגידול, כ"ש עימור וטחינה, ועי' טל אורות לר"י בן גויא דף לד ע"א שכ"כ בד' היראים שכתב שמפרק הוא תולדת טוחן. ובשו"ע כתב מאכלים שאינם גידולי קרקע כגון בשר או ביצים מותר לחותכן בסכין דק דק (שו"ע שכא ט) אך לא יחתכם בכלי המיוחד לכך משום עובדין דחול (ראה שו"ע שם סעי' י). במה דברים אמורים כשגם בלא החיתוך דק דק היה יכול לאוכלו אבל אם א"א לאכלו כמות שהוא, אלא אם כן יחתכנו דק דק אסור לחותכו מדרבנן דגזרו בזה אטו שאר ירקות ולכן תרנגולים שאינם יכולים לאכול חתיכות גדולות של בשר אסור לחתוך להם דק דק כיון שהחיתוך מועיל להם שיוכלו לאכול. (רמ"א שכא ט).

ח. טחינת מאכלים מבושלים. כתב הרמב"ם בפכ"א משבת הי"ג מותר לגמור שחיקת הריפות בעץ הפרור בתוך הקדרה בשבת אחר שמורידין אותה מעל האש והכוונה בזה שהיו מבשלין מערב שבת תבשיל שיש בתוכו גריסים ובשר והיה עומד על האש במשך השבת וכשרצו לאוכלו הורידוהו מהאש ובחשו אותו היטב בכף עד שהבשר והגריסים היו נימוחים ומתערבים היטב ונעשים עיסה אחת ונמצא בדברי הרמב"ם האלו דין מחודש שאין בפעולה זו משום איסור טוחן וביאר הרמב"ם שם שהטעם הוא משום שהגריסים כבר נידוכו מבעוד יום וגם נתבשלו והבישול הוסיף וריכך אותם, ושוב אין בהם איסור טוחן ולמדו מכאן הפוסקים שפירות וירקות שנתבשלו ונתרככו היטב אין איסור לרסקם. ראה תהל"ד סוף סי' רנ"ב חז"א סי' נ"ח ס"ק ט' וז"ל החז"א בישולו מפיקתו ממלאכת טחינה כיון שטחינתו נוחה ואין שם מלאכה עליו עכ"ל ועי' גם ברמ"א סי' שכ"א ס"ט בשם המרדכי דהוי ממרחים תפוחים מבושלים על גבי הפת ומבואר שאין בזה משום טוחן. אמנם כל זה דוקא אם הפרי נתרכך על ידי מעשה אדם כגון על ידי בישול אבל פרי שנתרכך מעצמו כגון אבוקדו או בננה אסור לרסקו. (חז"א שם ושי"כ פ"ו סו בשם הגרש"ז א). וע"כ פרי שהתבשל או נאפה ונתרכך היטב על ידי הבישול מותר לרסקו ואין בזה משום איסור טוחן והטעם משום שהריכוך שנעשה על ידי הבישול מחשיב את הפרי כאילו כבר נפרדו חלקיו זה מזה ולכן מותר לרסק תפוחי אדמה וקטניות שנתבשלו ונתרככו היטב ומותר לעשות כן אף במזלג אך אין להשתמש לצורך הריסוק בכלי המיועד לכך משום דהוי עובדין דחול. (אמנם כמובן שיש להקפיד לראות שכבר התפ"א והקטניות נתרככו לגמרי עד כדי ערבוב שאז זה מותר.)

ט. טוחן אחר טוחן. יש מהראשונים (סמ"ג מובא בר"ן שבת פז דף לב מדפי הרי"ף), שכתבו שמותר לפורר פת והטעם משום שאין טוחן אחר טוחן והיינו דכיון שגרעיני התבואה כבר עברו טחינה בשעה שנעשו קמח שוב אין בזה איסור טוחן אף שהקמח חזר ונתאחד ונעשה פת וכן נפסק להלכה ברמ"א (שכא יב) אמנם כתבו האחרונים שאם פעולת הטחינה הראשונה נתבטלה לגמרי ושוב אינה ניכרת כלל יש בזה איסור טוחן וכגון במתכת שנטחנה לפירורים וחזר והתיכם ועשה מהם גוש ומעתה בכל מקרה שבאים להתיר משום כלל זה של אין טוחן אחר טוחן הדבר תלוי אם נסתלקה הטחינה הקודמת.

מלאכת טוחן בשבת

הגמ' בשבת שואלת: 'הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד מי' כיצד נקבעו ל"ט מלאכות אלו 'אמר להם רבי חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן'. מפרש רש"י: 'אותן המנויות שם בפרק כלל גדול היו צריכין למשכן ופרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה'. סמיכות הפרשיות של שבת ומשכן באה ללמד כי ל"ט המלאכות שהיו במלאכת המשכן הן אסורות בשבת.

הגמ' מביאה ראיה של"ס מלאכות 'כנגד עבודות המשכן' 'דתניא אין חייבין אלא על מלאכה שכיזא בה היתה במשכן. הם זרעו ואתם לא תזרעו הם קצרו ואתם לא תקצרו'. רש"י מפרש: 'הם זרעו וקצרו סמנין לצבוע תכלת ועורות אילים וטחנו ולשו נמי סמנין לצבוע. ואופה דקתני במתניתין באבות מלאכות הוא בישול סמנין אלא דנקט סידורה דפת'.

במשנה בכלל גדול המפרטת את ל"ס המלאכות, במלאכת 'האופה', כותב רש"י: 'לא הוה במשכן דלא שייך אלא בפת ופת לא שיכא במלאכת המשכן אבל כולוהו קמייא הוא בסמנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני'.

ה'אגלי טל' במלאכת טוחן כותב: 'הטוחן כיצד אחד הטוחן תבואה ברחיים של יד ואחד השוחק סממנין ותבלין במכתשת של מתכת או של אבן הרי זה אב מלאכת טוחן וחייב'.

וממשיך 'תולדת מלאכת טוחן הנותן חטיין וכיוצא בהן לתוך רחיים של מים בעוד הרחיים סובבים וטוחנין או שהיו מונחים חטיין בהתיבה שעל פני הרחיים והרחיים היו סגורים ובא הוא וסילק הדף ודחפו המים את הגלגל ונטחנו החטיין הרי זה חייב משום טוחן'.

השו"ע בסימן ר"ב מביא: 'ומותר לתת חטים לתוך רחים של מים סמוך לחשכה'. וכותב שם ב'ביאור הלכה': 'ענין במגן אברהם שמצדד לומר דתנית חטים לתוך רחים של מים בשבת ליכא חיוב חטאת דהטחינה אחר כך ממילא אתי'. 'וכל האחרונים דחו ראייתו וכן בסמ"ג וסמ"ק שלפנינו לא נמצא שום רמז לזה וכן ברמב"ם אין הוכחה לזה'.

'הוסכימו האחרונים למה שמביא המג"א בעצמו ראייה מדברי התוס' לענין מצודה דפורס מצודה ובשעת פריסתו נכנס החיה לתוכה ונלכדה דחייב אף דאתי ממילא וכן כשאופה בתנור אף שהאפייה ממילא אתי לבסוף מכל מקום מקרי מעשה ממש. והוא הדין בענייננו אף שהטחינה ממילא אתי לבסוף אפילו הכי חייב'.

למדנו כי כל האחרונים פסקו שאם המעשה שלך מביא תוצאה ואף אם התוצאה נעשית ממילא ואף אם לא באופן מיידי בכל זאת היא נחשבת למעשה שלך. ואם כך במעשה עבירה הרי כך גם במעשה מצווה שהרי מדה טובה מרובה. נלמד מכאן כדרכנו איזו השפעה יש לכל מעשה שלנו גם אם הוא נעשה רק בתולדה.

בספר 'מחשבת מוסר' מובא שמרן הגר"מ שך צוק"ל סיפר ששמע מרבי איסר זלמן מלצר צ"ל מה ששמע מה'חפץ חיים' בנסיעה עימו ברכבת. באותם ימים היו עולים לרכבת רוכלים עניים עם מיני מאכל ושתייה למוכרם לנוסעים בזול והרוויחו מכך כמה פרוטות. רוכלת אחת הציעה ל'חפץ חיים' למכור לו שתייה וה'חפץ חיים' נענה וקנה ממנה כוס שתייה.

אחר כך אמר ה'חפץ חיים' לרבי איסר זלמן, אתה יודע ממה עושים חבל? חבל עושים מחוטי פשתן דקים, שמסובבים אותם ומגלגלים אותם יחד ומתעבים, עד שנעשה מהם חבל עבה. האם יתכן שאדם יגלגל חוטים משערות משי דקות של משי יקר ויעשה מהם חבל? בוודאי שלא שהרי אין עושים מחוטי משי חבל גם.

והוסיף: כל כוס שתייה שקונים כדי לעזור לשני הוא דבר חשוב כשערות משי, שאם מתכוונים לעזור לאישה ענייה שתרוויח כמה פרוטות, זו מצווה יקרה כמשי. אם לא מתכוונים לכך וקונים רק להנאת עצמם, השתמשו עם דבר היכול להיות משי כאילו הוא חוט פשתן פשוט והפכו אותו לחבל גם.

עם מעט מחשבה וכוונה ניתן להפוך כל מעשה פשוט במעשיו היום יומיים של האדם למעשה מצווה. גם אם כוונתו להנאתו, למילוי צרכיו האישיים, הרי בתולדה ממעשה זה, אם תתלווה לו מחשבה של עשייה לשם מצווה יהפך לעוסק במצווה.

מעשה של קניית כוס שתייה מאישה ענייה יכול להיהפך במלאכת 'מחשבת' למעשה מצווה. אדם קם בבוקר, נוטל ידיים, מתלבש, אם רק יחשוב שכוונתו לקיים רצון בוראו, כמה זכויות יהיו לו מכך. כל מעשה פשוט של אכילה ושתייה יכול להיהפך למעשה מצווה.

סוף מעשה במחשבה תחילה, בידינו להפוך מעשים שגרתיים יום יומיים למעשה מצווה. אנחנו יכולים להפוך מעשים הנראים לנו כעול מטריד ומכביד למעשה מצווה ולהרגיש לקראתו 'שש אנכי על מצוותיך כמוצא שלל רב' לעשותו בחשק ובשמחה בדיוק כשמחה שיש למי שמצא מטמון כסף גדול.

ה'חפץ חיים' לימד אותנו איך אנחנו יכולים על ידי מעט מחשבה והתבוננות להפוך את תולדת המעשה הפשוט למצווה ומצווה גוררת מצווה עד שנשזור מכל מעשינו חבל משי יקר שיחבר אותנו לבורא עולם.

חוזר ומתחבר לענין שבת

הסתפקתי, מיני מאכלים, אשר הטחינה אכן מפרקת אותם, אבל בהיותם לחים ודביקים מיד מתחברים יחדיו, לא נודע כי נטחנו כלל, ובשעת מעשה ממש מתפרקים ונדבקים, האם טחינה של תורה יש כאן. כי פיירוק החומר הקשה איכא, והחיבור הוא חיבור של דיבוק אבל אינו דיבוק גמור.

ויותר מסתבר, דאם הדיבוק היה גמור, אין טחינה של תורה, אבל כיון שהדיבוק הוא חלקי והפיירוד של החומר הקשה מושלם שפיר הוי טוחן. [וראה בה"ל סי' ש"מ לענין טרר דבענין ברירה מוחלטת ואל"ה הויא דרבנן, ושם גס כאן אין זו טחינה מוחלטת].

תפוחים טחונים לענין ברכה

הנה תפוחים מבושלים ורכים מותר לרסק, ואין צוה טוחן, ולענין ברכה אמר לי מו"ר רבינו הגדול הגר"ח פ' שיינברג צוק"ל כי כיון דנטעי לתפוחים אלו אדעתא דהכי והס' ז'ן' מיוחד העומד להירסק, אמור מעתה דברכתם בורא פרי העץ. [ובענין ברכת השוקו לכד דאם רובו שוקולד היה מקום לצדד לצדד בפה"ע, כי לזה יועדו פולי הקקאו, ונטעו אדעתא דהכי, אס כי המונהג לא כן].

תולעים לענין אכילה

הלועס אוכל מתולע, ח"ו, ולועסו היטב, ומתבטל בפיו, כיון שהבריה מרוסקת ולא נראית לעין, חל עליה דין ביטול, אס אין כוונתו לבטל, ולפי זה חמור דיעו של זה שיודע, מדינו של זה שאינו יודע, כי היודע כוונתו לבטל ולא אמרינן ביטול בבה"ג.

ולענין תמרים המוגיעים מחו"ל כיון שאין כוונתם לבטל, שפיר דמי, אס נטחנו הדק היטב, אבל תמרים תוצרת הארץ אשר הוגד לי כי במקום אחד מביאים תמרים סוג ד' וכפי שזאמר לי סוג א' הם מתולעים חמושה אחרים סוג ב' עשרה וכו', והם כוונתם לבטל ועל זה סומכים ל"ה ביטול בזה.

זולת אס נקבל למעשה את הדעה המובזאת במ"ב ס'מן תנ"ג לענין חיטים המחומצות דאס טחן קודם פסח, בטלות, ולא נחשב כוונתו לבטל כיון ש"הדרך" לטחון חיטים.

לשמה

מי שחמיו קנה מצות מכונה, וער"פ עכשיו ואין לו מצות אחרות, מה יעשה? יטחן עד דק את מצות חמיו, ילוש שוב לשמה, יאפה בנחת, [שהרי מיייר באינו חושש ל'שרויה', ואין סיכוי שיחמיץ]. ושבו יש לו מצות לשמה, ונראה כי עצה זו עורבא פריה, משום דכיון שלא שייכת החמצה א"כ אין דין שימור, ואכתי נחשב שהמצות נאפו שלא לשמה.

נטילת תרופות בשבת ויום טוב וחול המועד

שבת גזרו חכמים שלא יעשה אדם בשבת מעשה לצורך רפואה מחשש שמא יכשל בעת הכנת הרפואה בשחיקת סממנים ויעבור על מלאכת טוחן בשבת שהוא אחד מל"ט מלאכות. איסור זה הוא אף באופן שאין במעשהו שום מלאכה ממלאכת שבת דמ"מ נאסר עצם מעשה הרפואה, ומשום כך אסור לקחת תרופות בשבת. ובלשון רש"י בשבת נ"ג ע"ב ד"ה גזירה זו"ל "במידה דרפואה גזרו רבנן דאי שרית שום רפואה אתי למישרי שחיקת סממנים והוא איסורא דאורייתא דהוי טוחן". וכך משמע מדברי הגמ' בשבת ק"ח ע"ב דכל דבר שעושה אותו לרפואה אסור לעשות בשבת משום גזירת שחיקת סממנים, אבל דבר שאינו ניכר שעושה לרפואה מותר, וכמו שמצינו בגמ' (שם) "אמר מר עוקבא אמר שמואל שורה אדם קילורין מערב שבת ונותן על גבי עינו בשבת ואינו חושש", ופירש"י "דנותן על גבי עינו, דלדידיה כיון דאצרכה לשרותה מערב שבת איכא היכרא וליכא למיגזר דמאן דחזי סבר דרחיצה בעלמא הוא וקסבר שהוא יין", וכך נפסק להלכה ברמב"ם פכ"א מהלכות שבת הלכה כ"ה ובשו"ע או"ח סימן שכ"ח.

דנו הפוסקים דשמא איסור רפואה משום גזירת שחיקת סממנים בזמנינו קל יותר, היות ואין בזמנינו בקיאים בשחיקת סממנים והרפואות נעשות ע"י הרוקחים בבית מרקחת ועפ"י פקודת הרופא ולא שייך לגזור גזירת שחיקת סממנים, כבר כתב ע"ז בס' קצות השלחן סימן קל"ד (בבדי השלחן סק"ז) ומביא דברי התוס' בביצה ל' ע"א ד"ה תנן אין מטפחין שאסור לטפח ביו"ט, ופירש"י דשמא יתקן כלי שיר, וכתבו התוס' (שם) "ומיהו לדידן שרי דדווקא בימיהם שהיו בקיאים לעשות כלי שיר שייך למיגזר, אבל לדידן אין אנו בקיאים לעשות כלי שיר ואין לגזור", והרמ"א בסימן של"ט מביא דברי התוס' להלכה, אולם עכ"ז מביא תשובה מהגאון בעל תורת חסד מתי אפשר לבטל גזירה כשבטל הטעם בטל הגזירה זו"ל (ועתה מי מאתנו יעיז בדעתו לשקול בפלס שכלו איזה גזירה חשוב הטעם ידוע שלא יצטרך מנין אסור להתירו, ואין לנו אלא דברים מפורשים בדברי הראשונים שהטעם ידוע והותרה הגזירה ממילא כשבטל הטעם, אבל כשלא נתברר לנו בדברי הראשונים אין אנו יכולים לומר מעצמינו מתי בטלה הגזירה ומתי לא". ומשמע מדבריו דאין יכולים בזמנינו לקבוע בגזירת חז"ל מתי בטל הטעם ומתי לא דהרי יש כלל "אין ביד יכול לבטל דברי בי"ד חבירו אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין", ומי יוכל לומר בזמנינו שגדול הוא מן הראשונים. ומוסיף עוד בעל קצות השלחן דאעפ"י שאין בקיאים בשחיקת סממנים, אולם יש מקומות בעולם שעדיין שוחקין את הסממנים, וכיון שהטעם לא בטל עדיין הגזירה במקומה עומדת, וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר ח"ח סימן ט"ו פרק ט"ו אות ד'. בס' חוט שני (להגר"נ קרליץ שליט"א) ח"ב פרק פ"ט) כתב לחדש זו"ל "ודע דלא דווקא שחיקת סממנים שדרכן לעשות ע"י טחינה, אלא אפילו אם דרכן להכין את התרופה ע"י מלאכות אחרות כגון לבטל את התרופה וכיב"ז הריהם בכלל הגזירה שלא להתיר רפואה בשבת", וכך משמע בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סימן נ"ג. (עי' בכ"ז בשו"ת חלקת יעקב או"ח סימן קנ"ג שו"ת באר משה ח"א סימן ל"ג אות ח' שמירת שבת כהלכתה פרק ל"ד הערה ז').

יום טוב מובא באו"ח סימן תקל"ב סעיף ב' "כל רפואה מותר בחול המועד". וכתב המג"א (שם) "פירוש שמותר לשתות דבר שהוא משום רפואה, **משמע דביו"ט אסור לשתות** עי' סימן תצ"ו". בשו"ת חשב האפוד ח"א סימן קמ"ו כתב להעיר מה ענין גזירת שחיקת סממנים ליו"ט, והלא זה הדבר המותר ביו"ט כמבואר בסימן תק"ד דמותר לצורך אוכל נפש ומצינו שהמהרש"ם בהגהותיו

לס' ארחות חיים סימן תקל"ב העיר זאת, ותיירץ המהרש"ם זו"ל "לפמש"כ הרב המגיד פ"א מהלכות יו"ט דהיתר שחיקת תבלין לפי שתשמישו רק לתקן המאכל והם עצמם אינם נאכלים, א"כ גבי רפואה שהם עצמן מרפאים אסור". (עי' בס' החיים למהר"ש קלוגר סימן שכ"ח משכב"ז). בס' ערוך השלחן בסימן תקל"ב חולק על המג"א ודעתו להתיר רפואה ביו"ט. וכן בשו"ת אבני נזר ח"ב סימן שצ"ב מביא דיש מי שחולק על המג"א אולם למעשה כיון שהמג"א דעתו לאסור רפואה ביו"ט וכן דעת הפמ"ג (שם), כמו"כ המשנ"ב (שם) העתיק דברי המג"א אין להקל בזה. עכ"ז כתבו האחרונים להעיר על דברי המג"א דבסימן שכ"ח שנתבאר איסור רפואה בשבת לא מוזכר כשוה ליו"ט לענין זה. גם בסימן תצ"ו ס"ב שנתבאר חילוקי דינים בין יו"ט ראשון ליו"ט שני. לא הוזכר בדבר הזה דגם רפואה שאין בה צד מלאכה אסורה ביו"ט כמו בשבת משום גזירת שחיקת סממנים.

חול המועד מותר לעשות כל צרכי רפואה במועד לצורך המועד וכגון שיש לו כאבים וע"י טיפול הרופא יעברו הכאבים דלא גרע מניעת צער משאר צרכי מועד, אולם אם לא יהנה מטיפול הרופא אסור לעשותו במועד, וכך מובא בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בסוף ספר זכרון שלמה, כמו"כ מותר לקחת תרופות בחול המועד גם אם לא נפל למשכב. וכך נפסק בשו"ע סימן תקל"ב ס"ב "כל רפואה מותר בחול המועד", וכתב המג"א "פירוש שמותר לשתות דבר שהוא משום רפואה משמע דביו"ט אסור לשתות עי' סימן תצ"ו" (עי' שו"ת מצפה אריה תנינא סימן נ"ז).

בס' שמירת המועד כהלכתו סוף פרק ב' מציין דהב"י בסימן תקל"ב מביא דברי התוספתא שבראשונה היו אומרים שאסור לשתות מי רפואה, ולכאורה יש להעיר האין היה הו"א שיהיה אסור הרי אפילו מלאכה גמורה הותרה לצורך רפואה, אולם יעוין בר"י מלונלי מוע"ק ד"י ע"ב שר"ל שיוכל לעשותה לאחר המועד ולכן קס"ד דכיון שיש בזה איסור לא יעשהו במועד, וכן כתב בשו"ת אבני נזר או"ח סימן שצ"ה, ומשמע שמצד שחיקת סממנים לא היה הו"א לאסור. בס' מור וקציעה סימן תקל"ב ובקורן אורה מו"ק ד"י כתבו דהיה הו"א לאסור לא מדין מלאכה אלא משום חסרון בשמחת יו"ט, והיינו משום דשתית דברים אלו גורמים לשלשל וגורמים לו צער במועד, ולפי"ז מבואר היטב למה הוצרך השו"ע לפסוק דמותר לעשות כל רפואה במועד והיינו שתיית מי רפואה אעפ"י שכבר ידענו שמותר לעשות אפילו מלאכה גמורה לצורך רפואה, אולם בשתיית מי רפואה יש חידוש שמותר אפילו שלא לצורך המועד וכדברי הר"י מלונלי, או משום שגורם לו צער ביו"ט וכדברי המור וקציעה והקורן אורה.

נטילת ויטמינים בשו"ע סימן שכ"ח סעיף א' ול"ז מבואר שחז"ל אסרו לקחת רפואה בשבת שיש לו מיחוש בגופו משום שחיקת סממנים כפי שהבאנו לעיל. אמנם מבואר בסימן שכ"ח סעיף ל"ז שכל האיסור של רפואה בשבת הוא רק ברפואה שאינה מאכל גם לבריאים ודוקא לאדם שאינו בריא כשיש לו מיחוש, דאילו רפואה שדרך הבריאים ג"כ לאכלם או אדם בריא הלוקח רפואה אין לאסור, ולכאורה בענין לקחת ויטמינים בשבת שזה גם מאכל לבריאים לכאורה אין איסור בזה, אולם כבר האחרונים מצינים דברי המג"א (שם) ס"ק מ"ג שכל ההיתר לאדם בריא לקחת רפואה בשבת הוא רק כשלווקח אותו לרעבוננו או לצמאנו, אבל כשהמטרה בזה לחזק את מזגו שוב הוא בגדר איסור רפואה ואין היתר לקחתו בשבת וכן פוסק המשנ"ב (שם) ס"ק ק"כ ומשו"כ כתב בס' ברית עולם (זילבר) שאסור לקחת ויטמינים כשכל המטרה לחזק את מזגו. (עי' בענין זה שו"ת אגרות משה ח"ג סימן נ"ד שו"ת באר משה ח"א סימן ל"ג ובס' שמירת שבת כהלכתה פרק ל"ד סעיף ד' הערה פ"ה מה שמביא שם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל).

הנושאים הבאים

פקודי-הפסקה.
ויקרא- פורים דמוקפין, ענינא דיומא.
צו- הפסקה
שמיני- בדיקת תולעים, וכל שרץ
העוף וכו' (יא כ וברש"י)

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
בעריכה תמציתית וייחודית
להשית בחנויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נכתב,
ראשונים, אחרונים, חסידות

פרקי עיון בפרשיות התורה

מרבותינו לבית בריסק זיע"א

גליון ר שנה א

אדר א' ה'תשע"ט

איך נתקדש ה'הין'.

ויעש את שמן המשחה קדש ואת קטרת הסמים טהור (שמות לו כט).

שמן המשחה נעשה בכלי שהיה במקדש והיה מדתו 'הין' והוא אחד מן הכלים שנתקדשו במקדש. ומרן הגרי"ז הלוי זיע"א הק' דהא כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן (שבועות טו. ירושלמי יומא פ"ג ה"ו) ועד שלא היה שמן המשחה לא היה יכול להתקדש מדת ה'הין' דהא צריך משיחה, ולאחר שנעשה שמן המשחה שוב לא השתמשו בו דכל מדת הין היה במקדש רק לשמן המשחה, ואיך נתקדש קודם שהיה שמן המשחה למשחן, ואם אחר העשיה משחוהו וקדשוהו לשם מה נתקדש, דהא לא השתמשו בו רק לעשות שמן המשחה, ושמן המשחה קיים לעד, ולא יעשו עוד. (מהגר"ז ברלין שליט"א ר"י גאון יעקב, ועי' מנחת אברהם להגאון רבי אברהם נח גרבוז שליט"א (מנחות ח. ושם פח.) ושיעורי הגרמ"ד הלוי (שם פח.)).

ובכתבי תלמידים מהגר"ד הלוי זצוק"ל איתא: יש לעיין האיך נתקדש שמן המשחה הרי מדת ההין שעשו בו שמן המשחה לא היה קדוש, דהרי מבואר בגמ' דכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן, מכאן ואילך עבודתן מחנכתן, והרי קודם שעשו השמן לא היה במה למשחו. וי"ל דמה שאמרו משיחתן מקדשתן היינו דאף משיחה מקדשתן, אבל דין של עבודתן מחנכתן ג"כ איכא בהו כמו הכלים שנעשו אח"כ, וע"כ שפיר נתקדש ההין ע"י עשיית שמן המשחה גופיה. והנה בירושלמי מגילה (פ"ג ה"א) איתא כלי שרת מאימתי הם קדושים מיד או בשעת תשמיש, אין תימור מיד ניחא, אין תימור בשעת תשמיש כאחד הם קדושים ומתקדשין וכו'. בעלייתן מן הגולה היו מפנין מתוך של שלמה לתוך שלחן לא היה שם של שלמה כאחת הם קדושים ומתקדשים ע"ש.

ולכאורה אי נימא דכלי מדת ההין היה מתקדש ע"י עבודתו וכמש"כ לעיל, הרי נמי היה קדוש ומתקדש כאחד, ומאי קשיא להירושלמי למימר שקדושין ומתקדשים כאחת והרי בע"כ צ"ל כן במדת ההין, וצ"ע. והנה יש לעיין עוד דהרי שיהא עבודתן מקדשתן צריך שיהא בפנים וכדאמרין בזבחים (פח.) והרי הכא כשנתקדש שמן המשחה ומדת ההין, לא נמשח עדיין המשכן, וא"כ הוי הקידוש בחוץ, וצ"ע. ואולי י"ל דכיון דבחוץ מתקדשין ליפסל, וכמש"כ בשטמק (שם אות ג) וא"כ במה שמתקדשין ליפסל חשיבא עבודה ונתקדש מדת ההין ע"י עבודה זו, ואח"כ נתקדש ממנו שמן המשחה, ואע"ג שלא נתקדש השמן אלא קידוש ליפסל, לא איכפ"ל בזה דבשמן אין נפק"מ באיזה קידוש הוא נתקדש, ודו"ק, ע"כ. ובכתבי תלמידים מהגר"מ הלוי זצ"ל כתב 'וראינו שהגאון רבי יהושע ליב כ' שהיתה הוראת שעה וקידוש השמן ע"י כונה להקדש לחוד, ואעפ"י שלא היה עדיין הכלי קדוש, וצ"ע.

ובמקדש דוד (קדשים ס' ב אות ב) כתב 'ונ"ל לומר דבר חדש דזה דכלי שרת טעונין משיחה הוא רק לענין שיקדשו מה שבתוכן, וכן משמע מלשון רש"י ז"ל (שבועות טו.) שכתב וז"ל משיחתן בשמן המשחה מקדשתן קדושת הגוף ולקדש את הנכנס לתוכו' עכ"ל, אבל לענין שאר דברים י"ל דסגי קדושת פה, וי"ל דין כלי שרת דטעונין גניזה ואין עושין אותן של עץ, ובמנחות (פח.) גבי הין שעשה משה לשמן המשחה דכתיב ושמן זית הין איכא למ"ד שהיה לדורות ואיכא למ"ד דלפי שעה הוא דעבדיה ואיגנז ע"ש, ומכלל שהיה טעון גניזה. וע"כ אתו ההין לא היה כלי שרת גמור, דליכא למימר דשמן המשחה היה צריך לקדש בכלי שרת כמו קרבנות דבמה נתקדש אותו ההין, דכלים שעשה משה רק משיחתן מקדשתן, וא"כ זה ההין שכל עצמו לא היה רק לעשות בו שמן המשחה א"כ ע"כ לא נמשח, ומ"מ היה טעון גניזה, עכ"ל. (רשימות תלמידים ממרן הגרי"ז).

פרשת שקלים - חיוב שקלים מבין י"ג או מבין כ'.

זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה'. כל העבר על הפקדים מבין עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה' (שמות ל, יג-יד).

נחלקו הראשונים אם חיוב שקלים הוא מבין י"ג שנה או מבין כ' שנה. ומרן הגרי"ז הלוי זיע"א נתקשה ממתני' דשקלים (א ג) 'כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק', דאם נימא שזמן חיוב שקלים הוא מבין י"ג שנה א"כ הפטור דקודם י"ג שנים הוא ככל המצות דקטן פטור מהם, והיינו דאף שעיקר המצוה שייכת גם בקטן מכל מקום קטן פטור מעשיית המצוות, ואזי שייך לומר שאם תרם אביו עבורו פעם אחת, שוב אינו פוסק. אבל אם חיוב שקלים הוא מבין כ' שנים, אזי פטורו דמקודם אינו מחמת שאינו חייב במצוות אלא דלא שייכא ביה מצוה זו קודם כ', א"כ מה שייך לחייב אביו ליתן בעבורו לאחר ששקל פ"א, וצ"ע.

פרשת שקלים - החידוש בהא דהעשיר לא ירבה והדל לא ימעיט.

העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט (שמות ל טו).

אמר מרן הגרי"ז הלוי זיע"א בביאור הדבר, דבלא קרא דהעשיר לא ירבה וגו', הו"א דאם העשיר מרבה יהיה על נתינתו דין מחצית השקל גמורה, ולא יהיה דינו כסתם נדבה דצריך מסירה לציבור אלא דינו ככל מחצית השקל, ועל זה בא הקרא דהעשיר לא ירבה וגו' דממילא נתינתו היא תרומה בעלמא וליכא עליה דינא דמחצית השקל. **אכן צ"ב** הא דקאמר הדל לא ימעיט, דכיון דחייבה תורה כל אחד במחצית השקל מהיכי יתני שיוכל הדלת למעט. **ואמר הגרמ"ד הלוי שליט"א** דאולי יל"פ לפמש"כ הרמב"ם (שקלים פ"א ה"א) 'אינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת'. ונראה דזה דגופא קמ"ל קרא 'הדל לא ימעיט' שלא ימעיט בנתינתו ויתן מעט מעט, אלא יתן כולו בפעם אחת. [ובספר חכמה ודעת הביאו משמיה דמרן הגרי"ז הלוי זיע"א].

מאורות השמים נבראו 'לאותות ומועדים ולימים ולשנים' ותו לא

אמר הר"ר דוד פרנקל זצ"ל שכאשר שגרו הרוסים את החללית לירח, טענו אז שיהיה אפשר לגור שם. ושאלו את מרן הגרי"ז הלוי זיע"א אם יתכן הדבר. וענה מרן זיע"א דגבי בריאת הירח ותפקידה כתבה התורה (בראשית א יד) 'ויאמר אלוקים יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאותות ומועדים ולימים ושנים' הרי שלכך בלבד נבראו ולא ליותר מזה, וא"כ לא שייך לבנות שם מקום ישוב.

וכשהביעו לפניו את החשש מי יודע מה הרוסים עלולים לעשות שם. הגיב על כך מרן זיע"א, לי לא איכפת מה הם עושים שם דממילא אי אפשר להם לעשות כלום, דהרי כתיב בתהילים (קמח ו) 'זעמידם לעד לעולם', והעיקר שבארץ לא יעשו שום דבר. [ועי' בפ' האברבנל שכתב שמה שאמר במאורות 'יהי מאורות להבדיל' ולא כתב 'יהי מאורות ויבדילו' כמו שכתב גבי האדם שברא את האדם ואח"כ אמר 'וירדו' וכו', משמע שזה עיקר תכלית בריאתם שיהיו מבדילים וכו'. (ועי' בהעמק דבר עה"פ יהי מאורות (בראשית א יד) ושם (פסוק יז)).]

ימים על ימי מלך תוסיף (תהילים סא ז).

אמר הגר"ז אידיילמן זצ"ל משמיה דמרן הגרי"ז הלוי בביאור המקרא דבשלמא למאן דאמר שהפסוק אזיל על דוד המלך מובן לשון הבקשה שיהיה לו אריכות ימים. אבל למאן דאמר שזה על מלך המשיח מה שייך להתפלל לאריכות ימיו כשעדיין לא התחילו כלל. אלא דבביאת המשיח יש אפשרות של 'בעתה' ויש אפשרות אחרת והיא 'אחישנה' אזי התפילה היא שנזכה למשיח לפני עתו ב'אחישנה' וממילא יתווסף על ימיו שיתארכו לזמן מוקדם יותר. (מהספר 'רשימות תלמידים ממרן הגרי"ז הלוי זיע"א').

הפטרת פרשת שקלים

ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקב חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח בימין בבוא איש בית ה' ונתנו שמה הכהנים שמרי הסף את כל הכסף המובא בית ה' (מלכים ב' יב, י).

הק' מרן זיע"א דהנה צ"ב למה זה נתנו הכהנים בארון, ולא האיש הנותן עצמו. והנה שם בקרא מבואר דהכסף היה כסף של ערכין, כמבואר בפסוק ה שם 'כסף נפשות ערכו', ובדין כסף ערכין מצינו דאף לאחר הפרשת הכסף חייב באחריותו, דחולין הם בידם עד שיבואו לידי גזבר, כדאי' חולין קלט. עיי"ש. הרי דמלבד דין הפרשה יש בערכין גם דין נתינה שיתנו להקדש. והנה בבא בתרא (עט.) מבואר דאין מועלין במים שבא בבור של הקדש, וע"כ הי' צריך לתנו להכהנים דזוכה הקדש מדין גזבר, והם נותנים זה לארון, ע"כ.

~~~

ועוד בי' מרן זיע"א דהנה במלכים שם (פסוק י) 'ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקב חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח מימין בבוא איש בית ה' ונתנו שמה הכהנים שמרי הסף את כל הכסף' וגו'. ומבואר שהכהנים נתנו הכסף בתוך הארון ולא המביאים את הכסף. גם מבואר שנתנו הארון הזה במקום הלוח הכהנים אצל המזבח ולא בפתח הבית מקום שמגיעים הנותנים ויוכלו ליתן שם הכסף. והביאור הוא דהקדש בדק הבית מיד שמקדשים אותו הוא קדוש ונכנס מיד לרשות הקדש, דאמרינו לגבוה כמסירתו להדיוט. אבל ערכין אינן מתקדשים עד שיבואו לידי גזבר, דמשו"כ הנודר חייב באחריותו עד שיבואו לידי גזבר כמבואר בגמ' דחולין (קלט:) וברמב"ם (ערכין פ"ג ה"ג) וכאן איירי בכסף ערכין כדאי' בקרא (שם ה) 'ויאמר יהואש אל הכהנים כל כסף הקדשים אשר יובא בית ה' כסף עובר איש כסף נפשות ערכו כל כסף אשר יעלה על לב איש להביא בית ה'". ואם יתנו המביאים אותו לתוך הקופה של הקדש עדין לא חשיב בא ליד גזבר על כן עשה יהוידע שהארון יהיה מונח במקום שהמביאים יצטרכו לתתו קודם לכהנים שהם גזברים וממילא זוכין בזה להקדש. (מהספר 'רשימות תלמידים ממרן הגרי"ז הלוי זיע"א')

ניתן להשיג את הספרים
'רשימות תלמידים' ממרן הגרי"ז זיע"א
בחנויות 'יפה נוף'.
הזמנה למוסדות וכמויות, בטלפון:
0527653952 (בשעות 1-3 בצהריים)

לעי"נ הר"ר צבי דב בה"ר יהושע חיים זצ"ל.
ולעי"נ הר"ר שלמה זלמן בה"ר ישראל.

יו"ל בסיוע מכון 'דעת סופרים' בארה"ק
daassoffrim@gmail.com

מכון דעת
סופרים

כאיל תערוג – עניני שידוכין

לתועלת הרבים אנו מביאים קטעים מתוך הספר כאיל תערוג – עניני ברית אבילות ושידוכין שיצא לאור בימים אלו

חתן ת"ח ובת ת"ח

את בעל המידות, כי אם החתן לא טוב במידות זו תקלה גדולה לאשתו ומשפחתו, לפעמים מי שחריף ומוכשר יותר, דווקא אצלו יכולות לפעול ביתר חריפות וחוזק ויכול להיות תקלה לסביבתו, והמעלה להשיא בתו לת"ח היא דוקא אם הוא בעל מידות טובות וירא'ש¹ (מאחורי הפרגוד עמ' 340–341).

כתב רבנו: ב"ה כיום נתפשט חשיבות הענין להשיא את בתו לת"ח, ואם בעבר היו רוצות הבנות לישא ער'ד וכדו' הרי שבדורות האחרונים כל שאיפתן לישא ת"ח, ועל כך נאמר ואתם הדבקים בד' אלקיכם, דגם עם הארץ הרוצה להשיג הקדושה הגדולה ולהדבק בשכינה יכול להשיג מדדיגה זו אם ישיא בתו לת"ח.

ובגדר ת"ח לענין זה א"צ שיהיה עתה תלמיד חכם בפועל, אלא הכוונה היא על כל בן ישיבה אשר לפי מצבו עתה הינו מעותד להיות ת"ח כשיגדיל ויוסיף להתעלות, הרי שעליו נאמר המשיא בתו לת"ח, דאל"כ הרי רוב הבחורים הנישאים בגיל צעיר לא יהיו בדרגה זו ואם ירצו להמתין להם עד שיהיו תלמידי חכמים בפועל הלא יצטרכו להנשא רק בגיל תשעים, וגם בזמנם שהיו נישאים כבר בגיל י"ג הרי וודאי שלא היו כבר ת"ח בגיל זה. וכן יש לדייק גם מל' הרמב"ם בהל' ת"ת שכ' שיש לישא תלמידי חכמים ותלמידיהם. ומש"כ ברמ"א הל' ת"ת דגדר תלמיד חכם הוא כל שיודע בכל מל' שבש"ס, ובאמת דבר זה שייך גם לזמננו, אלא דלגבי הדין להשיא בתו לת"ח הרי שדי אפ' בפחות מכך, וכל שרצונו ומגמתו היא ללמוד ולהיות ת"ח הינו כבר ת"ח לענין זה.

שאלו לרבנו: בחור הדורש מחמיו שיתן לו דירה כדי להתפאר בעיני החברה, האם גם הוא בגדר ת"ח או דהוא סתירה לת"ח? והשיב על כך שאם ת"ח היינו שיודע ללמוד, יתכן שיודע הוא ללמוד והינו ת"ח, אבל הלא ת"ח צריך להיות יר'ש וא"כ הרי דרישה זו היא סתירה להגדרת ת"ח. ומסופר על המהר"ל מפראג שזכה להגיע לדרגתו הגבוהה מפני מעשה שהיה שכשהשתדך עם אשתו הבטיח לו חמיו נדוניה גדולה ולאחמ"כ ירד חמיו מנכסיו, וכתבה לו כי מכיון שאביה אינו יכול לעמוד בהתחייבותו הרי שהוא יכול לבטל את השידוך, והשיב לה המהר"ל שלא יעשה כזאת לבייש בת ישראל, והוא מסכים להמתין לה עד שתוכל לאסוף מעט ממון כדי שיוכל להמשיך וללמוד גם לאחר נישואיו. והיתה יוצאת בכל יום לשוק למכור לחמים שאפתה וע"כ חסכה גם לסייע למשפחתה וגם לנישואיה. פעם אחת עבר על ידה חייל אחד וחסף ממנה לחם מסלה, וכשרצה אחריו ושאלתו מדוע

נשאל רבנו: מי שהציעו לו שידוך שאבי הבחורה אינו תלמיד חכם אבל הבחורה בעצמה יש לה יראת שמים ויודעת ערך הת"ח, האם יש לה המעלה של בת ת"ח? והשיב: בזמננו הרי אין דין ת"ח וכמבואר בפוסקים, וכיון שאין היום תלמידי חכמים א"כ לא צריך ממש בת ת"ח אלא הכל תלוי אחר הבת בעצמה אם ראויה היא להיקרות בת ת"ח (ישמח לב עניני נשואין עמ' שמא. א"ה: ועי' בפתחי תשובה אבהע"ז סי' ב' סק"ה).

והוסיף רבנו: החזו"א אמר שבת הלומדת בבית יעקב אינה נחשבת לבת עם הארץ, שמסגרות בית יעקב נותנות לבת מעלת בת ת"ח. דכל הטעם מבואר בגמ' (פסחים מט, א) ואל ישא בת ע"ה שאם מת או גולה בניו יהיו עמי ארצות, ובכה"ג לא שייך טעם זה.

[הגה"צ רבי דוב יפה היה רגיל לומר שאמר לו רבנו שיתכן שבזכות עמל התורה של החזו"א השתנה היחס לבני הישיבות מן הקצה אל הקצה, עד שבתקופתנו רובן המכריע של בנות בית יעקב חפצות אך ורק בבחור ישיבה השוקד על תלמודו] (זעבדך באמת ד"ב עמ' שי"א).

רגיל היה רבנו להביא את מה שכתב רבנו יונה באגרת התשובה וז"ל וחייב אדם לעסוק בתורה בכל יום וכו', כשם ששכר התלמוד תורה גדול מכל המצות כך עונש ביטול תורה גדול משאר עבירות. ומצינו בבית ראשון שויתר הקב"ה על ע"ז וג' ושפיכות דמים ולא ויתר על עון ביטול תורה שנאמר וכו'. והרוצה להנצל מן העונש המר והעון הגדול הזה, יתעסק בצרכי התלמידים והרבנים הלומדים לשם שמים, ויעזור בשכירות הרבנים כדי שיעמדו בעירו ויהיו עוסקים בתורה על ידו ע"כ. ואמר רבנו שבכלל תומך תורה זה המשיא בתו לתלמיד חכם, כמבואר בחז"ל. וא"כ מי שזוכה לחתן בן תורה ודואג שיוכל לשבת ללמוד, הרי הוא בכלל מה שכתוב ברבנו יונה שניצול ע"ז מהעונש המר של ביטול תורה.

פלוגי שאל את רבנו איזה בחור לחפש בתור חתן שיהיה טוב לבתו? והשיב: מידות טובות ויראת שמים. – ואיזו בת לחפש ככלה לבני, שאל האיש? – גם כן מידות טובות ויראת שמים, השיב.

ועוד שאל: כאשר יש בחור מאוד טוב במידות ויראת שמים ולעומתו אחר יותר מתמיד וגם מוכשר אבל פחות בעל מידות, אני כאבא מה כדאי להעדיף לבתי? השיב רבנו: כדאי להעדיף

¹ קודם לברר כיצד מצבו של המדובר ביראת שמים ומידות ואחר זה יש כמובן מעלה גדולה אם הוא גם למדן.

1 וכן אמר גם הגר"ח קניבסקי, כי הגר"ז מבריסק השיב לאחד ששאלו האם להעדיף לקחת לבתו למדן או יר'ש, שיראת שמים ומדות הם מהות האדם ולמדנות היא רק בגדר מעלה ולכן צריך

עשה כן הלא ממכירה זו מפרנסת היא את משפחתה, א"ל שכבר ג' ימים לא בא מזון לפיו, והסיר את מעילו ואמר לה שאם תוך ג' ימים לא ישוב לשלם על הלחם הרי המעיל נתון לה במתנה, ואכן אחר ג' ימים משראתה שלא בא נטלה את המעיל וראתה שהוא מלא באבנים טובות, ומכסף זה נישאה, ויכול היה המהר"ל להמשיך ולשקוד על תלמודו גם אחר נישואיו.

ומה שהמתין לה י' שנים ולא נשאה מיד, מפני שאל"כ לא היה יכול להמשיך וללמוד אחר נישואיו אפי' יום אחד, ובזמנם מי שחמיו לא היה עשיר או שלא היה משמש ברבנות, אם לא היה יוצא לעבודה או למסחר לא היה לו מהיכן לאכול. [ושאלו: האם לא שייך בזה ענין הבטחון?]

והשיב: מה שיכול להתחזק במידת הבטחון הוא על מזונותיו שלו, אבל על מזונות אשתו שהתחייב לה בכתובתה אינו יכול להסתפק בהתחזקות במידת הבטחון. משא"כ בזמננו שב"ה אכשר דרא ונתרבו הכוללים באר"י ודבר זה הוא הנס של דורנו, ועל אף שאין נותנים ממון רב מ"מ במעט שנותנים אפשר להתקיים בקיום כל שהוא ולהמשיך ללמוד.

ובהגדרה של בת ת"ח נכלל בזה כל שאביה מבקש להשיאה לת"ח, הרי שהיא בגדר בת ת"ח. וראיה לדבר דהרי אי' דת"ח יש לו לישא בת ת"ח, ובכתובות (קיא, ב) אי' דרבי יוחנן מצא תקנה לע"ה כדי שיוכלו גם הם לידבק בשכינה, להשיא בתם לת"ח. ואין התירו לת"ח לישא בת ע"ה והלא מחויב הוא לישא בת ת"ח. ומוכח דמכיון שאותו ע"ה מבקש להשיא בתו לת"ח הרי הוא כבר בגדר ת"ח לענין זה, ובתו היא בגדר בת ת"ח. ואכן הרבה ת"ח חשובים נשאו את בנותיהם של בעה"ב פשוטים מטעם זה [וראה עוד להלן].

איתא בפסחים (קיג, א) בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה, והלא עבד אינו תלמיד חכם. ומוכח דמותר להשיא את בתו הבוגרת לעם הארץ, אלא דאם בזמן הגמ' בגרה היינו בגיל י"ב ומחצה, בזמננו הוא לכה"פ יותר מפי שניים מגיל זה. ועוד דכל זה לא נאמר אלא אם כבר מסכמת היא להנשא לעם הארץ, אבל אם אביה או היא רוצים להתאמץ ולהמתין עד שתמצא ת"ח ודאי דהרשות בידם, דהרי אינה מצווה בפריה ורביה.

הנה איתא בגמ' כתובות (קיא, ב) 'אמר רבי אלעזר עמי הארצות אינן חיים שנאמר וכו', כיון דחזייה דקמצטער אמר ליה רבי מצאתי להן תקנה מן התורה ואתם הדבקים בה' אלקיכם וכו' כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה וכו'. וקשה הא התלמיד חכם אין לו ליקח בתו של עם הארץ כמבואר בפסחים (מט, א) שלא ישא בת עם הארץ, וא"כ האין יתקיים משיא בתו לת"ח ע"ש? וי"ל דכאן איירי בעם הארץ שומר מצוות אלא שלא למד תורה, לכן מותר ליקח בתו, משא"כ בפסחים מיירי במזלזל במצוות ואין ליקח בתו (אילת השחר כתובות קיא, ב).

ובמק"א מובא: בכתובות (שם) אמרינן דהדיקות של עם הארץ לת"ת זה ע"י שעושים לו פרקמטיא וע"י שמיא לו בתו. וי"ל ע' דהא בפסחים (שם) איתא לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח וכו' ולא ישא בת עם הארץ, משל לענבי הגפן בענבי הגפן, א"כ מה העצה לע"ה לישא בת ת"ח דהא לא יקחנו. י"ל דשם מדובר בע"ה המזלזל במצוות ואינו מעריך ת"ח ולא חפץ לידבק בו, אבל בגמ' בכתובות איירי בע"ה השומר מצוות ורוצה לידבק בת"ח ומעריכו, ובפרט אם הכוונה שכבר עושה פרקמטיא לת"ח ומהנהו מנכסיו, דגילה במעשיו שמכבד ת"ח, ואחד כזה אפשר לישא את בתו אלא שלא למד תורה.

והת"ח עצמו נדבק להקב"ה ע"י תורה, ע"י נפש החיים (שער ד' פ"ח). ותכלית הדיבוק לת"ח הוא שילמד ממעשיו. (ע"י רמב"ם הל' דעות פ"ו ה"ב). והנה יש כמה דברים שאין דין ת"ח בזה"ז, (ע"י י"ד סי' רמ"ג ס"ב), אבל ענין זה שייך גם היום (אילת השחר עקב יא, כב).

יחוס ומשפחה

עיקר המעלה של שידוך מיוחס הוא במשפחה שהם ג' דורות ת"ח, שבהם יש את הענין שתורה מחזרת על אכסניה שלה, וכמבואר בגמ' (ב"מ פו, א).

אמר רבנו: יש הצעות שידוך שבאים לשאול אותי, האם לגשת אליהם או לא, כי יש בעיה במשפחה. מה אפשר לעשות, וכי חלילה נעקור משפחות משידוכים?!

הגשתי לרבנו שאלה בענין שידוך המתעכב כבר חודש מפני שנתברר שהבחור ספק חלל. ואמר רבנו: מה אכפת לה שהוא חלל הא כתוב בגמ' (קידושין סד, א) בנות ישראל מקוה טהרה לחללים [וציטט בע"פ גמרות בכתובות וקידושין]. בתימן הקפידו מאד על חלל כי זה היה מצוי, אצלנו כמעט לא מצוי.

פ"א נשאל רבנו האם לקחת שידוך גיורת. ואמר רבנו בפליאה: מה, אתה יותר גדול מבעוז שלקח גיורת ויצא ממנו כל מלכות בית דוד?

שאלו לרבנו: משפחה מיוחסת שמציעים שידוך מאד טוב, ההורים חזרו בתשובה לפני החתונה, האם לגשת או שמא לחפש משפחה מיוחסת? והשיב: גאווה גאווה. שוב שאלו: האם לחשוש שיפריע לשידוכים הבאים? רבנו: זה תירוצים לגאווה.

ופעם אחת טען חכם אחד לרבנו בנוגע לשידוך שהסבים לא היו שומרי תורה ומצוות, ואמר שהוא נכד של גאון אחד, והוא מרגיש 'עם מי הסבא-רבה שלי ירקוד בחתונה בשמים, האם עם כאלו סבים?!' אמר לו רבנו בחיוך: הסבא שלך ירקוד עם אברהם יצחק ויעקב שהם הסבים של אותו שידוך.

הגליון מוקדש לעלוני נשמת
סימה שמחה ב"ר
משה

גליון ר"ב פ' ויקהל
כ"ה אדר א' ה'תשע"ט
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

בלא הפסקה, ובלא לזוז מהמקום, וזה ביום שבת בקיץ, ובחורף למדו ג"כ עשר שעות, והיה זה בליל שבת... ובזה מקיימים את מה שנאמר "לעשות" את השבת.

להתקדם בחיים

דרשת מו"ר זצוק"ל, נערך
עפ"י כתבי הרב רפאל אליהו
אליעזר גרינבוים שליט"א

"ששית ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת" (שמות לה, ב)

מה ענין ששת הימים ליום השבת

בפרשת ויקהל כתוב "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' וגו'", וצריך להבין מה הטעם שכתוב כאן במצוה של שבת בתחילת הפסוק 'ששת ימים' וכו', והרי לכאורה כל המצוה היא השבת עצמה שכתובה לאחר מכן. וכמו שלגבי שמיטה כתוב במקום אחד "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה" וגו', שזה רק לקבוע זמן, ואילו כאן שכתוב ששת ימים וכו', [ולא כתוב מקץ ששה ימים תעשה שבת], משמע שה'ששת ימים' זה חלק ממצות השבת.

על ידי השבת יש לקדש את ששת ימי המעשה

והביאור לזה הוא כבמדרש^א, עה"פ "מי יתן טהור מטמא", והביא המדרש כמה דוגמאות בזה, 'שבת מששת ימי המעשה', 'עולם הבא מעולם הזה', וכו', והביאור ב'שבת מימי המעשה', שע"י השבת צריך לקדש גם את כל

מאוד, והצלחת הלימוד בו הנה פי כמה וכמה מהלימוד בימי החול.

ואשר על כן, בשבת קודש, קל יותר לחדש חידושי תורה "כי ששית ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש", יום השבת הוא יום הקדושה, וזהו הביאור בפסוק 'לעשות את השבת'.

כל הקדוש מחברו חרב מחברו

כשהרמב"ן בא לארץ ישראל מארצו, היא ארץ ספרד, והיה מסעו קשה מאוד, על כל פנים הוא ביקר במקומות הקדושים וראה שכל המקדש מחבירו חרב מחבירו. ביפו ישנה עיר בנויה וברמלה גם העיר הייתה בנויה, ואילו ירושלים עיר הקודש עזובה, המקום שהוא יותר קדוש מכל המקומות התקיים בו 'שועלים הילכו בו', נמצאנו למדים שהדבר הקדוש נפגע יותר.

ואשר על כן בשבת קודש יש יצר הרע גדול יותר לביטול תורה, ישנם אנשים החושבים ששבת היא מחוץ לסדרים, אין שיעור בבקאות, אין שיעור בחריפות וא"כ זה מחוץ למסגרת לימוד התורה.

חבל להפסיד את שבת קודש בבטלה

והדברים הרי בדיוק להיפך, איסור ביטול תורה בשבת חמור יותר מכל השבוע, וכבר כתב הבית יוסף שהמגיד אמר לו שנכון אתה עושה שאינך ישן בליל שבת, שאמנם חבל להפסיד את שבת קודש.

לסיים מס' שבת בשבת

מספרים על כמה אנשים גדולים שביום השבת היו נוהגים ללמוד את כל מסכת שבת מתחילתה עד סופה, לא מזמן פגשתי בזקן שסיפר לי שכשהוא היה בישיבת מיר היה לומד מליל שבת עד סוף השבת את כל מסכת שבת. איננו גיבורים כל כך, וזה קשה, אכן ישנם אנשים שיכולים, סיפר לי אחד הבנים שבישיבתו היה בחור שלמד בליל שבת, וכיום הוא בקיא נפלא בש"ס ריטב"א ורשב"א.

ישנם כ"ד פרקים במשניות מסכת שבת, ואפשר לקבוע סדרים ללמוד בהם את כל פרקי המשניות בכל שבת ושבת, אני אומר רעיון אחד, אמנם אפשר לעשות אחר, סיפר לי אבי שבישיבתו אחרי הקידוש למדו עשר שעות

לעשות את השבת

דרשת מו"ר זצוק"ל, נערך
עפ"י כתבי הרב משה חליוה
שליט"א

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם: ששית ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת: לא תבצעו אש ככל משבתתכם ביום השבת" (שמות לה, א-ג)

יהודי צריך 'לעשות את השבת'

מפרשים רבים עמדו על לשון הפסוק 'ששת ימים תעשה מלאכה' שלכאורה מי שיש לו מלאכה שיעשה ומי שאין לו שלא יעשה מלאכה, ועי' באור החיים הקדוש.

והנה, הביאור בזה הוא, שבכל ששת הימים שעושה האדם מלאכה, זכור יזכור שלאחר מכן מגיע יום השביעי, ויום השביעי צריך להיות יום קודש, כמו שכתוב 'לעשות את השבת לדורותם', ברית עולם וכו', ומי שמבזבז את השבת על דברים בטלים ועיתונים אין זה בגדר של 'לעשות את השבת', שהרי צריך לעשות את השבת שתהיה קודש.

מעלת הלימוד בשבת קודש

ובפרשת 'כי תשא' נאמר "וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת..."^א והיינו שבת שבתון להשם, לעסוק בה בתורה ביתר שאת ולכוון יותר בתפילות. וכן מצוות האיכלה בשבת קודש, אמרו בשם הספרים הקדמונים וכן אמר הגר"י סלנטר שלימוד בשבת חשוב הרבה

^א דברים טו, א'

^ב מד"ר שמיני אות ח', ועי' כמו"כ ביוצרות לפר' פרה' חוק טהור מטמא... ועי' נדה ט' ע"א

בצלאל

מכתבי מו"ר וצוק"ל, מתוך
הספר 'חיי יעקב'

**"ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור,
מה ראה להזכיר בן חור? אלא בשעה
שבקשו יסאל לעבד עבודת כוכבים ונתן
נפשו על הקדוש ברוך הוא ולא הניח,
עמדו ותרגמוהו, אמר לו הקדוש ברוך הוא
תניי שאתי פורע לך וכו'. כך בשעה ששאו
יסאל העגל צמד חור ונתן נפשו על
הקדוש ברוך הוא, אמר לו תניי כל בנים
היצאים מקדש אני מגדלם שם טוב בעולם"**
(מד"ר ויקהל מח, ב)

וצריך ביאור אמאי דוקא תפקיד זה של
בצלאל מתאים להיות גמול על מסירות נפש
של חור.

הקשר שבין חטא העגל לבניית המשכן

ונראה ע"פ מה שביאר היטב בס' בית הלוי
על התורה בפ' כי תשא ענין מעשה העגל,
ואין מעשה המשכן מכפר ומתקן את חטא
העגל, שעיקר החטא היה התחכמות, לברור
דרך לעבודת ה' ע"פ השכל, ועיקר המשכן
היה לבלי לסמוך על חכמתנו אלא לעשות רק
מפני שכן נצטוונו מפי הקב"ה, עיי"ש. וזהו
ענין חור שמסר נפשו על פרט זה.

תכונות הנפש עוברות בירושה
והנה ידוע שתכונות הנפש עוברות בירושה
ונמסרות ביותר מאב לבן, וממילא היה בו גם
בבצלאל כח נפשי זה של מסירות נפש על
דקדוק בציווי לשעבד רצונו ושכלו רק למה
שהקב"ה מצוה. ולכן היה דוקא הוא ראוי
ומוכשר לעשות מלאכה זו שצריכה להיות
בכונה כזו וזהו שכיפר על חטא העגל מה
שחור זקנו מסר נפשו על זה.

גילוי מופלג של מסירות נפש העובר בירושה

וענין זה שאצל בצלאל, מתבאר גם מתוך
המדרש"י ריש פרשת תשא שהביא עליו הפסוק
'סור מרע בינה', ודרוש התם על מרים ע"י
שסרה מן הרע ומן החטא, העמיד ממנה
הקב"ה את בצלאל שזכה לתבונה וכו', והיינו
שגם אצל מרים היה גילוי מופלג של מסירות
נפש נגד גזירת פרעה וכח של מסירות נפש זה
הורשה לבצלאל גם כן.

מפולפל, ושאלו איך הוא מסתדר, וענה לו
כנ"ל, ושאלו היכן גר. אמר לו שהוא גר לא
רחוק מכאן ושיש לו צריף, ובחורף, כשקר,
הוא הולך ליער סמוך, חוטב עצים ומבעירם,
ומתחמם. אמר לו הסוחר, שמע לעצתי,
תתחיל כל יום לדוג יותר ויותר דגים.

שאלו הדייג, לצורך מה? כדי שתוכל לקנות
מכמורת. ולשם מה אני צריך מכמורת? כך
תוכל לדוג אף אלף דגים יחד. ותוכל למכרם,
ולמחרת לדוג עוד אלף. ועל ידי זה יהיה לך
הרבה כסף. כך תקנה בית גדול, מרווח,
ותתפרנס בכבוד. ותהיה עשיר גדול מאד,
המלך יקרב אותך מרוב עושרך, ויכבדו אותך..
ואז תהיה שר. שאל אותו הדייג, כמה שנים
יקח עד שיהיה כל זה? עשרים, חמשים או
שבעים.. ואז, אחרי הכל מה אעשה עם כל
זה...? תוכל סוף סוף לשבת בנחת, ולדוג דגים
בשלוה... ענה לו הדייג, בשביל מה אני צריך
לעבוד קשה שבעים שנה כדי שאח"כ אוכל
לדוג דגים בנחת, אני עכשיו כבר דג דגים
וישב שליו..

כך כאן, בשביל מה ללמוד ולעבוד יותר קשה
ולקבל יותר משכורת, כדי שבסוף יוכלו לשבת
בעושר ונחת, אם אפשר כבר עכשיו לא לעבוד
קשה.

זה שאנו מסתכלים מהצד על הרצון הזה
'להתקדם' כביכול בחיים.

התקדמות אמיתית היא עוד ועוד מסכת ועבודה על המידות

וצריך לדעת, שאם הקב"ה שולח נסיון
(וכגון הנסיון הנ"ל), הרי שאפשר לעמוד בו.
שהרי אין הקב"ה מעמיד את האדם בנסיון
שאי אפשר לעמוד בו. אנשים חושבים שזה
נקרא 'להתקדם', האמת היא ברורה,
ש'להתקדם' זה עוד מסכת ועוד מסכת
ו'להתקדם' זה להתגבר, ולא לכעוס.

זה מה שהזכרנו שבמצוות שבת מוזכרים
בפסוק ששת ימים, שאף שעסוקים בגשמיות,
וצריך את הגשמיות, ובכל זאת לא נגררים
לחומרות – לארציות, זו ההתגברות על
היצה"ר, וזה מה שמעלה אותנו.

הששת ימים -ימי החולין, וקדושת השבת היא
מתוך שיש ימי חולין, ואותם מקדשים
בקדושת השבת, ולכן הם חלק ממצוות
השבת. וכמו עולם הבא מתוך עולם הזה,
שרק מתוך העולם הזה יכולים להגיע לעולם
הבא, כך השבת, דוקא מתוך ימי החולין...

והיינו, שאנו צריכים את העולם הזה, ולא
שצריך לברוח ממנו, אלא להשתמש בו לתורה
ומצוות, ולקדשו ע"י זה.

לגדול מתוך הנסיונות והקשיים
ובזה גופא שאנו נמצאים במצב שיש יצה"ר,
הוא היצה"ר שאצל אדם הראשון היה מבחון,
ואח"כ נכנס בתוכו, אבל עדיין הוא כדוגמתו -
כמו משהו מבחון, שמעורר נסיונות, ואנחנו
עומדים לידו ומתרחקים מהדברים שהוא
מביא לנו כנסיון, בזה עצמו אנו מתגדלים.
ואמנם צריך את העולם הזה וכנ"ל, שרק ע"י
זה גדלים, אבל צריך לזכור שכל העולם הזה
הוא בשביל העולם הבא, ולא העולם הזה הוא
העיקר, וזה גופא חלק מנסיונות היצה"ר,
שיטעו ויחשבו שהעולם הזה הוא העיקר.

מעשה כבעל שרצה ל'התקדם' בחיים

וזה כפי שאני רואה מהשאלות ששואלים
היום, זה הנסיון, היצה"ר שיש היום. כמו
שבאה אשה אחת, וסיפרה, שבעלה עסוק
בלימודים, והוא אומר שכמו שהוא 'מתקדם',
כך הוא גם רוצה שכל המשפחה תתקדם איתו.
ושאלתי, מה הכוונה להתקדם, - אם המדובר
בלהיות יותר טובים, אז מצוין?! אך היא
הסבירה שמה שהוא לומד, היינו שהוא הלך
ללמוד מקצוע, וזה לוקח חמש שנים, ובינתיים
הוא אינו עובד, ורק היא עובדת כ'חשבת -
שכר', [והסבירה בדיוק איך זה הולך, וכמה
היא מרויחה וכו'], ועובדת אצל מעביד,
ומקבלת משכורת מכובדת, רק שבעלה אומר
לה, שאם היא הייתה רואת -חשבון בעצמה,
הייתה מקבלת שכר גבוה יותר, והיה להם עוד
יותר, ולכן הוא רוצה שתלמד את זה. ומה
צריך בשביל ללמוד את זה? זה עולה 26 אלף
שקל, ואחרי כמה הנחות זה יעלה פחות מ-20
אלף. והיא אומרת שהיא לא רוצה בכל זה.
ומה הוא אומר? שאחרי שמתחילים רואים
שזה טוב, וכמו שא"א ללמוד לשחות אא"כ
קופצים לים.

מעשה בדייג שסרב 'להתקדם' בחיים

ואמרתי לה שתספר לו את הסיפור על הדייג,
שהיה ברוסיה או יוון, שדג בכל יום לצרכו
לארוחתו, ואם היה צריך נעלים למשל, היה דג
יותר, ומוכר, וקונה נעלים. עבר שם סוחר

דברי אמרת

מאמרי היוזק השקפה והדרכה
מזקו המשגיחים

מרן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מ' 124 ■ ויקהל

ההשגות בתורה וברוחניות תלויות בביקוש

ויקרא משה אל בצלאל ואהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבו כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה (לו, ב). מי הם אותם חכמי לב שה' נתן חכמה בלבם?

החפץ חיים אומר בספר תורת הבית (פרק ז'), שהחכמי לב שה' נתן חכמה בלבם, הם אותם השנויים מיד בהמשכו של הפסוק: "כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה", כלומר, "כל מי שהייתה תשוקתו לעשות מלאכת המשכן, והסכים בדעתו להתקרב אל המלאכה להתבונן איך לעשותה, נתן בו ה' את החכמה והדעת איך לעשותה".

[החפץ חיים מדייק זאת, ממה שהתורה לא נתנה אות ו' שתעשה הפסוק בין הרישא של הפסוק: "ואל כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבו", לבין המשך הפסוק: "כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה" (דהיינו שלא כתוב "וכל אשר נשאו לבו..."), משמע ש"כל אשר נשאו לבו" הם אותם אלו אשר הקב"ה נתן חכמה בלבם.]

מוסיף החפץ חיים יסוד גדול שמאד משמח לב: "ודבר זה שייך לכל ענייני הטוב, בין בעניינים ששייכים לענייני הקדש, ובין בענייני לימוד התורה..., אם אחד יסכים בדעתו להשתדל, בודאי הקב"ה יתן לו דעת בלבבו ויעזרהו להוציא מחשבתו אל הפועל".

וזהו מה שכתוב "אנכי ה' אלוסיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו", והכוונה, "הלא העלייתך ממצרים לתת לך את התורה, ועל כן הכן עצמך והרחב פיך ככל שביכולתך, ואמלא את פיך מצוץ דבש אמריה".

הסיבה שבתורה אפשר לבקש את כל מה ששואף

נרחיב מעט בעניין יסודי זה. בספר **שמואל** (שמואל ב' פרק ז') מובא, שדוד המלך התפלל לפני הקב"ה: "ומברכתך יבורך בית עבדך לעולם". דוד המלך לא ביקש מהקב"ה שיברך את ביתו בכל הברכות, אלא "ומברכתך יבורך בית עבדך" - שיאציל על ביתו ברכה מתוך אוצר הברכות שבידיו של הקב"ה. **מכאן למדו חז"ל** (ברכות נ'), שהמבקש בקשה מהקב"ה, ישאל כענייני בפתח ואל ירים ראשו לשאול שאלה גדולה.

שואלת הגמ', שהרי בתהילים כתוב: "הרחב פיך ואמלאהו" [הרחב פיך, לשאול כל תאוותך - רש"י]. מתרצת הגמ': "הוא בדברי תורה כתיב". מהי באמת הסיבה, שבמילי דעלמא אין לבקש בקשה גדולה, ובדברי תורה יש לו לשאול כל תאוות?

מבאר הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל (משנת רבי אהרן חלק א' מאמר 'הרחב פיך ואמלאהו'), שתורה אינה רק דבר המועיל לחיים, אלא **עצם** החיים. כל ידיעה נוספת של תורה וכל מדרגה נוספת בהבנת התורה הם תוספת בעצמותם של החיים. ועל החיים עצמם אין מקום לבקש רק קצת חיות.

נמצא, שהגישה לדברי תורה היא, לא להסתפק בקטנות אלא לשאול את כל תאוותנו. והקב"ה אומר לנו: "הרחב פיך ואמלאהו" עוד אומר הגר"א קוטלר, שה'אמלאהו' תלוי ב'הרחב פיך', שכדי ליכות לתורה, עלינו להרחיב את פינו ולהיות 'מבקשים', עיי"ש.

"כמעט כל בן ישיבה הוא בספק שאולי יהיה מגדולי הדור"

רגיל אני להזכיר דברים שאמר לי החזון איש זצ"ל, "שכמעט כל בן ישיבה הוא בספק שאולי יהיה מגדולי הדור". דברי החזון איש הללו לא נאמרו כדברי עידוד או בתורת מליצה בעלמא, אלא כהוראה מעשית: היה זה כששאלתי אותו אם ראוי לדאוג שכל בני הישיבות ישתתפו בבין הזמנים בפעילות להצלתם הרוחנית של ילדי העולים. בתשובה על כך אמר לי החזון איש, שהיות וכמעט כל בן ישיבה הוא בספק להיות מגדולי הדור, לא כדאי למשוך בחור לפעילות שעלולה לגרום אותו להמשיך לעסוק בזה גם באמצע הזמן, על חשבון עלייתו בתורה.

באותה הזדמנות הוסיף החזון איש: "לאחר עשרות שנים רואים, שגדולי הדור הם לאו דוקא אלו שציפו מהם שכל כך יתגדלו, ואחרים שציפו מהם לא יצאו כפי שציפו!

הגר' חיים שמואלביץ זצ"ל, אמר בעניין זה דבר מאלף. מצינו בספר שמואל שחנה פנתה לקב"ה (שמואל פרק א') "ותתפלל אל ה' ובכה תבכה. ותדור נדר ותאמר ה' צבאות אם ראה תראה בעניי אמתך וזכרתי... ונתת לאמתך זרע אנשים ונתתיו לה' כל ימי חייו". אומרת הגמ' במס' ברכות: "מאי זרע אנשים" - כי אתא רב דימי אמר, לא ארוך ולא גוץ, לא חכם ולא טיפש". לאחר שחנה גמלה את שמואל, היא עלתה עמו לשילה, התיצבה לפני עלי ואמרה לו: "אל הנער הזה התפללתי ויתן לי ה' את שאלתי אשר שאלתי מעמו".

אומר ר' חיים שמואלביץ: אם חנה אמרה, שלנער הזה היא התפללה וה' נענה לתפילתה ונתן לה את מבוקשה, הרי ששמואל אמנם היה (כפי שביקשה) לא חכם ולא טיפש. ומה יצא ממנו? אומרים חז"ל (ברכות לא) ששמואל היה שקול כמשה ואהרן, כמו שנאמר "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו". נמצא שמלא חכם ולא טיפש, יכול לצאת שמואל הנביא...

נמצא שהדרך להצלחה ברוחניות פתוחה בפני כל אחד ואחד, ואין צורך בכשרונות מיוחדים בשביל להצליח ברוחניות!

כח השאיפה

על הכוח הגדול של שאיפה אמיתית, ניתן ללמוד מדבריו הנפלאים של הגר"א, המובאים בסידור הגר"א (בהלל): את הפסוק: "מקימי מעפר דל מאשפות ידים אביון" - מפרש הגר"א, שהקב"ה מקים מעפר את מי שהוא ערום מהמצוות ('דל' - הוא חסר כל), ואף מרים מאשפות את מי שהוא מטונף מעבירות ('אשפות' - הוא מקום מטונף) אך תאב לעלות מהן ובוכה לעלות מהן ('אביון' - מלשון תאב). ועד היכן הוא מרים אותו: "להושיבי עם נדיבים" - אלו האבות הקדושים, "עם נדיבי עמו" - הם הנביאים.

כמה גדול איפוא רצון אמיתי לצאת מהמצב השפל. גם מי שהוא מטונף בעבירות, אך תאב לעלות מהן ובוכה על זה, מובטח לו שלא זו בלבד שיוכל להתרומם משפלות מצבו, אלא הקב"ה אף יושיב אותו עם האבות הקדושים והנביאים.

עיקרי תורה התגלו ע"י מי שהיו כטרישים

אותם שמחשיבים עצמם למעוטי כשרון, יכולים לשאוב עידוד מהמדרש דלהלן: על הפסוק: "ההופכי הצור אגם מים תלמיש למעיני מים" - אומר המדרש ('מדרש הלל') תהילים קי"ד: גם מי שהיו כ'טרישים' - כדוגמת רבי עקיבא, שהחל ללמוד תורה בגיל ארבעים, ורבי אליעזר בן הורקנוס, שהחל ללמוד בגיל עשרים ושמונה - הקב"ה הפכם ל'אגם מים', שנתגלו על ידם עיקרי תורה שבע"פ.

והסיבה שזכו לכך, מפני שציערו עצמם על התורה. אחד הפירושים על דברי חז"ל: "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר" - שכל מי שעמל על התורה מתוך עניות דעת [כשרונות חלשים], סופו שזוכה שכשרונותיו מתברכים. ואכן, ידוע על כמה וכמה שבצעירותם נחשבו לבעלי תפיסה איטית וכישרונות חלשים, וברבות השנים, לאחר שעמלו והתייגעו על התורה, הפכו לת"ח מפורסמים.

כוחה של תפילה להצלחה בתורה

על כוחה של תפילה להצלחה בתורה, כותב הגאון המופלא רבי יהונתן אייבשיץ בספרו "עירות דבש" (דרוש ד'): "אוי לי על שברי, בעת שאיני מתפלל בכונה כראוי, כל היום אין שמועתי בתורה מכוונת ואלביש קרעים. ולהיפך, אם אזעק ואשווע לה' מקירות לבי בתפילה לחונני דעה, אף הוא ירחם עלי להאיר עיני בתורתו.

"ולכן עם חכם ונבון, אל תאמר שאחד עדיף מחברו לרוב שכלו ותבונתו, לא כן הוא, רק מתת ה' הוא כאשר נוחיל טובו ברוב תפילה ובתחנונים. ואין לך דבר שמזכה לאדם להשיג ישירות בתורה אלא להתפלל לה' בדמיו, שישבו וירחמנו, כי קל שומע תפילה וקרוב לכל קוראיו באמת".

הגר"א (משלי א' כ"ח) כותב, שבכדי להשיג אור התורה דרוש שני דברים: עמל ויגיעה, ותפילה. וזה מרומז בפסוק: "דרשו ה' ועזבו בקשו פניו תמיד" - 'דרשו ה' ועזבו' היינו עמל ויגיעת התורה, 'בקשו פניו תמיד' - זהו תפילה. (לעבדך באמת)

"בלימודים - כן. אדם חוזר ומשנן את לימודו היטב - ולבסוף זוכר. ושמו אף בשכחה הזאת הדבר כן? שמו גם כאן צריכים לשנן, בקר וערב: 'אסור להתלוצץ'?" שמו זוהי הדרך? אנסה!"

כאמור, את תוצאותיו של אותו מאבק - יודעים אנו היטב... אולם אנו, יותר מכפי שמבקשים אנו ללמוד מהתוצאה - צריכים אנו ללמוד מה'דרך', עליה עמד רבינו לימים כאשר שינן לעצמו: "בעיקר לחזור כל יום, ולא לחשוב שע"י התעוררות של פעם - יתוקן הענין בשלמות!"

כלומר: גם כאשר מתעורר האדם לתקן פרט זה או אחר במעשיו, אין בכך די... בכדי להביא לתיקון הענין, ובפרט: לתיקונו בשלמות - ישנו צורך לחזור, ושוב לחזור, ושוב, עד אשר יתוקן הדבר כראוי!

מידת הכעס

מידה נוספת אשר עמל רבינו לעקור, הינה מידת הכעס. כך, מוצאים אנו בפנקסו שהוא מוכיח ומייסר את עצמו: "אין אדם יכול לצער ולהזיק לאשר לא נגזר עליו, ואתה - לא תמיד זוכר זאת, ולעתים אתה כועס על המצערים והמזיקים!"

ובהזדמנות אחרת: "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה! פעמים אתה כועס על רעה שבאה בשעה שגם אתה אשם, ובמקום לכעוס על עצמך אתה כועס על אחרים. הנך שוכח בכלל שגם לך חלק באשמה, ורק אשמות האחרים בולטות ניצבת לעיניך בכל תקפה, ולפעמים גם בהגזמה יתירה!"

וכאן, מוסר רבינו את תשומת ליבו להערה מבהילה: "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, וקצת כעס - הוא קצת עבודה זרה! ואין ספק שהלב נטמא אפילו מחמת כעס כל דהו! על כן צריך מאוד להישמר מכל כעס!" כלומר: מאחר והכועס הרי הוא כעובד עבודה זרה, אם כן אפילו שמץ שמצו של כעס - מגונה לאין שיעור, שכן כמוהו כ'קצת עבודה זרה'... על כן, מבהיר רבינו: בכל הנוגע לכעס - אין להשלים על כל פשרה שהיא, ויש למגר מידה זו בכל תוקף! ואם מבקשים אנו להבין מדוע כה חמור הוא עניינו של הכעס, עד שנחשב הכועס כאילו עובד עבודה זרה - הרי שאף לכך נוכל למוצא תשובה בין השיטין, בדברים שכתב רבינו במקום אחר:

"למה הנך יוצא מכלליך ביחס לפלוני? מדוע ביחס לאחרים הנך מבלג על הרים - וביחס אליו אינך מבלג אף על חוט השערה? אין זה אלא מעשה שטן! בפרט שכאן פירוד הלבבות שנוא יותר. וגם נכשל הנך בשכחת האמונה שלא האנשים אשמים אלא אתה בעצמך, שהיא ר"ל מחשבת כפירה!"

הוי אומר: האדם אשר כועס על חברו, מכריז בעצם, כי הינו מאמין שביכולתו של הזולת להרע לו, במקום להבין כי מעשיו הם אשר גרמו לכך שמשמים נגזר עליו כך או אחרת, והרי זו מחשבת כפירה... מעתה, כלום פלא יש בכך ש'כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה'?

אכן, לעיתים, הכעס אינו על המעשה שעשה פלוני, אלא על עצם קיומן של תכונות שליליות כאלו ואחרות בקרבו... אולם גם עם סוג הכעס הזה מסרב רבינו בכל תוקף להשלים, וכך הוא מייסר את עצמו:

"אם שכת הזולת משהו - יש להתקיפו? אין לסמוך על דמיון שדבר זה נובע מתכונה שלילית מסויימת, ולהתקיף על סמך זאת... זוהי אוילות וכסילות וחטא!"

מתוך הספר החדש 'דבקה נפשי אחריו' - יומני ופנקסי רבנו זצוק"ל מימי עלומיו

החלטת נמרצות

דוגמה ל'עבודת המידות' של רבינו, שמעולם לא היתה בבחינת 'סיסמה' ריקה מתוכן, אלא כשמה כן היא: 'עבודה' לכל דבר - יכולים אנו למוצא בתיאור שהעלה על גבי הכתב בפנקסו בשלב מוקדם ביותר של צמיחתו הרוחנית, בו הוא נערך לקרב על כיבושה של מידה בלתי ראויה שמצא בעצמו. למי שהכיר את רבינו, קשה להאמין כי בו אמורים הדברים... דוקא בכך - יש כדי ללמדנו על התוצאה הסופית, על הנצחון המזהיר והמוחלט שהמתין בסופה של אותו מאבק איתנים.

לא מבלי לבטים, מובאים הדברים כמות שהם - בבחינת: 'תורה היא וללמוד אנו צריכים', תורת עבודת המידות, תורת תיקון והכשר המעשים...

וכעת, לאחר הקדמה זו, ניגש אל גוף הדברים. שכן הנה, בשלב מוקדם ביותר בתהליך צמיחתו הרוחנית, מציין רבינו לעצמו בפנקסו:

"שוב מוחלת הליצנות מופיעה, ואין שיחה ללא צחוק, צחוק, צחוק ועוד פעם צחוק. בן אדם שאין בו קורטוב של רצינות - קשה להעריך, ולו יהא הליצן הגדול; יכולים לחבב אותו, לאהוב אותו, אבל להעריכו?"

"וכי באמת כה שמוח ועליו אני בתוך נפשי? לאו דוקא... ואף על פי כן, מתוך שגרה והרגל, אני נגרר אחר הליצנות... אבל דוקא מפני כך הסכנה עוד גדולה יותר! כי קשה לאדם להאגל מהרגל שרכש לו במשך זמן ארוך, ואם עכשיו לא אגמול מזה - מי יודע אימתי? עכשיו הוא הזמן האחרון שנשאיר לי, ורק עכשיו, ועל כן אני מחליט החלטה נמרצת: להפסיק מהרגל מסוכן זה! מעכשיו אני הופך לאדם אחר: אדם רציני! אינני מתלוצץ ואינני מצחיק - חסל!"

"אני מקוה שהחלטתי זו תתגשם במלואה, לכל הפחות בזמן הראשון.

"ועוד דבר אני חייב לתקן בי: להמנע מהעליב. ואף כי אינני מעליב יותר מכולם, אבל דרך כולם במקרה זה - היא גם פסולה, ואם לא פסולה לגמרי - אולם טובה ודאי שלא. לפני כל משפט שמוציא אדם מפיו - חייב הוא לבדוק אם אין בו משום פגיעה בזולתו, ואם אדם דתי איננו עושה כך ואינו נרתע כלל מלהעליב את השני ברבים - כל דתיותו אינה שוה פרוטה! יהדות - והעלבה? בשום פנים לא!"

השינון מועיל - גם בעבודה המוסרית!

כך גומר בליבו רבינו, ויוצא לדרך. אולם תקופה קצרה לאחר מכן, הוא מציין לעצמו:

"על שני דברים החלטתי, ובשניהם ההחלטה לא נתקיימה: להמנע מליצנות ומפגיעה בכבוד השני. בעצמי איני יודע איך היה הדבר - רק זאת אזכור, שכאשר נכנסתי בשיחה שכחתי לגמרי מכל החלטתי ה'נמרצת' (ובשעת ההחלטה היתה אמנם נמרצת), והלכתי בדרכי: התחלתי שוב להתלוצץ כאילו לא החלטתי אך לפני

כמה רגעים להמנע מכך, וכך דרכי מתמיד: מחליט ושוכח..."

"ואעפ"כ - האמנם באמת התייאשתי משיפור הדבר? האם באמת אין כל סיכויים שאצליח להתגבר על מדה רעה זו? ידעתי: יש ויש! צריך רק רצון כנה וחזק - ואז ודאי שהדבר יתוקן! אבל - האם את הרצון הזה יש לי? או שמוא רפה אונים אני? אולם אפילו אם אניח שאין לי רצון חזק בזה הרגע, האם לא אוכל להשיגו?"

"אבל מה לי עשות חשבונות של 'אם' ו'נניח'? מוטב שאעשה את החשבון של המציאות הקיימת, והמציאות הקיימת היא זו: רוצה אני בכל נפשי ומאודי לתקן את מידותי - ברם השכחה עומדת לשטן לי! הנה עכשיו החלטתי החלטה נמרצת לתקן את מידותי בכל מחיר, ברם בבואי בין חברי אני שוכח לגמרי את החלטתי - וממשיך בדרכי הקודמת! האם יש עצה ותושיה נגד השכחה?"

פנינים משולחן רבנו הגאון רבי אברהם גנחובסקי

זצלה"ה

לע"נ הרבנית
הצדקנית מרת
אסתר הרטה ע"ה
בת הר"ר רפאל
יונה זצ"ל

פרשת ויקהל תשע"ט

בשבת יאכל, משמע דאיירי בכל גוונא, והיינו אף היכא דיש שמא יחתה. [א"ה. עיין לשון החזון איש, אין ראוי ליתן חומרת חזרה כיון שיש במעשיו משום בישול].

אמנם כתב במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' ש"ח סעי' ד' סוד"ה אפילו) דהיכא דהחזיר ונתבשל, נהי מצד בישול יש להקל, אבל מצד החזרה יש להחמיר. וזה דלא כהנ"ל. אבל נראה דדברי המשנה ברורה רק בהחזיר על ידי נכרי, דהתם ליכא איסור בישול שיפקיע את החזרה.

ג. מוקצה ביום טוב שחל בשבת

הנה דנו רבנן בתראי בהא דשרינן מוקצה בשבת ואסרינן ביום טוב, מהו ביום טוב שחל להיות בשבת. מי אמרינן דשרי, מכיון דהוה גם שבת, והרי הטעם שבעלמא החמירו במוקצה ביום טוב, היינו משום שיום טוב הוא קל ואתי לזלזול, והרי הכא הוה גם שבת ולא אתי לזלזול. או דילמא אסרינן, דהרי הוה גם יום טוב ולא פלוג.

ובאר שמו (פ"ב מהל' שבת הלכה ט') אסיק לחומרא. [נעיין שם. ועוד עיין בתשובות רב פעלים (ח"א או"ח סי' ל'). ועוד עיין מה שהבאנו בפרשת מקץ תשע"ה בעניני חנוכה].

ואם כן הכי נמי בנידון דידן נימא דאסור, דאע"פ דעבר גם על איסור דאורייתא דבישול, והרי בעבר על דאורייתא לא קנסינן, מכל מקום קנסינן מכיון דעבר על האיסור דרבנן.

אמנם אינו ענין לנידון דידן, דאין לדמות הענינים, דהתם יש לדון דהוה תקנתא ביום טוב ולא פלוג, משא"כ הכא לענין מעשה שבת דהוה קנס, כל דהוה דאורייתא לא חיישינן ומקילינן.

ד. רוב מבשל יש גם שמא יחתה

עוד יש לחלק, דאין לדמות לנידון דידן, דהיכא דהצטרפו על צד המקרה יש לומר לא פלוג, אבל הכא כל מבשל יש בו שמא יחתה על צד הרוב.

ספק מבשל

הנה היכא דהוה ספק מלאכה, כתב בפרי מגדים (סי' ש"ח א"א סק"י) והובא במשנה ברורה (סי' ש"ח סק"ב) דלא קנסינן בדיעבד, דכל האיסור דמעשה שבת הוא רק קנס דרבנן וספיקא דרבנן לקולא. ולאוור האמור יש לדון בזה בכמה אנפי:

א. מים שנצטנו

הנה לפי זה המבשל במזיד מים שנצטנו לגמרי, כיון דמכלל ספק מלאכה לא נפקא, דהרי יש שיטה דאין בישול אחר בישול בדבר לח גם בנצטנ, אם כן אף במזיד יהא מותר.

אמנם כל זה בבישול על קדירה מליאה, דליכא בזה שמא יחתה, אבל אם בישלו על גבי כירה במזיד, בזה יש לומר דאסרינן, דממה נפשך אם חשיבא בישול יש לאסור משום בישול, ואם לא חשיבא בישול יש לאסור מפאת שמא יחתה.

[מיהו לענין מוצאי שבת בכדי שיעשה, דבזה מפאת בישול יש להקל ומפאת שמא יחתה יש להחמיר, בזה אם הוה ספק שקול אם הוה מלאכה, יש להקל בכדי שיעשו, דנימא דהוה מלאכה ואז ליכא שמא יחתה. אמנם אם עיקר הדין לקולא דלא הוה בישול אלא דרך מחמירין דהוה בישול, אם כן בזה יש לאסור בכדי שיעשו].

מלאכת מבשל

כל העשה בו מלאכה יומת. לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת (ל"ה ב' ג')

כתב ברמב"ן (ע"ה"ת) ענין הכתוב הזה ודאי לאסור בשבת גם מלאכת אוכל נפש, כי אמר כל העושה בו מלאכה יומת, ופירש שלא יבערו גם אש לאפות לחם ולבשל בשר כי האש צורך כל מאכל.

והוצרך לומר כן מפני שלא אמר "העושה בו כל מלאכה" כאשר אמר בעשרת הדברות "לא תעשה כל מלאכה", ואמר מלאכה סתם, והיה אפשר שנוציא מן הכלל מלאכת אוכל נפש, כי כן נאמר בחג המצות (דברים ט"ז ה') "לא תעשה מלאכה" ואין אוכל נפש בכללו, ולכך הזכיר בפירוש שאף אוכל נפש אסור בו. [וכעין זה מביא מהמכילתא שם].

[והא דילפינן מהכא (שבת ע' א') דהבערה ללאו יצאת או לחלק יצאת, כתב ברמב"ן, דהיינו מפני שלא אמר כל העושה בו כל מלאכה יומת, או שלא אמר כל המבעיר אש בכל מושבותיכם יומת].

ונביא בסייעתא דשמיא כמה נידונים במלאכת מבשל:

מבשל ושמא יחתה

הנה המבשל בשבת בשוגג, דעת ר' מאיר דמותר באכילה ודעת ר' יהודה דאסור באכילה (כתובות ל"ד א'). ואיתא בשולחן ערוך (או"ח סי' ש"ח סעי' א') דהלכה כר' יהודה. אמנם כתב הגר"א (שם) דהלכה כר' מאיר דבשוגג יאכל. וכתב במשנה ברורה (שם סק"ז) דיש לסמוך על זה לעת הצורך.

אמנם לענין גזירת שמא יחתה, דאסרינן להחזיר קדירה בכירה שאינה גרופה וקטומה, ואף בגרופה וקטומה כל דלא הוה חזרה אלא נתינה לכתחילה, [ובכלל זה אם היה על קדירה מלאה וחוזר להניחה על הכירה, חשיבא נתינה ולא חזרה, דהרי מדשרינן להניח על קדירה מליאה חזינן דהקדירה לא חשיבא כירה, ואם כן במניח על הכירה הוה ליה נתינה], אסרינן אפילו בשוגג, וזה אפילו לר' מאיר, דבזה מחמירין טפי. [כמבואר במשנה ברורה סי' רנ"ג ס"ק ל"ה].

והנה במניח קדירה על האש, משכחת לן איסור בישול בלא שמא יחתה, כגון דהוה על קדירה מליאה או בצדי המדורה. ובזה שרינן בשוגג. וכמו כן משכחת לן שמא יחתה בלא איסור בישול, כגון במבושל כל צרכו, ואף כשנצטנן אם הוה דבר גוש, או בדבר לח ולא נצטנן [ולדידן כל שהוא פושט]. ובזה אסרינן בשוגג.

אלא יש לעיין [אליבא דר' מאיר] מהו היכא דאיכא תרוייהו, גם איסור בישול וגם שמא יחתה, האם אסרינן בשוגג.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא נימא דאסרינן בשוגג, דהרי עבר גם על הגזירה דשמא יחתה. אמנם לאידך גיסא נימא דשרינן, דבעבר על בישול שרינן בשוגג, דהרי בעבר על איסור דאורייתא לא חיישינן דאתי לזלזול ולא קנסינן.

ב. לחזון איש מותר

הנה מבואר בחזון איש (או"ח מועד סי' ל"ז ס"ק כ"ז ד"ה היה וד"ה אם) דפשיטא ליה להיתירא. ונראה טעמו דמסתם ר' מאיר דהמבשל

ב. שוגג

אך אם בשוגג בישל המים שנצטננו על גבי הכירה, הנה אם הוה מלאכה יש להקל ל' מאיר, [ונכמו שהבאנו לעיל שאם הוה מלאכה יש להקל בשוגג אפילו אם איכא גם משום שמא יחתה], ואם לא הוה מלאכה יש להחמיר, דהרי עבר על איסור שמא יחתה, והשתא אם הוה ספיקא דדינא, יש להקל.

אמנם ראיתי בחזון איש (מועד סי' ל"ז ס"ק כ"ז ד"ה היה צונן) דדן בזה וכתב להחמיר מתרי טעמי, חדא, דכיון דעיקר הדין נקטינן דאין בישול אחר בישול בדבר לח מדשרינן בלא נצטנן לגמרי, אם כן נקטינן דלא עבר אלא על הגזירה דשמא יחתה, ואם כן יש להחמיר בשוגג.

שנית, דדעת השולחן ערוך להחמיר בשוגג במעשה שבת. ויש לעיין בכוונתו, האם נוטה ממה שכתב במשנה ברורה הנ"ל (סי' ש"ח סק"ב) לסמוך על דעת הגר"א בעת הצורך, אך יש לבאר כונתו באופן אחר, דאיכא הכא ב' ספיקות לאיסור, חדא, דאף אם הוה ספק מלאכה יש לצרף דילמא אינה מלאכה ואז יש שמא יחתה, ושנית, דאף אם הוה מלאכה דילמא אסרינן אף בשוגג.

ג. ספק מלאכה

הנה בספק מלאכה, כגון דמספקין בהאי מים אם נתבשלו מערב שבת באופן דליכא חזקה דלא נתבשלו, כגון שהיו שני כוסות ונתערבו ובישל אחד מהם בשוגג על גבי כירה, או בצליה לאחר בישול דהוה פלוגתא, האם קנסינן משום שמא יחתה.

הנה לכאורה יהא תליא ב' דרכי החזון איש. [מיהו יש לדון דחשיבא איקבע איסורא ולא מקילין בדרבנן. ואינו מוכרח כלל].

דהנה לדרך קמא בחזון איש, הכא יש להקל דנימא דהוה מלאכה וממילא מקילין בשוגג. [ורק התם שאני דנקטינן כעיקר הדין דליכא מלאכה].

אמנם לדרך הב', יש כאן ספק ספיקא לחומרא, דילמא כ' יהודה ודילמא לא הוה מלאכה. אך הא רבו האומרים דגם בספק ספיקא לחומרא שרינן בדרבנן. [עיין דרכי תשובה סי' ק"י ס"ק רצ"ד].

ד. ספק שוגג ספק מזיד

עוד נפקא מינה בזה, היכא דהוה ספק שוגג ספק מזיד אם נמי מקילין כהמשנה ברורה [לפי שיטת הגר"א], דלדרך השני של החזון איש, אין להקל מכיון דאיכא הכא ב' ספיקות לאיסור, ספק מזיד וספק דגם בשוגג אסרינן. [מיהו בספק במציאות יש לדון לאיסור גם מפאת דבר שיש לו מתיירין].

ערוי כלי ראשון

הנה איתא ברבינו יונה (מובא בר"ץ בשבת פרק במה טומנין, כ"ב א' בדפי הרי"ף ד"ה והרב) שלדעת המחבר דיש בישול אחר בישול בלח, אין לערות מכלי ראשון לכלי ראשון, לא רק מפאת דאחד יד סולדת ואחד אינו יד סולדת [היינו מתחילה לא נתבשל יותר], אלא אף בתרווייהו יד סולדת,

וטעמא דהרי איכא מאן דאמר בירושלמי (שבת פ"ג ה"ה) דעירוי אינה ככלי ראשון, והיינו דכשמערין המים מהכלי, לאלתר כשיצאו מן הכלי אע"פ שהן רותחין, פסק כח רתיחתן מלבשל ועכשיו הוה המים כדין כלי שני שאינו מבשל, ושוב חייב על בישולו, דהרי מים מבושלין שפסקה רתיחתן יש בהן משום בישול, ואם כן כשיגיע עירוי המים לתוך הכלי ראשון, מתבשלין מהמים שבתוך כלי ראשון.

א. מספק החמיר דיש בישול בלח

הנה האי דינא איתא בשולחן ערוך (סי' רנ"ג סעי' ד'), וכתב במגן אברהם (שם ס"ק ל"ב) ובמשנה ברורה (שם ס"ק פ"ד) דאירי באופן דכלי אחד יד סולדת וכלי אחד אינו יד סולדת.

ולכאורה קשה אמאי לא כתבו לסיומא דרבינו יונה דאף אם תרווייהו יד סולדת, הוה כלי שני מחמת הערוי.

ויש ליישב אם נימא דכל הא דהמחבר החמיר כרבינו יונה דיש

בישול אחר בישול בלח הוה רק מספיקא, וגם הך דערוי מכלל ספיקא לא נפקא, דהא איכא כמה שיטות בירושלמי (שם) ורבינו יונה החמיר רק אליבא דחד מאן דאמר. ואם כן איכא ספק ספיקא לקולא.

[הנה כתב המשנה ברורה (סי' רנ"ג ס"ק פ"ד מהמגן אברהם) דכל הא דאמרינן בשולחן ערוך (שם סעי' ד') להחמיר הוה רק לדעת המחבר דבלח יש בישול אחר בישול, אבל לדידן דכל שלא נצטנן שרי אין להחמיר.

והנה כתב בפרי מגדים (סי' ש"ח ס"ק א"א אות י"ב, ומובא בבאור הלכה סי' ש"ח סעי' ד') דיש לומר דאם הורק לכלי שני חשיבא נצטנן, והנה אין כונתו להרמ"א דאסר בנצטנן, דודאי לרמ"א שרי בכהאי גוונא, אלא כונתו לדעת המחבר דאסר בישול אחר בישול בלח, אף כשהורק לכלי שני יש לאסור. והנה כתב בחזון איש (סי' ל"ז ס"ק י"ג ד"ה במ"ב) דכן מבואר ברבינו יונה דהא אסר עירוי כיון דנעשה כלי שני].

ב. ערוי כלי ראשון

אמנם לאידך גיסא יש לשאול, להצד דערוי ככלי ראשון, במערה מכלי לכלי, והפסיק הקילות, אם כן המים שהגיעו לתוך הכלי הוי כלי שני, ואם כן כשממשיך לערות, מבשל הכלי שני על ידי הערוי.

ולזה יש לומר דערוי דמבשל הוי רק ספק, דדילמא ערוי ככלי שני ואינו מבשל, ושוב מקילין בספק ספיקא.

אך לפי זה זימנין מקילין דילמא ערוי ככלי שני היכא דכלי אחד כלי שני [כהנ"ל], וזימנין דמקילין דערוי ככלי ראשון היכא דתרווייהו כלי ראשון [כהנ"ל באות הקודם], והוי תרי ספק ספיקא דסתרי אהדדי.

ג. ודאי או ספק

אמנם בעיקר הדבר אם ערוי הוי ספק כלי ראשון, חזינן דהוה ודאי כלי ראשון, דהנה דן בפרי מגדים (סי' ש"ח ס"ק א"א אות י"ד) האם מותר לערות מחמי טבריא [מכלי ראשון שהוהם במעיין] על דבר שאינו מבשל, דלכאורה ערוי הוה רק ספק כלי ראשון, ואם כן ספיקא לקולא, [דהרי בישול בחמי טבריא אינו אלא מדרבנן], וכתב דיש לומר דאין זה ספק אלא הוה ודאי כלי ראשון. [עיין שם].

תו, קיימא לן [ושולחן ערוך סי' ש"ח סעי' י'] דאסור ליתן תבלין בקערה ולערוך עליהן מכלי ראשון, דאף דתבלין אין מתבשל בכלי שני, מכל מקום העירוי מכלי ראשון קיימא לן דהוה מבשל כדי קליפה, וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק ע"ג) דאפילו בדיעבד אסור אם עירה להדיא עליהן שלא נפסק הקילות. חזינן דאסירא בתורת ודאי.

ד. אחד חם יותר מהשני

תו יש לעיין אמאי לא החמירו דילמא אחד חם יותר מהשני, דלדידן הא מחמירין מיד סולדת לכל צרכו.

ויש לומר דגם בזה הוה שרינן מספק ספיקא, דילמא כהר"ן דאין בישול אחר בישול בדבר לח, ואף להסוברים דיש בישול, דילמא אם הוה כבר יד סולדת, לא מחמירין אם קא עבד טפי. וצריך תלמוד.

קושיא מפניה ממיחם למיחם

אמנם יש לעיין דהא באמת קשיא על רבינו יונה מסוגיא ערוכה בשבת (ל"ח ב') דלענין החזרה לכירה גרופה הא בעינן תנאים שיהא בידו ודעתו להחזיר. ובעי רב פינה המים ממיחם למיחם, האם שרינן להחזיר במיחם השני. [ולכאורה הספק כיון דהוי מיחם אחר מיחם כנתינה חדשה ולא החזרה. אך בתוספות (שם ד"ה פינה) מבואר דהמיחם השני קר ואתי לחותיו].

ותיקשי הא בלאו הכי אסירא משום בישול, דהרי לאלתר כשיצאו המים מן הכלי נעשו המים ככלי שני. וכן הקשה באגלי טל (מלאכת אופה אות ח' סק"ח) ובחזו"א (או"ח סי' ל"ז ס"ק י"ג).

תירוץ א' - דבר יבש

ובחזון איש (שם) כתב דיש לומר דאירי במיחם לא עם משקין אלא עם אוכלין דהוה דבר יבש ואין בישול אחר בישול. אך כתב דכל כהאי הוה ליה להגמרא לפרש. ונשאר בקושיא.

תירוץ ב' - מצטמק ורע לו

באגלי טל (שם) כתב ליישב דרבינו יונה לשיטתו, דהנה הביא רבינו ירוחם (נתיב י"ב ח"ג) בשם רבינו יונה, והביא ברמ"א (סי' ש"ח סעי' ד'), דהא דמחמירין בבישול אחר בישול בנצטן בדבר לח, היינו דוקא בנצטמק ויפה לו, אבל בנצטמק ורע לו אין בישול אחר בישול. ונצריך עיון אם אף באוכלין מחמירין או רק במשקין.

ובשביטת השבת קשה, הא בנצטן ומצטמק ורע לו שרינן לחמם, וגם שרינן אם הוי כל צרכו למיעבד מצטמק ויפה לו, חזינן דשרינן לחמם וגם לעשות מצטמק ויפה לו, ואם כן למה באיכא תרווייהו מחמירין.

ועיין בחזון איש (סי' ל"ז ס"ק י"ג ד"ה ס"ד) דאסברה דבאמת האיסור הוא החימום אבל בעינן חימום שיש לו תוצאה והיינו מצטמק ויפה לו. [וזה לשון החזון איש, סבירא ליה לרבינו ירוחם, שאין הטעם משום דלח כשמצטן חוזר לקדמותו, אלא סבירא ליה דמצטמק ויפה ההבדל בין חם לקר חשיב בו והוי שינוי צורה, והרי מבשל אינו דוקא באוכלין אלא המחמם ברזל גם כן מבשל ובגמרא (נ"ד ב') דעצים בתנור נמי חשיב מבשל, והכי נמי שינוי טבע המאכל וצורתו על ידי האש בכלל מבשל משא"כ בדבר יבש או במים וכיוצא בן]. מעתה כתב באגלי טל, דאזיל רבינו יונה לשיטתו ומפרש הא דפינהו ממיחם למיחם איירי במצטמק ורע לו, ולשיטתו איסור בישול ליכא, וכל הנידון רק מפאת איסור חזרה דכיון דפינהו ממיחם למיחם חמיר טפי והוה ליה כהניח על גבי קרקע. והא דרבינו יונה קאסר במערה מכלי ראשון לכלי שני, איירי במערה מים לתוך תבשיל והאי תבשיל מצטמק ויפה לו והמים נעשים חלק מהתבשיל.

והנה אנו קיימא לן לדעת הגר"א (מובא במשנה ברורה סי' ש"ח ס"ק כ"ה) דלא כהך רבינו ירוחם בשם רבינו יונה ולא מפלגינן בין מצטמק ויפה לו למצטמק ורע לו, ואם כן לפי זה תיהדר הקושיא על דינא דרבינו יונה מהך דפינהו ממיחם למיחם, ויהא מוכח דכלי שני לא חשיבא נצטן, ותיקשי על הפרי מגדים (המובא בביאור הלכה סי' ש"ח סעי' ד') שכתב דאם הורק לכלי שני אף אם היה עדיין יד סולדת בו יש לומר דדינו כמו נצטן ויש בו עתה משום בישול, דמה שכתב בחזון איש ראייה לדבריו מרבינו יונה, הא נמצא דלדידן לא נימא הכי.

תירוץ ג - זוחלין על דפנות המיחם

הנה שמעתי עוד ב' דרכים ליישב קושיית האגלי טל והחזון איש, חדא, דהא דכתב רבינו יונה דבעירוי נעשה כלי שני, היינו דכשמערינן המים ויוצאין המים מן הכלי, פסק כח רתיחתן מלבשל, אמנם יש לומר דהכא שאני דאיירי דמצמיד ב' המיחמים זה ליד זה ומערה, ונמצא דהמים זוחלים על דפנות המיחם ממיחם למיחם ותרווייהו כלי ראשון, נמצא דהמים כל הזמן על דפנות הכלי, ואם כן המים לא נעשה לעולם כלי שני. נולפי זה דלא כתוספות (שם) דהמים השני קר]. ודוחק.

תירוץ ד - מקום שהיד סולדת

עוד יש ליישב, דפינהו ממיחם למיחם במקום שיד סולדת מהאש שתחתיו, ונמצא דלא נעשה כלי שני.

ובזה יש לעיין דלא נחשב השתא חוץ מן הכירה, וכדמטינן לומר דאף באינה גרופה וקטומה, כל שיש כאן חום יד סולדת לא נחשב כל עקירה.

ומיהו אכתי משכחת לן שהוא לא על האש אלא מן הצד אלא שיש חום יד סולדת דודאי חשיבא עקירה. וגם זה דוחק.

תירוץ ה' - החזיר בערב שבת

לכאורה יש ליישב בקל, דהא כתבו תוספות בשבת (ריש כירה, ל"ז ב' ד"ה ובי"ה) דאיסור החזרה הוה אף בערב שבת אפילו ברותח כל זמן שאם יהא קר לא יוכל להרתחו מבעוד יום, והובא בשולחן ערוך (סי' רנ"ג סעי' ב'), ואם כן יהא הנידון בפינהו ממיחם למיחם בערב שבת. ואמנם בשולחן ערוך (שם) הביא דעת הר"ן דפליג אתוספות וסבירא ליה דבערב שבת ליכא איסורא, וכתב ברמ"א דיש לסמוך על הר"ן בשעת הצורך, ואם כן להר"ן ליכא תירוציו, אך הא הר"ן (שבת כ"ב א' בדפי הר"ף ד"ה והרב) לשיטתו דפליג על רבינו יונה.

מיהו ברא"ש (פ"ג סי' ב') כתב היכא דאם עבד בשבת הוי דאורייתא לא החמירו, ואם כן הכא בפינהו הא בשבת הוי דאורייתא, ואם ליכא

איסור בערב שבת. [ואולי רק היכא דהדאורייתא בהנחה על הכירה, משא"כ בפינהו אם תרווייהו יד סולדת מה דמביא אחר כך לכירה אין בזה דאורייתא. אך החילוק דחוק].

אך הא בסמ"ג (לאוין ס"ה, מובא במשנה ברורה סי' ש"ח ס"ק ע"ג, ושער הציון ס"ק ס"ח) פליג על הרא"ש, ונימא דהכי סבירא ליה לרבינו יונה. ודוחק.

ואם ניישב כן ויתישבו דברי פרי מגדים, דאין צריך ליישב כאגלי טל דרבינו יונה לשיטתו, ואז לא תהא הלכה כן, אלא דאיירי בערב שבת, ואי דתיקשי הא אנו קיימא לן לקולא דלא כתוספות אלא כהר"ן דשרי בערב שבת, וכתב ברמ"א (סי' רנ"ג סעי' ב') דלעת הצורך סמכינן על הר"ן, ואם כן שוב יהא מוכח שלא כרבינו יונה, ותיקשי על הפרי מגדים, לא קשה דיש לומר דהא דמקילין כהר"ן בערב שבת אע"פ דהוה ספיקא, משום ספיקא דרבנן לקולא ובדברי סופרים הלך אחר המיקל, אבל כד דיינינן לענין דאורייתא אי אפשר להקל דלא כרבינו יונה מכח הך דפינהו ממיחם למים דדילמא איירי בערב שבת. אמנם כל זה דוחק.

פינה ממיחם למיחם

הנה אמרינן בגמרא שבת (ל"ה ב') בעי רב אשי פינה ממיחם למיחם מהו, וסלקא בתיקו. וביאור הספק, דהנידון לענין הא דשרינן חזרה לכירה גרופה וקטומה, ובעינן תנאים שיהא בידו ודעתו להחזיר, ובעי רב אשי אם פינה ממיחם למיחם האם שרינן להחזיר במיחם השני, דיש לומר דדמי לנתינה חדשה.

א. הקושיא מהטמנה

הנה הקשו בתוספות (שם ד"ה פינה) דהרי לענין הטמנה אמרינן בגמרא (שבת נ"א א') דלא אסרו להטמין לכתחילה בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל, אלא באותו מיחם, אבל פינה ממיחם למיחם מותר, אלמא במיחם אחר שרי טפי, והכי משמע איפכא, דאסרינן במיחם אחר.

ובר"ן (י"ז ב' בדפי הר"ף) תירץ ב' תירוצים, תחילה תירץ כתירוץ תוספות, דחלוק הטמנה מחזרה, דשאני התם לענין מטמין בדבר שאינו מוסיף, דשרינן להטמין במיחם שני, דהטעם דאסרינן להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל היינו משום דחיישינן דילמא יבשלו בשבת, משא"כ בפינה ממיחם למיחם, דהשתא אקורי קא מקיר לה ארתוחי קא מירתח לה, ונהיינו דכיון דהשתא מקרר לה בכך שמפנהו למיחם אחר, וכי נחוש דארתוחי קא מירתח לה, אבל לענין חזרה דאסור משום דמחזי כמבשל, טפי מחזי כמבשל במיחם שני מבמיחם ראשון.

תו כתב לתרץ, דבסוגיין לענין חזרה איירי שמחזיר למיחם ראשון, ומכל מקום איכא צד לאסור, דהוה ליה כהניחו על גבי קרקע. אמנם אין הכי נמי אם השאירו במיחם השני שרי להחזיר, ובהכי איירי לענין הטמנה.

[והנה יש לעיין לגיסא דמחמירין בחזרה בפינה ממיחם למיחם, אם יחזיר למיחם הראשון מהו, והנה שמעינן מהר"ן בתירוץ השני, דבספיקא דרב אשי בפינה ממיחם למיחם, אף שיחזיר למיחם ראשון אכתי מספקינן].

ב. יחזיר למיחם ראשון

הנה בשער הציון (סי' רנ"ג אות מ"ז) כתב דלדינא בפינהו ממיחם למיחם והשאירו במיחם השני, יש להקל להחזירו, דהרי עיקר דינא דפינה ממיחם למיחם הוא רק ספיקא, ויש לצרף לזה הא דלתירץ בתרא דהר"ן כל האיסור רק בהחזיר למיחם ראשון.

ג. הטמנה בהחזיר למיחם ראשון

הנה בדינא דשרינן הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת בפינה ממיחם למיחם, דאקורי מיקר לה, כתב במגן אברהם (סי' רנ"ז ס"ק י"ד) דאף כשהחזיר למיחם ראשון שרינן, דתו לא מקרי כלי ראשון והוה ליה כצונן דמותר להטמין. והובא במשנה ברורה (שם ס"ק כ"ח). ותיקשי דבר"ן מבואר היפכו, דהרי בתירוץ השני כתב דכל הא

מדבריו שיש איסור להוסיף לאחר כבן דרוסאי אף שלא יגיע לכל צרכו. [ענין שם].

ב. לערות כששניהם יד סולדת

הנה הבאנו לעיל דברי רבינו יונה (מובא בר"ן בשבת פרק במה טומנין, כ"ב א' בדפי הרי"ף ד"ה והרב) שלדעת המחבר דיש ביטול אחר ביטול בלח, אין לערות מכלי ראשון לכלי ראשון, כשאחד יד סולדת ואחד אינו יד סולדת [היינו מתחילה לא נתבשל יותר]. ואחר כך כתב עוד, דאסור אף בתרויהו יד סולדת, מכיון דעירו ככלי שני. אמנם מבואר דאם העירו ככלי ראשון, אם כן מותר לערות מכלי ראשון לכלי ראשון כשניהם יד סולדת.

אמנם אם נימא דלדין דאסירא מיד סולדת לכל צרכו, אסירא אף למיעבד טפי מיד סולדת אף אם לא יהא כל צרכו, אם כן אף אם שניהם יד סולדת, מכל מקום ליחוש דאחד חס יותר ואחד פחות. אלא יש למילף דרבינו יונה סבירא ליה דאם הוה יד סולדת אין ביטול יותר.

ג. מחזיק בידיו

הנה תיקשי היאך נוטלין מהכירה מאכל המובשל רק כמאכל בן דרוסאי, אם נימא דהמחזיק בידיו על אש מערב שבת חשיב מבשל על ידי החזקתו, אם כן בנטילתו יתבשל בידיו מעט ועובר על מלאכת מבשל.

א. יש לומר דהוה ליה דבר שאינו מתכוין, ואינו פסיק רישיה שיתבשל בשעת הנטילה. [וכי תימא אם כן בהא דהט"ז נמי נימא דהקצת ביטול הוה דבר שאינו מתכוין. אך אפשר התם חיישינן לפסיק רישיה.

ב. אכתי תיקשי לר' יהודה דסבירא ליה דבר שאינו מתכוין אסור. ולמה שכתב תוספות (יומא ל"ד ב' ד"ה הני) דבאיסורי שבת, דבר שאינו מתכוין כשאינו פסיק רישיה אסור רק מדרבנן, אם כן יש לומר דהכא אינו ודאי שיתבשל עוד משחו בהחזקתו, ואם כן נימא ספיקא דרבנן לקולא. [וצריך עיון אם בפעולות אמרינן לדין דבר שיש לו מתירין דמחמירין בספק דרבנן. ועיין בסי' שט"ז סעי' ג' וביאור הלכה שם לענין תיבת הזבובים].

ג. בגוף ההנחה שכבתנו שהמחזיק דבר בידו על האש מערב שבת חשיבא מבשל, [וכן לענין מכה בפטיש על ידי האש], יש להעיר דאטו המחזיק דבר בידו והשני כותב עליו יהא חייב משום כותב. והרי איתא בתוספתא (שבת פ"א ה"י) קטן המחזיק ביד גדול וכותב הגדול פטור. וחזינן בהמקיף חבירו, הניקף חייב רק משום ניקף ולא משום מקיף.

ומצינו [ענין בחזון איש או"ח סי' ל"ו סק"ב] דמי שמחזיק המחרישה בידו שלא תפול אבל הבהמה מושכתה, לולא דזו צורת המלאכה היה פטור.

ואולי ביטול שאני דהוה ליה כמביא הדבר לאש.

דשרינן בהטמנה הוה דוקא במיחם השני, אבל בהחזיר בחזרה למיחם הראשון, אסרינן להטמין.

ויש ליישב דברי המגן אברהם, דנהי דלתיירוצא בתרא בר"ן מוכח הכי, אבל לתיירוצא קמא אין ראיה, דהרי מוקמינן לספיקא דרב אשי אף בלא החזיר למיחם הראשון וחלוק חזרה מהטמנה, ואם כן נימא מסברא דאקורי מיקר לה אף בהחזיר לראשון. והלכך שפיר מקילינן כהמגן אברהם.

אך אכתי תיקשי דהא מצרפינן התיירוץ השני כדהבאנו לעיל באות הקודם. ויש לומר סגי לענין צירוף לשמש בשני התיירוצים. וצריך תלמוד.

להוסיף קצת על בן דרוסאי

הנה קיימא לן דאין ביטול אחר ביטול, והיינו דאם היה מבושל כל צרכו אין בזה משום ביטול. וכדאמרינן בגמרא שבת (ל"ט א') דכל שבא בחמין ערב שבת שורין אותו בחמין בשבת, והיינו דכיון שנתבשל שרינן לחממו, דענין הביטול הוא באיכות הדבר וזה כבר נעשה, ובחימום לחודא ליכא איסורא.

ומיהו אם היה מבושל רק כמאכל בן דרוסאי, אסרינן לבשלו כל צרכו, דהוא פלוגתת קמאי ונקטינן לחומרא.

[וכתב בביאור הלכה דאם אינו יודע שהגיע לגמר ביטול, אין להחזיר לכירה. ויש לעיין אם רק להאוסרים או גם לדין דהוה ספיקא דדינא, דלדין יש לומר דשרי משום ספק ספיקא, דספק אם הגיע לגמר ביטול, וספק אם אסרינן במוסיף על כבן דרוסאי].

והנה יש לדון להסוברים דיש איסור ביטול מבן דרוסאי לכל צרכו, מהו במוסיף קצת על בן דרוסאי ועדיין לא הגיע לכל צרכו:

א. דברי הפוסקים

הנה בשולחן ערוך (סי' ש"ח סעי' ד') משמע דאם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת, אין שורין אותו בחמין בשבת, אע"פ דסתמא דהשריה לא קא עבדא כל צרכו.

והנה כתב בט"ז (מובא במשנה ברורה סי' ש"ח ס"ק נ') דאפילו לא נתבשל כל צרכו דאמרינן דיש בו משום ביטול אפילו ברותח, מכל מקום שרינן אם לא יבוא לידי ביטול גמור רק שישתמר חומו בתוכו. אמנם במשנה ברורה הביא דהמפרשים חולקים על הט"ז וסוברים דיש לחוש לתוספת מעט ביטול, ומשמע אף בכל דהו.

[והנה הדבר מבואר בתהלה לדוד (סי' ש"ח אות כ"ג) דהסביר בזה דברי הט"ז (סי' ש"ח סק"ו). ובספר תבנית השלחן (מבוא פ"א אות ה') נקט לאיסורא].

ובחזון איש (סי' ל"ז ס"ק ט"ז) דן בהא והביא לדברי הט"ז, ועולה

עטרת זקנים בני בנים

ברכות מאליפות לכבוד

הגאון ר' שלמה יוסף גנחובסקי שליט"א

שמוסר נפשו על תורת אביו זצוקללה,
ואף חלקו רב בהפצת התורה בגליונות אלו
לרגל השמחה השרויה במעונם

בנישואי בנו המופלג יהודה נ"י

שיזכו לנחת מכל יוצאי חלציהם, דורות ישרים מבורכים לתפארת
המשפחה הדגולה, ואך טוב וחסד ירדפום כל ימיהם. וזכות הרבנית
הדגולה ע"ה שמסרה את נפשה לבנות בתים בישראל תעמוד להם
שתשרה השמחה במעונם.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון

לעילי נשמת הרבנית ע"ה

המערכת סוקולוב 17 א' דירה 7 בני ברק

L5703949@gmail.com

הנהגות והדרכות מהגר"צ פלמן זצ"ל, מתוך הספר העומד לראות אור בס"ד בחודש הקרוב

בשבילי הלימוד

לתת את המשקל הנכון

בדרכי הלימוד וההכנה לידיעת ההלכה למעשה, אמר.

הרעק"א כותב בהקדמה לשו"ת: "קשה בעיני מה שאני שומע שנחנו כמה מורי הוראה בצאת חיבור חדש ופסקו אחריו, ולא יפה עושים, כי עליהם לחתור כפי כוחם, ואם אחר עיונם היטב ימצא דברי המחבר טובים אז ילכו אחריו, אבל להאמין לכל אשר ימצאו כתוב אינו מדרכי החכמה".

והנה, מחד גיסא צריך לראות מה הם כותבים, אבל, לא להשתעבד לדברים שכותבים. ויש לתת את המשקל הנכון לכל דבר, הוא אמר לתלמיד חכם צעיר: אם אתה רואה בספר של מלקטים מזמנינו שהוא מכריע בענין מסוים, שאתה למדת בעיון את הסוגיא ולא יצא לך כך, אינך מחויב לעשות ולפסוק כמו שכתוב בספר, כמובן לא לזלזל, אבל דבריו כלל לא מחייבים, כמובן שלא המדובר חלילה במשנה ברורה או חזון איש, אבל מחברים האחרים יש ללמוד אותם, ולתת לכל דבר את משקלו הנכון.

לא לפסוק מספרי קיצורי הלכה

באופן כללי אמר, כי כדי לענות בהלכה, לא עונים מקיצורים, אלא צריך ללמוד את הסוגיא מהמקורות. כאשר לומדים מקיצורים נגרמים טעויות רבות.

כמו כן, לפעמים רואים בקיצורים שמביאים שני דעות, ולא יודעים איזו דעה צודקת, לכן צריך ללמוד כל נושא מהמקורות מהראשונים ואח"כ מור ובית יוסף עד השו"ע והנו"כ, כך ששולמים בדברים מעיקרן.

ומצד שני, יש תועלת לקרוא את ספרי המלקטים, כי כאשר לומדים רק את הסוגיות והראשונים והמור והשו"ע, גם אם הנושא ברור ומבינים את ההלכה היטב, לפעמים יש איזה חילוק שמחמת המציאות שלנו אין הדברים דומים, להנאמר במקורות, וכאשר מעיינים במלקטים שלפעמים מוצאים בהם איזו סברות שמחלקים את המציאות שלנו מהנאמר בסוגיות או מדמים. לסיכום, לומדים את הסוגיות עם הראשונים עד השו"ע ונושאי כליו, ובד בבד כדאי לעיין גם כן במלקטים של זמנינו שאפשר למצוא בהם סברות ודברים חדשים מול המציאות העכשווית.

מנהג העולם

היה חשוב לו במשקל ההוראה – "מנהג העולם".

והסביר, כי יש שני סוגי מנהגים, לא כל דבר שרואים שאנשים עושים, זה כבר נהפך להיות למנהג העולם, יש מנהגים של תלמידי חכמים, ויש מנהג של דלת העם.

החזון איש כותב שיש מנהג של דלת העם, שכלפי מנהג כזה שותקים ולא מוחים, כי בכך נאמר שמוטב שיהיו שוגגים ולא יהיו מזידים, או שסומכים על איזו דעה כמעט דחוייה ומשום שעדיף להשאיר אותם במצב זה כדי שלא יהיו מזידים.

ויש מנהג של תלמידי חכמים, שראו כן בדורות הקודמים שכך נהגו תלמידי חכמים. על כגון דא, מאוד לא מצא חן בעיני הגר"צ שיש אברכים הלומדים סוגיא בעיון והבינו מה שהבינו, ומשום כך מחליטים שכולם מועים, ורק אני שלמדתי את הסוגיא מבין וצודק. דבר הנובע מנאוה. ומנהג שראינו אצל רבותינו ותלמידי חכמים חשובים לא דוחים כל כך מהר (ומנהג העולם כזה, הגר"צ נתן לו חשיבות במשקל ההוראה).

סגולות ומנהגים / הנסיעה לקברי צדיקים

לפעמים אדם רואה וקורא בספר "סגולה", לדוגמא, נודע לו כי יש סגולה לעשות חלאקה במירון, וכך גם נהג האריז"ל. ומיד אחרי שרואה בספר הוא רץ עם הילד שלו למירון לעשות לו שם חלאקה.

אם רבותיו נהגו ועשו כך, כמובן שיעשה גם כן, אבל אם רבותיו לא עשו כך, שלא יעשה, והטעם, משום שהרי גם רבותיו נתנו דעתם וידעו את האריז"ל ואת הסגולה שבדבר, ובכל אופן הם לא עשו, והיה להם טעמים לענין, הרי אם תלך עם הילד למירון מי יודע בכמה מראות אסורות תכשל אתה או משפחתך או אפילו הילד של החלאקה,

ומי יודע כמה חינוך של ביטול תורה תכנים לבית שלך, שבשביל איזה הנהגה מסוימת אתה צריך יום שלם לא ללמוד, כך שכל סדרי העדיפויות בסדרי הערכים שבבית יכולים להשתנות בגלל כך. והרב שך תמיד היה מדבר על כך, שמותנם של הדורות הקודמים היה הרבה יותר עבה מהמותן שלנו וכלשון חז"ל בענין זה. ומעשה שהיה.

בפעם הראשונה שקבוצת תלמידי חכמים יצאה לקבר הגר"א והחפץ חיים. היה מכך רעש גדול בפרסומת חיובית. אחד ממקורביו של הרב פלמן רצה גם הוא לנסוע.

הוא היה בטוח שבעת שיבשר לרב"צ על התוכנית שלו להצטרף לנסיעה לקבר החפץ חיים הרב ישמח, כי כידוע שכל ספרי החפץ חיים היו שגורים על לשונו של ר' בן ציון מילה במילה, וגם בענין שמירת הלשון זכה ר' בן ציון להיות מיחידי הדור בשלמות הפה והלשון – קודש קדשים.

ר' בן ציון שמע, בקרירות. ולא הגיב. האברך חשב, כי שמא לא ברורה לו ההלכה של יציאה לחוץ לארץ לקברי צדיקים, האם מותר או אסור.

למחרת הוא בא שוב לרב"צ ושאל האם יש איסור לנסוע לקברי צדיקים בחו"ל. ר' בן ציון פתח ספר 'שדי חמד' שדן בענין ומסקנתו שמותר, אולי לא לכתחילה ממש, אבל לדעת ה'שדי חמד' אין בכך איסור. אם כן, מדוע שלא אסע?! – תמה האברך.

וכי אמרתי לך לא לנסוע?!

אבל נראה לי כי הרב לא מרוצה מהענין. מדוע?

פתח הרב ואמר: "ראיה אחת אסורה ב'שדה תעופה' או בטיסה ובכל מקום אחר, בגינה כבר לא שווה כל הנסיעה". והוא הסביר את ההבדל בין ראייה אסורה כאן לראיה אסורה בדרך לוילנא.

אם יש חיוב להגיע לאיזה מקום או צורך חשוב וכו' לצאת לרחוב או לחוץ לארץ, ניהא, אבל אם יוצאים ומרחיקים לנסיעות לשם סגולה לישועה, אז יש לשקול את הצדדים עם המשקל של "הפסד מצוה כנגד שכרה" מה אתה מרוויח ומה אתה מפסיד ושיקולים של סדרי עדיפויות. ואז בכלל לא פשוט, כי שמא ראייה אסורה אחת, היא הפסד גדול יותר. ושמא בגינה לא שווה כל הנסיעה.

שמירת העיניים של ר' בן ציון אין לשער וההליכה שלו בבני ברק במשך עשרות שנים לכולל הייתה בתדירות לא דרך רשות הרבים מרכזית, אלא בדרכים מקבילות ולפעמים עוקפות, כדי לעקוף את המקומות שהמכשול מצוי בהם. אבל כדרכו לא סיפר מעולם לאיש שזה הסיבה שהוא מאריך את דרכו, אלא שבסימולאציה מסוימת הבחינו שזה השיקול שלו.

ללמוד הלכה למעשה

הגר"צ הורה לתלמידיו, כי יש להתחזק ולעודד בני תורה לדעת הלכה עד כדי שאדם יוכל לפסוק הן לעצמו והן לאחרים. וראוי שאברך יידע ממש הוראה למעשה. וכי יש להצטרף על כך שאברך לומד הרבה שנים בכולל את מסכתות שבת, עירובין, נדה ועוד, וגם יודע את כל היסודות של הסוגיות, שולט היטב בשיטות הראשונים, אבל הוא נעצר בהלכה למעשה, אין לכך טעם וצורה.

לפעמים מגיעים לשוק בערב סוכות, ורואים אברך חשוב היודע היטב את כל הסוגיות הנמרא של ד' מינים, ויהודי 'בעל הבית' שואל אותו האם האתרוג כשר או לא, והוא עונה לו "אני לא רב, אני לא יודע" איזה צורה יש לכך. או לפעמים אשתו שואלת אותו על מקרה שנפלה טיפה של חלב על סיר, מה עושים? ועונה אני לא יודע אני לא רב, איזה צורה זאת, הרי האשה חושבת אם כן מה אתה עושה שם בכולל כל כך הרבה שנים, אין לזה טעם, אברך צריך לדעת לענות הלכה למעשה.

יש מקרים גרועים יותר מכך, כאשר אברך נעשה חשוב, כגון שקיבל משרה תורנית, וכבר לא נעים להשיב "אני לא יודע", ואז מה שקורה שאותו אברך עונה על השאלות בהלכה – על ד' מינים או כל דבר אחר, בלי לדעת את ההלכה למעשה, זה הרי גרוע מאד, לכן אברך צריך לקבוע לעצמו ללמוד ולדעת גם הלכה למעשה.

בלימוד ההלכה למעשה מרוויחים בעולם הזה, כמו שכתב המהרש"א בחולין דף מ"ד, שאדם שירא את ה' ולא יודע את ההלכה אז הוא מחמת ספק מחמיר בכל דבר ומצטרף, אבל מי שלומד את ההלכה, טוב לו גם בעולם הזה, כי יודע להחמיר רק היכן שההלכה דורשת להחמיר, אין לו מכל דבר חששות ובעיות, כיוון שהוא יודע מה מותר ומה אסור. אך אע"פ שיש לדעת וללמוד את ההלכה למעשה, מכל מקום לא צריך לחפש לענות, אלא לדעת לענות.

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

שוהם... הלואי והייתי יכול לומר לו היה לי, הייתי נותן הכל! אבל אין לי, אני כל כך רוצה. ואז - "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה".
ועל כגון דא מוזכרים בפסוק ב' סוגי נתינות: האחת - "קחו מאתכם", היינו מה שנותנים בפועל, והשניה - "כל נדיב לבו", מי שבלבו מעוניין לתת ואין לו - "יביאה", נחשב לו בשמים שהביא.

קחו "מאתכם" תרומה

והנה הלשון תקחו "מאתכם" קצת קשה, מה ההסבר בתיבה הזו?
ביאר ה"כלי יקר":

א. מאתכם - ולא מהגול, כמו שכתוב בתחילת פרשת ויקרא - "אדם כי יקריב מכם קרבן" ודרשו חז"ל: מכם - ולא מהגול.
ב. ישנם שני סוגי נתינה - יש אחד שנתן מאתים דולה, שואלים אותו: "כמה נתת?" והוא משיב: "כיון שאינני יכול לתת פחות מפלוני נתתי מאתים דולר..." זו לא נתינה "מאתו" אלא מחמת שההוא נתן... התורה מבקשת שהנתינה צריכה להיות **מאתכם**, ולא בגלל חשבונות ומניעים סביבתיים כל שהם.
ג. ויש אומרים, "מאתכם" ממש. היינו, שהנותן מנדבת לבו, דומה כאילו הקריב את גופו. כאילו מחסר מבושרו. כאילו נותן חלק ממנו. וכפי שנשמע בעובדה הבאה.

הנדיב שלחם עם עצמו

רבי חיים בריסקער זצוק"ל הגיע לעיר מינסק לאסוף כספים. במינסק התגוררו שני גבירים. רבי חיים סיפר לאחד מהם כי הוא בא במטרה לאסוף כסף לשיבת ולוויזין. שאל אותו הגביר בכמה מסתכמים הצטרפות, לאיזה סכום מצפים להגיע? אמר לו רבי חיים את הסכום. - משהו עצום.
הציע לו הגביר הצדיק: "שהרב יישב אצלי בבית, ואני כבר אראה מה לעשות בענין [לשתף נדיב עם ולהסביר להם את הצורך וגודל הזכות, וכל כהאי גוונא - לשלד אחרים לתרום לשיבה]."
רבי חיים ישב בביתו של הגביר ולמד. חלפו שבועיים והגביר מודיע לו: חצי מהסכום כבר ישנו.

ישר כח!
עברו שבועיים ימים נוספים - כל הסכום כבר נמצא.
שמחה גדולה מאד. רבי חיים שב לשיבה בוולוז'ין.
חלפו כמה שבועות והנה מגיעים שני הגבירים הללו לדיון תורה.
הגביר השני של מינסק התאונן: "לא ידעתי כלום, לא ידעתי אפילו שהרב הגיע לאסוף כסף, כי הגביר הנודב הוציא מכיסו הפרטי את כל הכסף לשיבה, ואותי לא שיתף כלל. אני קורא לו כעת לדיון תורה, - הרי אנחנו שותפים שנינו בתרומות לשיבות מידי שנה, מדוע עתה הוא הערים עלי והשתלט על הצדקה - נתן לבדו את כל הכסף?"
רק כעת הבין רבי חיים כי כל הסכום היה מכיסו של מארחו. הוא היה בשוח שהגביר יצא ואסף את הכסף בין תושבי העיר העשירים.
- זה נכון?
"כן", השיב הגביר.
"אם ככה, גם אני אקרא אותך לדיון תורה..."
"מדוע?"

"חשבתי שאספת כסף מבעלי בתים, והבנתי שהסיבה שהחזקת אותי בביתך חודש ימים היא לשם כך. אבל אם הכל היה מכיסך - מדוע עיכבת אותי אצלך חודש שלם? וכי אין לי מה לעשות? אני אומר שיעורים. האם כיון שאתה רוצה אותי כאורח בביתך, אתה משאיר אותי סתם אצלך?"
הגביר השיב: "נסיים קודם עם הדיון תורה שלנו".
כאשר סיימו אמר לו לרבי חיים: "נכון, נתתי מכיס, אבל הרב"ה חושב שהדבר בא לי כל כך בקלות? שבועיים הייתי צריך להילחם עם היצר הרע שיסכים שאתן חצי מהסכום, והצלחתי. שבועיים נוספים הייתי צריך להילחם בשביל החצי הנותר".

פתח רבי חיים את עינו ואמר: עכשיו אני מבין את הפשט בתיבות הפסוק שמעולם לא היו מובנות לי: "קחו מאתכם" מה זה קחו מאתכם, וכי אדם לוקח מעצמו? אדם נותן מעצמו: אולם עתה אני מבין, כיון שהיצר הרע לא מאפשר

אף המלאכים שובתים ממלאכה בשבת

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם... ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' (לה, ב-א)

מנהגם של הדרשנים בקהילות ישראל, שהיו נודדים מעיר לעיר ומעיר לעיר, לעיירה ודורשים בבית הכנסת בפני קהל המתפללים ומעוררים את הלבבות. היו מניחים קופה בבית הכנסת ומי שלבו התעורר ונפתח - גם כיסו היה נפתח... והיה משלשל מטבע לתוך הקופה, ולבסוף היה הדרשן נוטל בשכרו את שלל המטבעות שהצטברו בתוך הקופה, אם רב ואם מעט, בדרך כלל מעט...
דרשן אחד סובב בין העיירות ודרש בפני בני הקהילות. בלבו חשב על קומץ הרובלים שיצטברו בקופה, בהם יקנה מעט אוכל לבני ביתו, אבל הוא ידע שאם יפתח מיד בדברי תחנונים, יתאר להם את דלותו ויבקש את רחמיהם שיפתחו את כיסם, הרי יתיך ומיד יתרוקן בית הכנסת מיושבי... מה עשה? פתח בדברים מלהיבים ומעוררים אודות קדושת השבת, משל משלים ותיאר את יופיה והדרה של השבת. לאחר שכבש את הציבור, פנה אליהם ואמר: "דעו לכם, רבותי, עני מרוד אני ואין בכיסי פרוטה לפרוטה לקנות יין וחלות לשבת לביתי..."

מדוע מיד לאחר שהקהיל משה רבינו את ישראל פתח בדברים בעניין השבת דווקא, וכי חשב שישתמשו ויעזבו אותו באמצע דבריו?...
באמת עיקר דבריו היו לעניין מלאכת המשכן, אך הוא פתח באזהרה על השבת כדי להורות להם שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת: "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת" (רש"י).
נמצינו למדים כי דברי משה אלו מכוונים לעניין אזהרת השבת לגבי מלאכת המשכן. וקשה, אם כן מהו שאמר להם משה "כל העושה בו מלאכה יומת", הרי במלאכת המשכן עשו דברים שלא חייבים עליהם מיתה. למשל, טוויית העצים נעשתה על גבי העצים עצמם, "טוו את העצים - היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העצים טווין אותן" (רש"י שמות לה, כו). מלאכה ואומנות מיוחדת כזו שאינה כדרך העולם אם עושים אותה בשבת לא חייבים מיתה.
אומר המהר"ל דיסקין: מובא במדרש שישראל לבדם לא היו יכולים להקים את המשכן ובאו מלאכים מן השמים וסייעו להם במלאכת המשכן.
לפי זה היה מקום לומר שהיה ניתן לעסוק במלאכת המשכן גם בשבת, שכן הדיון הוא "שניים שעשאוה פטורים..."

לכן משה רבינו אומר להם: "ששת ימים תעשה מלאכה" - לא נאמר "תעשה" אלא "תעשה", שכן בימות החול היתה מלאכת המשכן נעשית על ידי המלאכים. אבל הוסיף ואמר להם: "וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ה'" - דעו שבשבת הקב"ה שובת ואף המלאכים שובתים מכל מלאכה, וממילא הם לא יעזרו לכם במלאכת המשכן. ולכן "לא תעשה כל מלאכה" (שמות כ, ט), כל מלאכה שאדם עושה בשבת - היא נעשית על ידו, לבדו, בלי עזרת המלאכים.

תרומה "מאתכם"

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו ויביאה את תרומת ה' זהב וקסף ונחשת (לה, ה)

שני סוגי נתינה

התורה מצוה: "קחו מאתכם תרומה לה'", ואחר כך חוזרת ואומרת: "כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה'". כפילות לכאורה.

כתוב בנביא: "ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו" (מלאכי ג, טו). מה הכוונה **חושבי שמו**? - על דרך מה שאמרו חז"ל: "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה - מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה" (ברכות ו ע"א), ואכן ראיתי כתוב כך במדרש תהלים מזמור ל': "רבי נחמיה אמר: חשב אדם לעבור עבירה, אין הקב"ה חושבה עד שיעשנה, ואם חשב לעשות מצוה ולא הספיק לעשותה, מיד הקב"ה כותבה כאילו עשאה, שנאמר: 'וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו'".

על פי זה ביאר ה"מלא העומר": כאשר משה רבנו אמר להביא תרומה למשכן, היה יהודי שהרהר וחשב בצער: אם הייתי יכול להביא שמן למנורה... אבני

לתת תרומה, האדם נאלץ בכיכול לחשוף בכח מעצמו ולתת תרומה - "קחו מאתכם תרומה".

נשאו לבו

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל בְּעֻלָּא וְאֶל אֶהֱיָא וְאֶל כָּל אִישׁ חָכֵם לֵב אִשָּׁר נָתַן ה' חֲכָמָה בְּלִבּוֹ כָּל אִשָּׁר נִשְׂאוּ לִבּוֹ לְקַבֵּל אֶת הַמִּלְאכָה (א, ב)

הרצאה באמת - זוכה ומצליח

"כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבו" - לא נאמר "וכל" עם ו', אלא "כל אשר נשאו לבו".

כלומר - אומר ה"חפץ חיים" - אתה יודע למי נתן הקב"ה חכמה? - "כל אשר נשאו לבו לקרבו אל המלאכה לעשות אותה". הקב"ה לא הצביע בתורתו על מישהו מיוחד אלא כל מי שזכה למעלה של "נשאו לבו" - יהיה מי שיהיה - הצטרף.

אותו אחד ש"נשאו לבו", אם היו שואלים אותו: אתה לא יודע לעבוד, אם כן איך אתה הולך לעשות? - היה עונה: ה' מבקש, אני הולך. לעשות למען הקב"ה: התקיים בו "ויגבה לבו בדרכי ה'" - כך מסביר הרמב"ן. כי מעולם הוא לא למד את המלאכות הללו, לא התאמן, אינו יודע בתחום בניית המשכן שום דבר, אבל אם הקב"ה אמר לעשות - "נשאו לבו". והיהודי זה קיבל חכמה מאת ה' יתברך, והצליח להשכיל, לעשות ולהשתתף בבניית המשכן.

רבי שמחה קסלר זצ"ל, הרב של "קרית ספר", היה איש גדול. היתה לו אמה זקנה והוא נהג לבקרה רבות. פעם אחת ביקשה ממנו אמו שיתקן את התריס שנשבר, ושל את כלי העבודה שהיו בבית, ניגש, התחיל פה והמשיך שם ותיקן את התריס. אחר כך הגיע לבית אמו יהודי שמבין בתריסים והתעניין: "מי תיקן את התריס?" ר' שמחה השיב: "אני". השתומם: "אתה תיקנת את התריס? איך יכול להיות, ממתי אתה יודע לתקן תריס כזה, הרי צריכים להיות לך מומחה". ר' שמחה השיב לו: "באמת אני לא יודע, אבל אמה ביקשה.

היתה לי מצות כיבוד אם, ניגשתי ועשיתי, והצלחתי".

מה הלימוד שלנו מהדברים הללו?

הרבה פעמים אדם חושב לעצמו: איך אני יכול, מה אני יכול, מי אני ומי אני? לא, לא: "כל אשר נשאו לבו לקרבו אל המלאכה" ואז מגיעה הסיעתא דשמיא - "נתן ה' חכמה בלבו".

אני אתן את הכל

ולא רק זה.

ברוחניות, לפעמים, גם אם בסופו של דבר לא עשה מאומה, מקבל כאילו עשה, וזוכה לקבל שכר טוב.

כמה פעמים דברנו והבאנו את שמות הביאורים על הפסוק בפרשה: **"כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא לכל המלאכה אשר ציוה ה' לעשות ביד משה הביאו בני ישראל**

נדבה לה" (לה, כט). הפסוק אומר דרשוני: מי הם "בני ישראל" וא"כ מה הכוונה "איש ואשה"?

עתה נביא רק את פירושו של האלשיך הקדוש הנוגע לדברינו. הוא אומר כך, כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא לכל המלאכה, הם התנדבו להביא הרבה מאד לכל המלאכה.

לדוגמא: האחראים על קיבוץ הנדבות מבני ישראל התעניינו אצל כל אחד ואחד: "האם אתה רוצה לתת למשכן, וכמה אתה מעוניין לתת?" לגבי זה, הנשאל הראשון השיב: חצי קילו.

מצוין, חצי קילו. יפה מאד.

וכמה כסף? - עשר קילו.

יופי.

כך עברו מאיש לאיש.

היה שם אדם אחד שאמר: "מה פתאום שאתן עשר קילו בלבד? תשאלו בבקשה את משה רבינו כמה זה צריכים לכל המשכן, ומהי כמות הכסף הנצרכת למשכן, וכמה נחוש? שהרב יעשה חשבון על הכל, ואני מעוניין להביא - את הכל!"

"יש לך?" שאל אותו משה רבינו.

"רבינו, אין לי, אבל מדוע מציעים לי לתת רק חלק מהוהב? רצוני לתת להקב"ה את כל הוהב למשכן..."

"אבל אין לך?"...

"אבל רצוני לתת את ה-כ-ל!"

אה, אתה רוצה? - אומר האלשיך הקדוש: כל איש ואישה אשר נדב ליבם אותם להביא לכל המלאכה אשר ציוה ה', ליבך רוצה מאד להביא את הכל? **"הביאו בני ישראל!"** - נחשב לך כמו שהבאת! אם רצונך באמת,

מה פירוש הבאת? הרי לא הביא? התשובה: **"נדבה לה"**. בנדבה לה' מחשיבים גם כאלו נדבות, נסביר מה הבדל בין נדבה לבשר ודם לבין נדבה לה'.

יאמר אדם לעצמו: "כל כך הייתי רוצה למצוא איזה אברך תלמיד חכם גדול, שעתיד בקרוב לחתן את בתו, לתת לו דירה שלמה, עם רהיטים, עם חתונה, שלוש מאות אלף דולר לתת לו על השולחן".

נו, תיתן.

אין לי.

כמה יש לך?

יש לי רק אלפיים דולר.

מה יש לו מזה שאתה רוצה? הוא צריך כסף. לא רצון. אבל בנדבה למשכן אין זו נדבה לאדם, זו נדבה להשם. כלומר, בין כה אתה לא נותן לו כלום, וכי ה' מקבל ממך משהו? וכי הוא לא יכול להסתדר בלעדך. העיקר של הנתינה של בשר ודם היא נתינת הלב והרצון, ואם כן, עם לב אפשר אפילו לתת את הכל, כמובן, כאשר זה באמת ממשי, וכאשר הלב יכול היה לעמוד במבחן המציאות.

הוציאו את הכלבים השחורים

נסיים במעשה על שכר ועונש.

כאשר למדתי בישיבה קטנה פוניבז', ראש הישיבה הגאון הצדיק **רבי מיכל יהודה ליפנוביץ** סיפר לנו כדלהלן:

הוא היה יליד העיר וולוז'ין. בילדותו, לא רחוק מביתם התגורר יהודי בעל מחלוקת ממדרגה ראשונה ממש, החיות שלו היתה מהמחלוקת. המחלוקת היו שמחת לבו. ככל שרק יכול היה - עשה מחלוקת.

כאשר הגיע זמנו להיפטר מהעולם, עמדו ליד מיטתו שניים ואנשים מבני המשפחה, ולפתע החל לצעוק במר נפשו: "תוציאו מכאן את הכלבים השחורים שרוצים לטורפני" אמרו לו: "שקט, אין כאן שום כלב מה אתה צועק?", בכה ואמר שוב: "תרחמו עלי, אתם לא רואים את הכלבים הנמצאים כאן, תוציאו אותם מכאן?". אז הבינו כי הכלבים האלה הם דברים רוחניים שחורים ומציעים מאד שרק הוא "זוכה" לראותם... רח"ל, והם באים לקבל את פניו עם צאתו מהעולם הזה.

רבי מיכל יהודה זצ"ל המשיך לספר לנו, מפי השמועה, את הלאידך גיסא, אודות רבו הגאון **רבי שלמה היימן** זצ"ל, ראש ישיבת רימייטלס בוויילנא, בעת פטירתו.

בהוא יומא לפני הסתלקותו אמר הגאון רבי שלמה היימן: "תכניסו כיסא! רבי עקיבא איגר בא!".

חלפו כמה דקות ושוב אמר: "תכניסו כיסא! הגאון רבי חיים עוזר בא לכאן".

הסביר רבי מיכל יהודה בהתרגשות: לדעתי, מדוע דווקא שני הגדולים הללו באו לקבל את נשמתו. רבי עקיבא איגר, כי לא היתה סוגיא אחת בלימוד הישיבה שהיה בה רבי עקיבא איגר ולא עסק בדבריו בשמחה עצומה. ורבי חיים עוזר מוילנא? פשוט, כי היתה ביניהם אהבת דוד ויהונתן.

לימים, פגשתי את רבי יהושע שיק שליט"א [חתדב"נ של הרה"צ מקים עולה של תורה, רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל] שלמד תורה מפי הגר"ש היימן בישיבת "תורה ודעת",

התעניינתי אולי היה בשעת הסתלקותו של הגר"ש היימן, ומשהשיב בחיוב סיפרתי לו את מה ששמעתי מהגרמ"ל, מיד החזיק באוזניו ואמר: "אוזניים אלו שמעו את הדברים הללו מרבי שלמה זצ"ל בשעת פטירתו!"

"האם אכן הכניסו כסאות?" - שאלתי, ור' יהושע השיב: "בוודאי עשו כך, הבינו כי זו המציאות שאכן הגאון רבי עקיבא איגר ורבי חיים עוזר באו כעת לקבל את פניו, ומפני הכבוד מכניסים כסאות כבקשתו". הוא תפס את אוזנו והראה לי שוב: האזון הו' שמעה של המילים הללו בשעות האחרונות של מורי ורבי: "הכניסו כסאות".

נו, אחד זוכה שחור מגיע לקבל את פניו, ואחד זוכה שרבי עקיבא איגר מגיע...

מנשי ראובן

אחד ממספליו של רבי ראובן זצ"ל, היה אדם נבון ובר-דעת, אך רחוק משמירת התורה והמצוות. אותו מספל הביע את התעניינותו הרבה בנושאי יהדות, ועקב כך, רבי ראובן קירב אותו מאוד והרבה לדבר עימו בדברי תורה ולחזקו במוסר ויראת שמים.

הדבר נמשך זמן מה עד שרבי ראובן הבחין כי אותו אדם מתעניין ביהדות כדי להרחיב את השכלתו ויגשגש להבנת הדברים כפי שניגשים ללימוד חומר מדעי גרידא. מאותו יום והלאה, רבי ראובן לא אבה בשום פנים ואופן לדבר עימו בענייני יהדות. הוא סובב את הדברים בחכמה ובכל פעם שנפגשו הסיט את שיחותיהם לנושאים אחרים, כדי שאותו אדם לא יחוש בדברים ולא יפגע חלילה.

רבי ראובן הכיל בדמותו שילוב נדיר של יראת שמים, הקפדה וזהירות בקיום המצוות על כל פרט, ללא ויתור וללא חת, וביחד אם זאת, נועם הליכות והארת פנים מיוחדת לכל סובביו. כך התגלמו ברבי ראובן דבריו של שלמה המלך עליו השלום: "טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנח את ירך כי ירא אלוקים יצא את כולם", (קהלת ז יח).

פתח העירוב

גליון שבועי להלכות עירובין האקטואליות בזמנינו, הנוגעות לכל אדם.
מסודר על סדר המשנה ברורה. מותאם להספק של לומדי הדף היומי בהלכה

ב. עוד יש לומר להתיר מחמת שהמים לא היו עמוקים עשרה טפחים [אלא במקומות מועטים שבהם לבד אין בית סאתיים], וכתב בשו"ע שדוקא בעמוקים עשרה מבטלים את הדירה. אמנם הביאור הלכה (ד"ה והוא) הביא שכמה ראשונים חולקים ע"ז, וכתב שראוי להחמיר שלא במקום הדחק. ועוד נראה שכאן לכו"ע יאסרו המים אפילו פחות מ' טפחים, דסברת המתירים היא שעד ' אדם יכול ללכת תוך המים [כמ"ש בגמ' (שבת דף ק:)] ברקק שרה"ר עוברת בתוכו, אבל כאן שהיה זרם חזק מאוד והיתה סכנה לעבור אפילו במקום נמוך, א"כ גם המקומות הנמוכים מופקעים מדיוורין.

ג. עוד יש להתיר מחמת שהמים באו רק לזמן קצר, לכמה ימים בלבד, ובכ"ג אינם מבטלים דירה, כמו שכתב החזו"א (סי' פ"ט סק"ד) שגם מים שאינם ראויים, הוו כזרעים רק באין דעתו לפנותן לימים רבים, אבל אם דעתו לפנותן מיד אין סברא שמתבטל הדירה. [אמנם יש מקום לאסור מטעם אחר, מדין אמת המים העוברת בחצר, שאם נכנסת ויוצאת חולקת רשות לעצמה והוי כרמלית, ובדין זה הרי כתב החזו"א (סי' ק"ד סק"ג) שאפילו במים שנמצאים שעה אחת הדין כן, ובביאור הלכה (סי' שנ"ו ס"א ד"ה העוברת) הסתפק בזה. אבל דין זה ודאי נאמר רק כאשר המים עמוקים ' טפחים כמבואר בשו"ע שם].

שטח שיש בו קוצים. על פי האמור בסעיפים אלו, יש ללמוד לדבר מצוי בזמנינו שעושים עירובים גדולים, ע"י צורת הפתח, ומרחיקים אותם מהעיר כדי להקל על הבדיקה והתחזוקה, וכוללים שטחים גדולים בין השכונות ומסביב לעיר, שטחים אלו במקרים רבים אינם ראויים לשימוש, כגון שיש בהם קוצים גבוהים (50 ס"מ ומעלה), שאדם לא יעבור בהם כלל, וא"כ הם שטח יותר מבית סאתיים שמופקע משימוש דירה, כמו זרעים.

העירובים הכלליים נאלצים להקל בזה, בטענה שסומכים על הקולא של הדבר שמואל (המובא בבה"ל בסעיף ט'). אבל זה קולא גרועה שכתב הבה"ל רק במקום שאי אפשר לתקן, ובודאי יש לעשות מאמץ ולהשקיע ממון לתקן ולהוציא שטחים אלו, וכן להימנע מלטלטל למי שיכול לתקן עצמו בהימנעותו. ויש שטוענים להקל מטעם אחר, שכתב בשו"ת אמרי יוסף לדייק מלשון רש"י (עירובין דף כד: ד"ה נזרע) שכתב שבנזרע "ביטל דירתו", דמשמע שזה בגלל שעשה מעשה בדיים, ולכן כתב שדשאים ועשבים שעלו מאליהם, אינם מבטלים הדירה. ולפ"ז יש שרוצים להקל בקוצים. אבל מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל הורה כמה פעמים שמדין מים (בסעיף י"א) מבואר שגם מים שהציפו את הקרפף מעצמם, שלא מרצונו, הרי הם מבטלים הדירה, ולכן גם שטח קוצים שעלו מאליהם נעשה קרפף ואוסר את כל העירוב, עד שיבטלו אותו, או יקיפו אותו בפני עצמו. וכך נוהגים בעירובים בשכונות החרדיות. [ובאמרי יוסף הרגיש בזה, וכתב דמים גריעי שאין משתמשים בהם כלל, ומבואר שגם מה שהאמרי יוסף התיר היינו באמת בדשאים ועשבים, שאדם עובר בהם לפעמים, ולא בקוצים הגבוהים המצויים במקומות הנ"ל, שהם כמו מים ממש]. ומ"מ בעירובים כלליים מקילים בזה, וזה אחד מהבעיות שנאלצים להידחק בהם.

סעיף י"ב. קרפף בית שלשה סאין, וקירה בו בית סאה. בסעיף זה מבואר פתרון לשטח שלא הוקף לדירה, למעט אותו מבית סאתיים, ע"י שיחלקו אותו במחיצה של "פי תקרה", ואז יוצא שבכל שטח יש פחות מבית סאתיים, שאע"פ שאינו מוקף לדירה, אינו נאסר ככרמלית. [ובזה לא צריך לפרוץ מחיצות, כי ההיתר אינו מחמת שנעשה מוקף לדירה,

סימן שנ"ח סעיף י"א. קרפף שהוקף לדירה ונכנסו בו מים, אם ראויים לשתייה, אין מבטלין את הדירה. ובמשנ"ב (ס"ק פ"ה) כתב דהיינו שראויים לשתיית אדם, ויש מקילים אף בשראויים לכביסה. ויש להסתפק בזמן הזה שאין בני אדם משתמשים במים אלא במים הבאים דרך הברזים, ולא רק כאשר המים שבנחלים אינם ראויים לשתייה, אלא משום שאין נח להשתמש בנחלים מכיון שיש בבית ברזים, האם משום זה ייחשבו כל מים כמקום שאינו עומד לדירה. ולכא"ו מסתבר כן לאסור, משום שהטעם להתיר במים ראויים הוא משום שמשתמשים בהם שימושי דירה, וכיון שבזמן הזה אינם משמשים מאיזה טעם שיהיה, הרי עכ"פ מקום זה מופקע משימוש דירה.

הפוסקים דנים מה דין בריכת שחיה בזמנינו (עיין בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' ל"ב), ונפק"מ לאנשים שנוסעים למקומות שאין מקוה גברים, ויש מי שנכנס לבריכה לקיים טבילה בשבת קודש, האם מותר לטלטל בגדיו בתוך המתחם, וכן לטלטל את המים שעליו, כי אם המתחם גדול יותר מבית סאתים ואין בתוכו דירה, הרי אינו מוקף לדירה, ואסור לטלטל בו [וכמ"ש בשו"ע (סי' שכ"ו ס"ז) לגבי הטובל בים, שלא ילך ד' אמות מפני טלטול המים שעליו, אלא ימתין בתוך ד' אמות עד שירדו המים]. והנה מצד שהמים שבבריכה נקיים ואפשר לשתות מהן, אינו מועיל, לעשותן למקום המוקף לדירה, כיון שלא עומדים לכך וכמו שהתבאר. אבל יש לדון שעצם השימוש להנאת רחיצה ושחיה בבריכה, הוא עצמו חלק משימושי האדם וצרכי חייו, [כעין ישיבה בצל האילנות]. ומחמת זה נחשב מוקף לדירה.

לפ"ז יש לחלק, שאם הבריכה סמוכה לדירה או למלון, י"ל שהיא חלק משימוש הדוירים, ונחשב מוקף לדירה. ואפילו אם אינה בריכה פרטית של המלון, אלא שנמצאת סמוך למלון או לדירה ויש פתח מדירה כלשהי למתחם הבריכה, כגון שהאנשים באים לשם תדיר, נחשב שימוש דירה. אבל אם אינה סמוכה ומוקפת עם דירה, אע"פ שנמצאת במקום ישוב שיש בו בתי מגורים, כגון שמפסיק ביניהם רחוב או מגרש שהוא כרמלית, לא שייך לומר שיחשב חלק מדירה כלשהי, ושימוש זה לבד אינו דירה, ובאופן זה הוי מקום שאינו מוקף לדירה. ואם יש בו יותר מבית סאתיים [בכל המתחם] הוי קרפף ודינו ככרמלית שאסור לטלטל בו יותר מבית סאתיים.

דין מים שהציפו בזמנינו. מעשה שהיה בקרית ספר בימי הגשמים המרובים בחורף שנת תשע"ב ותשע"ג, שהתפרץ זרם גדול ורחב מהמים היורדים מההרים, וכיסה שטח גדול בין קרית ספר לחפציבה, עד כדי שלא היה ניתן לעבור ברגל או אפילו ברכב רגיל, אלא רק ברכבים גדולים וכבדים, מחמת זרם המים החזק. נשאלה השאלה האם מקום המים [שנמצא בתוך היקף העירוב] נחשב כקרפף, יותר מבית סאתים, ופוסל את העירוב כולו מדין פרוץ למקום האסור, כמבואר בשו"ע.

ודנו בזה להתיר מכמה טעמים. א. כל הדין שמים מבטלים דירה נאמר רק במים שאינם ראויים לשתייה, והרי מי הגשמים הם ראויים לשתייה, ואינם מבטלים דירה. אמנם יש לדחות שדין זה השתנה בזמנינו, כמבואר לעיל כיון שאף אדם לא ילך לשתות ממים אלו, א"כ בפועל אינם משמשים לדירה אע"פ שאין בהם חסרון מצד עצמם, [ואף אם יש אנשים שירחצו בהם ידיהם אם יתלכלכו, י"ל שזה לא תשמיש חשוב, כמו שנחלקו הראשונים לגבי מים הראויים לכביסה בלבד. ואפשר שלפי מה שהיקל המשנ"ב (סי' שנ"ח ס"ק פ"ה) ושעה"צ ס"ק פ"א] בראיית לכביסה, ה"ה בזה, ויש לחלק].

בהם עוד בעיות נוספות שאין לבדן בין החושים, או שנוצר חלל תחתית ג' טפחים ונעשה למחיצה תלויה. ולכן ברוב המקומות לא משתמשים בזה. ואם משתמשים בזה, העירוב קרוב להיות פסול.

מחיצות של "שתי בלא ערב", מצויות בגדרות של מוסדות, באופן שאינם רשת אלא ברזלים עומדים בלבד כעין סורגים. אבל מכיון שיש להם ברזל שוכב מלמעלה ומלמטה כדי לחבר אחד לשני, נחלקו בו הפוסקים, דעת הפמ"ג והובא בשער הציון (סק"ב) שמספיק קנה אחד של ערב [מאוזן] כדי שיחשב שתי עם ערב, ונחשב למחיצה מעולה שאפשר להקיף בה שטח גדול. אבל דעת החזו"א (סי' ע"ז סק"ד) שאינו נחשב שתי עם ערב אלא כאשר כל אחד בפניו יש בו לבד, דהיינו שיהיו פסים של ערב כל פחות מג' טפחים, והחזו"א תמה מאוד על דברי הפמ"ג, דאם כן גם מחיצות שתי תמיד יש בה עמוד אחד של ערב. וכתב שאין לעשות מזה אפילו סניף להקל. לכן גדרות המוסדות המצויות בזמנינו, לדעת הפמ"ג הן כשרות גם לשטח גדול, ולדעת החזו"א אינן כשרות. [ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' מ"ו) שדן להחזיר בצירוף שהמחיצות חזקות ולא רעועות].

ואם הם שלשה ישראלים חשובים כשיירא וכו'. לשלשה אנשים ומעלה יכולים להקיף שטח גדול כדי צרכם, ובלבד שלא ישרא בית סאתיים פנוי משימוש, ודין פנוי לענין זה אינו בגדרים של קרפף הנ"ל בס' שני"ת, דהיינו לא רק במקום שמן הנמנע להשתמש בו כגון קוצים, אלא גם שטח פנוי וריק, כיון שהוא מיותר הוא פוסל באופן שהמחיצות גרועות. [ובגמ' כתוב שלא יהא פנוי מכלים, ויש להסתפק בשטח גדול של דשא שהוא פנוי ואין בו חפצים, אלא שעוברים בו ומטיילים בו בשבת עם עגלות].

דעת החזו"א (סי' ע"ז סק"ד) שההיתר של שיירא נאמר רק כשנמצאים בדרך, אבל בתוך ישוב לא התירו להקיף במחיצות גרועות יותר מבית סאתיים, אפילו שאינו פנוי. אבל בריטב"א (דף יז. ד"ה איכא) מבואר שגם ביישוב מותרים להקיף כדי צרכם. לפ"ז הנפק"מ למתחם המוקף בגדרות שהן מחיצות גרועות [רק לשיטת החזו"א], שאם יש בו בית סאתיים פנוי, או לפי החזו"א אפילו בית סאתיים שאינו פנוי, הרי הוא נאסר.

בענין עירוב של עיר או שכונה, דעת השו"ע שניתן להקיף הרבה מאוד, עד שיהיה סאתיים כנגד כל אחד, כגון מאה אנשים יכולים להקים עד מאתיים סאה אפילו שרובו פנוי. אבל המשנ"ב (סק"ח) כותב שכל הראשונים חולקים ע"ז. ולכן אם יש בית סאתיים פנוי, אי אפשר להקיף במחיצות גרועות.

ובכל זאת בדרך כלל ניתן להשתמש בגדרות מסוג זה, אפילו לדעת החזו"א ואפילו כשיש בית סאתיים פנוי, משום שמבואר בבאור הלכה (ד"ה כגון) בשם התוספת שבת, שאם יש ג' מחיצות טובות, אפשר שהמחיצה הרביעית תהיה במחיצה גרועה (שתי בלא ערב), ובחזו"א (סי' ע"ז סק"ג) הוסיף שמסתבר שגם באותן ג' מחיצות מספיק שרובן ממחיצות טובות, והעומד מרובה על הפרץ ועוד הוסיף שאפילו אם חצי מגובה המחיצה (ה' טפחים) הם מחיצה טובה, זה מועיל לחצי הנוסף [מדן עומד מרובה בערב, כדלקמן סי' שס"ב ס"ט]. לפ"ז כיון שהגדרות האלו משמשות את העירוב רק בקטע מסוים, ויש רוב ההיקף ממחיצות טובות, וכן בגדרות אלו מצוי שהחלק התחתון הוא קיר גמור, א"כ רוב המחיצה מלאה, ואפשר להסתמך על השלמת המחיצה בשתי בלא ערב לכו"ע. ויש לבדוק כל מקום לגופו.

הכינוס הארצי הגדול לרבנים ובודקי עירובים

יתקיים בעז"ה בתחילת חודש אדר ב' (פרשת ויקרא), במרכז ירושלים, אה"צ בכינוס: ישיא דברים רבני עירובים, שיפרטו נידונים הלכתיים שהיו להם בגללאתם. זיקרנו מופת של עשרות עירובים שכונתיים מכל הארץ, עם פרטי הכשרות שנעשו בהם. כמו"כ יהיה ניתן לרכוש את המכשיר לבידוק מקום החוש של העירוב, ומכשיר למדידת שיפוע תל המתלקט, וציוד נוסף לעירוב.

בנוסף – מוצעת מיוחדת על הדרישה המקצועית להתקנת עמודים ולחיים, בתנאי שטח שונים. ועוד תכניות נוספות.

לקבלת כרטיס לכינוס - יש להרשם במייל T83320@gmail.com

או להשאיר הודעה מפורטת בטל' 055-678-3323

לפרט - שם, כתובת, טלפון, ומקום העירוב.

אלא מחמת שמקטין את השטח]. ויש בזה חידוש, שאע"פ שזו רק מחיצה הלכתית והשימוש במקום נשאר מחובר אותו דבר, מ"מ מתחשבים במחיצה כזו להגדיר את המקום כשני שטחים מחולקים.

לפ"ז יש פתרון לשטחי קרפף בזמנינו, כגון שדה קטנה או שטח קוצים, לעשות צורת הפתח באמצע, ולחלק אותו לשני שטחים שכל אחד הוא פחות מבית סאתיים. ודין זה מבואר בחזו"א (סי' קי"ב ס"ק ט"ז) לגבי מקום היריד, שהיה בו באר מים, ורצה להתיר מחמת שהבאר הוא מקום לשתיית מים ונחשב מוקף לדירה (כדעת רשי בפסי ביראות, המובא בבה"ל רס"י שני"ח). אבל סיים שיש להחמיר [וכמ"ש בשעה"צ ס"ק פ"א שהרבה חולקים ע"ז], והורה לעשות צורת הפתח באמצע היריד, כדי שהשטח יתחלק ויהיה פחות מב"ס. ויש לעיין אם מספיק לעשות צורת הפתח רק על הזרעים והקוצים, אפילו כשאינה יוצרת היקף מושלם סביב לחצי השדה.

סעיף י"ד. נפלה המחיצה, חוזר לאיסורו. סעיף זה הוא המשך לסעיף ו', שאם השטח הוקף שלא לשם דירה, ואח"כ עשה בו דירה, והוסיף מחיצה חדשה בפנים לפני המחיצה הישנה, כדי שיהיה היקף חדש לדירה, הרי זה מותר כל זמן שהמחיצה קיימת. אבל אם נהרסה התוספת החדשה, חוזר האיסור למקומו, ומבואר בזה שהחלקים של המחיצות שלא הוקפו לדירה, נשארים במצב זה, גם כשחידשו את ההיקף עם מחיצה באחת הקצוות.

לפ"ז יש אומרים פתרון להתיר מקום שהוקף שלא לשם דירה ורוצים לתקנו בלי לפרץ את הגדרות, ובלי לבנות גדרות חדשות, אפשר לעשות צורת הפתח במרחק ג' טפחים מהקיר, ויחשב כמו מחיצה חדשה לפני הישנה. וזה פתרון שיכול להועיל לחצר שהיו בה צמחים שביטלו את המחיצות, או למתחם שהיה מפעל והפכו אותו למוסד וכדומה. אבל לפי האמור בסעיף זה, יש להשגיח על הצוה"פ כל ערב שבת שתהיה תקינה, כי אם יקרע החוש וכדומה, יחזור האיסור למקומו.

[לאחרונה דנו להשתמש בפתרון זה להתיר דירות שפתחו חללים ועשו אותם לחדר בבית, והיתה בעיה שהחדר הוקף בלי פתח לדירה, וא"כ המחיצות לא נעשו לדירה. ואע"פ שהוא פחות מבית סאתיים, דעת השו"ע והמשנ"ב (ס"ק ע"ז) שמהבית אסור להוציא אליו. ויש שכתבו להתיר ע"י עשיית צורת הפתח באמצע החדר, וע"ז יחשב שהוקף לדירה. אמנם יש שטענו שצורת הפתח אינה נחשבת היקף חדש, ושונה ממחיצה חדשה, וצריך עיון].

סימן שני"ט

סעיף א'. אם פתח לה פתח ואח"כ הקיפה, אפילו אם יש גורן בינה לבית, הוי היקף לדירה. מבואר בזה שהיה הו"א שכיין שפתח את הפתח לחצר האחורית בשביל לעבור לגורן, ולא בשביל לעבור לחצר, לא יחשב כמוקף לדירה, כי לא נפתח בשביל שימושי דירה. והטעם שלהלכה זה מועיל כתב המשנ"ב (סק"ד) משום שאין אומרים שבשביל הגורן נפתח, אלא סתמא נפתח בשביל הרחבה.

ומבואר שגורן שפתחו לדירה אינו מוקף לדירה, והטעם משום שהוא ענין של מסחר ועבודה, ולא שימוש של דיורים. ולפ"ז מקום עבודה לא נחשב מוקף לדירה, וכן מבואר מהדינים שהוזכרו לעיל. [ויש מתירים כאשר אוכלים שם אכילה קבועה].

עוד מבואר שפתח שלא נעשה בשביל שימוש, אינו מועיל להתיר. ולכן אם יש שטח של אדם אחד שאינו גר סמוך, והוא משתמש בשטח להניח חפצים, ויש לשטח פתח לדירה של אדם שני שאינו עומד להשתמש במקום. שטח כזה לא יהיה כמקום שמוקף לדירה, שיהיה מותר לטלטל אליו בשבת, כי מצד השימוש של בעל המקום, הרי אין לו דירה סמוכה, ומצד דירת השכן הסמוך, אין לו שימושים בשטח.

סימן ש"ס

סעיף א'. יחיד ששבת בבקעה, והקיף מחיצות גרועות כגון שתי בלא ערב. בסימן זה מבואר שאע"פ שמחיצה ע"י לבד, נחשבת מחיצה לכל דבר, ואף לגבי שבת והיתר טלטול. מ"מ חז"ל גזרו על היקף לבד גרוע, שלא יקיפו בו שטח גדול, לפי התנאים המבוארים כאן. ואם הקיף שטח גדול, נאסר לטלטל בכל השטח יותר מד' אמות, כמו בכרמלית.

בזמנינו מחיצות אלו מצויות, במקומות בצפון הארץ שמסתמכים על גדר של מרעה הבקר, שהם עשויים מחוטי תייל שוכבים, וזה נקרא "ערב בלי שתי", ואי אפשר להקיף בהם שטח גדול. ברוב המקומות יש

פרדס יצחק

להערות והארות ניתן לפנות למערכת קובץ גליונות.

והנה החיוב לשמוע ד' פרשיות חמור יותר מלשמוע קריאת התורה, כן כתב האליהו רבא בס' תרפ"ה בשם השלה"ק במס' מגילה.

וז"ל השל"ה בד' פרשיות צריך להיות אזי כל העם אל הש"ץ בקרות הפרשה מספר תורה ויש מהם שהוא דאורייתא וכו' ובתוס' כתבו דגם פרה הוי מדאורייתא, יהיה מה שיהיה, מ"מ הד' פרשיות עכ"פ חל החיוב מדרבנן לשמוע קריאתם בתורה ו"חמיר יותר" מקריאת הפרשיות של כל השנה שחיובם גם כן בציבור, מ"מ אם יש עשרה דצייתי דהיינו החזן ותשע עמו אז יש איזה היתר לאחרני לעסוק בתורה כמו שנפרש, אבל באלו החיוב מוטל על כל ישראל לשמעם, מקצתן דאורייתא, ומקצתן דרבנן עכ"ל.

והביאו הא"ר בקיצור וז"ל "יש להיזהר בהן יותר מפרשיות של כל השנה", ועיין שם בא"ר שכתב בתו"ד דמח' הרשב"א מבואר דגם פרשת שקלים וחודש דאורייתא עיי"ש.

ולא ביאר איך שייך לומר דהוי מדאורייתא?

ואף דפרשת החודש היה אפ"ל דיסבור הרשב"א דשואלין ודורשין הוא מדאורייתא וכמו שכתב המהרש"א בסוכה (דף ט) וכן פסק הב"ח ריש סי' תכט, והפרמ"ג בס' תכ"ט בא"א שם ס"ק א', ויסבור דיוצאין שואלין ודורשין ע"י קריאת הפרשה וכמו שכתב כע"ז הח"י בס' תכ"ט ס"ק ג, מ"מ יקשה דמהיכי תיתי דפרשת שקלים דאורייתא וצ"ע.

ועיין בגינת וורדים (כלל א' סי' לו) בתו"ד "איברא דהכי מרגלא בפומייהו דרבנן דקריאת ד' פרשיות הללו הם מן התורה ואנוכי לא ידעתי היכן מצוה זו כתובה בתורה, ולכן נראה דקרי להו מה"ת והם מדרבנן, אלא רבנן אסמכוה אקראי ומ"מ קטן לא יעלה למפטיר" עיי"ש. עכ"פ מבואר דתקנת חז"ל שכ"א ישמע ד' פרשיות.

ובשו"ע סי' קל"ה סעיף יד' פסק בני אדם החבושין בבית האסורין [ועיין במשנ"ב סעי"ק מ"ו דה"ה לחולה עיי"ש] אין מביאים אצלם ספר תורה אפילו בר"ה וביום הכיפורים.

ארבע פרשיות

מקור תקנת קריאת ארבע פרשיות והמסתעף מזה.

נקדים בענין ד' פרשיות בכללות.

התקנה של ארבע פרשיות מוזכר במשנה במגילה פרק ג' משנה ד' [ובגמרא דף כט ע"א].

וכתב השו"ע הרב בס' רפ"ב בתו"ד "אלא אפילו בימים שהקריאה הוא מתקנת אנשי כנסת הגדולה כגון ד' פרשיות שבחודש אדר וכו'".

מבואר לכאורה מדבריו שהתקנה היא תקנה קדומה שאפילו בבית שני קראו ד' פרשיות [ועיין בשו"ת בנין שלמה ח"א סי' נד' שכתב לחדש דהתקנה של פרשת שקלים היה אחרי החורבן עיי"ש].

ועיין בחידושי חת"ס בנדרים (דף סג ע"א) ש"אנשי כנה"ג תיקנו פורים וד' פרשיות עיי"ש, אולי תיקנו מרדכי בזמן החורבן של ע' שנה.

ועיין בלבוש סי' תרפ"ה סעיף ב' שכתב דפרשת זכור מ"ע לקרוא פעם בשנה אלא "שבימי מרדכי ובית דינו קבעוה לסמכה בכל שנה למעשה המן שהיה מזרעו" עיי"ש.

ויל"ע בד' האם רק פרשת זכור תיקן מרדכי, או כל הד' פרשיות?

ועיין שם בלבוש סעיף א' שאנו משלימין פרים שפתינו בקריאת הפרשה של שקלים עיי"ש¹ ועיין בחינוך מצוה ק"ה "עכשיו בעוונותינו שאין לנו מקדש ולא שקלים נהגו כל ישראל לזכר הדבר לקרוא בבית הכנסת בכל שנה ושנה פרשה זו של כי תשא".

ובערוך השולחן סי' קלה' סעיף ב' כתב "דנראה דארבע פרשיות מתקנות אנשי כנה"ג".

1 "ויש להתבונן שיש פה חידוש שיש ונשלמה פרים על שקלים, שזה רק היה היכ"ת לקנות את הקרבנות.

וכתב המג"א ס"ק כג' ונ"ל דפרשת זכור מותר להביא ס"ת אצלו.

ובחיי אדם כלל לא' סעיף טו' כתב דאפשר דה"ה גם בפרה והובא במ"ב שם.

וכתב בערוך השולחן שם סעיף לא' ונ"ל דה"ה לכל ד' פרשיות.

ומבואר מדבריו חידוש גדול, שאפילו שאין לטלטל עבור שום קריאה של שבת ויו"ט ויוה"כ וכדו', מ"מ לארבע פרשיות מטלטלין ספר תורה אפילו ליחיד כדי שישמע קריאת הד' פרשיות, והדבר צריך הסבר, ויבואר לקמן בעזה"ת.

ובמעשה רב ס' קלג' כתב "בכל שבת הוא [הגר"א] עולה לשישי, ובארבע פרשיות עולה למפטיר, וחזינן הגר"א לא עלה לשישי כמו כל שבת, רק עלה למפטיר, אף על פי שזה לא מז' קרואים.²

ב. "שבתות של שמחה"

ומצינו עוד בפוסקים שהפרשה משפיעה על השבת, שנקרא "שבת של שמחה" ואין אומרים אב הרחמים לפי הרבה הפוסקים, וכנהוג היום ברובו ככולו של כלל ישראל.

ראשון המדברים הוא רבנו המהרי"ל (עמ' תי"ד) כל ארבע פרשיות אין מזכירין נשמות, ואומרים צו"צ ובהוספה שם כתב "ומאחר דאין מזכירין נשמות א"א מי שבירך לקהל, אך אחר יקום פורקן מתחילין אשרי, וכן העתיק הדרכי משה בסוף ס' תרפ"ה.

וכתב בא"ר ס' תרפ"ה, אב הרחמים נוהגין לומר בד' פרשיות כמו כל שאר שבתות, ובמג"א הביא ד' המהרי"ל כפי שנדפס "אין מזכירין נשמות ואומרים צדקתך צדק", ובבגדי ישע ס' תרפ"ה כתב בכל ד' פרשיות אין מזכירין נשמות.

וכאן בק"ק פראג מזכירין נשמות זולת בבית "הכנסת אלט ניי" נוהגין כמהרי"ל.

ובמ"ב שם ס"ק יח' הביא ב' שיטות ולא הכריע, ובסידור הרב עמדין כתב "במג"א הביא בשם מהרי"ל שבכל ד' פרשיות אין מזכירין נשמות, ולא ראה מ"ש בהגהות

מנהגים שאין מנהגו כן ולכן גם הלוש השמיטו וכו' ומ"מ במור וקציעה קרבתי המנהג".

ובמור"ק כתב בתו"ד אך לא נודע לי הטעם בפרשת שקלים (ויל"ע בדבריו דהא שבת שקלים הוא שבת מברכין, וראה בפתחי שערים שער' י' סעיף כח וכת' שכבר תמה ע"ז) אבל בפרשת זכור שכבר נכנס אדר שמרבין בו בשמחה נ"ל שנכון מנהג המהרי"ל וכ"ש בשתי שבתות של אחר פורים שהם בין גאולה לגאולה דהוי מנהגא עכ"ד המו"ק.³

וכתב בשערי אפרים שער' י' סעיף כח' וכת' אב הרחמים יש נוהגין לומר, ולענ"ד נראה שלא לומר כיון שאין מזכירין נשמות והם שבתות של שמחה וכו'. והאריך בד' הגאון רבי שריה זלל"ה בס' זה השולחן בס' תרפ"ה סעיף ט'.

ויציין שהמשנ"ב כתב שבדרך החיים העתיק מהמהרי"ל שא"א אב הרחמים וז"ל הדה"ח בדיני הזכרת נשמות, "ובד' פרשיות א"א אב הרחמים ואין מזכירין נשמות אף שאומרים צו"צ במנחה", ובאמת בדה"ח הוסיף "אמנם הא"ר כתב שאומרים אב הרחמים בד' פרשיות רק שאין מזכירין נשמות וכן הוא מנהגו", אבל בדה"ח הנדפס מתבאר שהוספה זו היא מבעל הקיצור שו"ע.

עכ"פ לפי המנהג שאין אומרים אב הרחמים כנהוג בתפוצות ישראל (וכן הוא בלוח אר"י) מתבאר שזה לא רק קריאה גרידא, רק קריאה שמחתה אין אומרים אב הרחמים.

יש להתבונן מה השמחה יתירה בשבת בקריאת הפרשה הנוספת?

ושמענו דהשמחה היא גם בגלל שמוציאים עוד ספר תורה וזה סיבת השמחה.

ובאמת במנהגי אשכנז הקדומים מבואר שבשבת שמוציאים שני ספרי תורה נהגו בו מנהגים מיוחדים, ובתפילה היה ניגון מיוחד, ראה בלוח מנהגי בית הכנסת לבני אשכנז (ומודפס בירושתינו ח"ג עמ' תל"ג) "לקראת כל אחת משבתות ארבע הפרשיות תולים פרוכת, ומניחים כיסויים מיוחדים של עמוד הש"ץ והבימה, ובלייל שבת חלקים של תפילת מעריב"

3 ולפי"ד גם בשבת הפסקה היה צריך להיות המנהג שאין אומרים אב הרחמים, אם הסברא שאין אומרים הוא, בגלל שהוא חודש אדר שמרבין בו בשמחה, והרי בוודאי אומרים אב הרחמים אז, ויש לחלק, ועיין מה שנכתוב לקמן בעזה"ת.

2 ובביאורים שם מהגרנ"ה כתב דמפטיר של שאר המועדים לא עלה כי זה לא מדינא דגמרא רק תקנת הגאונים או רבנן בתראי וכמו שכתב הרא"ש בסוף מגילה, אבל ד' פרשיות זה תקנת המשנה.

ברכו" ונאמר" ו"השכיבנו" וחלקו השני של חצי קדיש נאמרים בניגונים המיוחדים **לשבתות בהן קוראים שני ספרי תורה** וכן בשחרית מנגנין בפי ישרים בניגון המיוחד לשבתות שמוציאין עוד ספר תורה.

ובשבת מברכין חודש אדר ניגנו בוורמייזא במי שעשה ניסים בניגון של ברכת המגילה, ובפרנקפורט ניגנו ניגוני פורים בויחדשהו.

וראה מה שכתב האמרי פנחס [להגה"ק ר' פנחס מקוריץ זל"ה] אות רכ"ח בתו"ד "בכל עת שקורין בתורה ע"י הקריאה גורמין עת רצון, ובזה יובן מה שהעולם קוראין לד' פרשיות "גוטע שבתים" בעבור שמוציאין שני ספרי תורה יש אור גדול יותר ע"כ הם שבתות טובים, כי טוב הוא האור, וכן ביו"ט בעבור שמוציאין שני ס"ת, ובשמחת תורה שמוציאין יותר הוא אור גדול מאוד" עכ"ד.

ויש מקומות שנהגו שאוכלים מאכל מיוחד לכבוד הספר תורה הנוסף, וזה כעין שכתבו הפוסקים (שכנה"ג סי' טיט', וא"ר שם אות א', וח"א קיח' אות ב' ומובא במ"ב סי' טיט' ס"ק ב' ועיין בן איש חי שנה שנייה פרשת ויקרא אות י') שכשחל ר"ח בשבת מוסיפים מאכל מצד קדושת ר"ח, וה"ה הכא שכשמוציאים עוד ספר תורה יש קדושה ואורה ושמחה יתירה.

ובזה נבין שגם בשבת שקלים שאע"פ שקוראים פרשת תרומה או תצוה, שממש סמוך לפרשת שקלים בכי תשא, מ"מ נהוג רובי דעלמא שלא חיישינן לטירחא דציבורא וקוראים בספר תורה הנוסף וזה האור של השבת, הס"ת הנוסף וכמ"ש. ועיין בבירור הלכה (זילבר) ח"ד סי' תרפ"ה שהאריך בזה.

אמנם בארבע פרשיות מצינו עוד שמחה. ראה בחידושי הרי"ם שכתב הד' פרשיות שקלים, זכור, פרה, חודש הם המוחין האורות לכל השנה קודם שנתחדש השנה, והוא אור חוזר של פסח ראש כל המועדות עכד"ה ק.

וראה במהרי"ל הל' ארבע פרשיות עמ' תיג' "שבשבת של ארבע פרשיות מנגנין במגנצא לפני ברכו הקדיש בניגון של יו"ט".

ויציין שהשו"ע הביא ד' פרשיות בהל' פורים, ואילו הרמב"ם הביא את זה בהלכות תפילה וי"ל.

טעם לזהירות הגדולה לשמוע ד' פרשיות

ובזה יאירו לנו דברי הפוסקים שכתבו שחמור יותר

לשמוע קריאת ארבע פרשיות מאשר קריאת התורה, כי זה הסולם העולה לבניית קומת ויצירת האדם בכל שנה ושנה, ומובן היטיב מה שכתב הערוך השולחן שמותר לטלטל ס"ת עבור יחיד לשמוע קריאת ארבע פרשיות, אע"פ שאין לטלטל ס"ת עבור קריאה של שבת ויו"ט ר"ה וכו' ודו"ק.

וראה דבר נפלא באדרת אליהו בפרשת כי תשא בפרק ל' בד"ה מחצית השקל [ונמצא בדפוסים שנדפסו עם הביאור באר אברהם] וז"ל והנה ד' פרשיות הם כנגד ד' זמנים האמורים ביום השבת וכמ"ש ע"ז במק"א שקלים לכפר על הנפש בעוה"ז, והנה בין כולם הפסק בשעבוד לבד בין ב' האחרונים לכך בין ג' לד' וכו'.

ופי' הבאר אברהם שם (לר"א בן הגר"א) פי' ד' פרשיות הם **שקלים זכור פרה חודש** נגד ד' זמנים האמורים ביום השבת פי' אין כערכך בעוה"ז, בעה"ב, לימות המשיח, לתחיית המתים שקלים וכו', החודש הוא לתחיית המתים בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל עיי"ש.

ויש לציין ד' הטור שקוראים הפטרת יחזקאל בפסח כי אז זה הזמן של תחיית המתים, ולמדנו מד' הק' שארבע פרשיות הם חטיבה אחת שעולה בדרגות בסולם העולה.

ועוד גילה לנו הגר"א שפרשת חודש הוא כנגד תחיית המתים, וממילא ע"י ההיתדבקות בחיים של תורה זה, מסיר את המחיצה של המוות, אני מחצתי שזה ענין המוות, מחיצה, כידוע, וע"י הטהרה של פרשת פרה, טהרתן של ישראל, מסיר את המחיצה ומתקן את החטא של העגל שהוא נקרא זבחי מתים (עיין ברבנו בחיי במדבר פרק ח' פסוק ז' לפי שהלויים היו חליפי הבכורות שנפסלו בעגל וע"ז קרויה זבחי מתים וכו') וע"י קריאת הפרשיות בחודש אדר מביאין לידי תחיית המתים, ועיין עוד בהגדת הגר"א בפסקא של הא לחמא עניא שהאריך בד' זמנים האלו עיי"ש היטיב.

אותו ענין גם בד' פרשיות שהולך בהדרגה זה למעלה מזה, וכל פרשה מוסיף והולך עם הפרשה הקודמת ובספה"ק האריכו בדרך הסוד שהד' פרשיות הם כנגד שם הוי', עיין קדושת לוי פרשת כי תשא ועוד ספרים הק'.

ומובן לפי"ז שחודש הוא כנגד תחיית המתים, שמלכות אדום מסמלת את הכפירה בתחיית המתים כמו שכתוב במדרש, ופרקי דרבי אליעזר ויבז עשיו את הבכורה

"מכאן שכפר עשיו בתחיית המתים" ועיין במהר"ל
בנצח ישראל פט"ו, שעשיו כופר בתחיית המתים
שסובר שהעולם הזה הוא עיקר, וא"כ למה לי בכורה,
דהיינו הקדושה הנבדלת מן הגשמי עיי"ש.

והנה לפי הירושלמי ד' כוסות הוא כנגד ד' פרשיות,
והרי הירושלמי בפרק ערבי פסחים ה"ה כתב שד'
כוסות הוא כנגד ד' מלכויות, וכן הוא בקליר בפייט של
מוסף בפרשת החודש, וא"כ כוס רביעי הוא כנגד אדום
(ועיין בעל הטורים פרשת וארא ו,ו והוצאתי והיצלתי
וגו' ארבע לשונות של גאולה כנגד ארבע מלכויות,
ועיין שפ"א תרל"ד) ועיין בספר בני יששכר חודש ניסן
ניסן מאמר ד' שהאריך בזה.

ושמענו להוסיף בזה דבא"ר בסי' תרפ"ה תמה למה
נהגו שבפרשת שקלים וחודש בלבד אומרים פיוטים
גם במוסף, משא"כ בזכור ופרה אומרים רק בשחרית?

ולהאמור י"ל קצת כי בשקלים נתחדש ענין התחיה
למרע"ה וכמו שהבאנו מהתנחומא "משאני מת אין אני
נזכר חיין וכו' בכל שנה ושנה וכו' כאילו אתה עומד
שם ומכח זה מתפשטת איתפשותא דמשה, תחיית
המתים לכל כלל ישראל בפ' החודש וכד' הגר"א והרי
מבואר בשם האריז"ל שבמוסף בשבת הוא זמן השלמת
הוספת הנשמה יתירה, עיין יסוד ושורש העבודה
וכפה"ח סי' רפ"ו סקי"ד, שבת הוא מעין עולם הבא
עולם התחיה, ולכן בשקלים וחדש דווקא שהם הבחינה
לעתיד, אומרים פיוטים גם במוסף⁵.

פרשת החודש- תכלית כל הארבע פרשיות

וא"כ אולי אפשר לומר לפי"ז שבד' פרשיות שמכוחם
אנחנו מעוררים את ההתחדשות והרי מצאנו שבפרשת
שקלים משה רבינו עוזר לכלל ישראל להרים ולזקוף
את הראש, וכלשון המדרש תנחומא בפרשת כי תשא
אות ג' "וכן משה לימד את עם ישראל והדריך למצוות
ונתן להם סדרי תורה ופרשיות שקוראין בהן בכל שבת"

5 ויצוין שהקליר יסדן הן לשחרית והן למוסף בכל הד'
פרשיות, ראה סידור אוצר התפילות ואעפ"כ כלל ישראל
נוהגים לומר רק בשקלים וחודש.

6 וראה בריטב"א מגילה דף י"ז שקריאת התורה בשבת
ויו"ט היא מדאורייתא, וראה בספר הנפלא "קריאת התורה
והלכותיה" שהאריך בשיטת הראשונים והאחרונים, ומלשון
המדרש יש קצת ראייה אבל יש לדחות ופשוט.

ובכל חודש ובכל מועד והם מזכירים אותו בכל פרשה
ופרשה ובפרשת שקלים⁷. **אמר משה משאני מת אין אני
נזכר, אמר הקב"ה: חיין כשם שאתה עומד עכשיו ונתן
להם פרשת שקלים וזקף את ראשו, כך בכל שנה ושנה
שקוראין אותה לפני, כאילו אתה עומד שם באותה
שעה וזקף את ראשו!**⁸ "ואחר כך מוסיף והולך פרשת

7 ובעל הענף יוסף שם נקודה לפני פרשת שקלים. ולכן
הקשה מה שהקשה והביא מגבול בנימין עיי"ש, אבל אינו כן
בכל הדפוסים ראשונים.

8 וראה באמרי הרי"ם [עמוד קצ"ו] שאמר החידושי הרי"ם
"הבטחה גדולה יש לנו במדרש שהקב"ה זקף בכל שנה ושנה
ועיי"ש שמבאר שמכיון שאדר הוא חודש של שמחה ולישרי
לב שמחה וכו'.

וראה בחת"ס בדרשות ואגדות פרשת כי תשא (עמוד צ"א)
שביאר מ"ש בעשרה מאמרות (ח"ג סימן כ"ג) שגם בזמן הזה
אליהו הנביא עומד ומקריב במקדש קרבנות כל בכל יום
דמקריבין אע"פ שאין בית ונתקשה שם מאין לוקח שקלים?

וכתב שאולי נתגלה לו קופה מתרומת הלשכה עיי"ש וכתב
החת"ס שפשוט מאוד שלוקח מצינורי השפע שיורד פרנסת
כל אחד מישראל ומפריש לעצמו מחצית השקל ובזה נתקשה
משה עיי"ש. [וראה בפרי צדיק מאמרי שקלים אות ב' שג"כ
עמד בזה מאיפה יש לו שקלים]

ויש לציין שברמ"ע מובא שאליהו מקריב קרבן תמיד וז"ל
"ואמרו עליו על אליהו הנביא שהוא מקריב תמידין בבית
המקדש אף על פי שהוא שמם שהרי בקדושתו עומד". הרי
לנו שמקריב תמידין ולא מבואר שמקריב גם שאר קרבנות.

וישל"ע אולי רק קרבן תמיד שצריך תמידיות בלי הפסק אבל
לא שאר קרבנות. [ויש שהביאו גם שאר קרבנות וצ"ע מנ"ל]

וראה מה שכתב הבני יששכר [מאמרי ר"ח בכ"מ] בשמו של
הרמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות כי לעתיד לבוא עתידים
בני ישראל להשלים את כל הקרבנות אותם חסרנו מלהקריב
בימי חורבן הבית.

ובספר עשרה מאמרות' ובשאר ספרי הרמ"ע מפאנו שלפנינו
לא נמצא כדבר הזה. ואם נימא שאליהו רק מקריב קרבן תמיד,
יובן יותר למה ישרו את שאר הקרבנות [וראה מה שכתב
החיד"א בספרו מדבר קדמות מערכת א אות כ"ט שמתלבש
בו נשמת כה"ג, וראה במחזיק ברכה להחיד"א סי' קכ דלפי"ז
יתפרש מה שאנו אומרים ואשי ישראל' כפשוטו דהיינו
קרבנות ממש בבית המקדש של מטה ועוד בראש דוד]

וראה דבר נפלא בדרשות חת"ס [דף ק"ט] טובה מרדות אחת
יותר ממאה מלקיות והנה אחר החורבן עיקר פרשת שקלים
לשים לב איך בעו"ה אבדנו כל טוב ולא זכינו לשקול בבית
המקדש וכל הפייט מלא מזה ומרדות אחת היא מאה פעמים

הנפה"ח ועוד ספה"ק, ולכן עיקר צורת הלימוד של התורה הק' הוא בעמידה להורות שאנו כוללים גם מדרגת מלאכי השרת ודו"ק.

אמירת יוצרות וחשיבותן

והנה יש להאריך הרבה בענין אמירת ה"יוצרות" והקרובות [ויש שקרו לזה קרוב"ץ וביאר הבית יוסף בסימן ס"ח וכן הוא במנהגי קלויזנער סימן ט"ו, שהוא ר"ת קול רנה וישועה באהלי צדיקים, ויש עוד באורים לתיבה זו ראה במבוא למחזור המפורש באריכות כל עניני היוצרות] שנחלקו הראשונים בסימן ס"ח בענין אמירתן, וכבר האריכו בזה הפוסקים. וכן אם חל יו"ט בשבת סדר אמירתן ועוד הרבה פרטי דינים שנתבארו באריכות בפוסקים.

ויש שכתבו שכבר נמצא מקור לזה במדרש שיר השירים [פרשה ג' ה' ו] וכן במדרש קהלת פרשה א [י"ג א] ובפסיקתא דרב כהנא [פסיקתא כח ג] ועוד.

ולמעשה נהגו בני אשכנז מדור דור לאומרים [ובני עדות המזרח אינם אומרים כי חוששים להפסק] ובמיוחד בימים טובים ובשבתות של ארבע פרשיות ושבת הגדול, ואף האריז"ל היה מתפלל במיוחד אצל בני אשכנז כדי לאומרים, אמנם רק אלו שמיסודים ע"פ חכמת האמת כמש"כ בדרושי עלינו לשבח וככה נהגו בכל תפוצות ישראל.

וגם הגר"א [כמובא במעשה רב] היה אומרם אלא שבר"ה ויום הכיפורים וגם תפילת טל וגשם היה אומרם בתוך התפילה, ובימים טובים וארבע פרשיות ושבת הגדול היה אומרם לפני אין כמוך. ויש גם הג"ה של הגר"א בפיוט של שקלים כנדפס בכל הסידורים, וראה בהקדמת הפאת השולחן שאמר הגר"א על הפיוט של שקלים "אז אמרת" וכו' שיש בהם ל"ט לשונות כנגד ל"ט מלאכות שהעולם נברא בהן.

ורבים רבים מגדולי הדורות עד אין מספר אמרו רעיונות ובאורים בדרך הפרד"ס בפיוטים כידוע, מלבד מה שדנו בו הפוסקים.

ולחביבות הענין נביא מה ששמענו סנסן אחד לפרשת

9 אמנם ראה בפר"ח סימן קי"ב שנראה שכן היו אומרים. והוא קרא שם לקצר בפיוטים כי גורם לביטול זמן קרי"ש וכן גורם שיאחרו חצות ועוד עיי"ש.

ולכאורה נראה שגם עדות המזרח היו אומרים וצ"ע אלא אם נימא שכוונתו לארץ אשכנז ולא נראה כן.

זכור, מחיית עמלק וכח הרע, ופרשת פרה לטהרנו מחטאתינו, שהרי החטא גורם לכפיפות ראש של האדם וכלשונו של האור החיים הק' בפרשת כי תשא [פרק ל' פסוק יב' ויתבאר הכתוב עפ"י דבריהם ז"ל] כי החוטא גורם בחטאו כפיפת ראשו ובחינת הקדושה היא נשיאת ראש וכו' עיי"ש דבריו הק') וממילא ע"י קריאת פרשת פרה נטהרים מהחטא, ובפרשת החודש כתב הרוקח (שכל דבריו דברי קבלה) החודש הזה "לכם ראש" שתגביהו ראש!

ואפשר להוסיף שבפרשת החודש הגענו לדרגה של החודש הזה "לכם" שאחרי העבודה של ד' פרשיות של חודש אדר עם הפורים כל אחד ואחד יכול להרים ראש, "לכם" לכל אחד ואחד וזה הכח של ראש חודש ניסן לחזור ליצירה של אדם הראשון, אדם השלם, עם האור הגדול שראה מקצה העולם ועד סופו, וכד' הקליר בפייט לפרשת החודש "תחדש אורם כבראשונה". ואפשר להוסיף בזה רעיון, דהרי כתב המהר"ל בדרך החיים על פרקי אבות פ"ב מ"א [וש"נ בהערות עוד הרבה מקומות שהמהר"ל חזר על היסוד זה] כי האדם מצד שלימותו נברא בקומה זקופה והבהמות כפופין, ובמס' חגיגה טז ששה דברים נאמרו באדם שלושה דומין למלאכי השרת יש להם דעת כמלאכי השרת ומהלכין זקופין כמלאכי השרת וכו', הרי דאדם מצד מהותו הולך בקומה זקופה [ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה, ועיין בב"ב עה כקומתו של "אדם הראשון" ועיין במדרש בחוקתי].

ואולי י"ל שזה הביאור שלפני שירדה חולשה לעולם למדו תורה בעמידה, וכמבואר במס' מגילה דף כא', כי זה האופן הרצוי של לימוד התורה, בקומתו בצלם אל' ברא אותו.

ושמעתי להוסיף כי הרי התורה היא השלל ששללנו ממלאכי השרת והיינו שהעיקר הכח לקיים העולמות ע"י עסק התורה ניתן לנו דייקא, וכמו שהאריך בזה

ככה וא"כ קריאתנו בתורה עולה מאה פעמים ככר שהוא עשרת אלפים ככר ואז בימי המן חרב הבית ורק קראו פרשת שקלים ועלה ל' אלפים ככר והיינו כל פדיונם וכו'.

וכן כתב בדרשות ואגדות לז' אדר עמוד רל"ו "שהעיקר מה שאנו קוראין פרשת שקלים בציבור היא לעורר לב העם להצטער על אבוד שקלנו בבית המקדש ובזה יעלה עליהם כאילו שקלו שקליהם וה"נ כשבית המקדש היה קיים היו מקדימין וקוראין או מכריזין להכין לבם ולהזדמן ולא יהיה המצוה בפתאומית בלי לב ולב וכו'.

ושבת הגדול לפני אין כמוך. וכן מנהג הפרושים באר"י שאומרים עד ובכן לך תעלה קדושה, וכן אומרים ביו"ט [אמנם בזה יש חילוקי מנהגים וגם אינם אומרים הכול]

וראה בשלה"ק [בווי העמודים שער העשירי] ובגלל הדבר הזה בהיותי אב בית דין וריש מתיבתא בקהלה קדושה פרנקפורט תקנתי תקון גדול לכל בני חברותא קדישא שימצאו אסופות אסופות שילמדו התפלות מראשית השנה עד אחרית השנה **ופיוטים** וסליחות בפירוש אמרים פירוש המלות וכו' ואז יעלה התפלה לאל נורא עלילה, ואשרי איש שישמע לדברי ויראה ויבין וישכיל שפירוש התפלות תהיה שגורה בפיו, ומי שאין לו לב להבין מעצמו **ישכור לו רב אחד שילמוד עמו הסידור והיצירות** וסליחות כדי שידע לכוין התפלה לעלות במסילה לעילת עילה, ומכל שכן החזנים שהמה שלוחי הקהל יצ"ו שידעו מה יאמרו ויבינו מה ידברו, וכונתם תהיה על הדברים היוצאים מפייהם ולא על הנגונים כאשר ראיתי שערוריה בעוונותינו הרבים וכו'.

וראה בשערי אפרים סימן י"ג שתיקנו בלשון שאינם מבינים כדי שלא יקחו הגויים מזה לתפילותיהם, וראה בערוך השולחן סימן ס"ח סעיף ב' **"ומי לא יראה שעל כל דבריהם שורה קדושה ויראה והשתפכות הנפש, ותיפח רוחם של הכסילים האומרים שלשונם מגומגם וכו' וגם עשו בכוונה לדעתי מפני שגילו בהם סודות נוראים ולכן הסתירו דבריהם כדרכם בקודש עיי"ש"**.

וראה מה שכתב אדוננו רבינו עקיבא איגר זי"ע [מכתב ג] "שכל דבריהם של הפיוטים מיוסדים ע"פ מדרשות אגדות ורזי התורה וגדולי רבותינו רש"י ותוספות סמכו דבריהם עליו, והוסיף **דאין לשנות מהנוסח שיסדו קדושי עליון ולדלג עליהם**" וכו'.

וכן בעל הנתבות צווח על זה מאוד שיש שמזלזלין בזה.

וידוע מה שכתב המחזור ויטרי [סימן שכ"ה] ושבלי הלקט סימן כ"ח ששמע מרבותיו שבשעה שפייט הקליר החיות וכו' ליהטה האש מסביבותיו והובא במג"א ומ"ב סימן ס"ח סק"ד.

ואמנם היום המנהג בהרבה ישיבות הקדושות באר"י וכו' שלא אומרים, וכן נראה שנהג החזן אי"ש בביתו, עכ"פ באר"י, ואולי זה היה אז משום עת לעשות ה' ושיתפללו במתינות גדולה וכדו'. [וכידוע כמה התאמץ רבנו החזן אי"ש בתפילתו ואמר שהמאמץ בזה קשה לו יותר מבתורה!]

שקלים במה שאומרים [מהקליר שכל דבריו כגחלי אש] בפיוט של מוסף "אור פניך עלינו אדון נשא ושקל אשא בבית נכון ונשא". ונאמרו בזה באורים רבים למה אומרים "שקל" הרי הנתנה היתה מחצית השקל לא פחות ולא יותר¹⁰. ופירשו דהרי אם נזכה לבנין המקדש [שירד בנוי ומשוכלל מהשמים כדברי רש"י ותוס' בסוכה דף מ"א] ניצטרך לשקול פעמיים מחצית השקל אחת בשביל שנה שאנו עומדין בה ואחד משום ראש ניסן ואילך וכדברי הרמב"ם [פ"ב מהלכות שקלים ה"א ועיין בשקל הקודש שם סק"ו] כיצד כונסין השולחנים את השקלים בכל מדינה ומדינה מניחים לפניהם שני תיבות, אחת שמשליכין בה שקלים של שנה זו והשנייה מניחין בה שקלי שנה שעברה שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה. וממילא זה **תפילתנו** "אדיר יבנה ביתו בקרוב" ונביא שני מחצית השקל **בבית נכון ונישא**¹¹.

והגר"ז הביא דברי הפוסקים שמי שמקיל שלא לאומרן אינו מפסיד, ולמעשה אין עדות ברורה במנהגו. וכן מובא במנהגי חת"ס שאת היוצרות היה אומר בארבע פרשיות אחר שמו"ע, ושל מוסף בשקלים וחודש היה אומר בתוך שמו"ע.

וראה במשיב דבר (סימן י"ג) שבוואלזין היו אומרים גם בפורים קרוב"ץ בתוך התפילה משום פירסומא ניסא, וכן בלוח אר"י מובא שאומרים בארבע פרשיות

10 ראה מ"ש לבאר דבר זה במעשה רוקח על המשניות, ובדברי שאול עה"ת להגאון בעל השואל ומשיב ובשו"מ מהדורא רביעאה עמוד נ"ו, ובדברי מהרי"א עה"ת להגאון מהר"י אסאד, ושפת אמת שקלים תרמ"ז, ועוד ועוד [ובדרך הפשט ממש הכוונה לענין השקלים הקדים שקליהן לשקליו, וכדברי הרמב"ן. אבל כל גדולי עולם טרחו לבאר ענין זה]

וידוע בשער בת רבים ביאורו של האדמו"ר ר' יהושע מבעלזא זי"ע: דכשיגיע העת להביא את השקלים לכפר על נפשותינו להיות לנו חלק בקרבנות ציבור יתלהב לב האדם ליתן יותר ויותר, אלא שכבר אמרה תורה הגבילה העשיר לא ירבה וגו' ואיך יהדרו במצוה זו, ולכן ימצאו עצה, ששתים ביחד יביאו שקל אחד, ויתחייבו להוסיף על זה קלבון כמבואר בשקלים פ"א ה"ו וברמב"ם פ"ג מהלכות שקלים ה"א [ועיי"ש בשקל הקודש להגר"ק שליט"א באריכות שיטת הראשונים בזה] וממילא זה יגרום לנשיאת פנים כמ"ש בברכות (דף כ) שכשכלל ישראל מחמירין ומהדרין על עצמם זה גורם נשיאת פנים, "אור פניך עלינו אדון נשא ושקל אשא וכו'.

11 ויש להעיר שאולי התרומה על שנה שעברה זה רק כשמקריבין קרבנות ולכן נותנים על העבר אבל כשיבנה המקדש בב"א אין נותנים על העבר.

ולכא' המדקדקים לנהוג כמנהגי הגר"א ז"ל עליהם לנהוג גם בזה כוותי', וכמבואר במעשה רב, כמנהג הפרושים בא"י מקדמת דנא [וידוע כמה דקדקו בקהלות הפרושים לאומרים במתינות ובהבנה כראוי, וכהיום שנדפסו באורים ופירושים טובים ומתוקים הוא בנקל כנ"ל] וכן הנהגים במנהגי הגר"ז בשו"ע [כחסידי פולין וכדו'] והנהגים כמנהגי החת"ס, ודאי נהגים כוותי' בזה כמפורט בספרי המנהגים הנ"ל, אבל בכל שאר קהלות הקודש נראה מדברי הפוסקים שאין שום יסוד לעקור או לשנות המנהג. ועיין משנ"ב סי' ס"ח סק"ד שהאריך בשבח אמירת הפיוטים וקדושתן ולא הזכיר כלל דעת החוששים [וגם לא ציין להמעשה רב לאומרן אחר שמו"ע. וכן הערוך השולחן ועוד לא הזכירו דברי המעשה רב הנ"ל].

ויש מקומות בפולין שלא אמרו עפ"י הגר"ז, רק אמרו במוסף של שקלים וחודש, ומ"מ היו שאמרו את זה בתוך הסעודה ביום או בהפסקות, ועפ"י מנהג הגר"א והחת"ס נראה שאם לא אומרן בבית כנסת, אפשר לאומרן עכ"פ במשך כל היום.

והעיד מרן רבנו הגרא"ל זל"ה: שבעיר בריסק נהגו לומר את כל היוצרות, וכולם היו אומרים את זה, וחלק מהתנאי שעשו עם החזן של הבית כנסת היה גם שצריך להיות החזן בשבתות שאומרים בהם את היוצרות. וכן בימים הנוראים היו אומרים את כל הפיוטים שנמצאים במחזור. וכן גם נהג מרן הגר"ז לומר גם בימים טובים וכו' את כל היוצרות והפיוטים והיה אומרים בביתו בנחת ובדקדוק, והיו לו פירושים יפים בפ' היוצרות, ואחרי התפילה היה אומר מה שנתחדש לו בעת אמירת היוצרות.

ומה שמורגל בפי ההמון כאילו בעל בית הלוי זי"ע לא אמר יוצרות ולכן נכשל פעם כשבחנו ידיעותיו בענין זה, כבר ידוע ש"מקורו" בסיפורי עם שנדפסו לאחרונה, ולא מר בר רב אשי חתם עלה [מלבד שהרי חותנו של רבנו הבית הלוי בזו"ר - שעל אותה תקופה מסופר המעשה הנ"ל - היה מחסידי חב"ד בבאברויסק והם לא אמרו פיוטים, וא"כ פשוט דלא הי' ולא נברא]

וכאן המקום לעורר ע"ד המכשלה המצוי' לדאבוננו באלו הנמצאים בבהכ"נ שמנהגם שאומרים פיוטים, שבגלל חוסר ידיעה בהלכתא דא, נכשלים מכשול כפול בהלכה מפורשת בשו"ע! סי' ס"ח שמי שנמצא בבית הכנסת בשעה שאומרים פיוטים אין לו ואסור לו לפרוש מהציבור.

וז"ל הרמ"א: "וכן נוהגין בכל המקומות לאמרם והמיקל ואינו אומרים לא הפסיד, ומכל מקום לא יעסוק בשום דבר אפילו בדברי תורה אסור להפסיק ולעסוק כל זמן שהציבור אומר פיוטים, כל שכן שאסור לדבר שום שיחה בטילה. ומכל מקום מי שלומד על ידי הרהור שרואה בספר ומהרהר לית ביה איסורא דהרהור לאו כדיבור דמי, אלא שמתוך כך יבוא לדבר ויבוא ליד הפסק, ועל כן אין לאדם לפרוש עצמו מהציבור במקום שנהגו לאמרם ויאמר אותם עמהם".

ועיין בפוסקים שצווחו על זה ככרוכיא, ואף ללמוד אסור אז, וכ"ש בפיוטי הקליר כמבואר שם בשערי תשובה ובברכי יוסף.

וכ"ש שלכאורה יש לדון שמי ששח אז הרי אם הוא מפסיק בתפילה ממילא נפל לכאורה בבירא כל מה שטען הגר"א שאין לאומרן באמצע שמו"ע בגלל הפסק כי הרי הוא מפסיק ממילא, וכעין שמובא במעשה רב בהמילואים בשם הדברי שלמה שמהאי טעמא אמר הגר"א בר"ה ויוה"כ יוצרות באמצע התפילה [ואף באמצע קריאת שמע, וראה בהליכות שלמה תפילה עמוד י"ח מה שכתב הגרש"ז] כי ממילא מפסיקין בזכרנו וכו' עיי"ש.

ואשרי האומרים בכוונה בתפילה או במשך היום וכל אחד יעשה כמנהגו¹²

12 ויש הרבה ראיות שהיוצרות הם השלמות לקריאה של הארבע פרשיות. שהראשונים כמלאכים שתיקנו אמירת היוצרות רצו שנתעסק בשבת זו בענינו של היום כשקלים שהיוצרות על הבריאה מראשיתה, וענין עמלק בזכור וכן טהרה בפרה וגאולה בחודש וכו' וכו'.

ולכן גם אלה שלא אומרים יוצרות בימים טובים [כחלק מהפרושים ועוד] אבל בשבתות של ארבע פרשיות אמרו וראה בשארית שמחה שכן נהג הגר"ש מסלנט בחורבה.

ולדוגמא נציין מה שכתב המשנה ברורה סימן תרפ"ה "לכך קורין פרשה זו להתפלל לפניו ית' שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה עכ"ל, והנה רבנו המ"ב לא ביאר היכן מתפללים על זה, וצ"ב.

אמנם דבריו לקוחים מהלבוש שם שכתב בסיום דבריו: לכך קורין פרשה זו להתפלל לפניו יתברך שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה, ואומרים בה: יוצר - "אום", אופן - "כבודו יתרום", זולת - "אשרי", קדושתא - "אצולת" (ור"ל שבקטעים הללו יש תחנונות ובקשות מענין הפרשה) נראה מלשונו שהתפילה היא מה שאומרים את היוצרות נוסף על

שבת מברכין אדר-מעלת ראש חודש אדר

הנה מבואר ספר תהלה לדוד לרבי אברהם חי מוסאפיא בפתיחה אות מ"ז. אני הצעיר מצאתי בספר כת"י וז"ל "קבלתי פה אל פה משני מאורות הגדולים הרב מר קשישא כמוהר"ר אליהו הכהן ז"ל [כנראה הוא השבט מוסר] והרב המופלא כמוהר"ר חיים אבואלעפיא ז"ל שהם קבלו מתלמידי מוהר"ו ז"ל להתענות ביום המשמרה דשל ר"ח אדר [-כלומר ער"ח] ולקרות בו כל¹³ התהלים כולו והוא סגולה נפלאה לנשמה וקבלתי מהם על זה ענינים נוראים" עכ"ל.

ויש להוסיף דבראש חודש אדר הנשמה מתחדשת,

הקריאה". ועוד הרבה ראיות על זה.

וכוונתם היתה להתבונן בעניניו של יום בשבתות הנ"ל ולהכין עצמו לתועלת של הקריאה של הפרשיות באמירת היוצרות ובעיקר בתפילת שחרית באמירתן ובהתבוננות בהן.

וראה בשבלי הלקט [ענין התפילה סימן כ"ח] בשם רבינו גרשום המאור הגולה שהביא מרבי נטוראי גאון "אומרין פיוטים באבות וגבורות ובכל תפילה ותפילה לכל רגל ורגל מעניינו, ומברכין בו דברי אגדה ובחנוכה ופורים אומרין בכל ברכה וברכה מעין אותה ברכה וכו' ובתשעה באב דברי חורבן הבית וכו' ועיקר שאומרין בכל ברכה וברכה מעין פתיחתה וחתימתה של ברכה ובאמצע [הפיוטים] אומרים דברי אגדה ושבח של הקב"ה שפיר דמי וכו' ויש ללמוד מהן ולא לבטל קרובות שהן שבח הקב"ה עד כאן תשובת רבינו גרשום מאור הגולה". [וראה מה שכתב היש"ש בב"ק פ"ח בשם תשובת רש"י: וכש"כ רבי גרשום מאור הגולה שמפיו אנו חיים וכל גלות אשכנז וכתום תלמידי תלמידיו הן עכ"ל]

ואף בשבתות של ההפסקות תיקנו יוצרות כמבואר במחזור ויטרי ועוד "יוצרות לשבת הפסקה ראשונה" ושבבת שניה" [ובחידושי הרי"ם שבת הפסקה ליתן רווח להתבונן בין פרשה לפרשה בינה תשובה ולבבו יבן ושב]

13 וראה במהרש"ם ח"ב סימן רס"ד שכתב בתשובה לקהילה: ויאמרו כל תהלים בלא הפסק כלל וגם הפסוקים והיה רצון לא יאמרו בין ספר לספר אלא אחר גמר כל תהלים כי כן מקובל מרבינו הבעש"ט כמ"ש בס' עטרת צבי שלזה רמז מ"ש מי ימלל גבורות ד' ישמיע כל תהלתו והשם הטוב יכפר בעדם".

ורבנו הגרא"ל זל"ה היה מורה ובא הרבה פעמים כשצריך לישועות גדולות שיאמרו כל ספר התהלים במשך היום אף אם אומרו בהמשכים אבל שיהיה כל יום ויום. וראה כאיל תערוג פרשת ויחי תשע"ז.

עפ"י מה שכתב הבית יוסף בסימן תכ"ב בשם השבלי הלקט שאומרים הללו' י"ב פעמים כנגד חדשי השנה, וממילא כל הנשמה תהלל י' קאי על חודש אדר ולכן כופלין כנגד חודש העיבור¹⁴.

ולפי הנ"ל הרי אדר הוא כנגד "כל הנשמה תהלל וגו' [שהוא הסיום של התהלים] וכדברי הבית יוסף ממילא באדר ענינו הוא "הילול" ואנחנו מהללים, ויש ענין מיוחד לתהלים והוא סגולה לנשמה כל הנשמה תהלל חודש אדר¹⁵.

ובדרך התעוררות זה ההכנה לחודש התשובה חודש אדר תשובה מאהבה. והערוני ללשונו של בעל המסילת ישרים [פכ"ד בדרך קניית החסידות] "והנה ודאי שיעזרו לזה רוב ההתמדה והעיון במזמורי דוד עליו השלום וההתבוננות במאמריהם, כי בהיותם כולם מלאים אהבה ויראה וכל מיני חסידות, הנה בהתבוננו בהם לא ימנע מהתעורר בו התעוררות גדולה לצאת בעקבותיו וללכת בדרכיו וכו'".

---

14 ובמאמר פורים הארכנו בדברי הבני יששכר מאמרי חודש אדר מאמר ז' אות י' בשם האריז"ל [וראה ספר היצירה פרק ה'] שאדר הוא כנגד החוטם איזהו דבר שהנשמה נהנית בו זה החוטם.

15 וראה מה שכתב בעל החוזה מלובלין בספרו דברי אמת [ע] הרוצה שיתקיימו נכסיו שיקובלו תפלותיו יטע בהן אדר. פי' יתפלל ע"ז בר"ח אדר אז יפלה את תפלתו שנאמר אדיר במרום הוא תפלה העומד ברומו של עולם ה' נעשה רחמים ויתפלל וכו' עיי"ש.

אמרי חיים.

ממאמרי הגאון הגדול רבי חיים מן שליט"א

ראש ישיבת באר התלמוד אלעד.

❖ עבודת השקלים.

א. נאמר במגילת אסתר (ג ב) "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה", ובתרגום ביאר שלא כרע לאנדרטה שהמן הקים, משום שהיא היתה ע"ז, ולא השתחוה להמן, משום שהמן היה עבדו. והדבר צריך ביאור רב, דבשלמא מה שלא כרע לאנדרטה, הוא מפני שע"ז היא עבירה שייהרג ואל יעבור, אבל מה שנתגרה בו, שלא להשתחוות לו מפני שהוא עבדו, איזו סיבה היא זו, הלא בכך סיכן את עצמו, ואת כל עם ישראל, ומה בכך שהמן היה עבדו. וזהו דבר פלא.

ב. והנה בגמ' (מגילה יג:) איתא "אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף וגו', אמר ר"ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו".

ומבואר מזה, שהיה צריך זכות מיוחדת, בכדי להתגבר על עשרת אלפים ככר הכסף, שהמן רצה לתת לאחשוורוש, עד שהיה צריך שהקב"ה יקדים לזה את הזכות דמחצית השקל. ודבר זה צריך ביאור, מהי משמעותם של עשרת אלפים ככר כסף אלו, ומדוע הייתה בזה סכנה לישראל, שהוצרכו לזכות בכדי להתגבר על זה.

ג. ומצינו בזה עוד, דאיתא בגמ' (טז.) שכאשר המן בא כדי להרכיב את מרדכי על הסוס, מצא אותו מלמד את רבנן הלכות קמיצה, ואיתא שם "אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה בזמן שבית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה אמר להו אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידך".

עוד איתא שם, שמרדכי השיב לו "רשע, עבד שקנה נכסים, עבד למי ונכסים למי", והיינו דמכיון שהמן מכר את עצמו למרדכי לעבד, הרי העשרת אלפים ככר כסף הם של מרדכי, ולא של המן, דמה שקנה עבד קנה רבו.

הרי שמצינו כמה אופנים, כיצד ישראל התגברו על עשרת האלפים ככר כסף של המן. ולמדנו מזה את כוחם של עשרת אלפים ככר הכסף, שהיה בהם סכנה לישראל, עד שהיה צריך דבר מה שיעמוד כנגדם.

אלא שלכאורה הדברים סותרים זה את זה, שהקב"ה אמר ששקליהם של ישראל עמדו כנגד שקליו של המן, והמן עצמו אמר שמלוא הקומץ דרבנן, הוא שעמד נגד שקליו, ואילו מרדכי השיב דבר שלישי, שמכיוון שהמן הוא עבדו של מרדכי, הרי שהשקלים הם של מרדכי ולא של המן. וזה צ"ב.

ד. והנה בגמ' (יג:) איתא שהמן אמר לאחשוורוש "אמר ליה תא ניכלינהו, אמר ליה מסתפינא מאלקיו, דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי, אמר ליה, ישנו מן המצות, אמר ליה אית בהו רבנן, אמר ליה עם אחד

הן", כלומר שאחשוורוש טען שאע"פ שישינים הם מן המצוות, מ"מ אית בהו רבנן, שבזכותם יינצלו, ועל זה השיב המן ד"עם אחד הן". ותשובה זו של המן היא סתומה, וצריכה ביאור.

ה. ובמדרש (אסת"ר ז ב) איתא שהמן אמר לאחשוורוש שהקב"ה ישן הוא, והיינו שכביכול איננו משגיח כעת על ישראל, ומבואר שם שלא דיבר דברי הבל, שהקב"ה השיבו "חייך שמתוך שינה אני מתעורר על אותו האיש, ומאבדו מן העולם, הה"ד ויקץ כישן ה' ויך צריו אחור", דמבואר שבאמת הייתה איזו בחינה של שינה, (אע"פ שבאמת "לא ינום ולא ישן שומר ישראל", דאין שינה לפניו, ורק נראה כישן, כדאיתא במדרש).

והביאור בזה, על פי מה שאמרו חז"ל (חולין קלט:): "אסתר מן התורה מנין, מדכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", דמבואר שבזמן מרדכי ואסתר היתה בחינה כפולה של הסתר בתוך הסתר, וצריך לבאר עניין זה, של הסתר בתוך הסתר.

ו. והנראה בזה, דהנה עניין הסתר פנים כתב הגר"א דהיינו חורבן בית המקדש, והגלות, ועניינו של חורבן בית המקדש, היינו סילוק השכינה מישראל, כדאיתא בגמ' (ר"ה לא.) שהשכינה עלתה למקומה בריקע, וזהו גם כן עניין הגלות, כמו שהאריך הרמב"ן (ויקרא יח כה) שארץ ישראל, הקב"ה מנהיג אותה בעצמו, אבל שאר הארצות הקב"ה מנהיג אותם ע"י שרים, והדר בהם נכנס תחת ממשלת השרים, וזהו שאמרו (כתובות קי:): "כל הדר בחז"ל דומה כמי שאין לו אלוה".

ז. אמנם באמת, אף אחר שנחרב בית המקדש, וגלינו מארץ ישראל, נאמר (יחזקאל יא טז) "ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם" ואמרו חז"ל (מגילה כט.) שאלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, ואמרו עוד (ברכות ח.) שמיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. והיינו שהשתיירה איזו בחינה של בית המקדש והשראת השכינה, על ידי התורה, ועיקרה על ידי חכמי התורה שבכל דור ודור, וידוע מה שאמר המשגיח רבי ירוחם זצ"ל, שהרואה את החפץ חיים, רואה בעליל את השכינה ששורה בישראל. והדברים עתיקים.

ח. ובזה יבואר מהו ההסתר שבתוך ההסתר, שהיה בזמן מרדכי ואסתר, דהיינו שאף שאותה בחינה כלשהי, שנשארת גם בזמן החורבן והגלות, שהשכינה שורה בישראל ע"י חכמי התורה, נסתלקה מהם, והיו בהסתר פנים כפול.

והטעם לזה, מפני שישראל באותו דור היו ישנים מן המצוות, והקב"ה מדד להם כנגד זה, במידה כנגד מידה, שהיה נראה כישן, כמו שאין שכינתו שרויה ביניהם להשגיח עליהם, וכפי שאמר המן לאחשוורוש.

ט. והנה, אע"פ שישראל היו ישנים מן המצוות, היו ביניהם מרדכי ורבנן, שלא היו ישנים מן המצוות, והם היו ראויים שתשרה עליהם שכינה. אמנם כבר מצינו בגמ' (סנהדרין יא.) לגבי הלל הזקן ושמואל הקטן, שיצאה בת קול ואמרה "יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו, אלא שאין דורו זכאי לכך", מבואר שמפני שהדור לא היה ראוי להשראת שכינה כזו, לא שרתה שכינה באופן זה, גם על גדולי הדור שהיו ראויים לכך.

והטעם לזה, מפני שנשמות ישראל כולם יחד, הם כמו גוף אחד, כמו דאיתא במכילתא דרשב"י (יט ו) "מלמד שהן כגוף אחד ונפש אחת, וכן הוא אומר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", וגדול הדור הוא כמו הראש לגוף, כמו דאיתא בתנחומא (חוקת כג) לגבי משה רבינו "ללמדך שראש הדור הוא כל הדור".

והנה כשם שאי אפשר לגוף בלי ראש, כך אי אפשר לראש בלי גוף, והכרח הוא גם כן שהגוף והראש יהיו ביחס שווה, כלומר שהראש לא יהיה גדול בלי ערך אל הגוף, ולא קטן ממנו, כדי שישפיע בגוף כפי השיעור הראוי לו, לא פחות ולא יותר. ולכן ההשפעה מן השמיים לגדול הדור (במה שנוגע לכלל הדור), איננה אלא לפי הראוי לישראל באותו זמן, וכפי המידה הראויה אליהם.

ומשום כן לא שרתה שכינה כמשה רבינו על הלל הזקן ושמואל הקטן, אע"פ שהיו ראויים לזה, כיון שהדור באותו זמן, לא היה ראוי להשראת השכינה באופן כזה.

י. ומצינו כעין זה גם לגבי משה רבינו, בדור המדבר, שכל שלושים ושמונה שנה שהיו ישראל נזופים במדבר, מפני חטא המרגלים, לא נתייחד הדיבור עם משה, כמו שהביא רש"י בריש ויקרא, אף שלמשה לא הייתה שום שייכות אל החטא חלילה, והיינו מפני שישראל לא היו ראויים לזה.

אולם מאידך, מצינו שכל אותו דור זכו לאכול מן בזכותו של משה, כדאיתא בגמ' (תענית ט.), וכשנסתלק משה שוב לא זכו לזה. והדור נקרא "דורו של משה" (סנהדרין כ.) והיינו מפני שהראש והגוף הם אחד, לפעמים הגוף זוכה ומתעלה בעלייתו של הראש, ולפעמים להיפך, הראש מאבד, בירידתו של הגוף, ומכל מקום, בהכרח לעולם הם ביחס שווה זה לזה.

יא. והנה בדורו של מרדכי, ישראל ניתקו את עצמם ממרדכי ורבנן, שלא שמעו לדברי מרדכי, שהזהיר אותם שלא ללכת לסעודתו של אחשוורוש, כדאיתא במ"ר (ז יג) ובתרגום (א ה), ולא עוד אלא שנתלוננו על מרדכי, על שלא השתחווה להמן, כדאיתא בגמ' (מגילה יג) ובתרגום (ו א), ומכיוון שכך, לא היה אפשר שישראל יתעלו על ידיהם של מרדכי ורבנן, שתשרה השכינה על ידיהם. ומאחר שכך, בהכרח היה להיפך, שגם על חכמי התורה עצמם, לא שרתה שכינה כראוי, כיון שישראל לא היו ראויים שתשרה בהם שכינה.

יב. וזה מה שהשיב המן לאחשוורוש, שטען שאע"פ שישנים הם מן המצוות, מ"מ אית בהו רבנן, שיינצלו בזכותם, ועל זה השיב המן ש"עם אחד הן", כלומר שמאחר שהם ישנים מן המצוות, והקב"ה כנגדם גם כן כביכול ישן הוא, שאין שכינתו שרויה בהם להשגיח עליהם, משום כן גם על רבנן אין שכינתו שרויה כעת, שעם אחד הם, ובהכרח כולם באותו עניין, שמצבו של הראש הוא בהכרח כמו מצבו של הגוף.

יג. והנה, קרבנות ציבור באו ממחצית השקל. ועניין מחצית השקל, פירשו המפרשים (ראה מלבי"ם ריש כי תשא, ועוד) שהיה דוקא באופן זה, שכל אחד נתן מחצית שקל, שאין זה דבר שלם, ורק על ידי שניצטרף לחברו, שנתן גם כן מחצית השקל, נתחברו יחד לדבר שלם, וזה כדי שכל ישראל יצטרפו זה עם זה, להתחבר כולם יחד. ולמדנו מזה, שאין זכות הקרבנות מועילה לישראל, אלא על ידי מחצית השקל, שזהו המצרף ומחבר אותם יחד, להיות כולם כאחד.

אולם בזמן מרדכי, היה עם ישראל "מפוזר ומפורד", כמו שאמר המן לאחשוורוש, וביארו הר"ש אלקבץ (בספרו מנות הלוי) והגר"א, דהיינו שלא הייתה ביניהם אחדות, אלא היו נפרדים זה מזה, ושם כתבו שבכדי לתקן דבר זה, אמרה אסתר למרדכי "לך כנוס את כל היהודים", (והגר"א כתב שמשום כן נאמר לבסוף "וקבל היהודים", בלשון יחיד, שחזרו להתאחד ולהתחבר כולם יחד, ושב להיות כגוף אחד).

ומטעם זה, המן לא חשש שזכות הקרבנות תעמוד להם, להינצל מידו, כיון שהיו בפירוד זה מזה, ובאופן כזה, אין מחצית השקל מועיל להם, כיון שהם נפרדים, ולא מתחברים יחד, וממילא אין זכות

הקרבנות עומדת להם, שאין זכות הקרבנות מועילה כראוי, אלא כשכולם מתחברים יחד, על ידי מחצית השקל.

יד. אמנם מאידך, המן רצה שהגזרה תחול על עם ישראל ככלל, ולא על כל יחיד ויחיד בפני עצמו, שרצה לכלות את עצם מציאות ישראל, ולא רק לכלות את כל היחידים, וזה לא היה ייתכן באותו זמן, כיון שהיו כולם מפוזרים ומפורדים, ולא נצטרפו יחד לכלל אחד.

ומשום כן התחכם המן, לשקול לידי המלך את דמיהם כאחד, לצרף את כולם לכלל אחד תחת ידו, להרע. והנה נראה, שנתן עשרת אלפים ככר כסף, ועשרת אלפים הוא מספר שלם, וכמו שמצינו לגבי הצטרפות לזימון (ברכות מט:), שמוסיף בברכה והולך, לפי כמות המצטרפים, עד ריבוא, שריבוא הוא שלמות הצירוף. ומשום כן המן כלל את כולם בעשרת אלפים ככר כסף, לכלול בשלמות את כל מציאותם יחד, תחת ידו, כדי שתחול גזרתו על כל מציאותם בשלמות.

טו. ועתה נראה את נפלאות ה', איך ממכה עצמה הוא מתקן רטייה. שהרי באמת המן היה עבדו של מרדכי, ומה שקנה עבד קנה רבו, ונמצא שכאשר המן שילם את דמיהם של ישראל בעשרת אלפים ככר כסף, ישראל לא נכללו יחד על ידי זה תחת ידו, להרע, אלא אדרבה, נכללו יחד תחת יד מרדכי, להיטיב.

ובזה נעשו שני דברים. ראשית, שכיון ששוב נכללו כולם יחד, ונתבטל פירודם זה מזה, מעתה שבה זכות מחצית השקל להועיל להם, לצרף אותם יחד כראוי, באופן שתעמוד להם זכות הקרבנות, שאינם מועילים לישראל כראוי אלא בהצטרפות כולם יחד, על ידי מחצית השקל.

שנית, שעל ידי זה שבו ישראל ונתחברו אל מרדכי, משום שנכללו תחת ידו על ידי עשרת אלפי ככר הכסף, אחר שמתחילה ניתקו את עצמם ממנו, ומאחר ששבו ונתחברו אל מרדכי ורבנן, שוב זכו שתשרה ביניהם שכינה, על ידי מרדכי ורבנן, וכביכול הקב"ה ניעור משנתו, להשרות שכינתו ביניהם, להשגיח עליהם, ולאבד את המן מן העולם.

וכמו כן על ידי שנתחברו במרדכי ורבנן, הועילה להם זכות לימוד דיני הקרבת הקומץ של רבנן, להינצל מהמן.

טז. ומעתה מבואר היטב, שכל הדברים היו נצרכים, כנגד עשרת אלפים ככר הכסף של המן. שעל ידי שהמן היה עבדו של מרדכי נכללו כולם תחת יד מרדכי לטובה, לבטל את פירודם זה מזה, ושוב עמד להם זכות מחצית השקל, לצרף את כולם יחד להתחבר כולם כאחד, כפי הנצרך בכדי שתועיל להם זכות הקרבנות, ועל ידי זה הועילה להם זכות הקרבת המנחה שנלמד על ידי רבנן, להצילם מצרתם. ועתה יבואר היטב מדוע מרדכי נתגרה בהמן, שלא להשתחוות לו, מפני שהמן היה עבדו, והיינו כדי שעבדותו של המן לא תפקע, בזה שמרדכי יכניע עצמו תחתיו להשתחוות לו, כיון שבאמת כל עניין הצלתם של ישראל נעשה רק על ידי זה שהמן היה קנוי למרדכי.

יז. ומתוך ההתבוננות הזו בחסדי ה', נשתדל להתעורר לעבודתו, לקיים את המצוות מתוך חיות, ולא להיות בבחינת "ישנים" בעסק המצוות. וכנגד זה, נזכה אשר הקב"ה מצדו ישרה את שכינתו עלינו, וייעור להכות את כל צרינו אחר.

מלבד זאת, נשתדל להתעורר לאהבת הזולת, להתחבר יחד, בבחינת "גוי אחד".

ונוסיף ונתחבר כראוי אל החכמים, ונשמע לקולם, בכדי שנהיה ראויים לקבל השפעה מן הראש, כפי ערכו, וכאשר נשתדל בזה, נועיל לעצמנו, ובכך נקיים כראוי את מצוות ימי הפורים הבעל"ט.

כלות השבעה להגאון האדיר רבי רפאל אביגדור יחזקאל ברטלר זצ"ל נלב"ע י"ח אדר תשע"ט

הסוחר ושאלו באיזה נוסח מעבד העורות ואמר לו הנוסח של ברירה ולא של תנאי חזר הגר"ח לחזו"א ואמר לו שהנה בפירוש אמר לו הסוחר שאומר הנוסח בלשון ברירה הגיב רבינו ואמר כיון שאמר זאת כשכבר אין מקחו בידו אין בעל המקח נאמן. לימים פגש הגר"ח זצ"ל את שותפו של הסוחר ודיבר עמו על צורת העיבוד שנוהג בקלף ובין השאר דיבר עמו בנוסח העיבוד ושותף זה אמר לו הנוסח שהיה באמת בתורת תנאי ואזי שאלו ובאיזה נוסח אומר השותף השני חייך הנשאל ואמר הרי הוא אינו משתתף כלל בעיבוד ולעולם לא היה נוכח בעיבוד כלל פלוני שותף שעוסק רק בהשקעת כסף ובמסחר מכירתם ומאי איכפת לן בנוסחו ומבהיל על הרעיון אף שטרם רבינו כל כך בהוצאות לספר תורה. ומתעורר חשש חמור על כשרותו לא התפעל כלל שאם ההלכה קובעת שאינו נאמן אינו חושש כלל ואינו מאמינהו. (מהגאון ר' יחזקאל ברטלר זצ"ל)

חוששני שאינו ירא שמים כראוי
עוד סיפר הגר"ר יחזקאל ברטלר זצ"ל: שהחזו"א הפסיק לאכול בשר בהמה ונימק שמצא שיש צרירת דם בריאה ואף שאין בזה שום חשש טריפה מכל מקום הרי במליחה צריך לחתוך מקום צרירת הדם שאלוהו הרי זה עושים לפני המליחה ומה שייך זה לשוחט והשיב שוחט ירא שמים כיון שבדק הריאה ורואה צרירת דם צריך לחתכו למנוע חשש מכשול שמא לא ישימו לב על כך בעת המליחה וכיון שלא עשה כן חוששני שאינו ירא שמים כראוי שאלוהו אם נמצא ריעותא בשוחט אחד מדוע חושש הוא על כל השוחטים השיב השוחט הזה היה מיוחד במינו ועם זאת יצא מכשול זה לכן איני אוכל יותר בשר בהמה

מיד עמיתך
עוד סיפר הגר"ר יחזקאל ברטלר זצ"ל: בבני ברק היה בית מרקחת בסוף רחוב רבי עקיבא שבעליו היה שומר תורה ומצוות ואמר רבינו שיש להעדיף לקנות אצל הנ"ל על פני אחרים גם אם הדבר כרוך בהליכת מרחק רב.

לדאוג לעוד לוייתן
בכניסה לחצירו לא היה משקוף וצוה להתקין משקוף ולקבוע מזוזה ואמר שמצות ובשעריך אינה מפורסמת וצריך לפרסמה (ספר דינים והנהגות יר"ד עמ' י"ט) עוד הוסיף על האדם לדאוג לעצמו לעוד לוייתן פעם אחת אמר בפניו אחד מתלמידיו אין זו בעיה כה קשה לעשות מצוה פלונית העיר לו על כך רבינו שצריך לזוהר מלומר כך כי בעולם האמת כשירצו לתת שכר על מצוה כזו יאמרו הרי יש כאן הודאת בעל דין שאין המצוה הזו שוה לו כל כך בעולם האמת תבקש הרבה לוייתן בשביל זה. מהגאון ר' יחזקאל ברטלר זצ"ל

לא לקלקל להם את הקבלת שבת
עוד סיפר הגר"ר יחזקאל ברטלר זצ"ל: פעמים רבות הוצרכו לקרוא לנערים מבתי אבות כדי להשלים למניין בבית רבינו בערב שבת קודש כשהוצרכו מניין לתפילת מנחה גדולה היה אומר שלא לקרוא לאלו שדרכם להתפלל בנוסח ספרד בנימוק שזה יקלקל להם את הקבלת שבת.

הלחם משנה
אמר להגר"ר יחזקאל ברטלר זצ"ל שמכל מפרשי הרמב"ם הלחם משנה מקשה הקושיות החזקות ביותר. היה אומר שהרמב"ם היה לו הבקאות של הרגאטשווער.

ליזהר מנזק
עוד סיפר הגר"ר יחזקאל ברטלר זצ"ל: כשהיה הולך ברחוב והיתה מתקרבת מכונית היה מתרחק לצד והיה אומר שהנהג אולי אינו זוכר את התוספות בבא קמא דף כ"ג ע"א ודף כ"ז ע"ב הכותבים שיותר יש לו לאדם ליזהר ולשמור עצמו שלא יזיק אחרים משלא יזקק.

אצל מרן החזון איש
הנה מרן החזו"א זללה"ה אמר עליו שגם בישיבתו של המהר"ם שיק היה הגר"י ברטלר דבר חידוש. והנה כידוע היה מקרוב מאוד אצל החזון איש ולן בביתו כמה שנים, וגם בעת אשכבתיה דרבי היה עמו, והרבה עדויות העיד על החזון איש, ונביא כאן כמה מהם.

ענין הציונים
המשנה בתחילת יומא אומרת משביעים את הכהן גדול שלא יהיה צדוקי ושאל רבנו החזו"א מה מועילה שבועה זו הרי אם הכהן גדול הוא צדוקי בודאי חושב שהדין כמו הצדוקים וממילא השבועה שהוא נשבע היא נגד התורה ואין היא הלה שכן נשבע נגד מה שהוא מאמין שזו כוונת התורה ותיירץ רבנו חזו"א (מועד סי' קכ"ו) שאם היה נשבע אז היה פורש מהצדוקים באמת תירוצו זה תמוה וכאשר שאלתי את רבנו החזו"א לפשר התירוצו סיפר לי רבנו את הסיפור הבא בעיירת מולדתו קוסוב היה ת"ח אחד שנטה חיבה לציונות שהיתה אי בחיתוליה לא הועילו כל אותן הטענות שהעלו במזגיו נגד הציונות המחבלת בכרם ישראל אך פעם הכריי שאם בקונגרס הבא לא יצליח לשכנע בדבריו את ראשי התנועה הציונית בענין יחסם לדת הרי יפרוש מן הציונות כמובן שחזר מאוכזב מן הקונגרס שם לא נשאו פנים לתורתו ואף לא הטו אוזן לתביעותיו לאלו שהזכירו לו את הבטחתו הנ"ל ענה אני עוד אפעל בענין זה הוא פנה במכתב לרב ריינס וקבל באזניו על אותו זלזול שזלזלו בו הרב ריינס אישר בדברי תשובתו כי זו דרכם הנלוזה של הציונים והתרופה היא התאחדותם של כל הדתים במסגרת אחת הלא היא המזרחי.

גדולי הדור יצאו אז בקריאות חריפות נגד הציונות ומעלליה ולעומתם ענו ראשי המזרחי בדברי ריב ומדון בשם 96 רבנים הם חפצו להגיע להיתר מאה רבנים אך לא השיגו יותר מ-96 שהסכימו לקרוא תגר על גדולי הדור וכמה מהם אף יצאו בחוצפה גדולה נגד קריאתם של הגדולים וזו היתה שנת מותו של הרצל ואותו בן עיר הוצרך לניתוח בווינה ונפטר שם ונקבר כציוני ליד קברו של הרצל וסיים רבנו ואמר, לו היה נשבע שיפרוש לאחר הקונגרס בוודאי היה פורש אלא שהוא רק הכריז ולא נשבע. (עקבתא דמשיחא בשם מפי הגר"ר יחזקאל ברטלר)

סיני ועוקר הרים
איתא בהוריות דף י"ד ר' יוסף סיני ורבה עוקר הרים וברש"י רב יוסף קרו ליה סיני לפי שהיו משניות ובריייתות סדורות לו כנתינתן מהר סיני אבל לא היה מפולפל כרבה עכ"ל שלחו לתמן סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם שלחו להו סיני קודם שהכל צריכין למרי חטיא ע"כ ושמעתי שדודי הגאון ר' יחזקאל ברטלר זצ"ל מתלמידי מרן החזו"א זצ"ל אמר לחזו"א בשם הרב מפונביץ' שאמר אע"פ שאמרו חז"ל סיני ועוקר הרים דסיני עדיף משום דהכל צריכין למרי חטיא מ"מ בכל מקום הלכה כרבה חוץ משדה ענין ומחצה והרי רבה היה עוקר הרים ורב יוסף היה סיני ומ"מ הלכה כרבה חוץ משדה ענין ומחצה ורואים שמ"מ החרף והלמדן עדיף ואמר לו מרן החזו"א דודאי סיני עדיף כדאיתא בגמ' והא דמ"מ הלכה כרבה שהיה עוקר הרים היינו משום שבכל מקום שנחלק עם רב יוסף ורב יוסף הביא לו את כל הראיות שהיה לו מהמשניות והתוספתות ורבה תירץ לו על כל קושיותיו ולהכי בזה רבה עדיף שהרי אחר שהביא ר' יוסף את כל הבריות והתוספתות רבה גופיה נעשה סיני שהרי יודע הוא כל מה שר' יוסף יודע בענין זה ולהכי בזה רבה שהיה עוקר הרים עדיף ומשו"ה הלכה כרבה דבסברא רבה עדיף אבל ודאי דבעלמא אם לא הביא לו לרבה את ראיותיו של ר' יוסף בוודאי סיני עדיף.

אין מקחו בידו
הביאו לפני החזו"א הקלף לספר תורה שכתב לעצמו לאחר שנמסר הקלף לידו ושילם דמיו התחיל הסוחר לשבח את מקחו שלו ולגנות את של אחרים אמר רבינו אחר כך שלא היה קונה הקלף אצל מי שמדבר כך. הגאון רבי חיים גריינמן זצ"ל יצא אחר

חשמל של שבת במקום שיש חילול ה'

בליל שמחת תורה של שנת תש"ד לא היה המאור בהיכל ישיבת פוניבז' מהגנרטור אלא של חברת החשמל הדבר לא נודע עדיין והחז"א שהתפלל אז תפילת החג בהיכל כולל חזו"א היה בדעתו לעלות לישיבה כמנהגו מדי שנה בשנה אך לפתע אירעה הפסקת חשמל של כל העיר ב"ב ואז התברר לעין כל כי החשמל שבהיכל הישיבה הוא מהזרם של חברת החשמל וכשהחז"א נוכח בדבר הלך לביתו הדבר.

ימים מספר לאחר שמחת תורה סיפר הג"ר יחזקאל ברטלר זצ"ל להחז"א כי נודע לו מפי בחורי הישיבה שהיה מי שרגז מאד כאשר התברר לו שהאור הדולק בהיכל הישיבה אינו מהגנרטור ומיד אמר כי מן הסתם בעוד זמן מועט תתוקן התקלה בעיר ואז יחזור האור להישיבה ואין לך חילול ה' גדול מזה ולכן היה בדעת הנ"ל למהר ליקח איזה קטן שיכבה את כפתור החשמל שהיה באותה עת כבוי מחמת ההפסקה הכללית בזרם החשמל ובכך למנוע מחילול ה' אלא שהדבר לא יצא לפועל כי תוך כדי העיסוק בדבר חזר אור החשמל להאיר ולא ניתן עוד לכבותו ע"י קטן הוסיף הגר"י ברטלר ואמר בפני החז"א היה זה נס שלא הספיקו לכבות ע"י קטן שהרי החז"א פוסק שבהדלקת החשמל ובכיבוי איבא משום איסור בונה עיין חז"א א"ח סי' נ' וא"ב יש בעצה זו משום חילול שבת לשמע הדברים כי היה זה נס הגיב החז"א על אתר ואמר ווער זאגט נמי אומר שהיה נסו והרי איתא בחז"ל שביקש דוד לעבוד עבודה זרה משום חילול ה' והדברים מבהילים (ספר זכור לדוד ח"ב עמ' קס"ג)

הרב מטשעבין

עוד סיפר הג"ר יחזקאל ברטלר זצ"ל שפ"א הצביע החז"א על כך ידו הקדושה ואמר - אצל הרב מטשעבין כל התורה כולה היא כמו מכאן עד כאן מצד אחד של היד לצד השני.

גדלות הגר"ח

סיפר מרן החז"א מעשה ביהודי שזרק לאשתו גט בעל כרחו כדי שלא תדע שהוא גט הגט הוכנס בתוך מעטפה וכך זרקו לה העיר נעשתה כמרוקחה על המעשה אשר לא יעשה לגרש אשה בעל כורחה למדני העיר דנו שקלו וטרו בסוגיות הש"ס האם בכהאי גוונא האשה מגורשת כאשר בא העובדה לפני מרן הגר"ח מבריסק אמר פשיטא שאינה מגורשת כי כיון שהגט היה בתוך מעטפה הה לנו כליו של מוכר ברשות לוקח ולא קנה כיון שאין אפשרות להקנות את המעטפה בעל כרחו.

סיפר הגר"י ברטלר זצ"ל כי כאשר מרן החזון איש זצוק"ל השמיע את העובדה באוזניו כבחור שתק חשב והרהר בעצמו בהבנת דברי מרן הגר"ח להלכה פנה אליו מק החז"א מה אתה דן בדין הלא דין פשוט הוא שכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה ולא צריכים על זה את רבי חיים אך לתפוס שגט בתוך מעטפה הרי כליו של מוכר ברשות לוקח בשביל הברקה זו צריכים את רבי חיים. עפ"י ספר זכור לדוד חלק ב'

אתרוגי חז"א

עוד סיפר הגאון הגדול רבי יחזקאל ברטלר זצ"ל ואלו דבריו שאלתי פעם לחז"א בשנת תשי"ג אודות האתרוגים מצפת מנא ל' שאין בהם תולדות הרכבה הרי אפי' אם גדילתם במקום יער וחזותם מוכיחה שאין לחוש ליד אדם באמצע שמא הרכיבו כדי להשביחו מ"מ יש לחוש שמא מעשה שהיה ועבר שם אדם ואכל אתרוג מורכב והשליך הגרעונים על הארץ ומזה צמחו האילנות והשיב לי החז"א בתרגום מאידיש לא משנה מה שיכל להיות משנה מה שהיה.

תפילה למשה

סיפר הגר"י ברטלר זצ"ל דהחז"א בספרו החמיר בענין מסוים ודלא כהתפל"מ אך למעשה הורה לו לנהוג כהתפל"מ ונימק זאת דהתפל"מ איז אגרויסער.

קנין בלולב

הגאון ר' יחזקאל ברטלר זצ"ל כשהיה בחור צעיר ביקש מהחז"א זצ"ל שיקנה לו לולבו ולא רצה להקנות לו משום שעדיין לא נתמלא זקנו וחשש שלא יוכל להקנות לו ולהחזיר לו ואמר לו הגאון ר' יחזקאל זצ"ל שיקנה לו על מנת שהוא גדול והחז"א זצ"ל נהנה מזה ועשה כדבריו (מעדני כהן)

לחפש את השאלה

עוד סיפר הג"ר יחזקאל ברטלר זצ"ל: פעם התעוררה לרבינו קושיא באיזו סוגיא וביקש שיחפשו בספרים אם כבר הקשו כן שהרי אם לא הקשוה סימן שצריך ללמוד שוב את הסוגיא ולעמוד על הטעות ואמנם אם שואלים כבר את הקושיא סימן שלומדים ישר נאמר לחפש את הקושיא לא את התיורין.

חושש אני לגמרא

פעם קצצו אילן שהיה נטוע בחצר רבינו ששרשיו היו גדולים באופן מיוחד והגיעו עד לכותל הבית הגר"י ברטלר זצ"ל שאל לרבינו על הסיבה לכך והשיבו היה כאן יהודי אחד שעורר אותי שהעץ הזה מזיק לבית שאלו תלמידו וכי בשביל שיהודי אחד מדבר בגנות העץ צריך מיד להמית את העץ והשיבו יש לך טעות לא ליהודי אני מאמין אלא מדינא דגמרא אין לנטוע עץ סמוך לכותל כי השרשים מזיקים לכותל אך ראיתי שאף אחד אינו חושש לזה החלטתי לשתוק כי שמא נשתנו הטבעיים אך כששמעתי מאחד שזה מזיק אזי חושש אני לגמרא ולא למה שאמר היהודי.

בריתחא דאורייתא

הגר"י ברטלר זצ"ל היה לומד עם רבינו בריתחא גדולה ופעם כשהגיע רבי יעקב שכטר ז"ל וראה את המחזה שאל לרבינו מדוע אתה נותן לבחור צעיר שיצחק עליך כל כך הגיב רבינו ואמר בחביבות זה בסדר זה בסדר ולבסוף נעשה הגאון הנ"ל חתנו של ר"י שכטר. מהגר"א רייסנר זצ"ל

עם מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל

ידידות נפלאה של דברי תורה וליבון הסוגיות היה להגר"י עם מרן הגרא"ל ונביא כאן כמה ענינים קצרים.

בי"ט היה מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל מניח את הממחטה כמו שרגיל להניח סביב ידו בשבת והסביר דאמנם הרי מותר להוציא דהרי חשיב לצורך אכן הנה בחדר מדריגות אני כבר לא צריך את זה דאם צריך לקנח ימתין עד שיכנס לביתו נמצא דיש כאן כמה פסיעות של טלטול שלא לצורך ומעדיף להניח סביב ידו כפי שרגיל בשבת ואמר שכמדומה שהעיר לו ר"ז הגאון רבי יחזקאל ברטלר זצ"ל (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטינמן שליט"א)

מספר הרה"ג ר"י לוינשטיין בפנקסיו: משם נסע הגרא"ל לנחם אצל ר' יחזקאל ברטלר, ושאל ראש הישיבה: מה דינו של מחוסר הכרה לגבי שכר ייסורים?

האם הוא מקבל שכר, אף שאינו מרגיש. והתגלגל וויכוח על עוני שזה ייסורים, ובזה רבה המהומה על אחד שיש לו מליון ורוצה מאתיים, אם נחשב כעני. הגרא"ל טען שוודאי שלא, ור' יחזקאל טען שכן, והוויכוח היה גדול.

בוצין בוצין

הרב מפוניבז' אהב לספר בארשת של נצחוני בני את מה שאירע לו יום אחד כשנכנס אל קבוצת ילדי טהרן והציע פרס כספי שיוענק לאותו תלמיד שיחזור באזניו בע"פ על עמוד גמרא שלם כהרף עין זינק אלי הילד העילוי יחזקאל ברטלר שמו שקרא לעברי בקונדסיות אני אחזור ועד ארגיעה עמד וגרס בקול רם את העמוד הקצר ביותר שבכל הש"ס המכיל רק שורה וחצי פרה מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושרבא קמא דף ע"ז ע"א ולא נותרה לי ברירה כי אם להעניק לו את הפרס כפי שהבטחתי.

ופ"א מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל נשא מדברותיו בבתי אבות פוניבז' בין הדברים אמר העולם מה הוא העולם עולם התורה רק עולם התורה ויש לי ראייה על כך מדברי מהר"ם שיף שאמר לכם מגיד השיעור כי מהר"ם שיף כותב מקשים העולם צאו נא לרחוב רבי עקיבא ותשאלו את העוברים ושבים האם קשה להם משהו במסכת גיטין ואיך כתב מהר"ם שיף שמקשים העולם הרי לנו שהעולם היינו התורה לומדיה וחכמיה קם על עומדו רבי יחזקאל ברטלר ואמר יש לי על כך ראייה מגמרא מפורשת לא רק ממהר"ם שיף הרב ביקש לשמוע את הראיה הנער הרי למדנו בגמרא גיטין כולי עלמא לא פליגי גיטין דף יד עמוד ב' בבריא דכולי עלמא לא פליגי והכא במאי עסקינן בשכיב מרע ובגיטין דף טז ורבה אמר לך דכולי עלמא בעינן לשמה והנא במאי עסקינן לאחד שלמדו ובגזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו קמיפלגי דמר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן מרן הרב זצוק"ל התפעל והגיב הנה לכם ילד כשרוני אבעל כשרון.

לימודו עם גיסו הגר"א ריסנר זצ"ל

וכך מספרים אחייניו בני הגר"א ריסנר זצ"ל: (נפש יקרה) לאחר פטירת החזו"א כשהגר"י ברטלר נעשה חתן בבית הר"י שכטר קבעו שני הגיסים ללמוד בצוותא לימוד זה היה לאחר הכנה של אבינו הגאון ר"א ולימוד העניין עם הפוסקים תוך שהוא מעלה את הדברים בפני גיסו הצעיר

הם בחנו כל עניין וסברא בסבלנות מרובה ובמאמץ רב לחיפוש האמת הלימוד היה בתחילה בביה"כ הליגמן ואח"כ בבית אבינו זצ"ל ברחוב אדמו"ר מגור והיה מגיע לטונים גבוהים מידי יום עד שהעוברים ושבים בגן הסמוך עלו לעיתים קרובות לבית לבדוק האם יש תגרה המצריכה התערבות מן החוץ.

הר"מ ריסנר שליט"א מספר שבבחרותו כשלמד בישיבה קטנה היה חוזר מידי יום בצהרים ומחזיר עשרות ספרים שנועדו על השלחן מהלימוד היומי בשעות הבוקר אבינו זצ"ל העריך והעריך את גיסו הגאון עד מאד הוא ידע להוקיר את ישרותו ואמר בענוותנותו שבכל המקרים תמיד הצדק בוויכוח היה עם גיסו זצ"ל

עד כדי כך העריך אבינו זצ"ל את גיסו שחלק ממצות ושינתם לבניך היה בעיניו לקרב את ילדיו ונכדיו לגיסו בכדי שיפתח להם את העינים בהבנת דרך הלימוד אהבת התורה של השניים היתה ללא גבולות הם היו מסוגלים לעמוד על נקודה אחת שעות רבות ולנתח אותה מכל זווית שאפשר בתקופה זו היה הבית ברחוב האדמו"ר מגור לבית ועד לחכמים כאשר גדולי ת"ח כדוגמת הגאון ר"י שפירא זצ"ל והגאון ר"ש קוסובסקי זצ"ל ה' מגיעים מידי פעם ללבן עמם סוגיות קשות שבש"ס.

כל ימיו שאף אבינו זצ"ל לפרסם את כוח תורתו של גיסו הגאון גם כשנחלש עלה בדעתו רעיון יום אחד לעשות שיעור בבית הגר"י ברטלר וזאת מבלי לשתף את הגר"י בעצמו הוא שיתף בזאת את הגר"ח גריינמן ששלח בשעה הידועה את טובי בניו וכן הביא אבינו זצ"ל עוד כמה צורבים ת"ח והיתה תכנית שהקבוצה תשא בענייני מסכת ע"ז בצוותא עם הגר"י ברטלר וכך מיניה ומיניה רווחא שמעתא אבינו זצ"ל היה איש המעש חרוץ ביותר ובשילוב עם אהבת התורה ללא גבולות נפשו לא שקטה מלייצר פעולות של הרבצת תורה בלא גבול אמנם התכנית ההיא לא הצליחה מפני שהגר"י ברטלר תפס מה שגיסו עולל לו וסירב לשתף פעולה בכל תוקף עם זאת בנו זכור לספר איך שאבינו הגאון ר"א היה מהרהר כמה פעמים כיצד ניתן לעשות תכנית להביא את הגר"י ברטלר לישיבת פונבז' בכדי שייאותו הבחורים לאורו.

אגב הגר"י ברטלר זצ"ל הגיע לישיבת פונבז' בשנת תש"ז כמה חודשים לפני אבינו זצ"ל וכשבא אבינו לפונבז' וראה בחור צעיר יתום בגיל בר מצווה והוא בעל כישורים מופלגים ביותר שאינם מנוצלים כפי הראוי דאג וטרח שהמשיגין ר"ש הררי יפנה לחזו"א שיקריבנה ואכן הר"ש הררי זצ"ל הלך לחזו"א והחזו"א שלח את הגר"ד פרנקל זצ"ל בן דודו של הגר"י ברטלר שיקרא לו אליו וכשאך בא לבית החזו"א פנה אליו החזו"א שיוציא גמרא ויתחיל ללמוד שנים רבות לא הבין הגר"י ברטלר כיצד ארע שהחזו"א קרא לו לבוא אליו.

אבינו זצ"ל קילס גם את אהבת התורה המיוחדת שיש לגיסו הגאון זצ"ל ולהמחיש את הדבר היה אומר שניתן לדבר עמו באיזה ענין כגון נושא מסובך שנחלקו בו הקצה"ח והנה"מ והוא ישמע את הכל מתחילה ממש מבלי לרמוז אפילו ברמז דק ששמע כבר את הנושא ואין הענין חדש לו ואלא שאם השואל רצה לומר איזו סברא חדשה יצעק עליו גיסו הגאון רגע ומה עם השאלה השניה של המשובב נתיבות ובזה בעצם מתגלה לכל שהגאון שלפניך כבר ידע את הכל לפני כל השיחה רק שאהבת התורה שבו אינה מונעת ממנו להתחיל בכל ענין שוב ושוב מההתחלה.

אגב שאלו פעם את דודנו הגאון זצ"ל מדוע דרכו לדבר בתקיפות עם השואלים והרי דברי חכמים בנחת נשמעים הגיב דודנו לשואל ואמר אילו היה בא לפניך אדם ומנסה לשכנע אותך שמדין הלוואה המלווה צריך לשלם את החוב ללווה וכי הית עונה בנחת כך צריך להיות כשבאים ואומרים לפניך דברים הרחוקים מן השכל צריך לדחות זאת בכל תוקף.

בעניין זה היה רגיל אבינו לשבח את גיסו הגאון ר"י ברטלר זצ"ל בהיותו מספר את העובדה הבאה כשנסע פעם הגר"י באחד השנים לקצור חטים למצות היה מזג אויר שרבי והחום העיק וכשהזדמנו לשדות של תושב ערבי כיבד אותם בעה"ב באכילת בננות הגר"י עישר את הבננות וזאת למרות שיש חרם של הב"י שלא לעשר פירות נכרי בארץ ישראל מפני שיש לחוש שמא הערבי קנה את הבננות מיהודי אח"כ כשהיו בדרך חזור תפס הגר"י ברטלר ראשו וזעק אוי נכשלתי כשאכלתי את הבננות בעוון אכילת טבל לתדהמת השומעים שלא הבינו הרי הם ראו שבעצמו עישר את הבננות כדת וכדין ועל מה הוא סח ביאר הגר"י זצ"ל שאכן הוא עישר את הבננות אבל הם אינם שלו וכיצד היה בידו לעשרם ונכון

שכל אורח יכול לעשר ומצינו באחרונים שיש בזה שני ביאורים האחד מפני שבעה"ב כשנותן לו רשות לאכול הרי הוא נותן לו רשות לזכות בבננות גם קודם האכילה והרי הוא מעשר את שלו ובאור אחר שבעה"ב ממנה את האורח להיות שלוחו על המעשרות ומעתה בשלמא לפי הראשון היה בכוחו של הגר"י לעשר אבל לפי הב"י הרי עכ"ל אין בכוחו למנות שליח ונמצא שלפי זה נכנס לחשב איסור טבל.

אבינו זצ"ל היה מספר עובדה זו בהתפעלות מרובה הוא למד מזה עד כמה יר"ש צריך להיות לאדם שיוכל להתבונן בדרכיו שיהיו ללא חשש שהרי כאן נזהרו ועישרו ואפ"ה באו לידי חשש איסור הוא גם השתמש בזה ללמד למשפחתו מה רב חילו של גיסו הגאון זצ"ל.

אחד מהנושאים הגדולים ביותר שניתן לומר שהשקיע בהם אבינו הגאון ר"א את כוחו הוא ענייני איסור ריבית מצעירותו ממש באזור שנת תש"ב כשהחל ללמוד בצוותא עם גיסו הגאון ר"י ברטלר היה הנושא שנבחר ללמוד פרק איזהו נשך פרק זה שידוע במורכבותו ועומק ענייניו נלמד ע"י הגיסים הגאונים להבדיל בין חיים לחיים למעלה מעשור שנים הלימוד היה בעיון רב ובעמל אין קץ כפי שתואר היו צעקות התגרה במלחמתה של תורה מעוררות את כל האזור כמה טון של אהבת תורה צריך בשביל לא להתעייף מלימוד סוגיות קשות ומסובכות שנים רבות כ"ב ולהמשיך עוד ועוד להתעמק להתבונן ולחדש סיפר אבינו זצ"ל שלאחר שנים רבות אמר לו גיסו הגאון זצ"ל בא נעמיד בצד את כל המידע שיש בידינו ונתחיל מתחילה בניגון המיוחד איזהו נשך ואיזהו תרביית אבינו זצ"ל גם העלה על הכתב את החדו"ת שעלו באותם השנים של עמל ויגיעה.

הגאון ר"מ גריינמן שליט"א היה רגיל לומר בבדיחות הדעת שהגר"י ברטלר לומד את כל התורה כולה יחד עם איסור ריבית גם כשלומד פסוקים הקטורת הוא מוצא עניין לשייכו לאיסור ריבית ואכן הלימוד הסתעף מהלכות ריבית לשאר חלקי התורה כגון דיני ערב ועבד כנעני אבינו זצ"ל אמר שכל אדם כשוא לשמים מכבדים אותו לשאת דרשה לדעתו הדרשה שהוא ישא בעולם האמת תהיה בענין ערב ועבד כנעני שיגע עליו מאד יחד עם גיסו זצ"ל מספר בנו הגר"מ ריסנר שליט"א שהיתה חוויה להתבונן בלימוד המיוחד איר שבוחנים שני מהלכים בסוגיה במסכת קידושין בענין נתן הוא ואמרה היא והדבר השפיע עליו רבות לראות את הלימוד מתוך יגיעה להבחין בשני מהלכים דומים.

היתר עיסקא לבנקים בשנת תש"מ התעורר אבינו זצ"ל יחד עם ידידו הגר"י בויאר לתקן את ענין איסור ריבית אצל הבנקים אבינו זצ"ל הבין שלא יתכן מצב שיהודים שומרי תר"מ לא יאה להם מקום שיוכלו להשקיע את כספם באופן חלק ומן מחשבה למעשה במשך שבעות או חודשים טרח אבינו זצ"ל למצוא נוסח מתאים לשטר היתר עיסקא שיהא מקובל על גיסו הגאון ר"י ברטלר זצ"ל ומי שמכיר את תכונותיו של גיסו הגאון זצ"ל יודע עד כמה זו מלאכה קשה המצריכה אומנות מרובה בכדי לשבר את האוזן יש להביא מה שהיה רגיל אבינו זצ"ל לומר שאת גיסו יש לשאול רק שאלות של ערלה שלפחות לאחר ג' שנים השואל מובטח שיהא מסודר ועם כל זה בסבלנות ובעקביות זכה לברך על המוגמר ולהגיע לנוסח המקובל אבל לא היה לו די בכך אבינו זצ"ל הבין שצריך שהציבור יתן אימון ויהא בזה תיקון למספר רב של שומרי תו"מ לצורך כך הוא יצר קשר עם הגאון ר"י בלוי בעל מחבר ספר ברית יהודא והכניס אותו בסוד העניין וביחד הקימו חברה מסודרת אשר פיקחה על קרנות בבנק המזרחי ובבנק דיסקונט החברה נקראה עמדה והקרנות נקראו מקשה ויסודות.

יש לציין שבענין שטר היתר העיסקא הגיעו כל הצדדים לכמעט הסכמה מוחלטת למעט ענין אחד עקרוני שנשאר בוויכוח הויכוח נסוב שדעת הגר"י בלוי זצ"ל שיש לרשום בשטר היתר העיסקא את הנוסח מה שהמקבל יעסוק בכל עסקיו המותרים שהרי אין אנו חפצים להיות שותפים בעסקי איסור ואילו דעת הגר"י ברטלר זצ"ל שדבר זה מעמיד את כל הנוסח לחוכא ואטלולא שהרי העסק יכול להיות מותר היום ולמחר אסור וכי השותפות תשתנה בכל יום ויום מכיון שהנושא נשאר פתוח הוחלט לעשות חלוקה בבנק המזרחי יהא שטר נוסח של הגר"י בלוי זצ"ל ואילו בבנק דיסקונט יהא הנוסח של הגר"י ברטלר זצ"ל. בתקופת משבר הבנקים הועלתה הצעה ע"י כמה עסקנים לפתח את רעיון הבנק הפולני לציבור אבינו זצ"ל טרח רבות לקדם את הענין והפגיש עסקנים עם הנהלת הבנק הרעיון נתקל בקשיים ולא יצא לפועל עקב כך שהבנק הפולני היה חסר תקציבים והשקעות גדולות של בנק זה היו מתנהלות דרך בנקים אחרים זכורני מספר בנו כשנסעתי עם אבא זצ"ל לאחת מהפגישות הללו אמר לי אבא אולי היה צריך להפגיש את הגר"א ברטלר עם הנהלת הבנק אך מה לעשות שאצל הרב ברטלר זצ"ל בנק הוא כמו בית עז' שאין נכנסים לתוכו.

במש"כ המג"א דבולד מברך הטוה"מ משום דג' שותפין באדם נשאלתי ע"י הגאון ר' יחזקאל זצ"ל היכי נעשה הבן של האב מחמת שותפותו זו, והשבתי ע"ד החידוד דנידון כאומן שקונה בשבח כלי.

***

בענין שליחות לקחת הדסים מנכרי בשביעית שמעתי מהגאון ר' יחזקאל זצ"ל דיכולין להתנות שני אנשים ביניהן כל אחד איזה דרגא הוא נוטל מהחבילה שיקחו מהנכרי, לפי כמה שיש מהדרגא הזו, ובלבד שיהיה ברור להם מה נוטל כל אחד מחוץ ההדסים, וכגון הדס שידוע לכל ממין לאיזו דרגא הוא שייך כגון אם שייך לקבוצה א' יהא בחלקו של ראובן וכי"ב בקבוצה ב' וקבוצה ג', (ונראה דהדסים גבוליים שקשה להכריע לאיזה דרגא שייכין י"ל שמוחלין זל"ז או שיחליטו שכל דבר מסופק יארז בדרגא הפחותה שבדאי שייך לה או איפכא) ומחליטין ביניהן כמה ישלם כל אחד לנכרי על סוג ההדסים שהוא נוטל, ומספיק שיאמרו לנכרי שנמנו ביניהן לקחת בשותפות כל אחד דרגא אחרת בסך קצוב כפי שנמנו ביניהם, וממילא הנכרי מוכר להן כפי ההסכם שביניהם, ויכול שליח הצבור להתנות מחבילה שהוא נוטל דמי טרחה כמה שהוא רוצה וממי שהוא רוצה, והלכך יכול לומר מתחילה שלוקח עבור דרגא א' יותר דמי טרחה, אף אם התפה טרחתו שיהיה לדרגא א' ולדרגא ב' כו'.

***

בדברי המ"ב סי' שד"מ סקמ"ה אכל היכא שנדבקו הדפין להדדי ע"י שעוה או בשעת הקשירה מותר לפתחן כיון דלא נעשה לקיום נראה דמה"ט אין דיון לאסור רכיסת רוכסן הנקרא ריץ רץ כיון שעומד לפתוח ולסגור אע"פ שבשעת סגירתו הרי הוא כתפור זע"ז כו' ושמעתי בשם הגאון ר' יחזקאל זצ"ל דל"ש מדלת העשויה לפחוח ולסגור.

***

בענין העברת פרשיות שמעתי מהגאון ר' יחזקאל זצ"ל להתיר דלא גרע מלהעביר ס"ת מארון לארון מפני שאין הפרשיות משמשין את הבתים אלא הבתים משמשין את הפרשיות, והא"ז ע"כ איירי בענין אחר כגון שמוציא פרשיות מבתיים ישנים ומכניס תחתיהם פרשיות חדשים באופן שהפרשיות הישנות אכתי בכשרותן הראשונה או המחליף פרשיות מתפילין לתפילין שנותן זה בזה וזכ"ז דבכה"ג י"ל דאסור דהבתים משמשין עכשיו לקדושה אחרת ונמצא מעביר תשמיש קדושה דבתים לקדושה אחרת אפי' קדושתן שוה, ובדידי הוה עובדא בתפילין ישנות שעור המעברתא התחתון בתש"י נעשה דק מחמת הקצאתו והיו צריכין להדביק חתיכת עור על המעברתא לעבותה והנידון היה להעביר הפרשיות לבתים חדשים שעור המעברתא כולו אחד עיין מ"ב סי' ל"ב ס"ק ר"א דאפי' לסוברים דהבתים צריכים להיות מעור אחד ממש מ"מ לא בעינן שיהא התיתורא והמעברתא עם הבתים מעור אחד ומ"מ אם באפשרי טוב להדר כדעת רש"י והרמב"ם המחמירין בזה עיין בבה"ל שם ד"ה שישים דאף דברא"ש ומרדכי משמע שיותר טוב שלא לעשות מעור אחד עם הבתים א"ז שייך בזמננו ולדעת הסוברים דדבק משוי להו כעור אחד הובא במ"ב שם ס"ק קע"ב לית ביה רעותא גם לרש"י והרמב"ם עיין בבה"ל סעי' ל"ח ד"ה יעשה וד"ה מעור והורו לי החכמים שליט"א היתר להעביר הפרשיות מהתפילין הישנות לחדשות מיהא כשאין בדעתו להשתמש בישנות עוד והיה משמע דאע"פ שהתפילין הראשונות אינן בכלל בלו אין לאסור.

***

שו"ע יו"ד סי' פ"ג ס"ה ציר דגים טמאים אינו אלא מדרבנן לפיכך מותר לקנות מעכ"ם דגים מלוחים טהורים אם פ"פ שמונחים עם הטמאים בכלי אחד שמא לא נמלחו יחד כו' מלבד בהעריג"ג ומרקד"ש דמתירין בכל ענין כו' וצ"ע, אמאי לא חיישינן שנכבשו יחדיו והו"ל ספיקא דאורייתא דכבוש כמבושל ונתעוררתי לזה ע"י הגאון ר' יחזקאל זצ"ל.

***

דבק שאינו ראוי לסיכוך בכלל היתר דברזל שאינו נראה, ושמעתי בשם הגאון ר' יחזקאל ברטלר זצ"ל בשם מרן ז"ל להחמיר לא להניח סכך ע"ג איצטבא של אבנים או ע"ג אבנים העשוין כקורה בצורת תקרה כנ"ל כפי שעושים הבונים בחללים המיועדים לסוכה ולפ"ז לא הקילו הראשונים אלא ע"ג כותל אבנים, ואפשר דטעמו משום דהכותל הוא כהמשכו של הקרקע והמחיצות של בור, אבל מעשה תקרה נידון טפי בשם מעמיד ולא כקרקע בעלמא.

***

שמעתי מהגר"י ברטלר זצ"ל דעובדא הוה דהוה קאי באחד מרחובות העיר [א"ה לכאן הוא ספק כרמלית ספק רה"י] ומעוטף היה בקפטן ועליו מעיל והיה חלוש המתלה במעיל מחד גיסא ובקפטן גם היה תלוש המתלה, אבל באמצעיותו, והורה מרן החזו"א ז"ל לגבי המעיל ללכת פ"פ מד"א, והסירו קודם כניסתו לרה"י, ועל הקפטן הורה שיחליט בדעתו לתלוש למוצ"ש.

***

לשון מנחה גדולה פי' הגר"י ברטלר זצ"ל הוא ע"ש הזמן הגדול שיש למנחה מכאן עד הערב, ומנחה קטנה הוא חצי הזמן, ופלג הוא מחצית החצי.

***

קשה סילוקן של צדיקים כפליים כחורבן ביהמ"ק [רש"י ישעיהו פכ"ט פ"ד] ואיתא בירושלמי ברכות פ"ב ארבעה דברים תשמישו של עולם וכולן אם אבדו יש להן חליפין, כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב יזוקו ברזל מעפר יוקח ואבן יצוק נחושה. אילו אם אבדו יש להן חליפין אבל ת"ח שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו. והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה ונעלמה מעיני כל חי.

איתא בהוריות י' א' כוכב אחד לשבעים שנה עולה, הוא הגבר הגאון רבי יחזקאל זללה"ה אשר לא נמצא כמוהו בכל חכמי הדור הנפילים בגאונותו ופשטותו כשוה בין שוים, לא הלך בגדולות וכל כולו תורה ודקדוק הלכה ושמחת חיים, השמור לעמלי תורה, רבות רבות פעל עבור כלל ישראל בהצנע לכת, בעניני טומאת כהנים בבתי חולים, ובענין ניתוחי מתים, ובענין גיוס בנות, ובעניני מקואות, ותרו"מ ערלה ושביעית, והרבה הרבה מהארלכקייט והפרומקייט והנהגות דקדוקי הלכה בכל העולם, נתפשט הימנו בלא יודעין, ועל כולנה כל שנותיו היה ספון בביתו בעמל התורה מבוקר, ועל אף גאונותו היה מחשב כל דבר ודבר מחדש מתחילה כנער המתחיל סוגיא.

הוא הגבר אשר היה דרכו בלימוד התורה בעיון עמוק עמוק כדרכו של רבו המובהק מרן החזו"א זללה"ה,

אזל גברא דמיסתפא כולי מיניה, והיה חברותא אחר פטירת מרן ז"ל עם מרן הגר"י שפירא ז"ל בשיבת מיר, והגר"י זללה"ה שדכו לבת הר"י שכטר ואמר להר"י שכטר שהוא נותן לו לייבדיקע ס"ת, וכן למד חברותא עם הגר"נ שולמן זללה"ה וקשה מאד לתאר למי שאינו מכיר, כי הוא היה חזון בלתי מצוי בכל גדולי ישראל.

אמר פ"א לתלמידו: שאם יהיה בספינה באמצע הים בלילה הוא סבור שיוכל לדעת ע"פ הכוכבים היכן הוא נמצא, וכשלמדנו קו התאריך היה מחזיק הגלוב"ס והיה מחשב כל מקומות העולם בכל מעלה ומעלה עד שיכלונו לדעת בכל שעה ביום מהי השעה בכל מקום בעולם בלא לחשוב הרבה. והיה מתנהג בפשטות בלא קבלת קהל קטן וגדול היו שוין אצלו כפי שהיה אצל מרן החזו"א זללה"ה, והיה משוחח בלימוד בטלפון, והיה מגיע לשמחות כפשוט שבפשוטים, והיה בורח מהכבוד, וכשהיה מחשב דין אחד בתרו"מ וקנינים היה מחשב כל הסוגיות של חו"מ וזרעים בלולין במחשבתו. וכמדומה דרוב העולם המכירו, לא עמד על גדלותו כלל וכלל. רוב מוקיריו הן הללו ששמעו גדלותו מאחרים, אבל לא הכירו רב חיליה לשואלו בכל מקום בתורה בשאלות המסובכות ביותר.

איתא בסנהדרין ס"ח א' בשעת פטירת ר"א פגע בו רבי עקיבא מן קיסרי ללוד היה מכה בבשרו עד שדמו שותת לארץ פתח עליו בשורה ואמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותן.

ליקטתי בחפזון מעט מזעיר כמה דברים קטנים ששמעתי הימנו זללה"ה שאבדלחט"א ואם אשב כל הלילה ואספר עליו לא אומר ד', הן בד"ת והן בשיח חולין של ת"ח [ודברים ממרן החזו"א זללה"ה], אבל מה אעשה כי חובתינו להמשיך לעמול בתורה הקדושה בשקידה כי זה כל האדם אשר ימיו כצל עובר וכענן כלה וכרוח נושבת וכאבק פורח וכחלים יעוף, ואין לנו שיעור אלא התורה הזאת, ואקוה שיצאתי יד"ח מעט בסיפור טיפה מגדלותו.

בענין קו התאריך כמדומה שהבנתי מהגר"י ברטלר זצ"ל דלדעתו דעת החזו"א דהגבול בקצה היבשה אע"פ שאין צ' מעלות, והאמת יורה לרכו דכן מוכח בכמה לשונות בחזו"א, ויעוין במכתב שבסוף הקונטרס כתב מרן ז"ל קו כו' המבדיל בין יבשה לאוקינוס כו' דהיינו מקום שנושקין הים והיבשה.

***

בענין הנוסע במטוס מע"ג מקום שבו שבת, יש לדון בדין מהלך כעומד אי קונה שבתה בכה"ג מיד בהכנסו למעל אויר הארץ הזאת כו' ומ"מ צריך לנהוג בקדושת שבת לכל דבר במטוס לזהר מכל מלאכה דשבת עולה על לרקיע וכן שמעתי מהגאון ר"י ברטלר זצ"ל ויש לעיין לענין קדוש בכניסתו והבדלה בצאתו.

***

שמעתי מהגאון ר' יחזקאל זצ"ל דמודה המ"ב דאם בירך הטוה"מ על בת תו אין מברך על הראייה.

***

כאיל תערוג – יששכר באהליך

לרגל ימי ההתרמה לרשת הכוללים 'יששכר באהליך' אנו מביאים קטעים מדברי מרן רבנו הגרא"ל שטינמן זצ"ל אודות הכולל וכוח התרומה עבורו.

הקמת הכולל

שח הרה"ג רבי אלחנן וויסבורד שליט"א ראש רשת הכוללים יששכר באוהלך את תחילת דרכו:

מעולם לא הייתי עסוק בכגון דא הייתי איש העושה לפרנסתי באחד הימים כשנכנסתי למעונו של רבנו הוא פתח את איגרת התשובה לרבינו יונה והחל להקריא בפני את דבריו הנוקבים: ואמרו רבותינו זכרונם לברכה תלמוד תורה כנגד כולם ואמרו בספרי כשם שתלמוד תורה גדול מכל המצוות כך עונש ביטול תורה גדול מכל העבירות, ומצינו בבית ראשון שויתר הקב"ה על עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על עון ביטול תורה והרוצה להניצל מן העונש המר והעון הגדול הזה יתעסק בצרכי התלמידים, והרבנים הלומדים לשם שמים ויעזור בשכירות הרבנים כדי שיעמדו בעירו ויהיו עוסקים בתורה על ידו, עכ"ל הדברים היו נוקבים ופולחים את הלב. שאלתי את רבנו מה כוונתו בדבריו אלו האם כוונתו היא שאתעסק בהחזקת תורה?

כן לזה התכוונתי השיב תפתח כולל קח כמה אברכים עשר או שתים עשרה אברכים ותפתח כולל למרות כובד המשימה לא התעוררו בי שום שאלות הוא אמר את דבריו ואני נצטויתי לעשות נעשה ונשמע היה זה שלשה ימים לפני תחילת חודש חשוון מיד לאחר מכן שמעתי על קבוצת אברכים שמתארגנת בראשותו של ראש כולל חשוב מאוד וקיבלתי על עצמי לדאוג לגיוס הכספים עבורם נסעתי לחו"ל מבלי שיהיה לי מושג איך אני מתחיל, שם פגשתי בכמה יהודים שליבם ער לכל דבר שבקדושה והם התגייסו לעזור לי בתחילת דרכי הנסיעה הראשונה לוותה בקשיים גדולים אך הייתי שמח כל כך בזה שזכיתי להקים כולל.

מכתב רבנו

בס"ד. הנה הרה"ר אלחנן וויסבורד נ"י משתדל לעזור לאברכי כולל שיוכלו ללמוד בתורת הקב"ה ודואג בשביל יותר מאלף ושלש מאות אברכים והוא טורח ועושה עמל ויגיעה שיוכלו ללמוד תורת הקב"ה ומצוה לעזור ולסומכו שיוכל להמשיך בפעולתו הטובה וכל העוזרו יתברך מן השמים בכל טוב סלה. א.ל. שטיינמן. י"ב סיון תשע"ג לפ"ק

לסיום מסכת

בס"ד. שלו' וישע רב לכל אברכי הכולל יששכר באהלך העמלים בתורה בשכונת בית וגן בירושלם.

הנה זכותם לסיים מסכת כתובות בעיון ועכשיו שמתחילים ללמוד בעיון מסכת מכות הנני לברך אתכם שכל א' יצליח לעלות מאד בתורה ויראת שמים ולהיות גדולי תורה ויראת שמים יהי' אוצרם ויזכו לכל טוב בזה ובבא.

בברכה. אהרן יהודה לייב שטיינמן. אור לא' שבט תשס"ט לפ"ק. בני ברק יצ"ו *

בס"ד

שלו' וישע רב לכל אברכי הכולל יששכר באהלך העמלים בתורה בעיר ביתר עילית.

הנה זכותם לסיים מסכת נדה בעיון ועכשיו שמתחילים ללמוד בעיון מסכת בבא בתרא הנני לברך אתכם שכל א' יצליח לעלות מאד להיות גדולי תורה ויראת שמים ויזכו לכל טוב בזה ובבא.

בברכה א.ל. שטיינמן כ"ד תמוז תשס"ט לפ"ק

בני ברק יצ"ו *

דבריו בסיום הדברי חיזוק בכולל יששכר באהליך בני ברק ליל

"א מרחשון תשע"ב

כתוב בחז"ל שהעולם כולו עומד בזכות התורה "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת", וברוך השם היום יש אברכים וגם בחורים וילדים שמרבים תורה בישראל, ובזכות זה אנחנו קיימים, בזכות מה שכל אחד מתחזק יותר.

הרי חז"ל אומרים שצריך לחשוב כאילו העולם חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת כאילו הכריע את העולם לכף זכות, ואם חלילה וחס עבירה אחת, לכף חוב ח"ו.

וזה כל אחד צריך לדעת שהאחריות של כל אחד הוא לא רק על עצמו, האחריות של האדם על כל העולם! יכול להיות "חטא אחד" שיגרום רח"ל לאנשים יהודים חלילה וחס שיקרה אסונות, כל מיני תאונות

דרכים וכל מיני דברים יום יום, מי יודע, יכול להיות שאדם עשה חטא אחד שהוא השלים עד כדי כך שקרה אסון תאונת דרכים ונהרגו אנשים או נהיו חולים, יום יום קורה.

הרי היום יודעים יום ויום או שיש פיגוע רחמנא ליצלן - הלואי שכבר לא יהיה, או שזורקים חיצים מכל המקומות... מי יודע איזה חטא השלים את החשבון הזה, ובלי החטא הזה יכול להיות שלא היה, בודאי לא היה! כל דבר זה לא סתם... יש חשבון, כל מקרה שקורה, תאונת דרכים פיגוע, הכל בחשבון אם יש עוד עבירה, ובלי עבירה נוספת היו הרבה הרבה ניצולים, אם כן כל אחד צריך לדעת שהאחריות שלו על כל דבר.

ואתם ברוך השם לומדים תורה, אבל צריך לדעת מה שמתגבר בלימוד התורה, אפילו עוד "שניה אחת" אם לומד תורה, עוד שניה! כבר יכול להשפיע.

לסיום... ממילא כל בן אדם הוא אחראי, לא רק על עצמו אלא על כל העולם, מה שעושה יותר מצות הוא מציל מכל מיני צרות, ולהיפך אם לא עושה, חס ושלוש מביא צרות. ממילא צריך לעשות חשבון כזה ולראות להיות שקוע בלימוד התורה!

דבריו לאסיפת נדיבים

הגמ' אומרת על הפסוק ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולכם היום, וכי אפשר להידבק בשכינה? אלא זה המשיא בתו לתלמיד חכם ועושה פרקמטיא לת"ח וכו', כל הדברים האלה אם עושה אותם, זה נחשב כאילו מדבק לשכינה.

נמצא שיש לאדם הזדמנות להיות כאילו "דבקים בה' אלוהיכם" הכל למה, כי הוא עוזר לאברכים, עוזר ללומדי תורה.

צריך לנצל את ההזדמנות הזאת, זה אפשר לעשות רק בעולם הזה, בעולם הבא כבר אי אפשר לעשות את זה. תדעו לכם אפשר לזכות להיות, אתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולכם היום. דאס איז חיים, דאס איז אמת חיים – זה חיים! זה חיים אמיתיים. דער אייברשטער זאל אייך העלפן איר זאלט זוכה זיין, צו זיין "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם".

דבריו לאברכים בחנוכה תשע"ה

וכשנתבקש רבינו לומר כמה מלים, הביא את הגמ' בתענית דף ה' ע"ב משל למה הדבר דומה לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב ועיף וצמא ומצא אילן שפירותיו מתוקין וצילו נאה ואמת המים עוברת תחתיו, אכל מפירותיו ושתה ממימיו וישב בצילו, וכשביקש לילך אמר אילן אילן במה אברכך, אם אומר לך שיהיו פירותיך מתוקין הרי פירותיך מתוקין שיהא צילך נאה הרי צילך נאה שתהא אמת המים עוברת תחתך הרי אמת המים עוברת תחתך, אלא יהי רצון שכל נטיות שנוטעין ממך יהיו כמותך.

א"כ מה אני יכול להגיד לכם, אתם אברכים שלומדים, ובדרך כלל רוב האברכים, ועכ"פ חלק גדול מכם לומדים תורה "מתוך הדחק", וזה חשוב מאד בעיני הקב"ה, לימוד תורה תמיד חשוב, אבל מתוך הדחק זה משהו מיוחד! והזכות של זה גדול מאד. הקב"ה יעזור שתזכו ללמוד גם לא מתוך הדחק.

עשוי היה מרוגז על יעקב שלקח ממנו את הברכות, ולמעשה עד היום יעקב חי בדוחק, ועשוי לעבט א טאג... חי טוב, ומה הוא רצה שיעקב חטף ממנו את הברכות, הרי במציאות לעשוי לא חסר כלום, וליעקב חסר. אך עלינו לדעת שהעיקר הוא לא כאן, העיקר הוא שם – בעולם הבא. וסיים רבינו כל אלה שלומדים תורה מתוך הדחק השכר שלהם "כפול", ומקוים שבעז"ה הקב"ה יעזור שכבר יוכלו ללמוד תורה ג"כ לא מתוך הדחק.

ניסים גלויים

שח הרב אלחנן וויסבורד: יש לנו הוראה מרבנו שלא לקחת על עצמנו חובות ולא ללוות אפילו פרוטה אחת, רק אם יש כיסוי לזה. אף פעם לא פניתי לגמ"ח בבקשת הלוואה לתשלום המלגות של החודש, לפני שלא הייתה לי התחייבות ברורה של גביר לסכום, ואז אני הולך לגמ"ח ולווה בדיקו לפי סכומי ההתחייבות שיש לי בידיים, ורבנו דורש להתנות עם האברכים שאני נותן בתנאי שיהיה לי.

ואם חסר כסף מה עושים? כל חודש יש את הסייעתא דשמיא שלו רבנו אומר כל הזמן: בהחזקת תורה יש ניסים גלויים, מחזיקי התורה הם בגדר מלומדים בניסים, עליך לעבוד במסירות ולעשות את

משנתו של רבנו

אסופת הלכות והליכות, חידושים,
הערות וביאורים בהלכה ובאגדה
בעניני יורה דעה
שידוכים ונשואין

וחושן משפט
ממון רבנו
הגראי"ל שטינמן
זצוק"ל

הופיע
ויצא לאור
כרך ד'
מסדרת 'כאיל
תערוג' והוא
יריעה מיוחדת
של למעלה מ-600
עמ' מכבשוננו של
רבנו זצוק"ל מתורתו
ומעצתו מה שהשיב
לרבבות השואלים
ברבות השנים, בענינים
העומדים ברומו של עולם
ובדברים הנוגעים לכל
אחד ואחד במעגל החיים.

פרק מיוחד בכרך זה
מתייחד למשנתו של רבנו
בעניני שדוכים ונשואין.
השקפתו הברורה באופן
בחירת השידוך ובענין
התחיבויות והוצאות
כספיות.

כרך זה מצטרף לג' כרכי
כאיל תערוג הנודעים
שהתקבלו בחיבה
יתירה בצבור שוחרי
התורה ואף הוא
כקודמיו ערוך ביד
אומן בשפה
ברורה ובהירה.
ובדיוק רב
לגופיה
דעובדה.

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
או בטל - 0527680034

ההשתדלות שלך, והקב"ה יעשה שלו, דרכה של תורה שאינה מתקיימת בדרך הטבע וכל קיומה הוא בדרך ניסית.

ללחוץ על צדקה

לפני כמה שנים היה זה כמה ימים לפני מועד חלוקת המלגות ובחשבון לא הייתה אף לא פרוטה אחת, לא ידעתי מה לעשות? נכנסתי לבית מורי ורבי רבנו ודנתי לפניו: ישנם כמה גבירים שיש להם לב פתוח והם מוכנים לתת כל מה שצריך, רק להפעיל קצת לחץ להעמיד אותם מול חומרת המצב, במצב כזה יש את מירב הסיכויים שהם יפתחו את ליבם ואת כיסם וכך תבוא הרווחה.

רבנו קם ממקומו וניגש אל הארון הוציא גמרא בבא בתרא דיפדף לדף ח' עמוד ב' והתחיל לקרוא את דברי הגמרא: ופקדתי על כל לוחציו אמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: ואפי' על גבאי צדקה. שאלתי את רבנו מה לעשות? והוא אמר לי ללכת להתפלל וד' יעזור, אבל אין שום רשות ללחוץ על גבירים לתת כסף, גם לא במצבים שנראה שהכל עומד לקרוס.

לבכות להקב"ה

היה פעם שששה ימים לפני חלוקת המלגות שלא הייתה פרוטה אחת בחשבון, גם לאחר כל המאמצים שעשיתי העליתי חרס ביד, כדרכי באתי לשאול אם להתקשר לגבירים בחו"ל, ולבכות בפניהם על המצב, ידעתי על כמה כאלו שאם אבכה בפניהם יש סיכוי שיפתחו את כיסם. התשובה היתה נוקבת: אם לבכות! לך לבכות בפני הקב"ה, לך להתפלל.

בו במקום יצאתי עם אחד מאנשי הצוות למירון להתפלל, אני הצלחתי לומר רק חצי תהילים, והשותף שנסע איתי אמר את כל התהילים, באותו יום היה ראש כולל אחר בארץ אירופית כלשהי שגילה גביר חדש, אותו גביר היה זקוק לישועה גדולה בעניין שהעיק עליו שנים רבות. אותו ראש כולל פתח וסיפר לו על גביר אחר שנושע בענין זה לאחר שקיבל על עצמו להחזיק את אחד הכוללים של ישכר באהליך, הוא אפילו הציע לו להתקשר אלי ולברר את הסיפור. תגובתו של אותו גביר הייתה קשה, הוא לא רצה לשמוע מילה אחת בנושא ושיחל את אותו ראש כולל ריקם. ביום ראשון מתקשר אלי אותו גביר אירופאי ושואל אותי אם הסיפור שסיפר לו אותו ראש כולל ביום חמישי הוא נכון. אישרתי לו את הסיפור. הגביר שאל אם הראש ישיבה יכול להבטיח לו ישועה דומה אם הוא ייקח על עצמו סכום גדול כל חודש? נסעתי מיד לבית רבנו ושאלתי אם הוא מוכן להבטיח ישועה לאותו גביר תשובתו הייתה: שהוא מוכן לברך אבל לא להבטיח.

העברתי את התשובה לאותו גביר והוא הודיע לי מיד שהוא מגיע ארצה בעוד כמה שעות, לאחר כמה שעות הוא הגיע וביקש הבטחה לישועה, והוא קבל את התשובה הידועה: לברך כן אבל לא להבטיח. אותו גביר עמד והתחנן על נפשו אך ללא הועיל, עד שבהבזק של רגע הוא הודיע שהוא מוכן להעלות את הסכום החודשי פי כמה וכמה ממה שאמר בהתחלה.

מיד כששמע רבנו את הדברים הוא החל לברר אצלו אם נתינה כזאת היא בגדר "מסירות נפש" בשבילו, או שהוא יכול לעמוד בזה בקלות, לאחר שאותו גביר הוכיח שהסכום הזה הוא בגדר יציאה מגדרו.

אמר לו רבנו: אם אתה מוכן לצאת מגדרך למען החזקת תורה, אצא אף אני מגדרי ואשתדל וארבה עבורך תחינה ובקשה באופן מיוחד, בו במקום נערך הסכם כתוב וחתום.

לאחר שיצאנו מן הבית. שואל אותי אותו גביר ששמע עלי לראשונה לפני כמה ימים, אם יש לי תוכנית סדורה איך להחזיק את הכוללים, אמרתי לו שאין לי שום תוכנית הכל עובד על ניסים, אותו גביר התלהב ואמר אתה עוד לא יודע איזה נס היה לך!

כשראש כולל פלוני הגיע לביתי, וסיפר לי על הישועה שהייתה לגביר פלוני באמצעות התרומה לכוללים שלך, דחיתי אותו מביתי, אולם מיד לאחר שיצאתי מן הבית הגעתי לשיעור תורני בו אני משתתף שנים רבות, ומיד בכניסתי אני שומע שהמגיד שיעור עונה לשאלת אחד ממשתתפי השיעור: כזאת שאלה מתאימה לבעל אילת השחר, ראיתי בזה השגחה פרטית ולכן התקשרתי אליך.

להיות ירא שמים

פ"א באו לרבנו שני גבירים צעירים אחד מהם היה נשוי והשני עדיין לא, הם ידעו רק אנגלית אף מילה לא בעברית או באידיש, הצגתי אותם ואמרתי שאני אשמש כמתורגמן הוא נעץ בהם את מבטו ואמר תגיד להם: שצריך להיות יהודי חרדי, צריך לשמור תורה ומצוות, וצריך להיות ירא שמים הייתי המום לא ידעתי מה לעשות פחדתי מהתגובה שלהם, אבל מי שעמד יחד עימי בחדר דחק בי לתרגם את הדברים, ואז אזרתי אומץ ותרגמתי את הדברים.

שניהם החווירו ויצאו החוצה, מעיניו של אחד מהם זלגו דמעות, בקושי הם הצליחו להתאושש מן המהלומה, מתוך דבריהם התברר שרבנו קלע אל המטרה הם אכן היו בדרגה רוחנית נמוכה מאוד, שניהם חזרו בתשובה שלימה.

באותה תקופה היה דבר דומה, מישהו הביא לרבנו עשרה גבירים חרדים שהגיעו לביקור בארץ הוא לחץ את ידי הגבירים ובירכם כשהגיע לידיו של אחד מהם נעצר וסיפר לו: פעם בכה החפץ חיים כשתפס את ידו של גביר מחזיק תורה גדול ואמר לו: חבל על יד זהב כזאת המחזיקה יד לומדי תורה שתישרף בגיהנום מחמת חילול שבת, אותו גביר יצא מן הבית חיוור כולו ומיד התברר שהוא אכן יש לו על מה לחזור בתשובה.

לפני תקופה התקשר אלי גביר גדול שהרוויח סכום עצום והוא רצה לתרום חלק ממנו לכוללים, כשרבנו שמע על הדרך בה הרוויח את הסכום הוא אמר לי: מיד תגיד לו שזה הונאה, הכסף הזה לא כשר.

זה האנטיבייטיקה שלו

פעם ישבנו אצל רבנו בהושענא רבה בשיעור של ארבע לפנות בוקר ולמדנו שם בבבא בתרא דף י"א את הסיפור הידוע על בנימין הצדיק. תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו: רבי פרנסני אמר לה העבודה שאין בקופה של צדקה כלום. אמרה לו רבי אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים, עמד ופרנסה משלו לימים חלה ונטה למות, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו, מיד קרעו לו גזר דינו תנא הוסיפו לו עשרים ושתים שנה על שנותיו. מיד לאחר שסיים ללמוד את הקטע שאלנו אותו מי שתורם כסף לאברכים מה דינו?

והשיב בוודאי שמוסיפים לו על חייו, ואז הזכרנו את שמו של יהודי גביר מחו"ל שמתייסר זמן רב בייסורים נוראיים, ואף רופא לא יודע באיזה מחלה מדובר.

יומיים לפני כן הוא התקשר אלינו וביקש שנזכיר את שמו. רבנו נעצר ואמר: צדקה תציל ממות אם ייקח על עצמו להחזיק אברכים מדי חודש בחודשו הוא יחיה ויתרפא.

שאלנו אותו כמה אברכים הוא צריך לקחת על עצמו? התשובה הייתה שלשים. התקשרנו מיד לארה"ב וסיפרנו לו על התשובה שקיבלנו. אותו גביר שאל לכמה זמן הוא צריך לקחת זאת על עצמו לשנה או לחמש שנים?

וקיבלנו תשובה מדהימה תגידו לו: שלכמה שנים שהוא ייקח כך הוא יחיה, אם ייקח לחמש שנים הוא יחיה חמש שנים, אם הוא ייקח לעשר שנים הוא יחיה עשר שנים, אם עשרים שנה הוא יחיה עשרים שנה, ואז הוסיף ושאל, רגע בן כמה הוא? אמרנו לו שהוא בן ארבעים ושתים שנה אם כך זה בסדר גמור סיים.

אח"כ הוסיף היה גוי שעזר לשחרר את הגר"א מוילנא מבית הסוהר והגר"א בירך אותו באריכות ימים, ואכן אותו גוי האריך ימים, וכאן נמלך כאילו בדעתו ואמר את הגוי אפשר לברך בברכת אריכות ימים כדי שיקבל את כל שכרו בעולם הזה, אבל ביהודי לא כל פעם אפשר לברך אותו באריכות ימים, כי יכול להיות שאם הוא יחטא במשך חייו וברכת האריכות ימים רק תזיק לו.

שוב שתק לרגעים מספר, ואח"כ חזר ואמר כדאי לברך אותו באריכות ימים כי אם הוא יתמוך בתורה הוא גם יקבל עולם הבא, ולכן זה כדאי לו.

באותם ימים נזקק רבנו לקחת תרופה לרפואתו ואז נאנח ואמר אני בשביל להרגיש טוב צריך לקחת אנטיבייטיקה, וההוא בשביל להרגיש טוב, נותן לתורה זוהי האנטיבייטיקה האמיתית.

יש עוד המשך מעניין לסיפור. לאחר סוכות נסענו לארה"ב לעירו של אותו גביר כדי לקחת ממנו את הכסף, כשהיינו שם מתקשר אלינו מנהיג הקהילה בו חבר אותו גביר, והוא אומר לנו שכפי שהוא מכיר את רבנו הדבר לא ייתכן אין דרכו בדיבורים מסוג זה.

נסענו לאותו מנהיג קהילה ולאחר המתנה של שעות רבות הוא התפנה אלינו וחדר לו דבריו, תיארונו לו את הגופא דעובדא ואת השתלשלות הדברים, ואותו מנהיג קהילה התעקש שהדבר לא ייתכן והוסיף וטען שאותו נדיב לא מסוגל לעמוד בתרומות בסדר גודל כזה? אמרתי לו אם אינכם מאמינים תוכלו לנסוע לא"י ולברר את הדברים, הדברים פעלו פעולה חלקית ואותו נדיב נתן את ההבטחה שלו לחודש אחד בלבד.

לאחר תקופה הגיע אותו מנהיג קהילה לא"י, ונכנס ובפיו בתלונה איך מבקשים מאותו גביר סכומים גדולים כאלה, הוא הוציא גליונות שלמים והראה את הרווחים של אותו נדיב, והתפלל איך מחייבים אותו בסכומים כאלו.

ואמר רבנו לגביר שהוא יכול לתרום את כל הסכום, הזדעזע הגביר ושאל מהיכן יהיה לי הסכום הזה? ורבנו הסביר לו בחיך ובעדינות שהוא יכול, הלך הגביר לנהריה להרה"צ רבי דוד אבוחצירה וסיפר לו הדברים ושאל מה לעשות? אמר לו רבי דוד "אם רבנו אמר לך שאתה יכול אז אתה יכול ואתה צריך", וכך עשה הגביר ואחר שנתן את כל הסכום ראה שעדיין נשאר לו הרבה כסף...

בקשה אישית ממערכת 'קובץ גליונות'

עולם התורה עוקב בהתעניינות רבה אחר פתיחת המגבית המיוחדת להצלתה של רשת הכוללים 'ששכר באהליך', שמעמד פתיחת המגבית היה על שולחנו של רבנו מרן שר התורה שליט"א,

את דבר מרן שליט"א וברכתו למגבית הביא הגר"י אפרתי שליט"א שזעק מכאב לב על המוני בני התורה הלומדים תורה מתוך דחק גדול כ"כ שבמשך חודשים לא קבלו את מלגת הכולל!!! והביא בפני מרן שליט"א את דבר קדשו בגודל החובה הקדושה ובתוקף הזכות הרוממה להחזיק עמלי התורה ואת ברכת התורה לכל העוזרים והמסייעים למערכה הנשגבה.

במרכז הכינוס נשמעו דברים חוצבי להבות אש מפי המשגיח הגר"י מישקובסקי שליט"א באומרו כי איננו עושים בזה למען עולם התורה אלא למען עצמינו! ובגודל חובת השעה להחליץ. חושים להצלת רבבות עמלי התורה בטהרה.

המשגיח שליט"א סיפר בפני הנוכחים אודות מקרה מרגש אשר הנהלת הכוללים הגיעה לפני זמן מה לבית א' מחובשי ספסלי הכולל להנציח את מציאות התורה מתוך הדחק להראות לנדיבי עם, ולאחר שהראו את המקרה הריק וכו' בקשה אשת האברך מהנהלת הכולל שמפני שבעלה החשוב שוקל לעזוב את הכולל מחמת גודל הדחק, ומבקשת ממנו שישכנע את בעלה שישאר כי בכולל זה עושה הוא את השטייגע' הגדול.. ובעת ששמע מרן רבנו שליט"א את דבר המעשה פרץ בבכי נדיר מכאב לב על גודל הדחק מחד גיסא, ומאידך, לנוכח מסירות נפשה לתורת בעלה, אשרי העם שככה לו!

ובהוראת מרן שר התורה שליט"א וברכתו יוצאים האברכים החשובים שליט"א שאין להם בעולמם אלא הוויות דאביי ורבא, למגבית להצלתם והצלחתם, לקיומה של תורה לבל תימוט ח"ו.

נציין שקודם הכינוס לאחר שכבר נאספו הבאים במעונו של רבנו, נאמר למרן שליט"א כי כולם ממתינים להכנס, ואמר כמה פעמים, שרוצה קודם לגמור חובות לימודיו, למען יוכל לסגור הגמ' ולהשתתף ממש בכינוס, ולאחמ"כ חבש את מגבעתו כמנהגו בארועים החשובים לו, ופתח אף את המגבית בפועל.

**צו השעה לעמוד לימין עמלי התורה,
וברכת קדשו של רבנו שר התורה שליט"א תלווה
את כל התומכים והמשתתפים והמתאמצים
לרווחת האברכים החשובים ולהצלחתם, לזכות
לברכת התורה ונותנה, להצלחה בכל העניינים.**

אשרי הזוכה!

להשתתפות ניתן לפנות

למערכת 'קובץ גליונות' במס': 053-3145900

רבנו שתק לאורך כל דבריו לאחר שסיים אמר לו דברים כדברונות: אתה שם עצמך כמי שדואג לטובתו של אותו גביר, אם לא איכפת לך שייסבול ייסורים אמור נא: כמה אחוזים מרווחיו הוא מוכן לשלם כדי להינצל מדינה של גהינום, אם אתה דואג לו אמור נא בשביל מה הוא זקוק לכסף, בכלל בשביל מה כל הגבירים אוספים כסף, וכי הם יקחו את הכסף עימם אחרי מאה ועשרים, דבר אחד הוא עלול להרויח שכלל שהוא ישאיר סכום גדול יותר של כסף הילדים שלו יהיו יותר מסוכסכים בינם לבין עצמם במריבות על חלקם בירושה, אנשים עובדים כל החיים שלהם קשה כדי להגביר את עוצמת המריבות של הילדים שלהם לאחר מותם, זה נקרא שאתה דואג לאותו גביר?

שיהו מרוצים

בזמן שירד הדולר והמילגה בסך חמש מאות דולר אינה מספקת, ושאלו את רבנו האם יש להוסיף לאברכים עוד חמישים דולר כדי לאזן את ירידת ערך הדולר?

התשובה הייתה כן. תוסיף!

הדאגה להחזקת תורה היא לא רק להוסיף עוד אברכים לכוללים, אלא צריך לדאוג למצב רוח של האברך בעצמו.

הוספתי לשאול הלא בסכום כזה אפשר לפתוח עוד כמה כוללים? והתשובה שקיבלתי הייתה אין לזה שום קשר לאברכים, תוסיף עוד חמישים דולר ופרט לזה יהיה סייעתא דשמיא לפתוח עוד כוללים, באותו אירוע נכח יחד עימי בחדר אחד מתומכי רשת הכוללים כשיצאנו תמה הגביר בכמה מסתכמת התוספת? ואמרתי לו את הסכום, ומיד התחייב ליתן אותו לכמה חודשים.

יזמתי ונמכרתי

לפני כמה שנים, כמה ימים לפני ראש חודש שבט, היה חסר סכום גדול התיישבתי במוצאי שבת בתחילת הערב וניסיתי לתפוס קשר עם כמה וכמה גבירים שהיו אמורים להעביר לי סכומים גדולים, אולם אותו יום היה יום אידם, המשרדים היו סגורים כך שלא היה שייך לתפוס אף אחד בשעה חמש לפנות בוקר כשהייתי מיואש כמעט לגמרי מלהצליח לתפוס מישוה, נכנסתי אל הראש ישיבה ושאלתי אותו אם אוכל לפנות לכמה גבירים ולדבר דברים חריגים כדי שיתעוררו ויצילו את המצב. רבנו פתח את הסיידור דפוף לזמירות של מוצאי שבת לזמר איש חסיד והחל לקרוא: יזמתי ונמכרתי להעבידי לכבודך ולא לכבודי, אל תעשה כלום לך לבינתך ותתפלל והקב"ה יעזור לך, עשיתי כדבריו ולאחר ארבעים ושמונה שעות התקשר גביר אחד מעצמו ושילם את כל הסכום החסר לאותו חודש.

שותפות עם התורה

היה יהודי ממונסי שכשפגשתי אותו לפני כמה שנים בתחילת דרכי, הוא התלהב ונתן שלשת אלפים דולר לכולל, אותו יהודי היה אף הוא בתחילת דרכו בעסקים ואת הכסף שהוא נתן לכוללים הוא לוה מאחרים, את המעשה הזה הוא עשה לאחר שהראיתי לו את דבריו של רבינו יונה באגרת התשובה "שהרוצה להינצל מהעוון והעונש המר יתעסק בצרכי הרבנים והתלמידים" בשנה שלאחריה הוא לקח על עצמו להחזיק שלשה אברכים, אחרי כמה חודשים אני מקבל ממנו טלפון בו הוא מבשר לי שהוא נכנס עכשיו לעסק גדול והוא מבטיח את כל המעשרות לכולל, והוא רוצה ברכה לעסק ממור"ר רבנו הלכתי וסיפרתי לו על בקשת אותו יהודי תגובתו הייתה תגיד לו למה רק מעשר? שיתן חמישים אחוז שיעשה שותפות עם הקב"ה אותו יהודי הסכים ומאז הוא הצליח בעסקים עד שהוא העלה את סכום התמיכה שלו פי ארבע, ואחרי תקופה הוא העלה את תרומתו פי עשר, כיום אותו יהודי הוא עשיר מופלג והוא מתקשר ומספר את סיפורו לכל מי שרק מעוניין לשמוע, הוא עושה בשבילי את העבודה כל נדיב חדש שאני מגיע אליו הוא מתקשר אליו ומשכנע אותו עד כמה כדאי לו לעשות את השותפות הזו.

*

לאחד מהנדיבים אמר רבנו שיש מעלה יותר גדולה בישכר וזבולון, שהזבולון נותן את הכסף לישכר לפני שהוא לומד, כדי שיוכל אח"כ ללמוד, וע"כ שיתן את המשכורת לאברכים בר"ח שלפני החודש שלומדים, ולא בסף החודש וכך עשה, ואכן יש באחד הכוללים שברשות הכוללים כזה כולל שנוהגים כך ע"פ רבנו.

*

החזיק את עולם התורה

שח הגר"ח ברמן: וברשת הכוללים "יששכר באוהליך" גם קרה שנקלעו לחובות רבים ולא שילמו משכורות מספר חודשים ולבסוף נמצא גביר שהוואיל לתרום סך מליון ש"ח אם יקבל ברכה מרבנו והביאוהו לפני רבנו ושאל את ראש הכוללים כמה חובות יש? ואמר 18 מליון ₪.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

יזמים ישיבת נר זרח עמנואל בבתי הכנסת: המרכזי קהל חסידים חניכי הישיבות סלונים שולח גבעת המורה פתח תקוה גני דוד בבתי הכנסת: אוהל אברהם מקוה בעש"ט מרכז העיר אבי עזרי ישיבת לומז'ה יש"ק אור ישראל כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771 צפת בביהכ"נ אוהל דב רח' האחד עשר ישיבת צפת רח' האר"י רמת גת ביהמ"ד קרעטשניץ רמת מלאכי כולל שעל יד הישיבה רמת שמונה 052-7136824 ראשון לציון שדה חמד ישיבת עטרת שלמה רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול לב לאחים רמב"ם גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 דרכי דב גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 בביהכ"נ שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בנה ביתך בביהכ"נ היכל משה הל אביב מלון דבורה שפירא מכולת רחל רח' ר' ישראל סלנט 053-5515612 15 תל ציון 052-7626880 (משפ') ישועה חפר 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה	בבתי הכנסת: משכן שרגא שערי תבונה רמות ג' בבתי הכנסת: חניכי הישיבות צא"י רמות פולין ביהכ"נ אוהל יוסף רמת שלמה ביהכ"נ המרכזי שערי חסד 054-8498969 (קירט) פאר סבא בביהכ"נ ע"ש הצדיקים פרמאל הקהילה הדרומית בביהכ"נ כרם מיכאל שכונת המייסדים ישיבת רנה של תורה בביהכ"נ תורה ותפילה מודיעין עילית בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהל'ך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא מגדל עוז חפציה ישיבת כנסת יצחק בביהכ"נ המרכזי נאות הפסגה בביהכ"נ המרכזי קריית ספר בבתי הכנסת: אוהל יוסף מאיר חזון דוד פונוביז' קול תורה קצות החושן שיח יצחק שיר ושבה ברכפלד ישיבת מיר בבתי הכנסת אוהל תורה חניכי הישיבות רשב"י ישועות דוד גרין פארק ביהכ"נ בני הישיבות גבעה הדרומית בית תפילה מירון בכולל של הרב אבוחצירא מצפה רמון אצל ידידיו ר' איבגני בוגוסלבסקי הי"ד נס ציונה כולל אור תורת שלום רח' סוקולוב 18 נצרת עלית הר יונה בביהכ"נ המרכזי נתיבות בביהכ"נ 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שחר שכי נתיבה רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"נ מנין אברכים רח' גבעה 25 054-8452828 (וייס) ישיבת עטרת מתתיהו 054-8479928 (סעידוב)	יזמים יחד שבטי ישראל מדרשה לב לאחים יסודות ביהכ"נ המרכזי יזמים ביהכ"נ המרכזי 052-7627788 (מיכאל) יזמים בית וגן 02-6449498 (שעיר) הפיסגה 46 ישיבת קול יעקב בבתי הכנסת: אמשינוב מנין אברכים בית ישראל ישיבת מיר (בבנין המרכזי) גאולה חנות גל פז (מלכי ישראל) גבעת שאול בבתי הכנסת: יחי ראובן אוהל יונתן בכולל ישכר באוהל'ך ברכת יוסף גוש 80 ביהכ"נ בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גילה ביהכ"נ חזון נחום 052-7653820 גני גאולה בביהכ"נ נחלת עקיבא, בשטיבלך הר נוף בבתי הכנסת: אמרי שפר קהילת בני תורה כנסת 054-8429113 (גרוס) מטרסדורף ישיבת בית שמואל בביהכ"נ היכל שמואל נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה שערי תורה סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה באר שמואל היכל שמואל סנהוריה ביהכ"נ פאג"י סנהוריה המורחבת בבתי הכנסת: עזרת תורה ויזניץ (מאור חיים) עזרת תורה בית הכנסת בית ישראל קטמון ישיבת יד אהרון קריית יובל בבתי הכנסת: אוהל אבשלום רח' רובינשטיין שיח ישראל רח' זנגיל פילוב רח' שטרן 30 רובע היהודי ישיבת אש התורה כולל צלו של היכל רוממה בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף)	לדרמן משכנות יעקב נאות יוסף שבת אחים שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי תפארת נחמן בכוללים: בית הלל ברסלב חזון איש ישכר באוהל'ך רח' סורוצקין נחלת משה עטרת שלמה (צעירים) פוניבז' (אוהל קדושים) אצל הניציגים ביישובות: אורחות תורה אהבת אהרון בית מדרש עליון גאון יעקב קרלין תפארת ציון מרכז חנות גל פז-ר"ע 88 חנות שאבעס חז"א 49 פרדס כץ במקוה בבתי הכנסת: מנין אברכים (אבוחצירא 9) אילת השחר קריית הרצוג בביהכ"נ זיו יהודה כרם גפן ישראל יית שאן בביהכ"נ חנוך לנער רח' הרב עובדיה יוסף 054-8443873 ית ים באבוב כולל בית יעקב כולל היכל התורה בביהכ"נ היכל הקודש רח' ויצמן 65 053-5515612 הרצליה שכונת נווה עמל בביהכ"נ חפץ חיים רח' כצנלסון זכרון יעקב בבתי הכנסת: חזון איש מסילת ישרים חולון תל גבורים כולל עטרת חכמים רח' החיים 5 חיפה נוה שאנן ישיבת נחלת הלויים בביהכ"נ מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) בביהכ"נ צא"י יבנע בביהכ"נ קדושי השואה כולל אילת השחר יבנה קריית שמואל שטיבלך (רח' ורנה) נוף כנרת מוריה בביהכ"נ המרכזי רח' הרב אלישיב 7 טל סטון 052-5335545 (כל בו אלן) יבניאל ביהכ"נ מעין גנים	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: קיווי שיויתי נחלת שמשון אצל הבחור חיים טיטלבוים אור עקיבא בבתי הכנסת: עץ חיים מרכז התורה אלעד אצל הניציגים ביישובות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד בבתי הכנסת: דרך החיים זכור לאברהם (הר"ן) מאור שרגא אחיעזר דגל התורה אשדוד רובע ג' - קריית חרדים בביהכ"נ בית שמואל רובע ז' 052-7668323 (מונק) בביהכ"נ עטרת צבי אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכ"נ שערי תורה ישיבת אור לשרים רמה ג' ביהכ"נ אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: כולל עטרת שלמה ביהכ"נ לב אליהו ביתר גבעה A באר אברהם רח' נדבורנא הר"ן רח' זוהילה גבעה B בבתי הכנסת: דרכי תורה רח' דרכי איש טוב דעת רח' פנים מאירים בית דגן אצל ידידיו ר' יוסף מוצרי הי"ד בית חלקיה 050-4156578 (מן) ישיבת שערי שמועות בני ברק שכון ג' / יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: אוהל תמר אשכנז רח' יעל בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא בית הכנסת הגדול דברי שיר הליגמן המרכזי - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם יד אהרון

רביעי חמישי
כ"ט - ל' אדר א'
תשע"ט
36
שעות

התחנוני

נענים לזעקת עמלי התורה

אל דמעתך

17 חודשים הם לא קיבלו את המלגה הזעומה.
1,800 משפחות, 10,000 ילדים, של עמלי תורה
סובלים ממצוקה ונאבקים על הלחם!

עכשיו הם פונים אליכם.
אל תעמדו מנגד!

אל תחרש

36 רביעי - חמישי
שעות כ"ט - ל' אדר א' **מוקד 8002***
ההתרמה:

לתרומות בהעברה בנקאית: בנק פאג"י (52). סניף 188. מס' חשבון 409-304085 על שם "רשת מוסדות בקריות הדתיות"

כל התרומות לרשת ישישכר באוהליך זכאיות לקבל ולזיכוי במס ע"פ סעיף 46
הקבלות ייצאו מעמותת-האם של הרשת "רשת מוסדות בקריות הדתיות בישראל" (ע"ר)